

BIG BAZAAR
Grocery, Sweets & Catering
*Fresh Vegetables Every Thursday
*Book your catering now.
Baljinder S. Ben
Ph: 317-640-2400
Like our Facebook page:
BigBazaarIndianGrocery
5425 E. Thompson Rd., Indianapolis IN 46237

Mela
INDIAN RESTAURANT • PUB
ਮੇਲਾ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਦਾ ਖਾਣਾ ਇਕ ਵਾਰ ਖਾਓਗੇ, ਵਾਰ ਵਾਰ ਆਓਗੇ
Baljinder S. Ben
Ph: 317-869-2400

You dont marry the person you can live with
You marry the person you can't live without
ROKA USA
Coming Soon

Buying/Selling in Michigan
All types of Residential & Commercial properties. Gas Stations, Liquor Stores, Hotels, Plazas, Truck Terminals etc.
Raj S. Shergill
Broker
5820 N Canton Center Rd, Suite 145
734-751-4455 (Cell)
Rajshergill@yahoo.com
CANTON REALTY

Twenty-Fourth Year of Publication ਮਿਡਵੈਸਟ ਐਡੀਸ਼ਨ Price 50¢
ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ
Email: punjabtimes1@gmail.com
www.punjabtimesusa.com
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼
Punjab Times, Vol 24, Issue 32; August 12, 2023 20451 N. Plum Grove Rd., Palatine, IL 60074 Ph:847-359-0746, Fax:847-705-9388

ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਲੋਂ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਵਿਚ ਜੇਤੂ ਰਹੀ 'ਸੰਦੀਪ ਨੰਗਲ ਅੰਬੀਆਂ ਕਬੱਡੀ ਕਲੱਬ ਬੇਅ ਏਰੀਆ' ਦੀ ਟੀਮ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਅਤੇ ਸਪਾਂਸਰਾਂ ਨਾਲ।

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਫਿਰ ਸਵਾਲ: ਦਾਬੇ ਖਿਲਾਫ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਠੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ, ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਦਖਲ ਅਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਾਬੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਖਿਲਾਫ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਠੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਸਣੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੋਫ਼ਿਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ ਹੈ।
ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਭਾਈਵਾਲ ਰਿਹਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਬਾਦਲ ਇਸ ਪਾਸੇ ਹੁਣ ਸਭ ਤੋਂ

ਵੱਧ ਸਰਗਰਮ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਇਸ ਰਣਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਨਫ਼ੇ-ਨੁਕਸਾਨ ਵਜੋਂ ਤੋਲਣ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਨੀਲ ਜਾਖੜ ਵੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਗ੍ਰਿਹ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਉਲਾਂਭਾ ਦੇ ਕੇ

ਆਏ ਹਨ। ਜਾਖੜ ਨੇ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰ ਕੇ ਕੌਮੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਐਨ.ਆਈ.ਏ. ਵੱਲੋਂ ਖਾਲਸਾ ਏਡ ਵਰਗੀਆਂ ਸਮਾਜ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਜੁਟੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਉਤੇ ਛਾਪਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਖਤ ਇਤਰਾਜ਼ ਜਤਾਇਆ ਹੈ। ਸੂਤਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਾਖੜ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ

ਦੇ ਕੰਨੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਪਾ ਕੇ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਲੈ ਬੈਠਣਗੀਆਂ ਅਤੇ 2024 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਵਿੱਢੀ ਮੁਹਿੰਮ ਉਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।
(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ)

India Palace Restaurant
And Banquet Hall
Restaurant-Fine Indian Cuisine
4213 Lafayette Road, Indianapolis, IN
(Ph:317-298-0773)
Banquet Hall Available Up to 550 People
Amber Indian Restaurant
Restaurant-Fine Indian Cuisine
12510 N. Meridian St.,
Carmel, IN
Ph: 317-580-0828
We do private party's & catering at your home or business.
Call, Lakhvir S. Johal
Ph: 317-709-7800
www.indianpalaceindy.com
www.AmberIndianRestaurantCarmel.com

Singh Auto Group
3983 ST RD 38E
Lafayette, IN 47905
Ph: 765-607-1300
www.singhautosgroup.com
Best Buy Motors
1805 Elmwood, Lafayette, IN 47904
Ph: 765-449-0490
www.bestbuymotorsin.com
University Motors
3312 Klondike Rd, West Lafayette, IN 47906
Ph: 765-497-1100
www.universitymotors1.com
Serving Indian American community over 30 years in Midwest for their auto needs.
ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਡੀ ਖਰੀਦਣ ਜਾਂ ਵੇਚਣ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ:
Jaspal S. Ghotra: 765-337-5151

Buying Or Selling Home In Chicagoland And Suburbs ?
Coldwell Banker is a leading real estate brokerage that helps families and individuals find their perfect home.
We Can Help You With
Buying Selling
Investing Managing
Call For More Info:
+1 847-322-5832
www.pradeepsinghrealtor.com
ishowhomes@yahoo.com
20 S Roselle Rd
Schaumburg IL 60193
Pradeep Singh
Realtor (14 Years of Experience)

RAJVEER GILL
847-907-1525
Regal Jewels
NEW SPECIALS EVERY MONTH
22KT GOLD & DIAMONDS
MITHA COLLECTION
KAAJAL COLLECTION
ਤੁਹਾਡੇ ਆਪਣੇ ਲੋਗ, ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਆਪਣਾ ਸਟੋਰ
2625 W. DEVON AVE. CHICAGO, IL 60659
773-262-4377 773-517-0574
www.RegalJewels.com

16ਵੇਂ ਵਰਲਡ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨ ਮੌਕੇ ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਤੇ ਭਾਈ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਕਰਨਗੇ ਅਰਦਾਸ

ਯੂਨਾਈਟਡ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਤੇ ਗਾਖਲ ਗਰੁੱਪ ਵਲੋਂ ਖੇਡ ਮੇਲਾ 17 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ

ਯੂਨੀਅਨ ਸਿਟੀ: ਯੂਨਾਈਟਡ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਤੇ ਗਾਖਲ ਗਰੁੱਪ ਵਲੋਂ 17 ਸਤੰਬਰ, ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਯੂਨੀਅਨ ਸਿਟੀ ਦੇ ਲੋਗਨ ਹਾਈ ਸਕੂਲ 'ਚ 16ਵੇਂ ਵਰਲਡ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯੂਨਾਈਟਡ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਅਤੇ ਗਾਖਲ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸ. ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਵਰਲਡ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਜ਼ੋਰ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਯੂਨੀਅਨ ਸਿਟੀ ਦੇ ਲੋਗਨ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਗਰਾਊਂਡਾਂ ਵਿਚ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਬੱਡੀ ਵਰਲਡ ਕੱਪ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨ ਮੌਕੇ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਸਾਬਕਾ ਹੈੱਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਭਾਈ ਇੰਦਰਜੀਤ

ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਸਾਬਕਾ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਾਜ਼ਰ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ, ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ, ਤੀਰਥ ਗਾਖਲ,

ਜੁਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਸਹੋਤਾ ਤੇ ਮੱਖਣ ਧਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਵੇਰੇ 11 ਵਜੇ ਕਬੱਡੀ ਮੁਕਾਬਲੇ ਅਰੰਭ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਾਜਾ ਸਵੀਟਸ ਦੇ ਨਾਲ ਫਰੀਮਾਂਟ, ਸੈਨ ਹੋਜ਼ੇ ਅਤੇ ਸਟਾਕਟਨ ਗੁਰੂਘਰਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਵਿੰਡਸਰ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਦੀ ਕੀਤੀ ਮੇਜ਼ਬਾਨੀ

ਵਿੰਡਸਰ: ਵਿੰਡਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਨੇ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦਿਆਂ 30 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਕਬੱਡੀ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਦੀ ਮੇਜ਼ਬਾਨੀ ਕੀਤੀ। ਡਬਲਯੂ.ਐੱਫ.ਸੀ.ਯੂ. ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਮੈਕਹਗ ਪਾਰਕ ਵਿਖੇ

ਕੀਤਾ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਰੋਮਾਂਚਕ ਅਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਖੇਡ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਈ। ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਵਿਚ ਨਾਮਵਰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਟੀਮਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅਸਾਧਾਰਨ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਫਲਤਾ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਇਕੱਠ ਨੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸਮਾਗਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਿੰਡਸਰ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿਚ

ਹੋਇਆ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਇਹ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਾਰੀ ਸਮਰਥਨ ਨਾਲ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਸੰਪੰਨ ਹੋਇਆ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਡੂੰਘੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਬੰਧਾਂ ਵਾਲੀ ਮਾਂ ਖੇਡ ਕਬੱਡੀ ਨੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਵਿਚ ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਜਿੱਤ ਲਏ। ਇਸ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਨੇ ਵਿੰਡਸਰ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਵਿਚ ਕਬੱਡੀ ਲਈ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਜਨੂੰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ

ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਤਿੱਖੇ ਮੈਚਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਓਟਾਰੀਓ ਕਬੱਡੀ ਕਲੱਬ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਚੈਂਪੀਅਨ ਵਜੋਂ ਉਭਰਿਆ। 5,000

ਖੇਡ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗਾ। ਪਹਿਲਾ ਵਿੰਡਸਰ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਅਤੇ ਰੋਮਾਂਚਕ ਖੇਡਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ

ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਰਸ਼ਕ ਇਸ ਰੋਮਾਂਚਕ ਖੇਡ ਮੇਲੇ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਣ ਲਈ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੱਚਮੁੱਚ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ 100,000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਮੋਬਾਈਲ ਸਕ੍ਰੀਨਾਂ ਤੋਂ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਲਾਈਵ ਦੇਖਿਆ। ਮੇਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਜੀਵਨ ਗਿੱਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 200,000 ਡਾਲਰ ਖਰਚ ਕੇ ਇਸ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਇਵੈਂਟ ਦੀ ਮੇਜ਼ਬਾਨੀ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਛੋਟੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਸਪਾਂਸਰਾਂ ਦੇ ਭਾਰੀ ਸਮਰਥਨ ਨੇ ਇਸ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾਇਆ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਇੱਕ ਦੀ ਦਿਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਫਲਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਆਟੋਟ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਲਈ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਇਵੈਂਟ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਬੱਡੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, 'ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੇ ਵਿੰਡਸਰ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਨੂੰ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਅਭੁੱਲ ਅਤੇ ਜੇਤੂ ਜਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ, ਸਪਾਂਸਰਾਂ, ਸਮਰਥਕਾਂ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।' ਇਸ ਮੌਕੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਲਈ ਸੁਆਦੀ ਭੋਜਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਥਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿਟੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਨੂੰ ਨਿਰਵਿਘਨ ਚਲਾਉਣ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਅਣਮੁੱਲਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ।

SERVING CHICAGOLAND & NORTHWEST SBURBS

RE/MAX AMERICAN DREAM

JESSE SINGH
847-606-3664

Also Get Free Home Inspection & Attorney Service

ਵਾਜਬ ਰੇਟਾਂ 'ਤੇ ਘਰ ਖਰੀਦੋ ਤੇ ਵੇਚੋ
ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਘਰ ਲਿਸਟ ਕਰ ਕੇ ਵੇਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਲਈ, ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਘਰ ਖਰੀਦਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਸਰਵਿਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰੋ।

E-Mail: j.singh@remax.com
WEBSITE: jsingh.remax.com
REMAX SHOWCASE, LONG GROVE, IL 60060
Designed by N.S Bajaw : 224-447-8307

Sistar Mortgage

Minimizing Cost, Maximizing Investment
www.SistarMortgage.com

Balbir (Bill) Grewal, Loan Officer (NMLS 353442)
Residential & Commercial Loans

(734) 330-8859 Mobile
(586) 802-7385 Fax
balbir.grewal@sistarmortgage.com

Loans Available In Most States!

*Refinance up to 125% value of the house.

- Residential Loans (Purchase, Refinance & Cash Out Refinance).
- Self Employed and H1 Visa
- Jumbo loans
- Commercial Property With Business or Business Only.
- Business Equity Line of Credit.
- Multi Unit Investment Property.

AVEER TRAVEL SOLUTIONS LLC

ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:

- US Passport Services
- Indian Passport Renewal
- US Citizenship Application
- Green Card Renewal
- OCI & Renunciation
- Airport Pick-up & Drop-Off Services
- EAD Renewal
- Flight Tickets
- Visa Services
- Notary Services
- Power of Attorney

Contact: Aman Kaur Ph: 847-338-2141
(Consular Expert with more than 10 years of experience)
E-mail: Aveertravel@gmail.com

ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

For Airport Drop-Off and Pickup Indy to Chicago Please Contact AVI at:
847-226-2323
Located in INDIANAPOLIS (IN)

ਹੁਣ ਕੇਂਦਰੀ ਸਕੀਮਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਬੁਰੇ ਬੰਦ ਹੋਣ ਲੱਗੇ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: 'ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਕਿਸਾਨ ਨਿਧੀ ਯੋਜਨਾ' ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਕਿਸਾਨ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਇਸ ਕੇਂਦਰੀ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਸਾਲਾਨਾ ਛੇ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਰਾਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ। ਕਿਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਅਤ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਮਾੜੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਕੀਮ ਦੇ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਗੈਰਾ ਅੱਪਲੋਡ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਕਿਸਾਨ ਹੁਣ ਕੇਂਦਰੀ ਮਦਦ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ।

ਦੱਸ ਦਈਏ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਕੇਂਦਰੀ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਲੰਬੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ 63 ਫੀਸਦੀ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ। ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸਾਨ ਕੇਂਦਰੀ ਸਕੀਮ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਖੇਤੀ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਤੋਮਰ ਨੇ 31 ਅਗਸਤ 2022 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਸਕੀਮ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ।

ਵੇਰਵਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ 'ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਕਿਸਾਨ ਨਿਧੀ ਯੋਜਨਾ' ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚਲੇ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਸੰਬਰ 2019-ਮਾਰਚ 2020 ਵਿਚ 23,01,313 ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਅਪਰੈਲ-ਜੁਲਾਈ 2023 ਵਿਚ ਘਟ ਕੇ 8,53,980 ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ 14,47,353 ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਘੱਟ ਗਈ ਹੈ। ਸੂਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਉਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਕੇ.ਵਾਈ.ਸੀ. ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਕੇਂਦਰੀ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਵਿਚ ਸਾਲਾਨਾ ਛੇ

ਹਜ਼ਾਰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਕੇਂਦਰੀ ਸਕੀਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਹੀ 2022 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਰੀਬ 5.41 ਲੱਖ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਕੀਮ ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸਾਨ ਸਕੀਮ ਵਿਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਖਰੇ ਨਹੀਂ ਉੱਤਰੇ ਸਨ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ 17.59 ਲੱਖ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ 12 ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ 13ਵੀਂ ਅਤੇ 14ਵੀਂ ਕਿਸ਼ਤ ਵੰਡੇ

ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਸਕੀਮ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਡ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਲੋੜੀਂਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅੱਪਲੋਡ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਅਗਸਤ 2021 ਤੋਂ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਅੰਕੜਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵੱਡੀ ਕਟੌਤੀ ਦਸੰਬਰ 2021-ਮਾਰਚ 2022 ਦੀ ਕਿਸ਼ਤ ਦੀ ਵੰਡ ਸਮੇਂ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੀ। ਖੇਤੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੱਡੇ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਕਿਸਾਨ ਸੂਚੀ 'ਚੋਂ ਹਟਾਏ ਗਏ ਹਨ ਜਦਕਿ ਵਿਭਾਗ ਅਸਲ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਡਾਟਾ ਅੱਪਲੋਡ ਕਰਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਸਕੀਮ 'ਚੋਂ ਕਟੌਤੀ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੇ ਆਧਾਰ ਨੰਬਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਨਾਲ ਲਿੰਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਆਨਲਾਈਨ ਕੇ.ਵਾਈ.ਸੀ. ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ।

Matrimonials

ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

USA based Sharma family looking for a suitable match for their son, age 31, 5'9", currently based in Punjab, India. He has done C.Ped and D.Ped from Punjab university. Pure vegetarian, does not smoke, nor drink. He is very loyal and a loving person and looking forward for someone with similar interest. Girl should be from USA or Canada. Contact us at 248-579-3135 or e-mail: Sharmaabpreet@gmail.com

30-33

Wanted suitable match for Ivy League MBA Jatt Sikh divorced man, age 40, height 5'10" settled in the Bay Area (California). Homeowner and working as a Senior Product Manager in big tech. Moved from Chandigarh (India) to the US 12 years ago. Looking in the US only. Caste no bar. Please contact us @ dhillonravi1983@gmail.com or 408-859-5613.

30-33

Ramgarhia Sikh Family looking for a suitable match for their 29 years old, 5'11" Boy. Education: B. Com and well settled in Fresno, California, USA. Gotra: Khural & Bansal. Girl must be U.S. Citizen or Permanent resident. Please Contact us at: (559) 702- 6844.

30-33

Ramgarhia Sikh Family looking for a suitable match for their 29 years old, 5'11" Boy. B. Com and well settled in Fresno, California, USA. Gotra: Khural & Bansal. Girl must be U.S. Citizen or Permanent resident.

Contact us at: (559) 702- 6844.

29-32

ਲੜਕੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Jatt Sikh girl, 28 years, 5'4" Graduated in Bachelor of Science in Medical Technology. Studying to become Medical Doctor in the USA. Looking for well settled American citizen match. Please contact: +1 (510) 240-2236 or e-mail itsjas1990@gmail.com

32-35

Ramgarhia Sikh family looking for a suitable Ramgarhia Sikh Dhiman match for their beautiful daughter (US Citizen), 29 years, 5'7", MSC - Physics (India), and licensed paraprofessional educator, residing in Chicago area. Please contact us at: manpreets1211@gmail.com

30-33

Jatt Sikh family looking for a suitable match (only from Jatt Sikh family) for their US born and raised beautiful Doctor daughter, age 30, height 5'5", doing residency. Please contact at caprishingh8@yahoo.com to exchange information and phone numbers. Serious inquiries only.

30-33

Parjapat family Looking for a suitable Match for their daughter, USA citizen age 33, 5'4" Divorced, no kids, Degree in Accounting, well settled in California. Please contact us at 337-513-2504 or e-mail: beantsingh94553@yahoo.com

29-32

Jat Sikh well educated and well settled family seeking suitable match for their September, 2001 US born 5'4" daughter. Turban wearing keshadari boy and compatible humble family is preference but not limited to. She possesses AA degree in management and Supervision. Employed as Federal employee in Bay Area (California). Contact us @ Ph:510-861-6491 or e-mail at: pggrealty@gmail.com

26-29

ਕੁੱਕ ਅਤੇ ਵੇਟਰ ਦੀ ਫੌਰੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਇੰਡੀਆਨਾ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਚਲਦੇ ਭਾਰਤੀ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਲਈ ਕੁੱਕ ਅਤੇ ਵੇਟਰ ਦੀ ਫੌਰੀ ਲੋੜ ਹੈ ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਮੁਫਤ ਰਿਹਾਇਸ਼

Restaurant Help

Immediately hiring Kitchen Helper & Dishwasher for Indian restaurant in Indiana. Good Salary and free accommodation.

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਟੋਨੀ

ਫੋਨ: 317-340-1470

32-33

SUPER TRAVEL

847-676-9090, 773-465-5566

E-mail: supertravel2003@live.com

Lowest Fares With Excellent Service

United Airlines
British Airways

Etihad, Air India, KLM, Lufthansa, Delta, Qatar Airlines.

Domestic fares available

For Emergency Call anytime at 847-673-3825

EARLY BIRD SALE!!!!

UMATRAVELS

2541 West Devon Ave., Chicago, IL 60659

For Delhi Amritsar-Bombay Ahmedabad, Hyderabad-Madras

Call For Special Sale Fares

Call: 773-338-5603

ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਮੋਰਚਾਬੰਦੀ

ਮੁਹਾਲੀ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੜਤਾਂ ਪੀੜਤਾਂ ਲਈ ਰਾਹਤ, ਸੰਘੀ ਢਾਂਚਾ, ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਉੱਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੱਕ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਮੁੱਦਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਪੰਜ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਮੁਹਾਲੀ ਵਿਚ ਸੂਬਾ ਤੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਰੋਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ (ਰਾਜੇਵਾਲ), ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਕਿਸਾਨ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ, ਕਿਸਾਨ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਮੇਟੀ, ਆਜ਼ਾਦ ਕਿਸਾਨ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ (ਮਾਨਸਾ) ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਬੈਨਰ ਹੇਠ ਪੰਜਾਬ ਭਰ 'ਚੋਂ ਕਿਸਾਨ ਕਾਫਲਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐੱਥ ਸਾਹਿਬ ਸਾਹਮਣੇ ਪੁੱਛਾ ਗਰਾਊਂਡ ਵਿਚ ਪੁੱਜੇ ਤੇ ਰੋਸ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜੇਵਾਲ, ਪ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ, ਕੰਵਲਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ, ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਟਾਂਡਾ ਅਤੇ ਬੋਧ ਸਿੰਘ ਮਾਨਸਾ ਨੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀ ਵਿਵਾਦ ਅਤੇ ਜਲ ਸੰਕਟ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ, ਸੰਘੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਮਲੇ, ਹੜਤਾਂ ਪੀੜਤਾਂ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਲੋੜੀਂਦੀ ਰਾਹਤ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਜ਼ਾ

ਮੁਆਫੀ ਆਦਿ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਾਧਿਆ। ਰਾਜੇਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਗਲਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਹੁਕਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੂਬੇ ਦੇ ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਪਾਣੀ ਗੈਰ-ਰਿਪੋਰੀਅਨ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਨੇ ਹੜਤਾਂ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਝੋਨੇ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਮੁਆਵਜ਼ਾ, ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਨੂੰ 10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਅਤੇ

ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹਿ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖੋਹ ਰਿਹੈ ਭੂ-ਮਾਫੀਆ: ਉਗਰਾਹਾਂ

ਮਹਿਲ ਕਲਾਂ: ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਏਕੜਾ (ਉਗਰਾਹਾਂ) ਵੱਲੋਂ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰਾ ਜ਼ਮੀਨੀ ਘੋਲ ਦੇ ਸ਼ਹਿਦ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹਮੀਦੀ ਦੀ 13ਵੀਂ ਬਰਸੀ ਮੌਕੇ ਪਿੰਡ ਹਮੀਦੀ ਵਿਚ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਬੀ.ਕੇ.ਯੂ. (ਉਗਰਾਹਾਂ) ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਗਰਾਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਬਹੁਗਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਘਰਸ਼ ਸਦਕਾ ਤਿੰਨੋਂ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਰੱਦ ਕਰਵਾ ਲਏ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਜ਼ਮੀਨੀ ਹਮਲਾ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤਮਾਲਾ ਵਰਗੇ ਵੱਡੇ ਹਾਈਵੇਅ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਿਗੂਣੇ ਜਿਹੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਲੱਖਾਂ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭੂ-ਮਾਫੀਆ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹਿ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਤਬਾਹ ਹੋਏ ਘਰਾਂ ਲਈ 10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਕੰਵਲਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਨੌਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੌਰਾਨ ਕਾਰਪੋਰੇਟਾਂ ਦੇ 15 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਮੁਆਫ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ 'ਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ।

ਬੋਧ ਸਿੰਘ ਮਾਨਸਾ ਅਤੇ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਟਾਂਡਾ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ. ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੱਕ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਡਾ. ਐਮ.ਐਸ. ਸਵਾਮੀਨਾਥਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਹੁ-ਬ-ਹੁ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਫੀਲਡ ਅਫਸਰ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮੁਹਾਲੀ ਦੇ ਡੀ.ਆਰ.ਓ. ਮੇਜਰ ਗੁਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਨੀਪਾਲ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅਲਟੀਮੇਟਮ ਦਿੱਤਾ।

ਹੜਤਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲਣ ਪਿੱਛੋਂ ਮੁੜ ਝੋਨਾ ਲਾਉਣ ਵਿਚ ਜੁਟੇ ਕਿਸਾਨ

ਸੰਗਰੂਰ: ਘੱਗਰ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆਏ ਮੁਨਕ ਅਤੇ ਖਨੌਰੀ ਦੇ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਉਤਰਨ ਮਗਰੋਂ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਮੁੜ ਝੋਨੇ ਦੀ ਲੁਆਈ 'ਚ ਜੁਟ ਗਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਰੀਬ 8 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਵਿਚ ਮੁੜ ਝੋਨੇ ਦੀ ਲੁਆਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਹੜਤਾਂ ਕਾਰਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ 'ਚ ਪੈਂਦੇ ਮੁਨਕ ਤੇ ਖਨੌਰੀ 'ਚ ਕਰੀਬ 44 ਹਜ਼ਾਰ

ਏਕੜ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ 'ਚੋਂ ਕਰੀਬ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਮੁੜ ਝੋਨੇ ਦੀ ਲੁਆਈ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਅਨੁਸਾਰ ਹਾਲੇ 15 ਅਗਸਤ ਤੱਕ ਝੋਨੇ ਦੀ ਲੁਆਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਦੇ ਝਾੜ ਉਪਰ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ।

ਹੜਤਾਂ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰੇਗੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਅਨੁਰਾਗ ਵਰਮਾ ਨੇ ਸਮੂਹ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਕੰਮ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਪੂਰੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਤੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ ਪੀੜਤ ਵਾਂਗ ਨਾ ਰਹੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਖੁਦ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਣ ਲਈ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਵਰਮਾ ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਵਾਰ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਤੇ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਲੈਂਦਿਆਂ ਪੈਂਡਿੰਗ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਕੇਸ ਤੁਰਤ ਨਿਪਟਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ।

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਘੱਗਰ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਮੁਨਕ ਅਤੇ ਖਨੌਰੀ ਦੇ ਕੁੱਲ 34 ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਲਗਭਗ 61 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਲੁਆਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਰਕਬੇ 'ਚੋਂ ਕਰੀਬ 44 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਹੜਤਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਕੁੱਲ 34 ਪਿੰਡਾਂ 'ਚੋਂ 18 ਪਿੰਡ ਅਜਿਹੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹੜਤਾਂ ਕਾਰਨ ਫਸਲ ਦੇ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਅਜੇ

ਹੋਣੀ ਬਾਕੀ ਹੈ ਪਰ ਖੇਤਾਂ 'ਚੋਂ ਘੱਗਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਉਤਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸਾਨ ਮੁੜ ਝੋਨਾ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੁੱਖ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਫਸਰ ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਚਹਿਲ ਅਨੁਸਾਰ ਝੋਨੇ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਪੀਆਰ-126, 1692 ਅਤੇ 1509 ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ 180 ਏਕੜ ਰਕਬੇ 'ਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਬਿਜਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਕ ਏਕੜ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਨਾਲ ਕਰੀਬ 100 ਏਕੜ ਰਕਬੇ 'ਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਡੇਂਗੂ ਉੱਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁਹਿੰਮ 'ਹਰ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਡੇਂਗੂ 'ਤੇ ਵਾਰ' ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ। ਇਥੇ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਉੱਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰ ਕੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਡੇਂਗੂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਹੜਤਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਉਤਰ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਪਾਣੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਮੱਛਰ ਦੇ ਪ੍ਰਜਣਨ ਦਾ ਸਥਾਨ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਦਵਾਈ ਦੇ ਛਿੜਕਾਅ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲਾਰਵਾ ਦੀ ਚੈਕਿੰਗ ਲਈ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਤਾਇਨਾਤੀ ਵਧਾਈ ਜਾਵੇ।

ਫਸਲ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਸੂਬਿਆਂ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਫੰਡ (ਏ.ਆਈ.ਐੱਫ.) ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਖੇਤੀ ਉਪਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਅਤੇ ਸਾਂਝੀ ਖੇਤੀ ਸੰਪਤੀਆਂ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀ ਉਪਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਲਈ ਵਿੱਤੀ ਵਰ੍ਹੇ 2023-24 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ 'ਚ 4745 ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੂਬਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ 6316 ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਕੇ

ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਰਿਹਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ 4178 ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਤੀਜੇ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 2244 ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਚੌਥੇ ਅਤੇ ਕਰਨਾਟਕ 2029 ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਰਿਹਾ। ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਖੇਤੀ ਉਪਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਲਈ 4745 ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਲਈ 1,395 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਵਾਏ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਫੰਡ

(ਏ.ਆਈ.ਐੱਫ.) ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਫੰਡਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਕਸਟਮ ਹਾਇਰਿੰਗ ਸੈਂਟਰ, ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਿੰਗ ਯੂਨਿਟ, ਸਟੋਰੇਜ

ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਬਠਿੰਡਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਈਆਂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ 1095 ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਬਠਿੰਡਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ ਦੀਆਂ 1015, ਪਟਿਆਲਾ ਦੀਆਂ 842, ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ 784 ਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਦੀਆਂ 783 ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਸਟਰੱਕਚਰ, ਕੋਲਡ ਸਟੋਰ ਆਦਿ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਮੰਤਰੀ ਚੇਤਨ ਸਿੰਘ ਜੌੜਾਮਾਜਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਏ.ਆਈ.ਐੱਫ. ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਯੋਗ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ 2 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ 'ਤੇ 9 ਫੀਸਦ ਵਿਆਜ ਦਰ

ਮਿਥੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਚ 3 ਫੀਸਦ ਤੱਕ ਵਿਆਜ 'ਚ ਸਬਸਿਡੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਕੀਮ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਲਾਭਪਾਤਰੀ 25 ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਚੜ੍ਹੇ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਕਈ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸੜਕੀ ਆਵਾਜਾਈ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ੀ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਟਮਾਟਰ ਦਾ ਭਾਅ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 250-300 ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਬਜ਼ੀ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਗੋਭੀ 100 ਰੁਪਏ ਕਿੱਲੋ ਵਿਚ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ 40-50 ਰੁਪਏ ਕਿੱਲੋ ਸੀ। ਗਾਜਰ 40 ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ 70 ਰੁਪਏ ਕਿੱਲੋ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਸ਼ਿਮਲਾ ਮਿਰਚ 160 ਤੋਂ 180 ਰੁਪਏ ਕਿੱਲੋ ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਗਈ ਹੈ ਜਦਕਿ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੱਕ ਭਾਅ 10-20 ਰੁਪਏ ਕਿੱਲੋ ਸੀ। ਖੀਰੇ ਦਾ ਭਾਅ 30-40 ਤੋਂ 70 ਰੁਪਏ ਕਿੱਲੋ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਐਨਾ ਮਹਿੰਗਾ ਟਮਾਟਰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਥੋਕ ਵਿਚ ਟਮਾਟਰ 160-180 ਰੁਪਏ ਕਿੱਲੋ ਵਿਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚੂਨ ਵਿਚ 250-300 ਰੁਪਏ ਵਿਕ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਫੰਡਾਂ ਬਥੇਰੇ, ਹੜਤਾਂ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਲਈ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਾਂਗੇ: ਮਾਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹੜਤਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲਿਆ। ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਦਿਆਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਸੂਬੇ ਭਰ ਵਿਚ ਹੜਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ ਤੇ ਸਰਕਾਰ 15 ਅਗਸਤ ਤੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਵੇਗੀ। ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਹੜਤਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੁਦ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹੜਤਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਕੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ

ਹੁਣ ਹੜਤਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਣਦੀ ਰਾਹਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਹੜਤਾਂ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ 15 ਅਗਸਤ ਤੱਕ ਹਰ ਹਿੱਲੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ। ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ

15 ਤੱਕ ਗਿਰਦਾਵਰੀਆਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਦੇਵਾਂਗੇ ਮੁਆਵਜ਼ਾ: ਜੌੜਾਮਾਜਰਾ

ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੂਚਨਾ ਤੇ ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਮੰਤਰੀ ਚੇਤਨ ਸਿੰਘ ਜੌੜਾਮਾਜਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹੜਤਾਂ ਨਾਲ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਣ ਲਈ ਸਪੈਸ਼ਲ ਗਿਰਦਾਵਰੀਆਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ 15 ਅਗਸਤ ਤੱਕ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਮੂਹ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਕਿ 15 ਅਗਸਤ ਤੱਕ ਸਪੈਸ਼ਲ ਗਿਰਦਾਵਰੀਆਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਰਿਪੋਰਟ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇ।

ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਫਸਲਾਂ, ਪਸ਼ੂ, ਘਰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇ ਕੇ ਕਰੇਗੀ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੇ 19 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ 1495 ਪਿੰਡ ਹੜਤਾਂ ਕਾਰਨ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਭਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ 44 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਜਾਨ ਚਲੀ ਗਈ ਜਦਕਿ 22

ਵਿਅਕਤੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ ਹਨ, 391 ਘਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੁਕਸਾਨੇ ਗਏ, 878 ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ 1277 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੜਤਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ 159 ਰਾਹਤ ਕੈਂਪਾਂ 'ਚ ਟਿਕਾਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 15 ਅਗਸਤ ਤੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਢੁਕਵਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਮਨੀਪੁਰ: ਮੁੜ ਵਿਗੜੇ ਹਾਲਾਤ, ਕੇਂਦਰੀ ਬਲਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਧੂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਤਾਇਨਾਤ

ਇੰਫਾਲ: ਮਨੀਪੁਰ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਹਿੰਸਾ ਦੌਰਾਨ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਪੁਲਿਸ ਬਲਾਂ ਦੀਆਂ 10 ਹੋਰ ਕੰਪਨੀਆਂ ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਸੂਬੇ 'ਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਇੰਫਾਲ ਪੱਛਮੀ ਜਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਹੋਈ ਹਿੰਸਾ ਦੌਰਾਨ ਭੀੜ ਨੇ 15 ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਕਾਰਨ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਉਧਰ, ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦੋ ਆਦਿਵਾਸੀ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਵਸਤ ਕਰਕੇ ਘੁਮਾਉਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵੀਡੀਓ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਬੰਦੂਕਬਲ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਨੌਗਪੋਕ ਸੇਕਮਾਈ ਬਾਣੇ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਸਣੇ ਪੰਜ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਿਸ਼ਨੁਪੁਰ ਜਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਦੂਜੀ ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬਟਾਲੀਅਨ ਦੇ ਅਸਲਾਖਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਹਥਿਆਰ ਤੇ ਗੋਲੀ-ਸਿੰਕਾ ਲੁੱਟਣ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਆਈ.ਜੀ. ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਫੜੇ ਗਏ 'ਚ ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ 'ਚ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮਨੀਪੁਰ 'ਚ 3 ਮਈ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹਿੰਸਾ ਮਗਰੋਂ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਫੌਜ, ਅਸਾਮ ਰਾਈਫਲਜ਼ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਲਾਂ ਦੇ 40 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਵਾਨ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਮੋਤੋਈ ਅਤੇ ਕੁਕੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਬਲਾਂ ਦੇ ਇਕ ਧੜੇ 'ਤੇ

ਕੁਕੀ ਪੀਪਲਜ਼ ਅਲਾਇੰਸ ਨੇ ਬੀਰੇਨ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਸਮਰਥਨ ਵਾਪਸ ਲਿਆ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਮਨੀਪੁਰ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਕੁਕੀ ਪੀਪਲਜ਼ ਅਲਾਇੰਸ ਨੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਨਸਲੀ ਹਿੰਸਾ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਐੱਨ. ਬੀਰੇਨ ਸਿੰਘ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਸਮਰਥਨ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ। ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਕੇ.ਪੀ.ਏ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨੀਪੁਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਦੋ ਵਿਧਾਇਕ ਹਨ, ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੀਰੇਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਮਨੀਪੁਰ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਦੇਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਕੇ.ਪੀ.ਏ. ਸਮਰਥਨ ਵਾਪਸ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।" ਕੇ.ਪੀ.ਏ. ਨੇ 18 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵਾਲੀ ਐੱਨ.ਡੀ.ਏ. ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਹਿੰਸਾ ਲਿਆ ਸੀ।

ਪੱਖਪਾਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਇੰਫਾਲ ਪੱਛਮੀ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਲੰਗੋਲ ਖੇਡ ਪਿੰਡ 'ਚ ਭੀੜ ਨੇ 15 ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਨੇ ਭੀੜ ਖਿੱਤਾਉਣ ਲਈ ਅੱਥਰੂ ਗੈਸ ਦੇ ਕਈ ਗੋਲੇ ਚਾਰੇ। ਹਿੰਸਾ ਦੌਰਾਨ 45 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਕਾਰਨ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਇੰਫਾਲ ਪੂਰਬੀ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਚੈਕਓਨ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਵੀ ਹਿੰਸਾ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਹਨ ਜਿਥੇ ਇਕ ਵੱਡੇ ਵਪਾਰਕ ਅਦਾਰੇ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਕਾਂਗਪੋਕਪੀ ਜਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਅਤੇ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋਇਆ। ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਐਸ.ਐਲ.ਆਰ. ਅਤੇ 50 ਕਾਰਤੂਸਾਂ ਨਾਲ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ 300 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤਹਿਤ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਰਾਜੀਵ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚੋਂ ਲੁੱਟੇ ਗਏ 1195 ਹਥਿਆਰ ਬਰਾਮਦ ਕਰ ਲਏ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 1057 ਹਥਿਆਰ ਘਾਟੀ ਦੇ ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ ਜਦਕਿ 138 ਹਥਿਆਰ ਪਹਾੜੀ ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ 'ਚੋਂ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੁੱਟੇ ਗਏ ਹਥਿਆਰ ਬਰਾਮਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਛਾਪੇ ਮਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਤੋਂ ਹਥਿਆਰ ਲੁੱਟਣ ਵਾਲਿਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸਖਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਐਫ, ਬੀ.ਐਸ.ਐਫ, ਆਈ.ਟੀ.ਬੀ.ਪੀ. ਅਤੇ ਐਸ.ਐਸ.ਬੀ. ਦੀਆਂ 10 ਕੰਪਨੀਆਂ (ਕਰੀਬ 900 ਜਵਾਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰੀ) ਇਥੇ ਪੁੱਜ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਗੋਲੀਬਾਰੀ, ਤਿੰਨ ਹਲਾਕ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੀ ਇਕ ਸੜਕ 'ਤੇ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਚੱਲੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ 'ਚ ਇਕ ਮਹਿਲਾ ਸਣੇ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਘਟਨਾ 'ਚ ਦੋ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਗੁੱਡ ਹੋਪ ਰੋਡ ਦੇ 1600 ਬਲਾਕ 'ਚ ਰਾਤ 8 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਦੋਂ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਦੋ ਪੁਰਸ਼ ਅਤੇ ਇਕ ਮਹਿਲਾ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਜਦਕਿ ਦੋ ਹੋਰ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ। ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਡੀਸੀ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੁਖੀ ਪਾਮੇਲਾ ਸਮਿੱਥ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਲੰਬੀਆ ਪ੍ਰਾਂਤ 'ਚ ਅਜਿਹੀ ਹਿੰਸਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੀ ਸੂਹ ਦੇਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਉਣ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ

ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ: ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਇਕ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸੱਤਾ 'ਚ ਰਹਿਣ ਦੌਰਾਨ ਮਹਿੰਗੇ ਸਰਕਾਰੀ ਤੋਹਫੇ ਵੇਚਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਇਮਰਾਨ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਚੋਣਾਂ ਨਹੀਂ ਲੜ ਸਕੇਗਾ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤਹਿਰੀਕ-ਏ-ਇਨਸਾਫ ਦੇ ਤਰਜਮਾਨ ਜੁਲਫੀ ਬੁਖਾਰੀ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਟਸਐਪ ਰਾਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਹਿਤ ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਜਨਤਕ ਅਹੁਦਾ ਸਾਂਭਣ ਦੇ ਅਯੋਗ ਠਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ 'ਚ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਮਰਾਨ

ਖਾਨ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ ਆਧਾਰਿਤ ਜਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਧੀਕ

ਜੱਜ ਹਮਾਯੂੰ ਦਿਲਾਵਰ ਨੇ ਇਮਰਾਨ 'ਤੇ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਵੀ ਲਗਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਜੁਰਮਾਨਾ ਨਹੀਂ ਭਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਹੋਰ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਜੱਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ 'ਚ ਕਿਹਾ, "ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤਹਿਰੀਕ-ਏ-ਇਨਸਾਫ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਗਲਤ ਵੇਰਵੇ ਦੇਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਨੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਤੋਸ਼ਾਖਾਨੇ ਦੇ ਤੋਹਫਿਆਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ੀ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।" ਕ੍ਰਿਕਟਰ ਤੋਂ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਬਣੇ ਇਮਰਾਨ ਨੂੰ ਚੋਣ ਐਕਟ 2017 ਦੀ ਧਾਰਾ 174

ਤਹਿਤ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਸਾਧਾਰਨ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇਮਰਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਆਲਾਮੀ ਹਸਤੀਆਂ ਤੋਂ 14 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਮੁੱਲ ਦੇ 58 ਤੋਹਫੇ ਮਿਲੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਨੂੰ ਕੋਫੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਅਦਾਇਗੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਚ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਇਮਰਾਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਲਾਹੌਰ ਸਥਿਤ ਜਮਾਨ ਪਾਰਕ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਤੋਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।

ਸਜ਼ਾ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲੱਗਣ ਪਿੱਛੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਆਗੂ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਬਹਾਲ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: 'ਮੋਦੀ ਗੋਤ' ਉੱਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਸਬੰਧੀ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਰੋਕ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾ ਕਾਂਗਰਸ ਆਗੂ ਦੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਬਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਸਕੱਤਰੇਤ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸਕੱਤਰੇਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ 4 ਅਗਸਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸ੍ਰੀ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਬਾਰੇ 24 ਮਾਰਚ ਦੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਨਿਆਇਕ ਫੈਸਲੇ ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਬਹਾਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਸੰਸਦ ਪੁੱਜੇ, ਜਿੱਥੇ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ

ਸਹਿਯੋਗੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿਚ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇਤਾ ਅਧੀਰ ਰੰਜਨ ਚੌਧਰੀ, ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਪ ਨੇਤਾ ਪ੍ਰਮੋਦ ਤਿਵਾੜੀ, ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਰਾਮ ਗੋਪਾਲ ਯਾਦਵ, ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ (ਯੂ.ਬੀ.ਟੀ.) ਦੇ ਸੰਜੇ ਰਾਉਤ, ਰੈਵੋਲਿਊਸ਼ਨਰੀ ਸੋਸਲਿਸਟ ਪਾਰਟੀ (ਆਰ.ਐਸ.ਪੀ.) ਦੇ ਐੱਨਕੇ ਪ੍ਰੇਮਚੰਦਰਨ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸੰਸਦ ਭਵਨ ਦਾਖਲਾ ਗੇਟ ਉੱਤੇ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਚੁਕਾਉਣੀ ਪਈ: ਢੇਸੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਤਨਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢੇਸੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਰੋਕੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਟਵੀਟ ਕਰਦਿਆਂ ਅਸਿੱਧੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ 'ਤੇ ਹੱਲਾ ਬੋਲਿਆ ਹੈ। ਢੇਸੀ ਨੇ ਟਵੀਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਭਾਰਤ ਆਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਘੰਟੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਰੋਕੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਨਾਪਸੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਮੇਰਾ ਓ.ਸੀ.ਆਈ. ਵੀਜ਼ਾ ਰੱਦ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸਾਨਾਂ, ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਰਗੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਰਗ ਨਾਲ

ਇੱਕਜੁਟਤਾ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਚੁਕਾਉਣੀ ਪਈ ਹੈ।" ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਅਤੇ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋ ਘੰਟੇ ਰੋਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰਡ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਢੇਸੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਗੱਲ ਬੋਧਾਕੀ ਨਾਲ ਉਠਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਉਠਾਇਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਢੇਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮੰਚਾਂ 'ਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ-ਸ਼ੋਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਠਾਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚਣ ਤੱਕ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰਡ ਮੁਅੱਤਲ

ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਇਕ ਸਦਮੇ ਵਾਂਗ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ, ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ

ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਨੇ ਢੇਸੀ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਤਨਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢੇਸੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਰੋਕੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਟਵੀਟ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਿੱਖ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਨਾਲ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਦਿੱਖ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸਾਹ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਘਟੀਆ ਵਤੀਰਾ ਬੰਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਵਿਚਕਾਰ ਬਿਹਤਰ ਸਬੰਧਾਂ ਲਈ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਉਹ ਅਪਰੈਲ 2022 ਵਿਚ ਭਾਰਤ

ਆਏ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੌਰੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ।

Punjab Times

Established in 2000
24th Year in Publication

Published every Saturday
by **A B Publication Inc.**
20451 N Plum Grove Rd.
Palatine, IL 60074-2018
Ph:847-359-0746

Fax:847-705-9388

Email:punjabtimes1@gmail.com

www.punjabtimesusa.com

Founder Editor:

Amolak Singh Jammu

Astt. Editors:

Jaspreet Kaur

Amrit Pal Kaur

Photographer

Kamaljit Singh Virdi

Ph. 847-502-2703

Our Columnists

Gurbakhsh Singh Bhandal

Buta Singh

Tarlochan Singh Dupalpur

Corrpondents

California

Ashok Bhaura

Detroit, MI

Rajinder Syan

734-261-0936

New York

Iqbal S. Jabowalia

917-375-6395

Postmaster: Please send address changes to Punjab Times, 20451 N. Plum Grove Rd., Palatine, IL 60074

Distributed in:

California, Illinois, Indiana, Ohio, Michigan, Wisconsin, Mississippi, Iowa, Arkansas, Massachusetts, Texas, Virginia, Nevada, Washington, Oregon, Arizona, Georgia, Florida, New York, New Jersey, Connecticut, Oklahoma, Pennsylvania, Missouri, Kentucky, Kansas.

ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ

ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 115 ਡਾਲਰ

ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ: 475 ਡਾਲਰ

ਨੋਟ: ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਇਸਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਾਠਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਸਤਿਹਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਆਪ ਕਰ ਲੈਣ।

Disclaimer

The views expressed in the articles published in the columns of Punjab Times are that of their writers, and it is not implied that Punjab Times endorses them.

Sameway Punjab Times does not necessarily endorses the claims made in the advertisements published in Punjab Times.

All disputes subject to Chicago jurisdiction.

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਮਾਰੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਣ ਪਹੁੰਚੀ ਕੇਂਦਰੀ ਟੀਮ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਅੰਤਰ-ਮੰਤਰਾਲਾ ਟੀਮ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੱਤ ਮੈਂਬਰੀ ਕੇਂਦਰੀ ਟੀਮ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲਾ, ਖੇਤੀ ਮੰਤਰਾਲਾ, ਕੌਮੀ ਆਫ਼ਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਥਾਰਿਟੀ, ਪੰਚਾਇਤ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲਾ, ਕੇਂਦਰੀ ਜਲ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਵਿੱਤ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੜਕ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜੁਲਾਈ ਦੌਰਾਨ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰੀ ਤਬਾਹੀ ਮਚਾਈ ਸੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਕਰੀਬ 1500 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਵਿੱਤੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਘੱਗਰ ਅਤੇ ਸਤਲੁਜ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਸੈਂਕੜੇ ਪਿੰਡ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਉੱਭਰ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ 15 ਅਗਸਤ ਤੱਕ ਸਪੈਸ਼ਲ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਢੁਕਵਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੀੜਤ ਸਰਕਾਰੀ ਮਦਦ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੀ ਹੁਣ ਕੇਂਦਰੀ ਮਦਦ 'ਤੇ ਟੇਕ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੁਣ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਆਫ਼ਤ ਰਾਹਤ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਮੰਗੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਇਸ

ਸਬੰਧੀ ਇਕ ਪੱਤਰ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਅਨੁਰਾਗ ਵਰਮਾ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਕ ਪੱਤਰ ਭੇਜ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੁਣ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਟੀਮ ਸੂਬੇ ਦੇ ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਵੇਗੀ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਹਾਲੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਲੁਆਈ ਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜੋ ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਰਾਸ਼ੀ ਦੇਣ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਨਿਯਮ ਅੜਿੱਕਾ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਆਫ਼ਤ ਰਾਹਤ ਫੰਡ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਵਰਤਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਮੰਗੀ ਹੈ। ਆਫ਼ਤ ਰਾਹਤ ਫੰਡਾਂ ਵਿਚ 75 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ 25 ਫੀਸਦੀ ਯੋਗਦਾਨ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਕਰੀਬ 2.59 ਲੱਖ ਏਕੜ ਰਕਬਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਫ਼ਸਲ ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਪੱਲਿਉਂ ਦੇਣਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਦਾਲਤੀ ਹੁਕਮਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਨੂਹ 'ਚ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਉਸਾਰੀਆਂ ਢਾਹੁਣ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਰੋਕੀ

ਗੁਰੂਗ੍ਰਾਮ: ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਨੂਹ ਜਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਉਸਾਰੀਆਂ ਢਾਹੁਣ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਰੋਕ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਹੋਈ ਫਿਰਕੂ ਹਿੰਸਾ ਮਗਰੋਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਉਸਾਰੀਆਂ ਢਾਹੁਣ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਜੀ. ਐੱਸ. ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੂਹ ਵਿਚ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਉਸਾਰੀਆਂ ਢਾਹੁਣ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਖੁਦ ਹੀ ਨੋਟਿਸ ਲੈਂਦਿਆਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਮੁਹਿੰਮ ਰੋਕਣ ਦੇ ਹੁਕਮ

ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਮੌਤ

ਕਾਹਨੂੰਵਾਨ: ਪਿੰਡ ਬਾਗੜੀਆਂ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਮੈਕਸੀਕੋ ਦੇ ਬਾਰਡਰ ਉੱਤੇ ਬੱਸ ਪਲਟਣ ਕਾਰਨ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬਾਗੜੀਆਂ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਬਲਰਾਜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨੌਜਵਾਨ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ (24) ਪੱਤਰ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਮੈਕਸੀਕੋ ਸਰਹੱਦ 'ਤੇ ਬੱਸ ਰਾਹੀਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਬੱਸ ਹਾਦਸਾਗ੍ਰਸਤ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸਵਾਰੀਆਂ ਸਣੇ ਗੁਰਪਾਲ ਦੀ ਵੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੱਸ ਵਿਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਨਾਲ ਫੋਨ ਉੱਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਦੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਫੋਨ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ।

ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਜਦੋਂ ਵਿਸ਼ਵ ਹਿੰਦੂ ਪਰਿਸ਼ਦ ਵੱਲੋਂ ਯਾਤਰਾ ਕੱਢੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਦੰਗਾਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕੁਝ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਫਿਰਕੂ ਹਿੰਸਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਗੁਰੂਗ੍ਰਾਮ ਤੱਕ ਫੈਲ ਗਈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਦੋ ਹੋਮਗਾਰਡਾਂ ਤੇ ਇਕ ਪਾਦਰੀ ਸਮੇਤ ਕੁੱਲ ਛੇ ਜਣੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਨੂਹ ਦੇ ਡੀਸੀ ਧੀਰੇਂਦਰ ਖੜਗਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਉਸਾਰੀਆਂ ਢਾਹੁਣ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਰੋਕ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਉਸਾਰੀਆਂ ਢਾਹੁਣ ਸਬੰਧੀ ਮੁਹਿੰਮ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ।' ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ 37 ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ 57.5 ਏਕੜ ਜਮੀਨ ਤੋਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਸਾਰੀਆਂ ਢਾਹੀਆਂ ਜਾ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ।

ਕੂਟਨੀਤਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ: ਕੈਨੇਡਾ

ਟੋਰਾਂਟੋ: ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਜਨਤਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਡਿਪਲੋਮੈਟਾਂ ਖਿਲਾਫ ਧਮਕੀਆਂ ਭਰੇ ਆਨਲਾਈਨ ਵੀਡੀਓ ਨਸ਼ਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਕੂਟਨੀਤਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ

ਮੁਹਾਲੀ: ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ, ਲਾਪਤਾ 328 ਸਰੂਪ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਅਤੇ ਕੱਟਕਪੂਰਾ ਗੋਲੀਕਾਂਡ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿਵਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਲਈ ਕੌਮੀ ਇਨਸਾਫ਼ ਮੋਰਚਾ ਦਾ ਮੁਹਾਲੀ-ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਹੱਦ 'ਤੇ ਪੱਕਾ ਮੋਰਚਾ ਜਾਰੀ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਆਗੂ ਅਤੇ ਇਨਸਾਫ਼ਪੰਦ ਲੋਕ 7 ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ ਲੜੀਵਾਰ ਧਰਨੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਮੁਹਾਲੀ ਪ੍ਰੈਸ ਕਲੱਬ ਵਿਖੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸੰਮੇਲਨ ਦੌਰਾਨ ਬਾਪੂ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਹਵਾਰਾ, ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਫਰਾਂਸ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ, ਦਿਲਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਦਾ ਬੁਰਾ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ 15 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜਾ ਕਾਲੇ ਦਿਨ ਵਜੋਂ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕੌਮੀ ਇਨਸਾਫ਼ ਮੋਰਚੇ ਵੱਲੋਂ

ਸਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਾਸੀਆਂ, ਕਿਸਾਨ-ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ, ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਅਤੇ ਇਨਸਾਫ਼ਪੰਦ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲਾਮਬੰਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜੇ 'ਤੇ ਪੱਕੇ ਮੋਰਚੇ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਕੇਸਰੀ ਝੰਡੇ ਲੈ ਕੇ ਰੋਸ ਮਾਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਸ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਖੁਫ਼ੀਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਵੀ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪੱਕੇ ਮੋਰਚੇ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ 'ਤੇ ਸੂਬਾ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਖੁਫ਼ੀਆ ਵੱਲੋਂ ਤਿੱਖੀ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕੂਟਨੀਤਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ: ਕੈਨੇਡਾ

ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹਿੰਸਾ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਬਲਿਕ ਸੇਫਟੀ ਕੈਨੇਡਾ ਦਾ ਇਹ ਬਿਆਨ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਪੋਸਟਰਾਂ ਦੇ ਆਨਲਾਈਨ ਨਸ਼ਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਆਇਆ ਹੈ। ਦੱਸਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਪੋਸਟਰਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ

ਧਮਕੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਐਸ ਜੈਸ਼ਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈਵਾਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਕੈਨੇਡਾ, ਯੂਕੇ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੱਟਕਪੂਰੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਾ ਦੇਣ।

ਧਮਕੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਐਸ ਜੈਸ਼ਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈਵਾਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਕੈਨੇਡਾ, ਯੂਕੇ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੱਟਕਪੂਰੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਾ ਦੇਣ।

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਫਿਰ ਸਵਾਲ: ਦਾਬੇ ਖਿਲਾਫ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਠੀ

(ਪਹਿਲੇ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਇਸ ਮਸਲੇ ਉੱਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲਿਆ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੌਮੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਡਾਪੇ ਮਾਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਖਾਲਸਾ ਏਡ ਵਰਗੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਜਾਣਬੁਝ ਕੇ ਐਨ.ਆਈ.ਏ. ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਡਾਪੇ ਮਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਉਧਰ, ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਤਨਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢੇਸੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਰੋਕਣ ਉੱਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਸਖਤ ਇਤਰਾਜ਼ ਜਤਾਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਸਿੱਖ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਨਾਲ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਦੀ

ਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਘਟੀਆ ਵਤੀਰਾ ਬੰਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਡਾਪੇ, ਤਨਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢੇਸੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਨਾਂਦੇੜ ਦੇ ਗੈਰ-ਸਿੱਖ ਕੁਲੈਕਟਰ ਨੂੰ ਤਖਤ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਲਾਉਣ ਵਰਗੇ ਮਾਮਲੇ ਭਖ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚ ਖਾਸਾ ਰੋਸ ਹੈ। ਢੇਸੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਰੋਕੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਟਵੀਟ ਕਰਦਿਆਂ ਅਸਿੱਧੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ 'ਤੇ ਹੱਲਾ ਬੋਲਿਆ ਹੈ। ਢੇਸੀ ਨੇ ਟਵੀਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਮੇਰਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸਾਨਾਂ, ਰਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਪੱਕੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਰਗੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਰਗ ਨਾਲ ਇੱਕਜੁਟਤਾ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਚੁਕਾਉਣੀ ਪਈ ਹੈ।" ਢੇਸੀ ਨੇ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਗੱਲ ਬੋਝਾਕੀ ਨਾਲ ਉਠਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਉਠਾਇਆ ਸੀ।

ਉਧਰ, ਨਾਂਦੇੜ ਦੇ ਗੈਰ-ਸਿੱਖ ਕੁਲੈਕਟਰ

ਨੂੰ ਤਖਤ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਲਾਉਣ ਨੂੰ ਵੀ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਰਵਾਈ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਸਮੇਤ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਉੱਤੇ ਸਖਤ ਇਤਰਾਜ਼ ਜਤਾਇਆ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾਲਕਾ ਨੇ ਨਾਂਦੇੜ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੈਰਸਿੱਖ ਕੁਲੈਕਟਰ ਨੂੰ ਤਖਤ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਲਾਉਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਮੁਤਾਬਕ ਫੈਸਲੇ ਵਿਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਂਦੇੜ ਬੋਰਡ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਵਜੋਂ ਇਕ ਗੈਰ-ਸਿੱਖ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ 'ਤੇ ਸਖਤ ਇਤਰਾਜ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਆਪਣਾ ਇਹ ਵਿਰੋਧ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਏਕਨਾਥ ਸ਼ਿੰਦੇ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਭੇਜ ਕੇ ਦਰਜ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਂਦੇੜ ਬੋਰਡ

ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਵਜੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਗੈਰ-ਸਿੱਖ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੋਰਡ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਰਿਆਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਰੋਸ ਹੈ। ਕੌਮੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਏਕਨਾਥ ਸ਼ਿੰਦੇ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਭੇਜ ਕੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਂਦੇੜ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਵਜੋਂ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਆਈ.ਏ.ਐਸ. ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਮਤਾ ਪਾਸ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਹੇਠ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ 'ਚ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਂਦੇੜ ਬੋਰਡ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਗੈਰ-ਸਿੱਖ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਲਗਾਉਣ ਵਿਰੁੱਧ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਆਪਣੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

(ਡਾ.) ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ
ਬਲਵਿੰਦਰ (ਨਿੱਕੀ) ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ
ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ ਢਿੱਲੋਂ
ਡਾ. ਇਨਕਲਾਬੀ ਥਾਂਦੀ
ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ
ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ

ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ
ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ
ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ
ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ
ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ
ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ

ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ
ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ
ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਘੁੰਨ
ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰੜ
ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ
ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ

ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ
ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ
ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ
ਗੁਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ
ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ
ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ
ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੱਸੀ) ਗਿੱਲ

ਵਿਸ਼ਵ ਧਰਮ ਸੰਮੇਲਨ 2023, ਸ਼ਿਕਾਗੋ

AUGUST 14-18, 2023 | McCORMICK PLACE

Lakeside Center, 2301 S King Dr, Chicago, IL 60616

ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਮਿਡਵੈਸਟ ਦੇ ਸਭ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ
ਅਗਸਤ 13, ਨੂੰ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਤੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਪਰੇਡ
ਅਗਸਤ 14, ਤੋਂ ਅਗਸਤ 18, ਤੱਕ ਮਕਾਰਮਿਕ ਪਲੇਸ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਿਖੇ
ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਤੁੱਟ ਲੰਗਰ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ

ਸਰਬ ਧਰਮ ਪਰੇਡ

The Parade of Faiths

Sunday, August 13th 1:30 PM - 3:30 PM

Assembly/Start: 1521 S Linn White Dr, Chicago, IL 60605 USA (Adler Planetarium)

Disassembly/End: 448 E 18th Dr, Chicago, IL 60616, USA

ਇਹ ਸੰਮੇਲਨ ਦਾ ਅਰੰਭ 130 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਨ 1893 ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਵਾਮੀ ਵਿਵੇਕਾ ਨੰਦ ਜੀ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਜੋਂ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ 100 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਇਹ ਸੰਮੇਲਨ ਸੰਨ 1993 ਨੂੰ ਫਿਰ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਰਬਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਵਾਰ ਵੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਇਸ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅਜਾਦੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਸੰਮੇਲਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਿੱਖ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਲਗਭਗ 14000 ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣਗੇ।

Parade of Faiths 2023 -
Google My Maps

ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਹੱਥੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਵੱਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਭਾਗ ਲਵੋ ਅਤੇ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰੋ।

ਲੰਗਰ The Langar

August 14 - 18, 11:30 AM to 3:00 PM

A cherished part of Parliament lore is the legacy of langar. So it is a dream come true for organizers of the 2023 Parliament when the langar tradition is being brought back by Sikhs

Zelle

Donate:

Zelle to Email: PoWRDonation@srschicago.org

PARLIAMENT
OF THE WORLD'S RELIGIONS®

More info <https://parliamentofreligions.org/parliament/2023-chicago/>

SIKH Religious Society
Gurdwara Palatine

1280 Winnetka Street, Palatine, IL 60067, 1050 Deer Avenue Palatine, IL 60067
Phone: (847) 358-1117 Website: www.srschicago.org Email: contactus@srschicago.org
501 (c) (3) Non-Profit organization IRS Tax ID# 36-4048422R05

ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦ ਰਿਹਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਦਾ 'ਸਿੱਖ ਕਲਾ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮੇਲਾ'

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਵਧੀਆ ਉਪਰਾਲਾ; ਮਾਪਿਆਂ ਵਲੋਂ ਸੁਲਾਘਾ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ (ਬਿਊਰੋ): ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜੀਅਸ ਮੁਸਾਇਟੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਵਿਖੇ ਨਵੀਂ ਪਨੀਰੀ ਨੂੰ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ

ਕੌਰ, ਮਨਕੀਰਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਅਮਨ ਕੌਰ ਖੇਡਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਸਿਖਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਕਾਰੀ ਦੇ ਸਟੇਸ਼ਨ

ਨਿਹਾਲ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ' ਜੈਕਾਰਾ ਲਾਇਆ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਜਸਮੀਤ ਕੌਰ, ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਕੀਰਤ ਤੇ ਹਰਕੀਰਤ ਵੱਲੋਂ

ਤੀਰਅੰਦਾਜ਼ੀ ਵਾਲਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਖਿੱਚ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ। ਇਸ 'ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਕਲਾ

ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦਾ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਗਰਮੀ ਕਾਰਨ ਜਿੱਥੇ ਛੁੱਲ੍ਹੀ ਲਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਉਥੇ ਹੀ ਗੋਲਗੱਪੇ, ਛੋਲੇ-ਭਟੂਰੇ, ਚੌਲ-

ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅਮੀਰ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ 29 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 11 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ 3 ਵਜੇ ਤਕ 'ਸਿੱਖ ਕਲਾ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮੇਲਾ' ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। 16-35 ਸਾਲ ਦੇ ਵਾਲੰਟੀਅਰਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਵਾਲੰਟੀਅਰਾਂ

ਉਤੇ ਹੋਣਹਾਰ ਕਲਾਕਾਰ ਸ਼ਬਨਮਜੋਤ ਕੌਰ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਖਰ ਲਿਖਣੇ ਸਿਖਾਏ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਨਮ ਖੁਦ ਵਧੀਆ ਕਲਾਕਾਰ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਾਈ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰੀਤੂ ਕੌਰ ਨੇ ਵੀ ਆਰਟ ਤੇ ਕ੍ਰਾਫਟ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਖੂਬ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ।

ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਸੰਦਾਂ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਈ ਗਈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਝਲਕ ਦਿਖਾਈ ਗਈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਸਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਦੱਸਣ ਲਈ ਪੈਕਟ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਨਾਲ ਹੀ ਦਾਲਾਂ ਅਤੇ ਬੀਜਾਂ ਦੇ ਪੈਕਟ ਵੀ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ 'ਚ ਖਾਧ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸਣ ਦਾ ਇਹ ਵਧੀਆ ਉਪਰਾਲਾ ਸੀ।

ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਠੀਕ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ-ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗਰਮੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਤਹਿ ਦਿਲ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ। ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਪਰ ਉਹ ਨੇ ਗਰਮੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਜੁਟੇ ਰਹੇ। ਗਤਕੇ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ

ਸਮੋਸੇ, ਪੀਜ਼ਾ ਅਤੇ ਸੈਂਡਵਿਚ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵੀ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਚਲਦੇ ਰਹੇ। ਬੱਚੇ ਆਈਸ ਕਰੀਮ ਖਾ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਕਰਤਾਰ ਗੱਡਾ' ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਸ. ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਔਲਖ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਗਾਤਾਰ

ਵਿਚ ਵੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ ਤੇ ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਅੱਗੇ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਲਾ ਕਿੱਤਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਈ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਆਰਟ ਅਤੇ ਕਰਾਫਟ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਗੁਰਮਨ

ਇਸ ਮੌਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਦੀਪ ਸਿੰਧੂ, ਸਿੰਧੂ ਮੁਸੇਵਾਲਾ ਅਤੇ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲੜਾ ਦੇ ਸਕੈਚ ਬਣਾਏ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ, ਸਰਤਾਜ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਮਨ ਕੌਰ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜੈਕਾਰਾ ਲਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਕਰਵਾਈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਪੂਰੇ ਜੋਸ਼ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਲੰਮੀ ਹੋਕ ਲਾ ਕੇ 'ਬੋਲੇ ਸੇ

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਵੱਖਰਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੀ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਮਨਮੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਨਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ 'ਤੇ ਦਸਤਾਰਾਂ ਸਜਾਈਆਂ। ਇਕ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਦੇ ਵੀ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਈ ਗਈ, ਜੋ ਬਾਗੋ-ਬਾਗ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਸਤਾਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਬਾਊਂਸ ਕੈਸਲ 'ਤੇ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਮੌਜ ਮਸਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਦਿਆਂ ਤੇ ਹੱਸਦੇ-ਖੇਡਦੇ ਵੇਖ ਕੇ ਮਾਪੇ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਸਨ।

ਗਤਕੇ ਦੇ ਜੋਹਰ ਦਿਖਾਏ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਮਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਮੇਲੇ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵੰਨਗੀਆਂ ਵਿਚ ਜੇਤੂ ਰਹੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਵੀ ਵੰਡੇ ਗਏ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੀ ਇਸ ਉਪਰਾਲੇ ਲਈ ਸੁਲਾਘਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਥੁ ਸਿੱਖਿਆ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੁਨਰ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੇਲੇ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਵੱਡਿਆਂ ਲਈ

ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਵਿਲੇਜ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਦਾ ਵੀ ਸਨਮਾਨ ਹੋਇਆ। ਮੇਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਬੀਬੀ ਸਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਸੰਧੂ ਨੇ ਇਸ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਲਈ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਜੈਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ, ਸਾਰੇ ਬੋਰਡ ਮੈਂਬਰਾਂ, ਵਾਲੰਟੀਅਰਾਂ, ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, ਸਕੂਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਸੰਗਤ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸਕੂਲ ਵਲੋਂ 'ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ' ਗੁਰਮਤਿ ਕੈਂਪ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ: ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜੀਅਸ ਸੁਸਾਇਟੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਵਿਖੇ 17-21 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 8 ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 6 ਵਜੇ ਤਕ ਗੁਰਮਤਿ

ਇਸ ਕੈਂਪ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਕਰਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣਾ ਸੀ।

ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਜਰਨੈਲਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਬੀਬੀ ਸਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਤਕੀ

ਅੰਦਰ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ। ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਸੌਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ। ਕੈਂਪ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਖੁਦ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ

ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਕੰਬਲ ਰਿਫਿਊਜੀਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡੇ ਗਏ, ਜੋ ਇਕ ਨੇਕ ਕਾਰਜ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਕ ਗੁਰਲੀਨ ਕੌਰ, ਮਨੀਤ ਕੌਰ

ਕੈਂਪ ਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਗੁਰਮਤਿ ਕੈਂਪ ਦਾ ਬੀਮ ਸੀ 'ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ'।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਚਿਆਰ ਮਨੁੱਖ ਬਣਨ, ਕਲਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ, ਗਤਕਾ, ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ

ਸੀਰਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਕੈਂਪ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨ ਬੱਚਿਆਂ

ਤੇ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ। ਗਤਕੇ ਦੀ ਟੀਮ ਵਲੋਂ ਗਤਕੇ ਦੇ ਜੋਹਰ ਦਿਖਾਏ ਗਏ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕ ਰਮਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗਤਕੇ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਏਕਨੁਰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਉਲੰਪਿਕ ਗੇਮਜ਼ ਤੇ ਸੌਕਰ ਵੀ ਖਿਡਾਈ ਗਈ। ਪੂਰੇ ਕੈਂਪ ਦੌਰਾਨ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਧਨ ਕੌਰ ਕਲੇਰ, ਹੋਰਨਾਂ ਵਾਲੰਟੀਅਰਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਨਿਭਾਈ। ਕੈਂਪ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੋਲਡ ਕੋਰਸ ਵਿਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਗੋਲਡ ਦੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖੇ। ਸਕੂਲ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਜੈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਸਕੱਤਰ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ, ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬੋਰਡ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸੰਗਤ ਦਾ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

CHIRAQ SINGH ENT PRESENTS

CHANNI NATTAR

INDERPAL MOGA

DAKUS IN CHIRAQ

11.25.23

SPECIAL APPEARANCE BY GAJJAN SINGH

TICKETS - GENERAL \$50 | VIP \$100 | VVIP \$150
MEET & GREET PLEASE CALL 571-233-2056

THE FORGE
22 W CASS ST, JOLIET, IL, 60432

FOR TICKETS AND MORE INFO:

Dhillon Travel Plaza

Dhillon Road Service

Interstate 40, exit 356, San Jon, NM

ਗਿੱਲ ਮੰਜ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਾਲੇ

ਪੰਜਾਬੀ ਢਾਬਾ

ਰੋਡ ਸਰਵਿਸ New & Used Tires
Oil Change

ਨਿਊ ਮੈਕਸੀਕੋ ਦੀ ਸਕੇਲ ਉਤੇ ਵੀ ਸਰਵਿਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ

Ph: 571-606-0829, 317-242-9936

ਪਹਿਲੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਮੇਲੇ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਨੂੰ ਸਜਦਾ ਕਰੇਗੀ ਗੁਰਲੀਨ ਕੌਰ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ: ਐਚ ਐਸ ਕਲਚਰਲ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮੰਚ ਸੰਚਾਲਕ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰ ਯਾਲੀਵਾਲ ਇਸ ਮੇਲੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਹੋਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਲੇ ਦਾ ਪੋਸਟਰ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ

ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸਜਦਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਲੋਕ ਨਾਚ ਗਿੱਧਾ, ਮਲਵਈ ਗਿੱਧਾ, ਰੂਹ ਪੰਜਾਬਣਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵੰਨਗੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਬਲਵੀਰ ਬੋਪਾਰਾਏ ਆਪਣੇ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਕਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ, ਨਵਜੋਧ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ, ਅਮਰੀਕ ਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਸ. ਜਸਕਰਨ ਯਾਲੀਵਾਲ, ਸੁਖਪਾਲ ਗਿੱਲ, ਬਲਜੀਤ ਅਟਵਾਲ, ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਿਗਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣਗੇ।

ਪਰਮੋਟਰ ਗੁਰਲੀਨ ਕੌਰ ਵੱਲੋਂ 20 ਅਗਸਤ 2023 ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਮੇਲਾ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਉਘੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਸ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਹਿਤਕ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਿਟੇਨ 'ਚ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਪਟਕਾ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮੀ ਬਰੀ

ਲੰਡਨ: ਉੱਤਰੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਵੈਸਟ ਮਿਡਲੈਂਡਜ਼ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਸਾਰਜੈਂਟ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਪਟਕਾ ਉਤਾਰਨ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਮਰਿਆਦਾ ਮੁਤਾਬਕ ਸਿਰ ਢੱਕਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਗਏ ਪਟਕੇ ਨੂੰ ਬਰਮਿੰਘਮ ਦੀ ਪੇਰੀ ਬਰ ਕਸਟਡੀ 'ਚ ਜਬਰੀ ਉਤਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਸਦਮੇ 'ਚ ਹੈ।

ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਕਤੂਬਰ 2021 'ਚ ਵਾਪਰੀ ਘਟਨਾ 'ਚ ਉਸ ਨਾਲ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਵਿਵਹਾਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ

ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਦੀ ਘਟਨਾ ਸੀ। ਵੈਸਟ ਮਿਡਲੈਂਡਜ਼ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਵਿਵਹਾਰ ਬਾਰੇ ਦਫਤਰ ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਡੈਰਿਕ ਕੈਂਪਬੈੱਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਫਿਰਕੇ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਕਾਰਨ ਸਬਾਨਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਰਾਜ਼ਗੀ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਵੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਜਿਸ ਕੱਪੜੇ ਨਾਲ ਸਿਰ ਢੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਮਗਰੋਂ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

2023 Global Punjabi Milaap-Chicago

KAVITA TE SAADE KAVI

Sun. Aug. 27, 2023 (2 - 5 pm) ➔ All Saints Lutheran Church: 630 South Quentin Rd., Palatine, IL. 60067

 <small>Gian S Dardi-Toronto</small>	 <small>Dr. Javed Bhatti</small>	 <small>Dr. M L Hazta-Buda</small>	 <small>Jajpal S Desai-Toronto</small>	 <small>Harbans Bhanu-Toronto</small>	 <small>G. Mustafa Arjum</small>
 <small>Abdul Rasheed</small>	 <small>Baba Daljit Singh</small>	 <small>Kashish Hoshiarpuri</small>	 <small>Raj Lalji</small>	 <small>Dr. Afzal Rehman</small>	 <small>Amin Hasider</small>
 <small>Tahira Reda</small>	 <small>Gur Singh</small>	 <small>Yasin Chohan</small>	 <small>Prof K S Hundal</small>	 <small>Rakind Kaur</small>	 <small>Gurleen Kaur</small>
 <small>Thakar S Basati</small>	 <small>Bibi Surjit Kaur Gill</small>	 <small>Sarwan Singh</small>	 <small>Mian Saqlain</small>	 <small>Navraaz Kaur</small>	 <small>Sajid Chaudhry</small>

For more information please contact: Thakar S. Basati: 847-736-6092
Sajid Chaudhry: 773-213-3775
Amolak Singh Gidda: 847-372-2536
Dr. Javed Bhatti: 847-922-5943
Narinderpal Sood: 847-915-0096

Sponsors: PHACA (Pakistan Heritage and Cultural Association) & NKPI (Navraaz K. Productions Inc.)

Davenport Family Funeral Homes and Crematory

Lake Zurich (847) 550-4221	Crystal Lake (815) 459-3411
-------------------------------	--------------------------------

- On-Site Crematory
- Large, Beautiful Chapels
- Viewing Room Available
- Competitive Prices

Serving the Sikh Community with Dignity and Care

Please call or visit our website at
www.davenportfamily.com

Davenport

FAMILY FUNERAL HOMES
And Crematory

Serving Families As We Would Want Ours Served
Barrington/Crystal Lake/Lake Zurich

ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ 26 ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ

ਪਟਿਆਲਾ: ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਸਤਰਕ' ਤਹਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤਲਾਸ਼ੀ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਲਾਅ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਅਰਪਿਤ ਸੁਕਲਾ ਅਤੇ ਏ.ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਅਰੁਣਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਆਰੰਭੀ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਤਹਿਤ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ 26 ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਅਚਨਚੇਤ ਚੈਕਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਏ.ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਅਰੁਣਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਂਝ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਜਾਂਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਜਾਂਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਟਿਆਲਾ ਜੇਲ੍ਹ ਸਮੇਤ ਕਈ ਹੋਰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੇੜੇ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਬਹੁਤੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਵਸਤਾਂ ਬਾਹਰੋਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੁੱਟੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਸਖ਼ਤ ਚੌਕਸੀ ਰੱਖੀ ਜਾ ਰਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਾਲੀ ਜੇਲ੍ਹ ਬਠਿੰਡਾ ਵਿਚ ਜੈਮਰ ਲਗਾ ਕੇ ਕਮਿਊਨੀਕੇਸ਼ਨ ਡੈੱਡ ਜੋਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪਟਿਆਲਾ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਕਈ ਖਤਰਨਾਕ ਗੈਰਜਸਟਰ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕੈਦੀ ਬੰਦ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਜੇਲ੍ਹ ਹਾਈ ਅਲਰਟ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਪੜਤਾਲ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਢਾਈ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੈਰਕਾਂ, ਰਸੋਈਆਂ ਅਤੇ ਪਖਾਨਿਆਂ ਸਮੇਤ ਹਰ ਕੋਨੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਿਮ ਕਾਰਡਾਂ ਸਮੇਤ 21 ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ, ਚਾਰਜਰ, ਚਾਕੂ ਅਤੇ 8.7 ਗ੍ਰਾਮ ਅਫੀਮ ਬਰਾਮਦ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ੇ ਅਤੇ ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨਾਂ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਵਸਤੂਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਅਤੇ

ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਗੌਰਵ ਯਾਦਵ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤਹਿਤ ਇਹ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਪਟਿਆਲਾ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਲਈ ਗਈ ਤਲਾਸ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਆਈ.ਜੀ. ਮੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡੀਨਾ, ਐੱਸ.ਐੱਸ.ਪੀ. ਵਰੁਣ ਸਰਮਾ, ਡੀ.ਐੱਸ.ਪੀ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਟਿਵਾਣਾ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਸਪੈਸ਼ਲ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਲਾਅ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਅਰਪਿਤ ਸੁਕਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਵਸਤੂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਬੰਧਤ ਬੰਦੀ ਖਿਲਾਫ

ਵਿਚ ਜੈਮਰ ਲਗਾ ਕੇ ਕਮਿਊਨੀਕੇਸ਼ਨ ਡੈੱਡ ਜੋਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪਟਿਆਲਾ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਕਈ ਖਤਰਨਾਕ ਗੈਰਜਸਟਰ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕੈਦੀ ਬੰਦ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਜੇਲ੍ਹ ਹਾਈ ਅਲਰਟ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਕਾਂਡ ਕੇਸ ਵਿਚ ਸੁਖਬੀਰ ਨੇ ਪੇਸ਼ੀ ਭੁਗਤੀ

ਫਰੀਦਕੋਟ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਗੋਲੀ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਇਥੇ ਪੇਸ਼ੀ ਭੁਗਤੀ। ਕੇਸ ਦੀ ਅਗਲੀ ਸੁਣਵਾਈ ਹੁਣ 19 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਹੋਵੇਗੀ। ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਕੇਸ ਵਿਚ ਨਾਮਜ਼ਦ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਚਰਨਜੀਤ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਕੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਗੋਲੀ ਕਾਂਡ ਦੌਰਾਨ ਪੁਲਿਸ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਖਿਲਾਫ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਕੇਸ ਦੀ ਸਟੇਟਸ ਰਿਪੋਰਟ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮੁਤਾਬਕ ਕੇਸ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਸਾਂਝੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 14 ਅਕਤੂਬਰ 2015 ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਉੱਪਰ ਹੋਏ ਕਬਿਤ ਹਮਲੇ ਦੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਅਜੇ ਤੱਕ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਟੀਮ ਨੇ ਪੁਲਿਸ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਸ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ

ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਨਸ਼ਰ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜ਼ਖਮੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਆਮ ਜਨਤਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਲਈ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਗੋਲੀ ਕਾਂਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਨੇ ਪੁਲਿਸ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਕਲੀਨ ਚਿੱਟ ਮਿਲ ਗਈ ਸੀ।

ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਓਢੀ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਸ਼ੁਰੂ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਓਢੀ ਦੇ ਉੱਪਰਲੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਭਾਗ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਅਰਦਾਸ ਉਪਰੰਤ ਆਰੰਭ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਓਢੀ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬੋਰੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਓਢੀ ਦੇ ਉੱਪਰਲੇ ਭਾਗ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਪੁਰਾਤਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਓਢੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਈ ਮੀਨਾਕਾਰੀ ਨੂੰ

ਹੁਬਹੂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੇਵਾ ਦੀ ਆਰੰਭਤਾ ਮੌਕੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਗ੍ਰੰਥੀ ਤੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਕੁਈਨਜ਼ਲੈਂਡ: ਸਿੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਵੱਡਾ ਫੈਸਲਾ

ਮੈਲਬਰਨ: ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਸਥਿਤ ਕੁਈਨਜ਼ਲੈਂਡ ਦੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਕਿਰਪਾਨ ਪਹਿਨਣ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪਲਟਦਿਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਗੈਰਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੀਡੀਆ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਕਮਲਜੀਤ ਕੌਰ ਅਠਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਸਬੰਧੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪਾਬੰਦੀ ਪੱਖਪਾਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਿਰਪਾਨ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪੰਜ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਹੈ। ਕਿਰਪਾਨ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਅਟੱਟ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹਰ ਸਮੇਂ ਕਿਰਪਾਨ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ

ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ 'ਚ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਐਕਟ ਪੱਖਪਾਤੀ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਇਕ ਅਪੀਲ ਮਗਰੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ। ਆਸਟਰੇਲੀਅਨ ਬ੍ਰਾਡਕਾਸਟਿੰਗ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਈਨਜ਼ਲੈਂਡ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ

ਅਦਾਲਤੀ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੀ ਕੁਈਨਜ਼ਲੈਂਡ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖ ਕੱਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਸਬੰਧੀ ਚੱਲ ਰਹੇ ਇਕ ਕੇਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਧਾਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਸਟਰੇਲੀਆ 'ਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹੱਲ ਸਿੱਖ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਕੇ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ 'ਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਸਲੀ ਪੱਖਪਾਤ ਕਾਨੂੰਨ (ਆਰ.ਡੀ.ਏ.) ਤਹਿਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ 'ਚ ਕਿਰਪਾਨ ਲਿਜਾਣ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ।

ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਟਾਈਟਲਰ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਲਈ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਇਥੋਂ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਦੰਗਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਪੁਲ ਬੰਗਸ ਕਤਲੇਆਮ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਜਗਦੀਸ ਟਾਈਟਲਰ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਬਾਂਡ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਵਧੀਕ ਮੁੱਖ ਮੈਂਬਰ ਪੋਲੀਟਨ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਵਿਧੀ ਗੁਪਤਾ ਆਨੰਦ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ

26 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਸਬੰਧੀ ਟਾਈਟਲਰ ਨੂੰ ਸੰਮਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਸੈਸ਼ਨ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਗਾਊਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ) ਨੂੰ ਟਾਈਟਲਰ ਨੂੰ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦੀ ਕਾਪੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼

ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਸਖਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੇਠ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਨਵੰਬਰ 1984 ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਟਾਈਟਲਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ।

ਮਸਤੂਆਣਾ ਕਾਲਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰ ਅੱਗੇ ਨਵੀਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼

ਸੰਗਰੂਰ: ਮਸਤੂਆਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਵਿਵਾਦ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਹੁਣ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਅੱਗੇ ਨਵੀਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਰੱਖੀ ਹੈ।

ਮਤੇ ਪਾਸ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਵੀ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਪਰ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇਣ ਅਤੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ, ਟਰੱਸਟ ਜਾਂ ਹੋਰ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਦੋ-ਦੋ ਮੈਂਬਰ ਲੈ ਕੇ ਮਿਲ ਬੈਠ ਕੇ ਮਸਲਾ ਸੁਲਝਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਚਾਹੁਣ ਅਤੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਧਿਰ ਚਾਹੇ ਤਾਂ

ਸਹਿਮਤੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਮਸਲਾ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਉੱਪਰ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਣੇ ਕਿ ਇਹ ਕਾਲਜ ਦੀ ਉਸਾਰੀ 'ਚ ਅੜਿੱਕਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ 16 ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ; ਸਰਕਾਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਵੇ ਕਿ ਬਾਕੀ 15 ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ? ਇਸ ਮੌਕੇ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਘਰੇਤੀ, ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਫੱਗੂਵਾਲਾ ਤੇ ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ 5 ਅਗਸਤ 2022 ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਮਸਤੂਆਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਪਰ ਸਾਲ ਬੀਤਣ 'ਤੇ ਉਸਾਰੀ ਤਾਂ ਕੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣੀ ਸੀ, ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਰੇ ਵਿਵਾਦ ਵੀ ਨਜ਼ਿਠਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਜੈਤੋ ਦੇ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਜੈਤੋ ਦੇ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਤਿਆਰੀਆਂ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 14 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭੋਗ ਪਾ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਸ਼ਤਾਬਦੀ 21 ਫਰਵਰੀ 2024 ਨੂੰ ਮਨਾਈ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਜੈਤੋ ਦੇ ਮੋਰਚੇ ਦੇ 100 ਸਾਲਾ ਸਮਾਗਮਾਂ ਸਬੰਧੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਵੱਲੋਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਸਬ-ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਤੈਅ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ, ਸਾਬਕਾ ਸੀਨੀਅਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਤਾ, ਅੰਤਿਮ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡਵਾਲਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 21 ਫਰਵਰੀ 2024 ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਸਮਾਗਮ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੰਗਸਰ ਸਾਹਿਬ ਜੈਤੋ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ। 14 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭੋਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਆਰੰਭ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਸਮਾਗਮ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦੀ ਆਰੰਭਤਾ ਦੇ 150

ਮਾਨ ਦਲ ਤੇ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਵੱਲੋਂ ਲੁਧਿਆਣਾ 'ਚ ਮਾਰਚ 14 ਨੂੰ
ਲੁਧਿਆਣਾ: ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅ) ਅਤੇ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਸਾਂਝਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 14 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਰੋਸ ਮਾਰਚ ਅਤੇ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਤੇ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮਾਰਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦੁਖ ਨਿਵਾਰਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹ ਰੋਡ, ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਜਗਰਾਉਂ ਪੁਲ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਮਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਵੱਲੋਂ ਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਦੋਸ਼ ਤੂਠੇ ਅਤੇ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਹਨ।

ਸਾਲਾ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਸਮਾਗਮਾਂ ਸਮੇਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਵਿਚ ਦੋ ਰੋਜ਼ਾ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਮੁੱਖ ਸਮਾਗਮ ਪਹਿਲੀ ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਹੋਵੇਗਾ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸਬ-ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਸਮਾਗਮਾਂ ਮੌਕੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਦੋ ਰੋਜ਼ਾ ਸਮਾਗਮ 30 ਸਤੰਬਰ ਤੇ ਇਕ ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਹੋਣਗੇ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ, 12 ਅਗਸਤ, 2023

ਕੱਚੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਮਸਲਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ

ਕੱਚੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਸਿਆਸਤ

ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਨਸਲੀ ਹਿੰਸਾ ਵਿਚ ਸੜ ਰਹੇ ਮਨੀਪੁਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਫਿਰਕੂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਮਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨੇ ਦਰਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਇਹ ਧਿਰ ਕੀ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮਨੀਪੁਰ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਘਟਨਾ 3 ਮਈ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਥੇ ਮੈਤੋਈ ਤੇ ਕੁਕੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਕਰਾਅ ਚੱਲਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਜਾਂ ਠੱਲ੍ਹਣ ਲਈ ਉਥੋਂ ਦੀ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਕਬਾਇਲੀ ਕੁਕੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਜੋ ਈਸਾਈ ਹੈ, ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਅਣਸੁਣੀ ਕਰ ਕੇ ਮੈਤੋਈ ਭਾਈਚਾਰੇ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਈ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਥੇ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਮੈਤੋਈ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਰਲ ਗਏ ਅਤੇ ਕੁਕੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਉਤੇ ਜਬਰ ਢਾਹੁਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ। ਬੁਰਫ਼ਾਗਰਦਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਉਸ ਵਕਤ ਹੀ ਵਧੇਰੇ ਉਭਰ ਸਕਿਆ ਜਦੋਂ ਕੁਕੀ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਵਸਤ ਕਰ ਕੇ ਘੁਮਾਉਣ ਦੀ ਵੀਡੀਓ ਵਾਇਰਲ ਹੋਈ। ਇਸ ਵੀਡੀਓ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਆਪੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਖਿਚਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਆਪੇ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤੀ ਗੁੱਸੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ 80 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਤੋੜੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਵੀਡੀਓ ਵਾਲੇ ਮਸਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ ਹੀ ਸਾਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਹੁਣ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਮੁੱਚੇ ਮਸਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉੱਝ, ਇਸ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਰਵੱਈਏ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਜਥੇਬੰਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਵੈਮਸੇਵਕ ਸੰਘ (ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.) ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਚੇ 'ਦਿ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ' ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਗਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਫਿਰਕੂ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ 'ਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵੀ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਇਸ ਲਾਮਬੰਦੀ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨੀਪੁਰ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹੁਣ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸੱਤਾ ਵਾਲੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸੂਬੇ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਫਿਰਕੂ ਟਕਰਾਅ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਕਾਰਵਾਈ ਵੀ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 2020 ਵਾਲੇ ਦਿੱਲੀ ਦੰਗਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮੇਵਾਤ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਘਰਾਂ ਉਤੇ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਚਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਬਹਾਨਾ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਉਸਾਰੀਆਂ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸੱਤਾ ਵਾਲੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸੂਬੇ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਥੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਆਦਿਤਿਆ ਨਾਥ ਨੇ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਉਤੇ ਮਿਥ ਕੇ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਚਲਾਏ। ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਦਖਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਘਰ ਢਾਹੁਣ ਦੀ ਮਹਿਮ ਰੋਕੀ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਸੱਤਾ ਵਾਲੇ ਸੂਬਿਆਂ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦਾਮਨਸ਼ਾ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੂ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਲਈ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਨਫਰਤ ਦੀ ਇਹ ਮੁਹਿੰਮ ਕਿੰਨੀ ਖਤਰਨਾਕ ਅਤੇ ਘਾਤਕ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਦਾਇਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਤੋਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨ ਗੁਰੂਗ੍ਰਾਮ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਬਾਈਕਾਟ ਅਤੇ ਮਸਜਿਦਾਂ ਬੰਦ ਕਰਵਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਦਿੱਤੇ ਸੌਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਫਿਰਕੂ ਤਣਾਅ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਖਿਲਾਫ ਬਣਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਪੱਤਰਕਾਰ ਸ਼ਾਹੀਨ ਅਬਦੁੱਲਾ ਵੱਲੋਂ ਦਾਖਲ ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂਗ੍ਰਾਮ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ 'ਗੱਦਾਰ' ਗਰਦਾਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਨੂਹ ਹਿੰਸਾ ਮਗਰੋਂ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 7 ਅਗਸਤ ਤੱਕ 27 ਰੈਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਬਾਈਕਾਟ ਦਾ ਸ਼ਰੇਆਮ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਚ ਰੈਲੀਆਂ ਸਬੰਧੀ ਕਈ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਵੀਡੀਓ ਹਵਾਲੇ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਚ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਵਸਨੀਕਾਂ ਅਤੇ ਸਟੋਰ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਚਿਤਾਵਨੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਕੰਮ 'ਤੇ ਰੱਖਦੇ ਜਾਂ ਨਵਾਂ ਕੰਮ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਹਾਲਾਤ ਤੋਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਕ ਅੰਦਰ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ ਬਣਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੜਕਾਉਣੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਵੋਟਾਂ ਦਾ ਜਿੰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਓਨੀਆਂ ਹੀ ਵਧੇਰੇ ਵੋਟਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੈ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਲੋੜ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਹਿੱਤਯੋਗੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਸੱਤਾਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਫਿਰਕੂ ਅਤੇ ਨਫਰਤੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ।

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੱਡਾ ਸਮਾਗਮ ਕਰ ਕੇ 12500 ਕੱਚੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿੱਖ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਮਾਹੌਲ ਸਿਰਜ ਕੇ ਪੂਰਾ ਸਿਆਸੀ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਖੁਦ ਦੀ ਪਿੱਠ ਬਾਪਤਨ ਲਈ 'ਕੱਚੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅੱਗਿਓ ਕੱਚਾ ਸ਼ਬਦ ਹਟਾਉਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ' ਜਾਂ 'ਜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਕਰਦੇ ਹਾਂ' ਜਿਹੇ ਫੋਕੇ ਦਾਅਵੇ ਕੀਤੇ; ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਹੀ ਤਾਂ ਕੱਚੇ ਅਧਿਆਪਕ ਪੱਕੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਜੋ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਕੱਚੇ ਅਧਿਆਪਕ ਉਹਨਾਂ 32 ਹਜ਼ਾਰ ਕੱਚੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੱਕੇ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਕੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ 'ਤੇ ਖਰਚੇ ਸਨ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹੋ ਕੱਚੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਪੱਕੇ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਕੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਪਿਛਲੇ ਡੇਢ ਸਾਲ ਵਿਚ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਇਹਨਾਂ ਕੱਚੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ

ਨਵਕਿਰਨ ਸਿੰਘ ਪੱਤੀ
ਈਮੇਲ: n4navkiran@gmail.com

ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ 'ਤੇ ਖਰਚ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੱਕੇ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਜੇ ਕੱਚੇ ਹੀ ਹਨ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਕੱਚੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਅਜੇ ਵੀ ਪੱਕੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਮਸਲੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰੂਸੀ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਗੂੰਜ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਚੀਨ ਸਮੇਤ ਦਰਜਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਇਨਕਲਾਬ ਅੰਗਤਾਈਆਂ ਲੈ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਦ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਨੇ ਵੀ 1947 ਦੀ ਸੱਤਾ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਮੁਲੀਮਾ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਪਣਾਈ ਪਰ ਜਿਉਂ ਹੀ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ 1990ਵਿਆਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਨੇ ਵੀ ਨਿੱਜੀਕਰਨ, ਉਦਾਰੀਕਰਨ, ਸੰਸਾਰੀਕਰਨ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਲਾਗੂ ਕਰਦਿਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਤੋਂ ਹੱਥ ਖਿੱਚ ਲਿਆ। ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਲਾਗੂ ਕਰਦਿਆਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 2004 ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਠੇਕਾ ਆਧਾਰਿਤ ਭਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਫੌਜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਵੀ ਅਗਨੀਵੀਰ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਚਾਰ ਸਾਲ ਲਈ ਉੱਕਾ-ਪੁੱਕਾ ਤਨਖਾਹ 'ਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਦੀਆਂ ਰਵਾਇਤੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਪੈੜ ਵਿਚ ਪੈੜ ਧਰਨ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ; ਫਰਕ ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੁਨੀਨ ਦੀ ਇਹ ਗੋਲੀ ਗੁੜ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਵਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦਿਆਂ ਠੇਕਾ ਆਧਾਰਿਤ ਭਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਜਾਮਾ ਪਹਿਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ 29 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਹਨ ਪਰ ਕੀ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿਯੁਕਤੀ ਬਣਦੀ ਪੂਰੀ ਤਨਖਾਹ ਤਹਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਲਈ

ਸਿਰਫ ਮੁੱਢਲੀ ਤਨਖਾਹ (ਨਿਗੂਣੀ ਤਨਖਾਹ) ਵਾਲੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਪੱਤਰ ਵੰਡ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਿਯੁਕਤੀ ਪੱਤਰਾਂ 'ਤੇ ਸਾਫ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਨਵੀਂ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਿ 'ਕੱਚੇ ਕਾਮੇ ਪੱਕੇ ਕੀਤੇ, 58 ਸਾਲ ਤੱਕ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਹਿਲਾਉ ਨਹੀਂ' ਨੇ ਤਾਂ ਪੱਕੀ ਭਰਤੀ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸਿੱਧਾ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਿ ਕੁਝ ਤਨਖਾਹ ਵਾਧੇ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਠੇਕਾ 58 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਵਧਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੱਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪੱਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਬਕਾਇਦਾ ਪੇਅ ਗਰੇਡ ਵਾਲੀ ਤਨਖਾਹ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਰਾਹੀਂ ਤੈਅ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭੱਤੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਪਦ-ਉੱਨਤੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ

ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਰੈਗੂਲਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਪੇਅ ਗਰੇਡ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਸਿੱਧੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਰਾਂਟ ਰਾਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੈਡੀਕਲ ਭੱਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਕੋਈ ਮਹਿੰਗਾਈ, ਮਕਾਨ, ਮੋਬਾਈਲ ਭੱਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੈਡੀਕਲ ਸਹੂਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਯਾਤਰਾ ਰਿਆਇਤੀ ਛੋਟ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਐਕਸਗਰੇਸ਼ੀਆ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਗਰੈਚੂਇਟੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ, ਨੌਕਰੀ ਦੌਰਾਨ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮੌਤ 'ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਾਰਿਸ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ।

ਫਿਰ ਇਹ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਪੱਕੇ ਕਿਵੇਂ ਹੋਏ? ਵੈਸੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਕੱਢ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ 58 ਸਾਲ ਉਮਰ ਤੱਕ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ੁਅਰਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਪੰਜਾਬ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲੋਕ ਰੋਹ ਅੱਗੇ ਪਿਛਾਂਹ ਮੁੜਨਾ ਹੀ ਪਿਆ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਚਲਾਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ 12500 ਦਾ ਇਹ ਕਾਡਰ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਡਰ ਬਣਾ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤੀ ਉਪਰੰਤ ਆਸਾਮੀਆਂ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਦਾ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ: 'ਬਰਾਬਰ ਕੰਮ, ਬਰਾਬਰ ਤਨਖਾਹ' ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਅਜੇ ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਦੇ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਚਾਰਾਜ਼ੇ ਦੀ ਰਾਹ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ।

'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਮਾਇਤੀ ਅਤੇ ਕਈ ਆਪੂ ਬਣੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਦਲੀਲ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਅਧਿਆਪਕ ਯੋਗਤਾ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅੜਿੱਕੇ ਦੇ ਡਰੋਂ ਵਕਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੰਨ ਲਈਏ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮੰਤਰੀਆਂ/ਅਫਸਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਅਯੋਗ'

ਅਧਿਆਪਕ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ; ਦੂਜਾ ਇਹ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਸਿਹਤ ਦੋਵੇਂ ਅਹਿਮ ਵਿਭਾਗ ਹਨ ਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਅਧਿਆਪਕ ਜਾਂ ਡਾਕਟਰ ਸਰਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਅਯੋਗ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਟਰੇਨਿੰਗ 'ਤੇ ਭੇਜ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਘਟਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ 'ਸੇਵਾ' ਵਿਚ ਲਗਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਰੈਗੂਲਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਲਾਭਾਂ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਕੇ ਯੋਗਤਾ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਨਾਲ, ਖੈਰ! ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਦੀ ਸਿਰੇ ਦੀ ਆਪਾ-ਵਿਰੋਧੀ ਦਲੀਲ ਹੈ।

ਸਾਮਰਾਜੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ 'ਵਰਤੋ ਤੇ ਸੁੱਟੋ'; ਉਹੀ ਨੀਤੀ ਸਾਡੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਆਪਣੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਅਪਣਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿਗੂਣੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਤਹਿਤ ਆਰਥਿਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰ ਕੇ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤੀ ਉਪਰੰਤ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਲਾਭ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਵੈਸੇ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਵਾਧਾ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਕੱਚੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰ ਲੈਣਾ ਸੀ। ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕੱਚੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵਿਚ ਅਜੇ ਤੱਕ ਧੋਲੇ ਦਾ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਕੱਚੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਅਜੇ ਵੀ ਸੰਗਰੂਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਖੁਰਾਣਾ ਦੀ ਪਾਣੀ ਵਾਲੀ ਟੈਂਕੀ 'ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਮਘਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸੀਮਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਲੋਅ ਮੱਧਮ ਨਹੀਂ ਪਈ ਬਲਕਿ ਉਹਨਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਆਸ ਦੀ ਉਹ ਕਿਰਨ ਹੈ ਜੋ ਬਾਕੀ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਕੱਚੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਲਈ ਵੀ ਰਾਹ ਦਸੇਰਾ ਬਣੇਗੀ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 1970-80 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਕ ਲਹਿਰ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਲੜਦਿਆਂ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਤੁੱਲੀਆਂ ਲਿਆ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਟੁੱਟਾਂ-ਭੱਜਾਂ ਅਤੇ ਕਈ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀ ਅਧਿਆਪਕ ਲਹਿਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਫਸਵੀਂ ਟੱਕਰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੀ। ਜੇ ਦਹਾਕਾ ਭਰ ਨਿਗੂਣੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ 'ਤੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਕੇ ਦਰਜਨਾਂ ਵਾਰ ਟੈਂਕੀਆਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਡਾਂਗਾਂ, ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੇਕ ਝੱਲ ਕੇ ਮਹਿੰਜ ਤਨਖਾਹ ਵਾਧੇ ਉਪਰੰਤ ਕੱਚੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਆਗੂ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਗੁਣਗੁਣ ਕਰਨ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮੁੱਚੀ ਅਧਿਆਪਕ ਲਹਿਰ ਲਈ ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ।

ਯੋਗਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਹਨਤਾਨਾ ਹਰ ਨੌਜਵਾਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਤੇ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤੀ ਉਪਰੰਤ ਬਣਦੇ ਪੈਨਸ਼ਨ ਲਾਭ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰੇ। ਜੇ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਵੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ ਪਰ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੱਚੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਣਦੇ ਹੱਕ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ/ਕਲਾਕਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਅਹਿੰਸਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾਅਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇੱਥੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਆਇਆ ਕਰਨਗੇ ਪਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਤਾਂ ਛੱਡੋ, ਜਿੰਨੀ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚੋਂ ਪਰਵਾਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਪੱਕੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ' ਦਿੰਦੀ ਰਹੀ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰੁਕਣਾ।

ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੱਚੇ/ਠੇਕਾ ਆਧਾਰਿਤ/ ਆਉਟਸੋਰਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਪੂਰੇ ਸਕੇਲਾਂ ਤਹਿਤ ਰੈਗੂਲਰ ਕਰੇ ਤੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ 'ਤੇ ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਨਵੇਂ ਨਿਯੁਕਤੀ ਪੱਤਰ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਪ੍ਰੋਵੇਸ਼ਨ ਪੀਰੀਅਡ ਤਹਿਤ ਸਿਰਫ ਮੁੱਢਲੀ ਤਨਖਾਹ ਦੇਣ ਦੀ ਬੇਲੋੜੀ ਸ਼ਰਤ ਹਟਾਈ ਜਾਵੇ।

ਠਾਹ-ਸੋਟਾ -ਚਾਚਾ ਬੋਲਿਆ

ਸਰਕਾਰ ਕਿ ਕੋਰਟ ਸੁਪਰੀਮ?

ਖੁੰਜੇ ਲਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹੁਕਮਰਾਨ ਭਾਈ। ਨਸ਼ਾ ਕੁਰਸੀ ਦਾ ਰੋਜ਼ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦਾ ਲੋਕੀ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੋਣ ਹੈਰਾਨ ਭਾਈ। ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਬਣ ਬਹਿੰਦੇ ਨੇ ਚਾਰ ਦਿਨ ਦੇ 'ਵੋਟ-ਤੰਤਰ' ਨੂੰ ਕਰਨ ਵੀਰਾਨ ਭਾਈ। ਚੋਰ-ਮੋਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅੰਦਰ ਹੈ ਨੀ ਸਮਝਦੇ ਕੋਈ ਨਿਗਰਾਨ ਭਾਈ। 'ਬੈਚ' ਜੱਜਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇਹ ਰੱਦ ਕਰਦਾ ਮਨਮਾਰਜ਼ੀ ਦੀ ਜਿਹੜੀ 'ਤਰਮੀਮ' ਹੁੰਦੀ। ਪੰਜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਬਣਦਿਓ ਹਾਕਮੋਂ ਜੀ, 'ਸੁਪਰ' ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕੋਰਟ ਸੁਪਰੀਮ ਹੁੰਦੀ!

ਮੇਵਾਤ ਵਿਚ ਫਿਰਕੂ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਸੰਘ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਦੇ ਮਨਸੂਬੇ

‘ਭਾਰਤ ਜਲਾਓ ਹਕੂਮਤ’ ਨੇ ਮਨੀਪੁਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰਿਆਣਾ-ਰਾਜਸਥਾਨ-ਯੂ.ਪੀ. ਦੇ ਸਰਹੱਦੀ ਖੇਤਰ ਮੇਵਾਤ ‘ਚ ਫਿਰਕੂ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸੰਘ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਦੀ ਖ਼ਸਲਤ ਦੇ ਭੇਤੀ ਜਾਗਰੂਕ ਹਿੰਸਿਆਂ ਦਾ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਸੱਚ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ 2024 ‘ਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ-ਕਿਸ ਰਾਜ ਨੂੰ ਮਨੀਪੁਰ ਵਰਗੇ ਹਾਲਾਤ ਦੇਖਣੇ ਪੈਣ। ਨੂਹ ਤੇ ਗੁੜਗਾਓਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ‘ਚ ਫਿਰਕੂ ਝੜਪਾਂ ‘ਚ 6 ਵਿਅਕਤੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ‘ਤੇ ਸਾੜ-ਫੂਕ ਹੋਈ ਹੈ। ਗੁੜਗਾਓਂ ‘ਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀਆਂ 60 ਦੁਕਾਨਾਂ ਸਾੜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਹਿੰਦੂ ਜਨੂਨੀਆਂ ਨੇ ਦੋ ਮਸਜਿਦਾਂ ਸਾੜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਇਕ ਮਸਜਿਦ ਉੱਪਰ ਹਮਲਾ ਕਰ ਕੇ ਨੌਜਵਾਨ ਇਮਾਮ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਭਾਈਚਾਰਕ ਏਕਤਾ ਦਾ ਪੈਗਮ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫਿਰਕੂ ਅੱਗ ਅਜੇ ਵੀ ਜਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁੜਗਾਓਂ, ਪਲਵਲ ਆਦਿ ‘ਚ ਵੀ ਭਿਆਨਕ ਹਿੰਸਾ ਭੜਕਣ

ਬਰੇਲੀ ‘ਚ ਵਾਪਰਿਆ। ਫਿਰ ਤੈਅਸ਼ੁਦਾ ਸਕਿਪਟ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤਿ-ਵਿਆਪਕ ਪਹੁੰਚ ਵਾਲਾ ਭਗਵਾ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਤੰਤਰ ਅਤੇ ਦਰਬਾਰੀ ਮੀਡੀਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਹਿਸ਼ਤੀ ਹਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ‘ਦੰਗੇ’ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ, ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਉੱਪਰ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖੀ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਬੇਵੱਸ ਪਰਜਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਹਿੰਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰਿਆਣੇ ‘ਚ ਖੱਟਰ ਸਰਕਾਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਉੱਪਰ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਹਰਕਤ ‘ਚ ਆ ਗਈ। ਹਰਿਆਣੇ ‘ਚ

ਕਰਨ ਅਤੇ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣ ਦੇ ਵੀਡੀਓ ਸਬੂਤ ਹਨ, ਤੇ ਉਦੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਵੀਡੀਓ ਜਾਰੀ ਕਰ ਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰੇਆਮ ਲਲਕਾਰੇ ਮਾਰ ਕੇ ਭੜਕਾਉਂਦਾ ਤੇ ਉਕਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਉਹ ਆਹਲਾ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਹੱਥੋਂ ਸਨਮਾਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਅਤੇ ਸੈਲਫੀਆਂ ਲੈਂਦਾ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਪੈਟਰਨ ਦਿੱਲੀ ‘ਚ ਸ਼ਾਹੀਨ ਬਾਗ ਮੋਰਚੇ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਲਈ ‘ਗੋਲੀ ਮਾਰੇ ਸਾਲੋ ਕੇ’ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਤੇ ਦੰਗਈ ਹਜ਼ੂਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਪਿਲ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਉੱਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਦਿੱਲੀ ‘ਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੋਧ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਉੱਪਰ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਪਿਲ

‘ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਆਉਣ ਦੇ ਸੱਦੇ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਿਊਜ਼ ਚੈਨਲਾਂ ਅਤੇ ਭਗਵੇ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਤੰਤਰ ਨੇ ਅਫਵਾਹਾਂ ਫੈਲਾਈਆਂ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਮੰਦਰਾਂ ‘ਚੋਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਧੂਹ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਲਾਤਕਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦਕਿ ਇਹ ਝੂਠ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਲਹਾਰ ਮਹਾਦੇਵ ਮੰਦਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਦਰਬਾਰੀ ਮੀਡੀਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਫਵਾਹਾਂ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਮੋਨੂ ਤੇ ਬਜਰੰਗੀ ਵਿਰੁੱਧ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਦਕਿ ਉਹ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਨਫਰਤ ਫੈਲਾ ਕੇ ਅਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ

ਯੇ, ਔਰ ਹਮਾਰਾ ਮੀਡੀਆ ਯੇਹੀ ਕਵਰੇਜ ਦਿਖਾ ਰਹਾ ਹੈ।... ਅਗਰ ਵੋਟ ਦੇਨਾ ਹੈ, ਅਗਰ ਹਿੰਦੂਸਤਾਨ ਮੇਂ ਰਹਨਾ ਹੈ ਤੋ ਮੈਂ ਕਹਤਾ ਹੂ ਮੈਦੀ ਔਰ ਯੋਗੀ, ਯੇ ਦੇ ਹੈ, ਔਰ ਆਪਕੇ ਠਾਕਰੇ।” ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਟੁਕੜੀ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਏ.ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਟੀਕਾਰਾਮ ਮੀਣਾ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਬਾਰੇ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਹੁਕਮਰਾਨ ਧਿਰ ਤੇ ਦਰਬਾਰੀ ਮੀਡੀਆ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਹ ਹਿੰਦੂਤਵ ਨਾਂ ਦੇ ਵਾਇਰਸ ਦਾ ਡੰਗਿਆ ਸ਼ਖ਼ਸ ਸੀ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਅੰਦਰੋਂ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਿੰਸਕ, ਹਜ਼ੂਮੀ-ਹਤਿਆਰੇ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਖਾਉਤੀ ‘ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਸੰਸਦਾਂ’ ਦੇ ਕਰਤਾ-ਧਰਤਾ ਸਾਧ-ਸੰਤ, ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਆਗੂ, ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਯੂਟਿਊਬਰ ਤੇ ਹੋਰ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਤਾਣਾ-ਬਾਣਾ ਅਤੇ ਖ਼ੁਦ ਮੋਦੀ-ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਵਰਗੇ ਛੋਟੇ-ਵੱਡੇ ਆਗੂ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਵਾਇਰਸ ਫੈਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਲਾਹਾ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ।

ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ
ਫੋਨ: +91-94634-74342

ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਹਨ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸੈਂਕੜੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੁਲਿਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇੱਧਰ ਉੱਧਰ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਗੁੜਗਾਓਂ ‘ਚ ਭਗਵੇ ਦਹਿਸ਼ਤੀ ਗੈਂਗ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾ-ਧਮਕਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਮਕਾਨ ਖਾਲੀ ਕਰਾ ਲਓ। ਪਰਵਾਸੀ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀ ਸਨਾਖ਼ਤ ਕਰ ਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਕੇ ਉੱਥੋਂ ਭਜਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਹਿਸ਼ਤ ਨਾਲ ਸਹਿਮੇ 200 ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਰਿਵਾਰ 2 ਅਗਸਤ ਤੱਕ ਘਰ-ਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਦੇ ਪ੍ਰਫਾਵੇਂ ਹੋਣ ਹਨ।

31 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਹਿੰਦੂ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ, ਬਜਰੰਗ ਦਲ ਆਦਿ ਨੇ ਗੁੜਗਾਓਂ (ਸੰਘੀਆਂ ਦਾ ‘ਗੁਰੂਗ੍ਰਾਮ’) ਅਤੇ ਨੂਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ‘ਬ੍ਰਜਮੰਡਲ ਜਲ ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਯਾਤਰਾ’ ਕੱਢਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਬਹਾਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭੜਕਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ। ਗੁੜਗਾਓਂ ਖੇਤਰ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ‘ਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਜਨਤਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਨਮਾਜ ਪੜ੍ਹਨ ਉੱਪਰ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਉਣ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਦਹਿਸ਼ਤੀ ਗਰੁੱਪਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨਮਾਜ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਣ ਲਈ ਉੱਥੇ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ‘ਚ ਹਨੂਮਾਨ ਚਾਲੀਸਾ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀਆਂ ਲਗਾਤਾਰ ਘਟਨਾਵਾਂ ਕਾਰਨ ਵੀ ਸੁਰਖੀਆਂ ‘ਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਫਾਸ਼ੀ ਗਿਰੋਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਖੱਟਰ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ‘ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਉੱਪਰ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਲਾਉਣ ਦੇ ਖੇਡੇ ਗਏ। ਲਿਹਾਜ਼ਾ, ਹਿੰਦੂਤਵ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਨਮਾਜ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਹੱਕ ਖੋਹਣਾ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਇਲਾਕਿਆਂ ‘ਚ ਪੌਸ਼ ਨਾਲ ਹਿੰਦੂ ਸੋਭਾ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਕੱਢਣਾ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਸਮਝਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੀਆਂ ਤਾਂ ਕਦੋਂ ਕਰਨਗੀਆਂ!

ਸੰਘ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਮੌਕੇ ਕੱਚੀ ਜਾਂਦੀ ‘ਸੋਭਾ ਯਾਤਰਾ’ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦੰਗਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦਾ ਸੰਦ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਿਰਕੇ ਉੱਪਰ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚੋਂ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ‘ਸੋਭਾ ਯਾਤਰਾ’ ਕੱਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਛਤਰ-ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਤ੍ਰਿਸੂਲਾਂ, ਤਲਵਾਰਾਂ, ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇਸ਼, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਭੜਕਾਉ ਨਾਅਰੇ, ਡੀ.ਜੀ. ਲਗਾ ਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੁਹੱਲਿਆਂ ‘ਚ ਕੰਨ-ਪਾੜਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ ‘ਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਭੜਕਾਉ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰ, ਮਸਜਿਦਾਂ ਅੱਗੇ ਗੁੰਡਾਗਰਦੀ ਅਤੇ ਮਸਜਿਦਾਂ ਵਿਚ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਵੜ ਕੇ ਭਗਵੇ ਝੰਡੇ ਲਹਿਰਾਉਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਥਿਤ ਸੋਭਾ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਪੈਟਰਨ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦਿੱਲੀ, ਯੂ.ਪੀ. ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਰਾਮ ਨੌਮੀ ਮੌਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੁਹੱਲਿਆਂ ‘ਚ ਹਿੰਸਕ ਜਲੂਸ ਕੱਢ ਕੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਯੂ.ਪੀ. ਵਿਚ ਕਾਂਵ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹੀ ਰੂਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ

ਬਜਰੰਗ ਦਲ ਦੇ ਲੀਡਰ ਮੋਨੂ ਮਾਨੇਸਰ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤਸਵੀਰਾਂ।

ਯੂ.ਪੀ. ਦੀ ਤਰਜ਼ ‘ਤੇ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਿਟੂ ਬਜਰੰਗੀ ਖ਼ੁਦ ਹਿੰਸਾ ਭੜਕਾਉਣ ‘ਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ‘ਇਲਾਜ’ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਹੈ। ਤਾਓਰੁ ਕਸਬੇ ‘ਚ 250 ਝੁੱਗੀਆਂ ਇਸ ਬਹਾਨੇ ਢਾਹ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿ ਇਹ ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਹਿਜਰਤ ਕਰ ਕੇ ਇੱਥੇ ਆਏ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਰੋਹਿੰਗਿਆ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਬਜ਼ੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਤੱਕ 753 ਤੋਂ ਵੱਧ ਘਰ-ਦੁਕਾਨਾਂ, ਸ਼ੋਅਰੂਮ, ਹੋਟਲ ਅਤੇ ਝੁੱਗੀਆਂ ਢਾਹੇ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਮੰਜਲਾ ਸਹਾਰਾ ਹੋਟਲ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਕਥਿਤ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਪਥਰਾਓ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਬਜ਼ਾਧਾਰੀ 31 ਜੁਲਾਈ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ। ਹਿੰਸਾ ਵਿਚ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਵ ਹਿੰਦੂ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ-ਬਜਰੰਗ ਦਲ ਦੇ ਆਗੂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਹਜ਼ੂਮ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ। ਫਿਰ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਸਿਰਫ ਤੇ ਸਿਰਫ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹੀ ਕਿਉਂ?

ਨੂਹ ਦੀ ਹਿੰਸਕ ਸਕਿਪਟ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪਾਤਰ ਬਜਰੰਗ ਦਲ ਦੇ ਆਗੂ ਮੋਨੂ ਮਾਨੇਸਰ ਤੇ ਬ੍ਰਿਟੂ ਬਜਰੰਗੀ ਹਨ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹਰਿਆਣੇ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲਗਾਤਾਰ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੋਨੂ ਗੈਂਗ ਨੇ ਭਰਤਪੁਰ (ਰਾਜਸਥਾਨ) ਦੇ ਦੋ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨਾਸਿਰ ਅਤੇ ਜੁਨੈਦ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਕਤਲ ਕੇਸ ‘ਚ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਮੋਨੂ ਦੀ ‘ਤਲਾਸ਼’ ਹੈ। ਰਾਜਸਥਾਨ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਪੁਲਿਸ ਮੋਨੂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਨ ‘ਚ ਸਹਿਯੋਗ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ। ਖੱਟਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਸਥਾਨ ਪੁਲਿਸ ਉਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਰਾਜਸਥਾਨ ਪੁਲਿਸ ਉਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰਿਆਣੇ ‘ਚ ਆਈ ਤਾਂ ਮੁਕਾਮੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਟੀਮ ਵਿਰੁੱਧ ਹੀ ਪਰਚਾ ਦਰਜ ਕਰ ਲਿਆ। ਦਰਅਸਲ, ਇਹ ਸ਼ਖ਼ਸ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਖੱਟਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ‘ਗਊ ਰਕਸ਼ਾ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ’ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਚਿਹਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਗੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਕਥਿਤ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ ਪਸ਼ੂ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗਊ ਤਸਕਰੀ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਬਲੈਕਮੇਲ ਕਰ ਕੇ ਪੈਸੇ ਬਟੋਰਨ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦਹਿਸ਼ਤਜ਼ਦਾ ਕਰਨ ਤੇ ਹਜ਼ੂਮੀ ਕਤਲ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਜਪਾ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਰਾਜਸੀ ਪੁਸ਼ਤ-ਪਨਾਹੀ ਹੇਠ ਬਣਾਇਆ ਗੁੰਡਾ ਗਰੋਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ 2015 ‘ਚ ਖੱਟਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਏ ਗਊ ਹੱਤਿਆ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬਾਧਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਖੱਟਰ ਸਰਕਾਰ ਮੋਨੂ ਦੀ ਪਿੱਠ ‘ਤੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਪਾ ਰਿਹਾ, ਉਦੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਦੋਂ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਅਗਵਾ

ਗੁੱਜਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ‘ਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਹੁਣੇ ਜਿਹੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਕੌਮੀ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਕੈਲਾਸ਼ ਵਿਜੇਵਰਗੀਆ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਮੋਦੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਰਾਜਕੀ ਪੁਸ਼ਤਪਨਾਹੀ ਹੇਠ ਨੌਂ ਸਾਲਾਂ ‘ਚ ਹਿੰਦੂਤਵ ਦੀ ਨਰਸਰੀ ‘ਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਫਾਸ਼ੀ ਗਰੋਹਾਂ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਗਰੁੱਪਾਂ ਦੇ ਹਿੰਸਕ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਵਧਾਰੇ-ਪਸਾਰੇ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਕ੍ਰਿਸਟੋਫ ਜੈਫਰਲੋ ਨੇ ‘ਡੀਪਰ ਸਟੇਟ’ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਮੋਨੂ ਸੰਘ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਦੀ ਨਫਰਤ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਸਟਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੈ। ਫੇਸਬੁੱਕ ਉੱਪਰ ਉਸ ਦੇ 83 ਹਜ਼ਾਰ ਫਾਲੋਅਰ ਅਤੇ ਯੂਟਿਊਬ ਉੱਪਰ ਦੇ ਲੱਖ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਸਬਸਕ੍ਰਾਈਬਰ ਹਨ। ਉਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਨੂਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਦੇਹਾਤੀ ਖੇਤਰ ਹੈ। ਉਹ ਅਕਸਰ ਹੀ ਯੂਟਿਊਬ ਉੱਪਰ ਗਊ ਰੱਖਿਆ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਵੀਡੀਓ ਸ਼ੇਅਰ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਨਫਰਤ ਭੜਕਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਨਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ‘ਚ ਮੋਨੂ ਗੈਂਗ ਨੇ ਨੂਹ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਦੀ ਵੀਡੀਓ ਪਾਈ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵਾਰਿਸ ਖ਼ਾਨ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਮਿਲੀ। ਵੀਡੀਓ ਸਬੂਤ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਤਲ ਨੂੰ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਕੇਸ ਬਣਾ ਕੇ ਦਬਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਇਸ ਗੈਂਗ ਨੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਤੋਂ ਜੁਨੈਦ ਤੇ ਨਾਸਿਰ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਗ ਨਾਲ ਸੜੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਕਾਰ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲੀਆਂ। ਸ਼ਰੇਆਮ ਕਤਲਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦੀ ਗੈਂਗਸਟਰ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਹਿੰਦੂਤਵ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਮਹਾਪੰਚਾਇਤਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਕ ਮਹਾਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮੋਨੂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਨੇਸਰ ‘ਚ ਪੈਰ ਰੱਖਿਆ ਤਾਂ ਸਮਝ ਲਓ, ਸੁੱਕੇ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਜਾਓਗੇ। ਇਸ ਪੈਮਾਨੇ ‘ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪੁਸ਼ਤਪਨਾਹੀ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮਾਣ ਰਿਹਾ ਮੋਨੂ ਜੋ ਨੂਹ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਹਿੰਦੂ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਵੱਲੋਂ ਕੱਚੀ ਜਾ ਰਹੀ ‘ਜਲ ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਯਾਤਰਾ’ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਬਕਾਇਦਾ ਵੀਡੀਓ ਜਾਰੀ ਕਰ ਕੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹੁਣ ਦਰਬਾਰੀ ਮੀਡੀਆ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਜਲੂਸ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਉੱਪਰ ਪਥਰਾਓ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਵਾਹਨ ਅੱਗ ਲਾ ਕੇ ਸਾੜ ਦਿੱਤੇ; ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਮੋਨੂ ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਗਿਆ ਨਹੀਂ ਜਦਕਿ ਉਹ ਉੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਅਤੇ ਲਾਈਵ ਹੋ ਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਘਰਾਂ

ਦੇ ਕੇ ਦੂਜੇ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਕਸਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬੱਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਵੀ ਮੋਨੂ ਗੈਂਗ ਨੇ ਲਾਈ? ਹਿੰਦੂ ਸੋਭਾ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਿਰਕੇ ਨੇ ਕਦੇ ਖ਼ਲਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਇਆ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਦੀ ਮੂਲ ਵਜ੍ਹਾ ਬਾਰੇ ਦਰਬਾਰੀ ਮੀਡੀਆ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਮੋਨੂ ਤੇ ਬ੍ਰਿਟੂ ਵੱਲੋਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਭੜਕਾਉ ਵੀਡੀਓ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਤਣਾਓ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਮੋਨੂ ਨੇ ਨੂਹ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਿਆ ਕਿ ‘ਫੇਰ ਨਾ ਕਹਿਣਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ, ਤੁਹਾਡੇ ਜੀਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਰ ਤਿਆਰ ਰੱਖਿਓ।’ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸੁਝਵਾਨ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭੜਕਾ ਕੇ ਪੂਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਮਾਜ ਉੱਪਰ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਛਾਇਆ ਸੰਘੀ ਜਾਲ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਸੰਜਮ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਣ ਦੀਆਂ ਨਸੀਹਤਾਂ ਬੇਅਸਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਗੈਰਤਮੰਦ ਸ਼ਖ਼ਸ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸਮਾਂ ਸਹਿਣ ਕਰਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਆਖ਼ਿਰ ਸਬਰ ਜਵਾਬ ਦੇ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭੜਕੇ ਹੋਏ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਵੀਡੀਓ ਪਾ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੋਨੂ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਲੂਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਸੋਭਾ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਜੁੜੇ ਦਹਿਸ਼ਤੀ ਹਜ਼ੂਮ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹਾਨਾ ਭਾਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਇੰਝ ਹਿੰਸਾ ਭੜਕ ਉੱਠੀ ਅਤੇ ਖੱਟਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੇ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਹਰਿਆਣਾ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਹੁਣ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ ਧਿਆਨ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਹਿੰਸਾ ਨਾਲ ‘ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ’ ਵੀ ਜੋੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਹਿੰਦੂ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਅਤੇ ਬਜਰੰਗ ਦਲ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਐਨੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ਕਿ ਡਿਪਟੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੁਸ਼ਿਅੰਤ ਚੋਟਾਲਾ ਅਤੇ ਗੁੜਗਾਓਂ-ਨੂਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਭਾਜਪਾ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਰਾਓ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਗਰੁੱਪਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਦੀ ਨਫਰਤ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ ਮੋਨੂ ਵਰਗੇ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਸੰਦ ਬੋਕ ਗਿਣਤੀ ‘ਚ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਦਾ ਇਕ ਰੂਪ ਰੇਲਵੇ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਫੋਰਸ ਦਾ ਸਿਪਾਹੀ ਚੇਤਨ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਜੈਪੁਰ-ਮੁੰਬਈ ਸੁਪਰਫਾਸਟ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਟਰੇਨ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਗਾਰਦ ਵਿਚ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਟਰੇਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਡੱਬਿਆਂ ‘ਚ ਸਵਾਰ ਤਿੰਨ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬੇਕਿਰਕ ਹੋ ਕੇ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਭੁੰਨ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਲਾਸ਼ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਮੋਦੀ-ਯੋਗੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਫਾਂ ਕਰਦਾ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੰਦਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਸੀ: “ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸੋ ਅਪਰੇਟ ਹੁਏ

ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਇਲਾਕੇ ‘ਚ ਫਿਰਕੂ ਟਕਰਾਅ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਿਰਕਿਆਂ ‘ਚ ਪਾੜਾ ਪਾ ਕੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਬੇਭਰੋਸਗੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰਕੂ ਪਾਲਾਬੰਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਭਗਵਾ ਆਧਾਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਤੇ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਮੇਵਾਤ ਨੂੰ ਫਿਰਕੂ ਪਾਲਾਬੰਦੀ ਲਈ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਥੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ‘ਚ ਮੁਸਲਿਮ ਵਸੋਂ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰਕੂ ਪਾਲਾਬੰਦੀ ਰਾਜਸਥਾਨ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ‘ਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਵੋਟ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਖੋਰਨ ‘ਚ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦਾ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਰਾਜ ‘ਚ ਅਵਾਮ ਦੀ ਆਰਥਕ ਬਰਬਾਦੀ ਤੇ ਵਾਅਦਾ ਖ਼ਿਲਾਫੀ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਕਤ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਾਂਡ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਲਈ ਉੱਝ ਵੀ ਵਰਦਾਨ ਹੈ ਜੋ ਬਲਾਤਕਾਰੀ ਬ੍ਰਿਜਭੂਸ਼ਣ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਨੀਪੁਰ ਦੀ ਜਿਨਸੀ ਹਿੰਸਾ ‘ਚ ਮੋਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ‘ਚ ਘਿਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਧਿਆਨ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਧਿਆਨ ਭਟਕਾਊ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਸੀ।

ਸੰਘ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਮੇਵਾਤ ਨੂੰ ਦੂਜਾ ਗੁਜਰਾਤ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਗੋਧਰਾ ਕਾਂਡ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਉੱਥੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਮੇਵਾਤ ਹਮਲੇ ‘ਚ ਸੰਘ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਨੂੰ ਆਸ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਬੀਤੇ ਸਮਿਆਂ ‘ਚ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਦੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੰਸਿਆਂ ‘ਚ ਫਿਰਕੂ ਹਿੰਸਾ ਭੜਕੀ ਤਾਂ ਇਕਾ-ਦੁੱਕਾ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਕਸਰ ਹੀ ਹਰਿਆਣਾ ਫਿਰਕੂ ਹਿੰਸਾ ਪੱਖੋਂ ਸ਼ਾਂਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੇਵਾਤ ਜੰਗੇ-ਆਜ਼ਾਦੀ ‘ਚ ਇਕਜੁੱਟ ਹੋ ਕੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਅਤੇ 10000 ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਨਮੱਤਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜਣ ਵਾਲਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ। ਬਰਤਾਨਵੀ ਫ਼ੌਜ ਨੇ 19 ਨਵੰਬਰ 1857 ਨੂੰ ਰੂਪਰਾਕਾ ਪਿੰਡ ‘ਚ ਇਕ ਦਿਨ ‘ਚ ਹੀ 425 ਮੇਵਾਤੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, 36 ਪਿੰਡ ਫੂਕ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਮਾਲਕੀ ਦੇ ਹੱਕ ਖੋਹ ਲਏ ਗਏ ਸਨ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਸਮੇਂ ਵੀ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਧਰਮਾਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਸੰਘ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿਆਣੇ ‘ਚੋਂ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਉੱਪਰ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਸਾਰਥਕ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਖਾਪ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਫਿਰਕੂ ਦਰਾੜ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜੀਂਦ ਵਿਚ ਸਰਵ-ਧਰਮ ਸੰਮੇਲਨ ਨੇ ‘ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਿਮ-ਸਿੱਖ-ਈਸਾਈ’ ਏਕਤਾ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ‘ਚ ਮੇਵਾਤ ਦੇ ਅਵਾਮ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਉੱਪਰ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਕਾਮੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਘ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਫਿਰਕੂ ਪਾਟਕ ਪਾਉਣ ਲਈ ਹੋਰ ਵੱਡੀ ਚਾਲ ਖੇਡ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਨੂੰ ਖਬਰਦਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਲਾਈ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਮਨੀਪੁਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕਲਾਸ

ਕਲਾਸ ਲਾਉਣਾ ਕੁੱਤੇ ਖਾਣੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਮਲ-ਬਚਨੀ ਬਦਲ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਫਿਟਕਾਰ ਪਾਉਣਾ, ਝਾੜ-ਝੰਬ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਖਿਚਾਈ ਕਰਨਾ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਜਿਸ ਸਖਤ ਲਹਿਜ਼ੇ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਬਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਕ 3-ਮੈਂਬਰੀ ਬੈਂਚ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਨੇ ਮਨੀਪੁਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ, ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿਚ ਅਮਨ-ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੇ ਫੇਲ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਥੋਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਐਨ. ਬਿਰੇਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕੁਰਸੀ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹੇ ਰਹਿਣਾ ਅੰਤ ਦਰਜੇ ਦੀ ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਹੀ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ— "ਘਿਰੀ ਹੂਈ ਹੈ ਤਵਾਇਫ਼ ਤਮਾਸ਼ਬੀਨੋਂ ਮੇਂ",

ਪ੍ਰੋ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਗੰਡਮ
ਫੋਨ: 98766-55055

ਸਿਆਸਤ ਕਾ ਹਾਲ ਮਤ ਪੁਛੋ!" ਮਨੀਪੁਰ ਦੀ 4 ਮਈ ਦੀ ਦੋ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੇ ਨਿਰਵਸਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਗਨ ਪਰੇਡ ਦੀ ਵੀਡੀਓ ਦਾ ਆਪੁ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣਿਆਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਇਹ ਬੈਂਚ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਸਟਿਸ ਜੇ.ਬੀ. ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ ਤੇ ਜਸਟਿਸ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ, ਨੇ ਮਨੀਪੁਰ ਦੇ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਨੂੰ 7 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਤਲਬ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਸੇਵਾ-ਮੁਕਤ ਜੱਜਾਂ ਦਾ ਜਾਂਚ ਪੈਨਲ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਵਿਕਰਾਲ/ਭਿਆਂਕਰ/ਭਿਆਨਕ/ਖੌਫਨਾਕ ਗਰਦਾਨਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸਾਇਦ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੇਸ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਹੋਵੇ।

ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਇਕ ਐਸਾ ਵੱਡ-ਆਕਾਰੀ ਵਿਕਰਾਲ ਜੁਰਮ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ... ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਖੁਦ ਭੀੜ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕਰਨ ਵਿਚ 14 ਦਿਨ ਕਿਉਂ ਲਗਾਏ? ਅਸੀਂ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਇਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਨਾ ਲਵੇ"।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਦੱਸੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਕਿ ਉਸ ਨੇ 6,532 ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸਖਤ ਪੁਸ਼ਟ ਪੁੱਛਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ? ਜਵਾਬ 7 ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ '6000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇਸ ਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਕੇਵਲ 7'!

ਬੈਂਚ ਨੇ ਸੋਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ, ਜੋ ਮਨੀਪੁਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸਨ, ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, 'ਘਟਨਾ 4 ਮਈ ਨੂੰ ਵਾਪਰੀ ਤੇ ਜੀਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਕਿਤੇ 18 ਮਈ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਦਰਜ ਹੋਈ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ 14 ਦਿਨ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਲਾਏ? ਪੁਲਿਸ 4 ਮਈ ਤੋਂ 18 ਮਈ ਦਰਮਿਆਨ ਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ? ਤੁਰੰਤ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕੀ ਰੋੜਾ ਅਟਕਿਆ ਸੀ? ਇਹ ਖੌਫਨਾਕ ਹੈ। ਮੀਡੀਆ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਖੁਦ ਭੀੜ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਹੱਥ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਵੀਡੀਓ

ਕੇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਤੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਬਾਅਦ 24 ਜੂਨ ਨੂੰ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟੀ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ?"

ਬੈਂਚ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਨਸਲੀ ਹਿੰਸਾ ਨਾਲ ਝੰਬੇ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿਚ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹਿੰਸਾ ਨਾਲ ਸਿੱਝਣ ਲਈ ਜਾਂਚ ਦਾ ਘੇਰਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕ ਅਜਿਹੀ 'ਸਿੱਟ' ਗਠਿਤ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੇਵਾ-ਮੁਕਤ ਜੱਜ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ।

ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਆਰ. ਵੈਂਕਟਰਮਾਨੀ ਨੇ ਜਦ ਕੁਝ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਮੰਗਿਆ ਤਾਂ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਉਸ ਕੋਲ ਸਮਾਂ ਮੁਕਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਘਰ ਬਾਹਰ ਤੇ ਨੇੜਲਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਆ ਲਿਆ ਹੈ, ਦੇ ਜ਼ਖਮਾਂ ਉਪਰ ਮੱਲ੍ਹਮ ਲਾਉਣ ਦੀ ਵੱਡੀ ਲੋੜ ਹੈ'।

ਬੈਂਚ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸਖਤ ਸਵਾਲ ਕੀਤੇ। ਸਰਬ-ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਨੀਪੁਰ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵਾਪਰਿਆ 'ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਨਿਆਂਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੋਰਨਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ'। ਭਾਜਪਾ ਨੇਤਾ ਅਤੇ ਵਕੀਲ ਬਾਸੂਰੀ ਸਵਰਾਜ ਨੇ ਇਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਕੇਸ ਸਿਰਫ ਮਨੀਪੁਰ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਹੋਰਨਾਂ ਰਾਜਾਂ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਅਤੇ ਕੇਰਲਾ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੱਸ ਦਈਏ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ.-ਭਾਜਪਾ ਜੁੱਝਲੀ ਦਾ ਇਹ ਜ਼ੋਰ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਭਾਜਪਾ-ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਾਂਤ ਮਨੀਪੁਰ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਾਸਤ ਪਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਉਪਰ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਆਈ.ਟੀ. ਸੈੱਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਭਾਜਪਾਈ ਧੜਾ-ਧੜ ਪੋਸਟਾਂ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਾਂਗਰਸ-ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹਿੰਸਾ ਦੀਆਂ ਵੀਡੀਓਜ਼ ਪੋਸਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਭਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪੁੱਛੇ ਕਿ ਕੀ ਦੋ ਗਲਤ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਸਹੀ ਗੱਲ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਤੇ ਜਸਟਿਸ ਚੰਦਰਚੂੜ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁੱਛਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, "ਇਥੇ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਨੀਪੁਰ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਝਣਾ ਹੈ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਓ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ?"

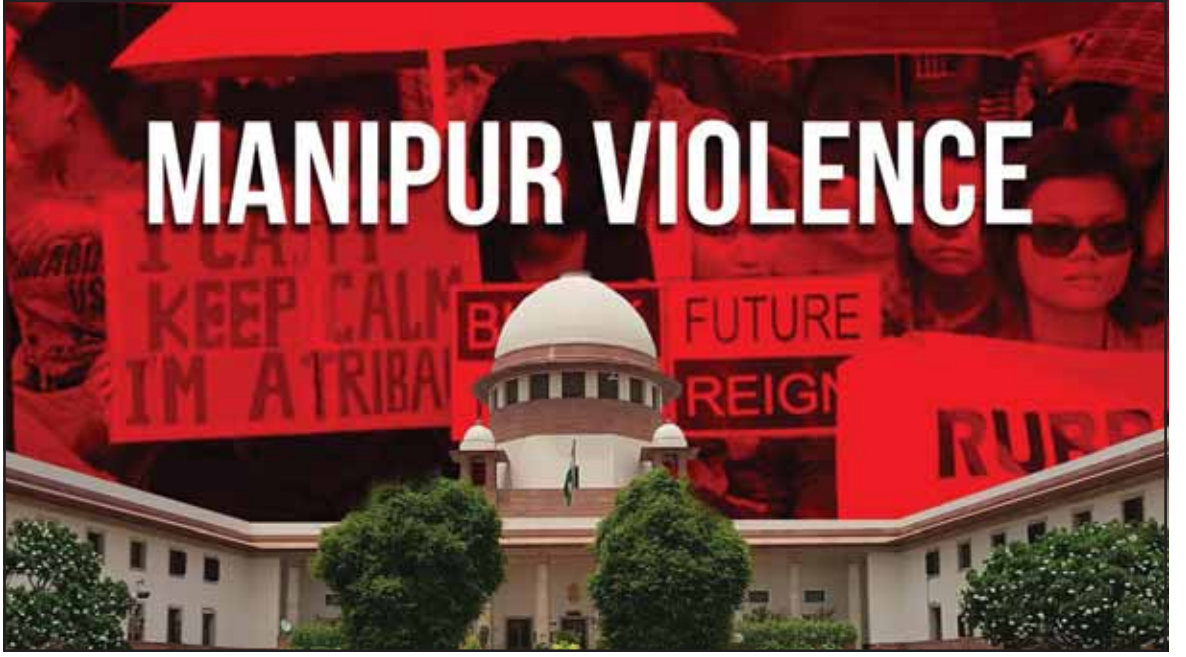
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨੀਪੁਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਛੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ-ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਤਫਸੀਲ, ਸਿਫਰ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰਜ਼ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਕਿੰਨੇ ਕੇਸ ਸਬੰਧਤ ਪੁਲਿਸ ਥਾਣੇ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਹੁਣ ਤਕ ਕਿੰਨੀਆਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਹੋਈ, ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਧਾਰਾ 164 ਤਹਿਤ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਸਾਹਮਣੇ ਕਿੰਨੇ ਬਿਆਨ ਕਲਮਬੰਦ ਹੋਏ।

ਦੋ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਕਪਿਲ ਸਿੱਬਲ ਨੇ ਕੇਸ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਜਾਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੀੜਤ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕੇਸ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖ ਏਜੰਸੀ ਤੋਂ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਉਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਹੋਵੇ। ਵਕੀਲ ਕੋਲਿਨ ਗੋਂਜ਼ਲਵੇਸ ਨੇ

ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਮਨੀਪੁਰ ਹਿੰਸਾ ਬਾਰੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟੀ ਰੱਖੀਆਂ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਜਾਂਚ 'ਤੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਹ ਕੇਸ ਲਈ 'ਸਿੱਟ' ਗਠਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਵਕੀਲ ਇੰਦਰਾ ਜੈ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਜਾਂਚ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੇ

ਵਿਵਸਥਾ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਰਮਰਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਚੰਦਰਚੂੜ ਨੇ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜਿਕ ਯਥਾਰਥ ਦਾ ਹਿੱਸਾ

ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਉੱਤਰ ਹਨ। 'ਮੀਲਾਰਡਜ਼'! ਮਨੀਪੁਰ ਵਿਚ 'ਕੁੱਤੀ ਚੋਰਾਂ ਨਾਲ ਰਲੀ' ਹੋਈ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਓਥੋਂ ਦੇ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ 'ਮੈਤੇਈ' ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੀ ਲੋਕ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ 'ਕੁੱਕੀ-ਜ਼ੋਮ' ਨੂੰ ਨਸਲੀ ਹਿੰਸਾ

ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, 'ਨਸਲੀ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲਣ ਵਾਲੇ ਸਦਮੇ ਵਿਚ ਹਨ ਅਤੇ ਡਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿ ਪੀੜਤ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਗੇ ਸੱਚ ਬੋਲ ਸਕਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭਰੋਸਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਸੱਚ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ'। ਇਸ ਬਾਰੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਕੇਵਲ ਜਾਂਚ ਸੀਬੀਆਈ ਜਾਂ ਸਿੱਟ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ। ਸਾਨੂੰ ਜਿਹਨ ਵਿਚ ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚਣੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਿਥੇ ਇਕ 19 ਸਾਲਾ ਮਹਿਲਾ, ਜੋ ਆਪਣਾ ਪਰਿਵਾਰ ਗੁਆ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਇਕ ਰਾਹਤ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੀ ਹੈ, ਕੀ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਸਾਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਨਿਆਂ ਦਾ ਅਮਲ ਉਸ ਦੇ ਦਰਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚੇ। ਅਸੀਂ ਮਹਿਲਾ ਜੱਜਾਂ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਵਾਂਗੇ, ਜੋ ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੋਂ ਮਦਦ ਲੈਣਗੇ'।

ਇੱਥੇ ਦੱਸ ਦਈਏ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ 20 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਵੀਡੀਓ ਦਾ ਆਪੁ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣਿਆਂ ਇਸ ਨੂੰ 'ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਤਕ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ' ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਹਜ਼ੂਮ ਹਿੰਸਾ ਭੜਕਾਉਣ ਦੇ 'ਸੰਦ' ਵਜੋਂ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਵਿਚ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਵਰਤਾਰਾ' ਕਿਹਾ ਸੀ।

31 ਜੁਲਾਈ ਅਤੇ 1 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਸਮੇਂ ਬੈਂਚ ਨੇ ਮਨੀਪੁਰ ਵਿਚ ਨਸਲੀ ਹਿੰਸਾ, ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ, ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੇ ਬਰੇਕਡਾਊਨ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਂਚ ਬੜੀ ਸੁਸਤ ਚਾਲੇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਐਫਆਈਆਰਜ਼ 2 ਮਹੀਨੇ ਮਗਰੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ... ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ... ਪੁਲਿਸ ਜਾਂਚ ਦੇ ਯੋਗ ਹੀ ਨਹੀਂ... ਉਹ ਸਥਿਤੀ ਉਪਰ ਨਿਯੰਤਰਨ ਗੁਆ ਚੁੱਕੀ ਹੈ... ਅਮਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ

ਹਨ। ਪਰ ਮਨੀਪੁਰ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦੀ ਵਿਕਰਾਲਤਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, 'ਅਸੀਂ ਫਿਰਕੂ ਅਤੇ ਸੰਕੀਰਨ ਬਖੇੜਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਅਜਿਹੀ ਹਿੰਸਾ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ'।

ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਗੋਦੀ ਮੀਡੀਆ ਦਾ ਟਿੱਲ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਮਨੀਪੁਰ ਦੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਭਾਜਪਾਈ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ। ਜੋ ਕਿਧਰੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਖਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਸੇ ਗੈਰ-ਭਾਜਪਾਈ ਸੂਬੇ ਬਾਰੇ ਕੀਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਹੁਣ ਤਕ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਭੰਗ ਕਰ ਦੇਣੀ ਸੀ। ਪਰ ਮਨੀਪੁਰ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹਰ ਹੀਲੇ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। 3 ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਮਨੀਪੁਰ ਫਿਰਕੂ ਹਿੰਸਾ ਨਾਲ ਜਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਸਾਡਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੇਵਕ ਦੇਸ਼-ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਦੌਰੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਨਮਾਨ ਹਾਸਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੱਥੇ ਟੇਕ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ ਨਾਲ ਸਟੇਜ ਸਾਂਝਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਮਨੀਪੁਰ ਬਾਰੇ ਮੋਨੀ ਬਾਬਾ ਬਣੀ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਵੀਡੀਓ ਵਾਇਰਲ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਅਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲਏ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਮੀਡੀਆ ਨਾਲ ਇਕ ਗਲਬਾਤ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਜੋ ਕਾਂਗਰਸ-ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਾਂਤ ਹਨ, ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਿਆ।

ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਗਲਾ ਬੈਠ ਗਿਆ ਰੌਲਾ ਪਾ ਪਾ ਕੇ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਮਨੀਪੁਰ ਦੀ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ ਦੇਣ। ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਰੋਜ਼ ਸ਼ੋਰ ਸਰਾਬਾ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਹੁਣ ਤਕ ਤਾਂ ਮੋਦੀ ਜੀ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਬੋਲੇ ਨਹੀਂ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਵੜੇ ਵੀ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਡੇਢ ਹਫਤਾ ਹੀ ਹੋ ਚਲਿਆ ਹੋ-ਹੱਲਾ ਹੁੰਦੇ ਨੂੰ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਤਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਟਿੱਚ ਸਮਝਦੇ ਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਮਨੀਪੁਰ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦਰਅਸਲ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ

ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਬੇਪਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੇਵਕ ਦੀ ਚੁੱਪ ਉਸ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਭਾਜਪਾ ਸਾਹਮਣੇ 2024 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਹਨ। ਕਿਧਰੇ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਰਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਭਾਜਪਾ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਨਹੀਂ ਖਿੱਚੇ ਜਾ ਰਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ ਐਨ.ਆਈ.ਏ. ਦੇ ਰੋਡ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ-ਪਟਿਆਲੇ ਖਾਲਸਾ ਏਡ ਵਰਗੀ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਐਮ.ਡੀ. ਅਮਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਅਤੇ ਦਫਤਰ 'ਚ 5 ਵਜੇ ਸਵੇਰ ਸਾਰ ਰੋਡ ਇਸ ਦੀ ਤਾਜ਼ਾ ਮਿਸਾਲ ਹੈ।

ਹਰਿਆਣੇ ਵੀ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਚੋਣਾਂ ਹਨ। ਓਥੇ ਵੀ ਫਿਰਕੂ ਹਿੰਸਾ ਭੜਕ ਪਈ ਹੈ। ਇਕ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਇਕ ਸਕਿਉਰਿਟੀ ਗਾਰਡ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਰੋਧੀ ਅਤੇ ਮੋਦੀ-ਯੋਗੀ ਪੱਖੀ ਬੋਲ ਬੋਲਣ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਰੱਬ ਜਾਣੇ ਅਜੇ ਹੋਰ ਕੀ ਕੀ ਹੋਵੇ?

ਰਾਹਤ ਇੰਦੋਰੀ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ੋਅਰ ਹੈ- "ਸਰਹਦੋਂ ਪਰ ਬਹੁਤ ਤਣਾਵ ਹੈ ਕਯਾ, ਕੁਛ ਪਤਾ ਕਰੋ ਕਹੀਂ ਚੁਨਾਵ ਹੈ ਕਯਾ"? ਇਹ ਸਭ 'ਜੇਹਾ ਬੀਜੇ ਸੋ ਲੁਣੈ ਕਰਮਾ ਸੰਦਤਾ ਖੇਤੁ'। (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਗ 134) ਦਾ ਸੱਚ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ 'ਫਰੀਦਾ ਲੋੜੈ ਦਾਖ ਬਿਜਉਰੀਆਂ ਕਿਕਿਰ ਬੀਜੈ ਜਟੁ'। (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਗ 1379)। ਫਿਰਕੂ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬੀਜ ਪਿਛਲੇ ਨੌਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬੀਜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਫਸਲ ਪੱਕਣ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ।

ਭਲਾ ਮੁੱਖ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪੁੱਛੇ ਕਿ ਉਹ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਭੱਜਦਾ ਕਿਉਂ ਹੈ? "ਗਰ ਕੋਈ ਖੋਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੁਝ ਮੇਂ, ਆਈਨਾ ਦੇਖ ਕੇ ਡਰਤਾ ਕਿਉਂ ਹੈ?"

ਚਾਚੀ ਚਰਨੋਂ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਇਨਾਮੀ ਠੜ ਚੈਨਲ ਜਾਂ ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਮੰਨੀ ਪ੍ਰਮਾਣੀ ਰਿਪੋਰਟਰ ਸੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸੂਹੀਆ ਏਜੰਸੀ ਦੀ ਜਸੂਸ!

ਸਾਡੀ ਚਾਚੀ ਕੋਲ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਪੁਖਤਾ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ!

ਚਾਚੀ ਦੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸੂਤਰ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਭਰੋਸੇ ਯੋਗ ਸਨ... ਚਾਚੀ ਦੇ ਕਹੇ ਬੋਲ ਕਦੀ ਬਿਰਥਾ ਨਾ ਜਾਂਦੇ !

ਕੀਹਦੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਕੀਹਦੀ ਧੀ ਦਾ ਤਲਾਕ ਹੋ ਗਿਆ... ਚਾਚੀ ਦੇ ਟਿਪਸ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦਾ!

ਕੇਹੜੀ ਸਾਧ ਦੇ ਡੇਰੇ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਚੌਕੀਆਂ ਸੁੱਖੀਆਂ ਚਾਚੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ

ਪੱਥਰ 'ਤੇ ਲੀਕ ਹੁੰਦੀ!

ਕੀਹਦਾ ਕਨੇਡਾ ਦਾ ਵੀਜਾ ਰੱਦ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੌਣ ਕਨੇਡਾ ਜਾਣ ਲਈ ਸੁੱਖਣਾ ਸੁੱਖ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹਾਉਣਦਾ ਫਿਰਦਾ ਚਾਚੀ ਹਿੱਕ 'ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀ!

ਕੌਣ ਕੌਣ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਚਿੱਟਾ ਪੀਦਾ ਤੇ ਕੌਣ ਚੈਨੀਆਂ-ਵਾਲੀਆਂ ਖੋਹਦਾ... ਚਾਚੀ ਸਭ ਜਾਣਦੀ!

ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਆਟਾ ਦਾਲ ਤੇ ਬੁਢਾਪਾ ਪੈਨਸ਼ਨ ਲੈਣ ਲਈ ਸਰਦਿਆਂ-ਪੁੱਜਦਿਆਂ ਕਿੰਨੇ ਜਾਅਲੀ ਕਾਰਡ ਬਣਾਏ ਚਾਚੀ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਦੱਸਦੀ!

ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਤਾਰੀ ਤੇ ਬਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਰਾਜੂ ਨੇ ਡਾਕਟਰ ਬਣਨ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਉਣੀ ਛ

ਚਾਚੀ ਚਰਨੋਂ

ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਬਣਾ ਦਾਖਲੇ ਲਏ ਚਾਚੀ ਚਰਨੋਂ ਅੰਦਰ ਖਾੜੇ ਗੱਲ ਕਰਨੋਂ ਨਾ ਝੱਕਦੀ!

ਪਿੰਡੋਂ ਕੌਣ ਕੌਣ ਡੌਕੀਆਂ ਲਾ ਅਮਰੀਕਾ-ਕਨੇਡਾ ਪੁੱਜਾ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਜਨਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਰਚਾ ਪੱਕਾ ਹੋਇਆ ਚਾਚੀ ਤੋਂ ਭੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ!

ਕਿੰਨੇ ਵਿਜ਼ਟਰ ਵੀਜੇ ਤੋਂ ਵਰਕ ਵੀਜਾ ਲੈਣ ਲਈ ਜੁਗਾਬਜਾਜੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਤੇ ਮੋਟੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਭਰੀਆਂ... ਕੋਈ ਚਾਚੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛੇ!

ਪੁੱਤ ਉਰੇ ਹੋ... ਚਾਚੀ ਕਹਿੰਦੀ, "ਮੈਨੂੰ

ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਕਿੰਨੇ ਕਿਹੜੀ ਪਾਰਟੀ ਕੋਲੋਂ ਪੈਸੇ ਲਏ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤੀ ਅਤੇ ਵੋਟਾਂ ਕਿੰਨੀ ਪਾਈਆਂ... ਪਰ ਪੁੱਤ ਆਪਾਂ ਕੀ ਲੈਣਾ .... ਚੁੱਪ ਭਲੀ!

ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਲਈ ਫਿਰਦੇ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਰਜਿਦ ਧੌਣਾਂ-ਡੌਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਟੈਟੂ ਪਵਾ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲਾਂ ਉੱਤੇ ਪਟਾਕੇ ਪਵਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਰੱਜਦੇ... ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਮੀਨਾਂ ਬੈਂਕਾਂ ਕੋਲ ਗਹਿਣੇ ਰੱਖ ਲਿਮਟਾਂ ਬਣਾ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਬੋਥੇ ਚੁੱਕੇ ਹੋਏ ਨੇ!

ਪੁੱਤ ਹੁਣ ਤਾਂ ਆਵਾ ਹੀ ਉਤ ਗਿਆ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡੋਂ ਜਣੀ ਖਣੀ ਅਧਾਰ ਕਾਰਡ ਖੀਸੇ ਪਾ ਮੁਫਤ ਦਾ ਹੁਟਾ ਲੈਣ ਤੇ ਡਲੈਵਰਾਂ-ਕਲਿੰਡਰਾਂ ਨਾਲ ਅੱਖ ਮਟਕਾ ਕਰਨ ਬੱਸਾਂ ਉੱਤੇ ਟਪੁਸੀਆਂ ਮਾਰ ਜਾ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ! ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਢੱਠੇ ਖੂਹ 'ਚ ਪੈਣ!

ਪਿੰਡੋਂ ਬਾਹਰ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀ ਭਾਵੇ ਜਿਨ੍ਹੇ ਮਰਜ਼ੀ ਗੁਪਤ ਛੱਡਣ ਪਰ ਚਾਚੀ ਸਾਮਣੇ ਸਾਰੇ ਝੱਗ ਵਾਂਗ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਸੀਸ ਝੁਕਾਉਂਦੇ ਵੇਖੇ!

ਚਾਚੀ ਪੱਕੀਆਂ ਕਰਦੀ ਸੀ... ਮੇਰੀ ਪੋਸਟ ਓਥੋਂ ਪਾਵੀਂ ਜਦੋਂ ਪਰੋਠੀ ਠੰਡੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਬੂਟੇ ਦੀ ਰੀਲ ਲੱਭ ਜਾਵੇ!

-ਗੁਰਨਾਮ ਨਿੱਜਰ, ਐਡਮਿਟਨ

ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ, ਰਵਿੰਦਰ ਰਵੀ ਤੇ ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ ਨੂੰ ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ

ਲਾਹੌਰ: ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਐਵਾਰਡ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਾਲ 2022-23 ਲਈ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਚੋਣੀ ਦੇ 'ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ' ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੋ ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਨਮਾਨ ਸਮਾਗਮ 26 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਪੀ.ਆਈ.ਐੱਲ.ਏ.ਸੀ. ਆਡੀਟੋਰੀਅਮ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ।

ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਐਵਾਰਡ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਇਲਿਆਸ ਘੁੰਮਣ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ, ਕਵੀ ਰਵਿੰਦਰ ਰਵੀ (ਕੈਨੇਡਾ) ਅਤੇ ਗਾਇਕ ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ, ਗਾਇਕਾਂ ਅਤੇ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਤ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ ਦਾ ਸ਼ੁਮਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਮੁਹਾਵਰਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਰਾਹ ਮੋਕਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵਡਮੁੱਲਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਬੁਣਤੀ ਅੰਦਰ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹੋ ਨਿੱਬੜੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਫਰਨਾਮਿਆਂ ਅਤੇ ਜੀਵਨੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜੋ ਵਾਰਤਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮਿਸਾਲ ਆਪ ਬਣ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਇਉਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਨਵੀਆਂ ਪੌੜਾਂ ਅਤੇ

ਪਿਰਤਾਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਲਿਖਾਰੀ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ ਨੇ ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਣ 'ਤੇ ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਇਲਿਆਸ ਘੁੰਮਣ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਉੱਦਮ ਦੋਵਾਂ ਪੰਜਾਬਾਂ ਦੇ ਅਦੀਬਾਂ, ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ, ਪਿਆਰਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸੁਲੱਖਣਾ ਉਪਰਾਲਾ ਹਨ। ਇਹ ਉਪਰਾਲੇ ਇਹ ਵੀ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਦੇਹ ਜਾਨ ਹਾਂ। ਸਾਡੀ ਜ਼ਬਾਨ, ਸਾਡੀ ਰਹਿਤਲ, ਸਾਡੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਹਨ। 'ਉਤਲਿਆਂ' ਦੀਆਂ ਸਾਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦੀਆਂ ਕੁਲਹਿਣੀਆਂ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਸਾਂ, ਇੱਕ ਹਾਂ ਤੇ ਇੱਕ ਹੀ ਰਹਾਂਗੇ ਅਤੇ ਆਸ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ ਕਿ ਕਦੀ ਉਹ ਵੇਲਾ ਵੀ ਆ ਜਾਵੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪੂਰੇ ਮਾਣ-ਤਾਣ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕੀਏ: "ਹਾਥ ਸੇ ਹਾਥ ਪਕੜੋ ਯੂੰ ਖੜ੍ਹੋ ਥੇ ਦੋਸਤ, ਕਿ ਦਰਿਆ ਕੇ ਭੀ ਗੁਜਰਨੇ ਕਾ ਰਸਤਾ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕਾ।"

ਕੈਨੇਡਾ ਵੱਸਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਰਵੀ ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਹਾਣੀ ਅਤੇ ਨਾਟਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਭਰਵੀਂ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲੁਆਈ ਹੈ। ਆਧੁਨਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਲੇਖਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਪੱਖਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਾਇਕ ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਵਿਚ ਸਾਫ-ਸੁਥਰੀ ਅਤੇ ਸੁੱਚੀ ਗਾਇਕੀ ਨੂੰ ਬੁਲੰਦੀ 'ਤੇ ਅਪਣਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਧੜਕਦਾ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ

ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀਕਾਰ
ਰਵਿੰਦਰ ਰਵੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਟਕਕਾਰ
ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ

ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਐਵਾਰਡ ਕਮੇਟੀ ਲਹਿੰਦਾ ਪੰਜਾਬ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ)

ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ! ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ

ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਉਘੇ ਹਸਤਾਖਰ, ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ, ਲੋਕ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਚਹੇਤੇ ਗਾਇਕ ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ ਅਤੇ ਨਾਟਕਕਾਰ ਰਵਿੰਦਰ ਰਵੀ ਨੂੰ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੇ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਮਾਨ-ਸਨਮਾਨ, ਪੁਰਸਕਾਰ ਆਦਿ ਕਿਸੇ ਕਲਾਕਾਰ ਜਾਂ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਦੀ ਕਲਾ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ

ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ੀ
ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ,
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਰਿਜਨਲ
ਸੈਂਟਰ ਬਠਿੰਡਾ, ਅਸਟਰੇਲੀਆ।

ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਬਹਾਨੇ ਮਿਲਿਆ ਹਾਂ ਪੱਖੀ ਹੁੰਗਾਰਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਧਿਰਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਯੋਗ ਕਾਰਜ ਲਈ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ

ਦੀਆਂ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਇਸ ਬਹਾਨੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਭਾਅ ਜੀ ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰ ਲਈਏ।

ਇਕ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਖੇ ਕਿਸੇ ਜਮਾਤ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪੇਪਰ ਵਿਚ ਪਰੀਖਿਅਕ ਵੱਲੋਂ ਸਵਾਲ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿ "ਕਿੱਸਾ ਕਾਲ ਦੇ ਸੂਫੀ ਕਾਵਿ ਉਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ"। ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਸਵਾਲ ਟੇਡਾ ਸੀ, ਪਰ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਕੁੱਝ ਸੋਚ ਕੇ ਹੀ ਸਵਾਲ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਕਿੱਸਾ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਦਮੋਦਰ ਮੁਕਬਲ ਫੱਜਲ ਸ਼ਾਹ, ਹਾਸ਼ਮ, ਕਾਦਰਯਾਰ ਵਰਗੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਵੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯੁਗ ਕਵੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਇਕ ਯੁਗ ਕਵੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਵਾਰਿਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸੂਫੀ ਕਾਵਿ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਬੁਲੇ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਕਾਵਿ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਦੇ ਸ਼ਗਿਰਦ ਅਤੇ ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ ਨੂੰ ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ

ਪੁਰਸਕਾਰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਖਬਰ ਪੜੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ ਦਾ ਕਹਾਣੀ ਸੰਸਾਰ ਸਾਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਤੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਦਮੋਦਰ, ਮੁਕਬਲ, ਅਹਿਮਦਯਾਰ, ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ, ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਸਿੰਘ ਵਰਗੀ ਸ਼ੁਰੂਤ ਅਤੇ ਕਲਾ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਤਾਂ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਵਰਗੀ ਮਕਬੂਲੀਅਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਜਾਚੇ ਸਾਡੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਯੁਗ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੇ ਕਿਸੇ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠਕ ਦੇ ਮਨ ਉਤੇ ਗਹਿਰਾ ਤੇ ਚਿਰਜੀਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ ਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਵਿਰਕ ਦਾ ਬਦਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪੁੰਤੂ, ਗਲਪ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ, ਬੀਮ ਪਸਾਰ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕਠੋਰ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ

ਅਤੇ ਬਿਆਨਣ ਦੀ ਕਲਾ ਕੋਸ਼ਲਤਾ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਮਕਬੂਲੀਅਤ ਵਧੇਰੇ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਪੜਨ ਯੋਗ ਹੈ, ਸਲਾਹੁਣਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਨਯੋਗ ਹੈ।

ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ ਨੇ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਲੰਘ ਕੇ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿ "ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਪਹਿਲ ਕਦਮੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਲੰਬੀ ਨਿੱਕੀ ਕਹਾਣੀ ਰਚਣ ਵਾਲਾ ਨਿਪੁੰਨ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਹੈ, ਬਹੁ ਤੰਦੀ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਰਚਨਾ ਵਡੇਰੇ ਕੈਨਵਸ ਦੀ ਧਾਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਅਕਾਰ ਵਿਚ ਲੰਬੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ, ਟਕੋਰਾਂ, ਤਨਜਾਂ, ਚੋਟਾਂ ਅਤੇ ਲਘੂ ਕਥਾਨਕਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸਦਕਾ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਕੀਲਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਉਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਧੁਰਾ ਮੰਦਗਲੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਪੇਂਡੂ ਕਿਸਾਨੀ ਜਮਾਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ

ਕਿਸਾਨੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸੰਕਟ ਦੇ ਚਿਤਰਨ ਤਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਕੇ ਦੇਖਣ ਦਾ ਰੁਝਾਣ ਵਧੇਰੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ, ਸਾਧਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਥਾ ਵਸਤੂ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਜੋ ਮੁਹਾਰਤ ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਹੈ, ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਵਿਰਲੇ ਕਹਾਣੀਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਈ ਹੈ।

ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ ਨਕਸਲਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਅਤੇ ਜੁਝਾਰਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਠਾਂ 'ਤੇ ਹਿੱਡਿਆਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਮਾਰਕਸਵਾਦ, ਲੈਨਿਨ ਵਾਦ ਤੋਂ ਮਾਂ ਵਾਦ ਤਕ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਾਫ ਝਲਕਦਾ ਹੈ। ਅੰਗ ਸੰਗ, ਡੂੰਮ, ਵਾਪਸੀ, ਭੱਜੀਆਂ ਬਾਰੀਂ ਅਤੇ ਚੋਬੀ ਕੂਟ ਵਰਗੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਰਚਣ ਵਾਲੇ ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ ਵਰਗੇ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਕਿਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਅੰਦਰ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਪੁਰਸਕਾਰ ਮਿਲਣ ਤੇ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਮਾਣ, ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਭੇਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਲੰਮੀ ਪਰਸੰਨ ਉਮਰ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਹਾਂ ਘਰ ਵਿਚ 'ਮੋਦੀ'

ਉੱਝ ਮੈਂ ਇਸ ਘਰ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਹਾਂ ਪਰ ਹਾਲਤ ਮੇਰੀ ਕਮੋਬੋਸ਼ ਮੋਦੀ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਘਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਉਨੀਂ ਇੱਕੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਸ ਲਈ

ਹਰਜੀਤ ਦਿਓਲ

ਨਾਅ ਮੇਰਾ ਲੱਗਣਾ ਤੈਅ ਹੈ। ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰ ਦੇਵਾਂ ਤਾਂ ਤਾਰੀਫ ਦਾ ਇੱਕ ਲਫਜ਼ ਕਿਸੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਹੀਂ ਫੁੱਟਦਾ। ਇੱਕ ਸਵੇਰ ਰੌਲਾ ਪੈਂਦਾ

ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਕਾਰ ਦਾ ਸੀਸਾ ਉੱਪਰ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਗਿਆ ਲਿਹਾਜ਼ਾ ਸੀਟਾਂ ਭਿੰਜ ਗਈਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਤੀਂ ਬਾਰਸ਼ ਪਈ ਸੀ। ਰਵਾਇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਅ ਮੇਰਾ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਾਹਰ ਜਾ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਵਾਕਿਆ ਵੱਡੀ 7 ਸੀਟਰ ਨਾਲ ਵਾਪਰਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਦੁਹਾਈ ਦਿੱਤੀ 'ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ 3 ਦਿਨ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਡੀ ਚਲਾਈ ਨਹੀਂ। ਕੱਲ੍ਹ ਵੀ ਛੋਟੀ ਗੱਡੀ ਲੈ ਗਿਆ ਸਾਂ।' ਮੇਰੀ ਬੰਦ ਖਲਾਸੀ ਹੋ ਗਈ। ਕਸੂਰਵਾਰ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਬਾਬਰੂਮ ਵਿਚ ਨਲਕਾ ਚੌਦਾ ਛੁੱਟ ਜਾਵੇ ਮੇਰੀ ਸ਼ਮਤ ਆਈ ਸਮਝੋ ਕਿਉਂਕਿ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੀ ਬਹੁਤੇ ਭੁਲੱਕਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਸਾਬਤ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਹੋਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਨਕਾਰਖਾਨੇ ਵਿਚ

ਤੁਤੀ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਕੌਣ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਵੇਰ ਜਲਦ ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ। ਨੀਂਦ ਨਾ ਆਈ ਤਾਂ ਥੱਲੇ ਕਿਚਨ ਵਿਚ ਚਾਹ ਬਣਾਉਣ ਆ ਗਿਆ। ਦੇਖਿਆ ਸਿੱਕ ਜੂਨੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਸੋਚਿਆ ਅੱਜ ਨੰਬਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅੱਛਾ ਮੌਕਾ ਹੈ ਕਿਉਂ ਨਾ ਆਪਣੇ 'ਤੇ ਲੱਗਿਆ ਨਕਾਰਾ ਦਾ ਠੱਪਾ ਲਾਹ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਿੱਕ ਸਾਫ ਕਰ ਕਿਚਨ ਚਮਕਾ ਦਿੱਤੀ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਿੱਠ ਬਾਪਤਨ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਮੇਰੀਆਂ ਆਸਾਂ ਨੂੰ ਬੂਰ ਨਾ ਪਿਆ। ਦੋਸਤੋਂ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਦੱਸਣਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਗ੍ਰਹਿਚਾਲ ਮੋਦੀ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਰਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਕਤਾਬ ਹੈ।

ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦਾ ਨਵਾਂ ਜਥੇਦਾਰ

ਮਿਤੀ 25 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਭਾਈ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਟੀਕਾ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਇਹ ਬੋਲ ਕਹੇ: "ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੇ ਕੁਰਾਨ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਛਾਪਿਆ ਨਾਂਗ। ਉਹ ਅਨੁਵਾਦ ਦੀ ਲਿਖਤ ਲੈ ਕੇ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਫਿਰਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਰਾਜਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਮੇਰਾ ਅਨੁਵਾਦ ਛਪਵਾ ਦਿੰਦਾ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਖਬਰ

ਗਈ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਛਾਪੇਖਾਨੇ ਵਿਚ ਛਪਵਾ ਕੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਘਰ ਘਰ ਪੁਚਾ ਦਿੱਤਾ।"

ਜਥੇਦਾਰ ਜੀ ਏਡੋ ਅਗਿਆਨੀ ਹਨ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਲਾਹੌਰ ਛਾਪੇਖਾਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੈੱਸ ਸਾਹਮਣੇ ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਪੰਥ ਦੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕਰਵਾਈ। ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਸੰਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸਾਂ...।

-**ਡਾ. ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ, ਪਟਿਆਲਾ**

H S CULTURAL ORGANIZATION

CHICAGO (USA)

PRESENTS

PEHLA

SABHYACHARAK

MELA

DATE AUG 20, 2023

PLACE- CAMERA PARK GLENDALE HEIGHTS ILL, Timing 5 to 9 pm

ONKAR SINGH

SANGHA

630-674-2052

GURLEEN KAUR

PUNJABI CULTURAL

PROMOTER

224-412-1425

Designed by N.S Bajwa 224-447-8307

Live in concert

BALVIR

BOPARAI

Supporting Associations

POSTER RELEASING OF MALWAI BOLLIAN BY GURLEEN PRODUCTION

PERFORMANCE > GIDHA & MALWAI GIDHA FREE ENTRY

LOTS OF BOOTHS FOR SHOPING FREE PARKING

Media Partners:-

Noblesville

Trucks & Trailer Repair Shop

15203 Stony Creek Way,
Noblesville, IN 46060

Truck & Trailer Alignment
Truck Oil Change
Truck & Trailer Brakes
Shock and Chambers
Drive Lines & AC Work
Tire Chnage, Repair, And Balance
Reefer Oil Change * DPF Work
Nox Sensor
Truck & Trailer Bushings
Air Compressor * Air Dryer
Radiator Change

Sam Bhullar: 317-995-2020
Gurbaksh S Randhawa
Call: 317-800-2976

Reliable

Trucks & Trailer Repair Shop

7401 Brookville Road
Indianapolis, IN 46239

Truck & Trailer Alignment
Truck Oil Change
Truck & Trailer Brakes
Shock and Chambers
Drive Lines & AC Work
Tire Chnage, Repair, And Balance
Reefer Oil Change * DPF Work
Nox Sensor
Truck & Trailer Bushings
Air Compressor * Air Dryer
Radiator Change

Gurbaksh S Randhawa:
317-800-2976
Sam Bhullar: 317-995-2020

Reliable

Semi Trucks & Trailer Repair Shop

5520S Harding St., Suite : C,
Indianapolis, IN 46217

Truck & Trailer Alignment
Truck Oil Change
Truck & Trailer Brakes
Shock and Chambers
Drive Lines & AC Work
Tire Chnage, Repair, And Balance
Reefer Oil Change * DPF Work
Nox Sensor
Truck & Trailer Bushings
Air Compressor * Air Dryer
Radiator Change

Jasbir Singh: 317-702-6302
Gurbaksh S Randhawa:
317-800-2976

TRUCK PARTS KING USA

Heavy duty Trucks &
Trailer Parts

7401 Brookville Road
Indianapolis, IN 46239

We will sell Trucks & Trailers tires
as well.

COMING SOON...

Gurbaksh S Randhawa
Call: 317-800-2976
Sam Bhullar: 317-995-2020

ਇਕਬਾਲ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ

ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਉਰਦੂ ਦੇ ਮੁਸ਼ਾਇਰਿਆਂ 'ਚ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰਨ ਕਰ ਕੇ ਡਾ. ਇਕਬਾਲ ਦਾ ਨਾਂ ਚਮਕ ਉੱਠਿਆ। ਆਪ ਦੀਆਂ ਦੋ ਨਜ਼ਮਾਂ 'ਕੋਹ ਹਿਮਾਲਾ' ਅਤੇ 'ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਹਮਾਰਾ' ਬਹੁਤ ਲੋਕ-ਚਰਚਿਤ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਆਪ ਦਾ ਨਾਂ ਚੋਟੀ ਦੇ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਵਿਚ ਗਿਣਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਬਾਈ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰੇ ਸ਼ਿਅਰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਾਇਰ ਮਿਰਜ਼ਾ ਅਰਸ਼ਦ ਗੋਰਮਾਨੀ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਬਲਿ-ਤਾਰੀਫ਼ ਸਮਝਿਆ। ਇਹ ਦੌਰ ਲਾਹੌਰ 'ਚ ਉਰਦੂ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦਾ ਸਿਖਰ ਸੀ।

ਡਾਕਟਰ ਮੁਹੰਮਦ ਇਕਬਾਲ ਦੇ ਪੁਰਖੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਸਿਆਲਕੋਟ ਵੱਸ ਗਏ ਸਨ। ਸਪਰੂ ਗੋਤ ਦੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਤੋਂ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਧਾਰਨ ਕੀਤਿਆਂ, ਚਾਰ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਸ਼ੇਖ ਨੂਰ ਮੁਹੰਮਦ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁੱਤਰ ਮੁਹੰਮਦ ਇਕਬਾਲ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ 1873 'ਚ ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਰਦੂ, ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਵਾਈ। ਮੌਲਵੀ ਸੱਯਦ ਮੀਰ ਹਸਨ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਧਿਆਪਕ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਹੰਮਦ ਇਕਬਾਲ

ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦਾਊਂ
ਫੋਨ: +91-98151-23900

ਨੂੰ ਫ਼ਾਰਸੀ ਤੇ ਅਰਬੀ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਵਿਚ ਪਰਪੱਕ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦਾ ਅਹਿਸਾਨ ਮੁਹੰਮਦ ਇਕਬਾਲ ਤਾ-ਜ਼ਿਦਗੀ ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ। ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜ ਲਾਹੌਰ 'ਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਆਰਨਲਡ ਤੋਂ ਫਿਲਾਸਫੀ ਵਿਸ਼ੇ 'ਚ ਬੀ.ਏ. ਕੀਤੀ। ਅਰਬੀ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ 'ਚ ਅੱਵਲ ਰਹਿਣ ਕਰ ਕੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਦੋ ਤਗਮੇ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ। ਐਮ.ਏ. ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ 'ਚ ਵੀ ਚੰਗੇ ਨੰਬਰ ਹਾਸਲ ਕਰ ਕੇ ਸੋਨੇ ਦਾ ਤਗਮਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਮਿਹਨਤੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮੁਹੰਮਦ ਇਕਬਾਲ ਦੀ ਪੈਂਠ ਬਣੀ ਰਹੀ।

ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਉਰਦੂ ਦੇ ਮੁਸ਼ਾਇਰਿਆਂ 'ਚ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰਨ ਕਰ ਕੇ ਡਾ. ਇਕਬਾਲ ਦਾ ਨਾਂ ਚਮਕ ਉੱਠਿਆ। ਆਪ ਦੀਆਂ ਦੋ ਨਜ਼ਮਾਂ 'ਕੋਹ ਹਿਮਾਲਾ' ਅਤੇ 'ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਹਮਾਰਾ' ਬਹੁਤ ਲੋਕ-ਚਰਚਿਤ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਆਪ ਦਾ ਨਾਂ ਚੋਟੀ ਦੇ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਵਿਚ ਗਿਣਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਬਾਈ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰੇ ਸ਼ਿਅਰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਾਇਰ ਮਿਰਜ਼ਾ ਅਰਸ਼ਦ ਗੋਰਮਾਨੀ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਬਲਿ-ਤਾਰੀਫ਼ ਸਮਝਿਆ। ਇਹ ਦੌਰ ਲਾਹੌਰ 'ਚ ਉਰਦੂ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦਾ ਸਿਖਰ ਸੀ ਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਇਕਬਾਲ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲਈ ਸਰੋਤੇ ਬਿਹਬਲ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਜੀਦਗੀ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਸੀ।

ਸੂਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਕਬਾਲ ਸਾਧਾਰਨ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਸਲਵਾਰ, ਕੁਤਤਾ ਤੇ ਸਾਫ਼ਾ ਆਪ ਦੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵੀ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠ ਕੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਤੇ ਫਿਰ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਦੀ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਤਲਾਵਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਵਲਾਇਤ ਜਾ ਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਵੀ ਪਹਿਨੀ ਪਰ ਵਤਨ ਪਰਤ ਕੇ ਸਲਵਾਰ, ਕਮੀਜ਼, ਫਰਾਕ ਕੋਟ ਨਾਲ ਤੁਰਕੀ ਟੋਪੀ ਪਹਿਨਦੇ ਰਹੇ।

1905 'ਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਕੈਂਬ੍ਰਿਜ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕੀਤੀ। ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਰਾਨ ਦੇ ਫਲਸਫ਼ੇ ਬਾਰੇ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਜਰਮਨੀ ਦੀ ਮਿਊਨਿਖ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੀਐੱਚ.ਡੀ. ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਆਰਨਲਡ ਦੀ ਥਾਂ ਲੰਡਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਚ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਅਰਬੀ ਪੜ੍ਹਾਈ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਪਰਤਣ 'ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜ 'ਚ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਏ ਤਨਖਾਹ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਇਆ। ਇੱਥੇ ਮੁਹੰਮਦ ਇਕਬਾਲ ਨੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿਚ ਨਜ਼ਮਾਂ ਲਿਖਣ ਵੱਲ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਲਾਇਆ। ਉਰਦੂ ਨਾਲੋਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦਾ ਘੇਰਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਫ਼ਾਰਸੀ 'ਚ ਆਪਣੇ ਕਲਾਮ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੱਤੀ। 'ਬਾਲਿ ਜ਼ਿਬਰੀਲ' ਇਕਬਾਲ ਦੀ ਉੱਤਮ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦਾ ਸਿਖਰ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਾਲਜ ਦੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰੀ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਇਹ ਕਿੱਤਾ ਸਿਰਫ

ਵਿਦਵਾਨ ਸ਼ਾਇਰ ਡਾ. ਮੁਹੰਮਦ ਇਕਬਾਲ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤਸਵੀਰਾਂ।

ਡਾ. ਮੁਹੰਮਦ ਇਕਬਾਲ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਬਾਲਿ ਜ਼ਿਬਰੀਲ' ਦਾ ਮੁਖੜਾ।

ਚੋਟੀ-ਚੋਟੀ ਲਈ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲੀ ਆਲਮੀ ਜੰਗ ਨੇ ਡਾ. ਇਕਬਾਲ ਨੂੰ ਬੜਾ ਬੇਚੈਨ ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਦੌਰ ਦੀਆਂ ਦੋ ਨਜ਼ਮਾਂ 'ਅਸਰਾਰੇ ਖੁਦੀ' ਅਤੇ 'ਰੁਮਜ਼ੇ ਬੇਖੁਦੀ' ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ। ਇਕਬਾਲ ਦਾ ਇਹ ਹੋਕਾ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣੇ, ਘਾਲਣਾ ਘਾਲ ਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧੇ। ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਮਾਣੋ, ਜੀਵਨ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਅਖਾਤਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਆਪ ਦੀ ਵਿਦਵਤਾ ਤੇ ਸ਼ਾਇਰੀ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ (1922 'ਚ) 'ਸਰ' ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰੀ ਕੌਮ ਆਪ ਨੂੰ 'ਅੱਲਾਮਾ ਇਕਬਾਲ' ਕਹਿਣ 'ਚ ਮਾਣ ਸਮਝਦੀ ਸੀ। ਅੰਤਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਡਾ. ਇਕਬਾਲ ਨੂੰ ਕਈ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆ ਘੇਰਿਆ। ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਇਆ। ਆਖਰ 65 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਭੋਗਦਿਆਂ 21 ਅਪਰੈਲ 1938 ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਗਏ। ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਸ਼ਾਹੀ ਮਸਜਿਦ ਪਾਸ ਆਪ ਨੂੰ ਦਫਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਜਨਾਜ਼ੇ ਨਾਲ ਲਗਪਗ ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸ਼ਿਅਰ ਹੈ:

ਨ: ਤਖਤੁ ਤਾਜ ਮੇਂ, ਨੈ ਲਸਕੋਰ ਸਿਪਾਹ ਮੇਂ ਹੈ,
ਜੇ ਬਾਤ ਮਰਦਿ ਕਲੰਦਰ ਕੀ ਬਾਰ-ਗਾਹ ਮੇਂ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਡਾ. ਇਕਬਾਲ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:

ਇਸ ਖ਼ਾਕ ਕੇ ਅੱਲਾਹ ਨੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹੈ ਵੁਹ ਆਂਸੂ,
ਕਰੰਤੀ ਹੈ ਚਮਕ ਜਿਨ ਕੀ ਸਿਤਾਰੇਂ ਕੀ ਅਰਕ-ਨਾਕ।

ਮੁਹੱਬਤ ਦੀ ਪਾਕ-ਪਵਿੱਤਰ ਅਵਸਥਾ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:

ਇਸ਼ਕ ਕੇ ਮਿਜ਼ਰਾਬ ਸੇ, ਨਗਮਇ ਤਾਰੇ ਹਯਾਤ,
ਇਸ਼ਕ ਸੇ ਨੂਰੇ ਹਯਾਤ, ਇਸ਼ਕੇ ਸੇ ਨਾਰੇ ਹਯਾਤ।

ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਰੁਬਾਇਯਾਤ 'ਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਲਾਮ ਬੰਦੇ ਦੀ ਖੁਦੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੁੰਦਾ: ਖੁਦੀ ਕੇ ਜ਼ੋਰ ਸੇ ਦੁਨਯਾ ਖਿ: ਛਾ ਜਾ, ਮੁਕਾਮੇ ਰੰਗੂ ਬੂ ਕਾ ਰਾਜ ਪਾ ਜਾ, ਬਰੰਗੇ ਬਹਰ ਸਾਹਿਲ-ਆਸ਼ਨਾ ਰਹ ਕਛੇ ਸਾਹਿਲ ਸੇ ਦਾਮਨ ਖੈਚਤਾ ਜਾ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਬੇਮੁਬਾਜ਼ੀ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਡਾ. ਇਕਬਾਲ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਅਰਥ ਵੀ ਸਮਝਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:

ਕਹਾਂ ਸੇ ਤੂ ਨੇ ਐ 'ਇਕਬਾਲ' ਸੀਖੀ ਹੈ ਯਿ: ਦਰਵੇਸ਼ੀ,
ਕਿ: ਚਰਚਾ ਪਾਦਸ਼ਾਹੋਂ ਮੇਂ ਹੈ ਤੇਰੀ ਬੇ-ਨਿਆਜ਼ੀ ਕਾ।

ਡਾ. ਇਕਬਾਲ ਦੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਕੋਲ ਡੂੰਘਾ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਚਿੰਤਨ ਸੀ। ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਬਹੁਤ ਸਰਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੀ ਤੇ ਮਾਣੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਰੰਗ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹੈ:

ਮਨ ਕੀ ਦੌਲਤ ਹਾਬ ਆਤੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਜਾਤੀ ਨਹੀਂ
ਤਨ ਕੀ ਦੌਲਤ ਛਾਉਂ ਹੈ ਆਤਾ ਹੈ ਧਨ, ਜਾਤਾ ਹੈ ਧਨ।
ਡਾ. ਇਕਬਾਲ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ੋਈ ਕਰਦਾ ਸਵੈ-ਰੋਸ਼ਨ ਹੋਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:
ਖੁਦਾਯਾ ਆਰਜੂ ਮੇਰੀ ਯਹੀ ਹੈ ਮਿਰਾ ਨੂਰੇ ਬਸੀਰਤ (ਅੰਦਰ ਦੀ ਅੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਆਮ ਕਰਦੇ।

'ਬਾਲਿ ਜ਼ਿਬਰੀਲ' ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਨੇ 1962 'ਚ ਬੜੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਲਿਪੀਅੰਤਰ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਉੱਦਮ ਹੈ।

ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ

ਕਾਲਮ 'ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ' ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਲਵਲੇ ਉੱਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸਤਰਾਂ 'ਚ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੇਜੇ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫੋਟੋ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਪਸ਼ਨ ਭੇਜਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ 19 ਅਗਸਤ 2023 ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-599

ਛੱਡ ਗਏ ਸੰਗ ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ, ਸਕੇ ਸੰਬੰਧੀ ਧੀ ਪੁੱਤ ਸਾਰੇ।
ਕਰ ਮੁਸ਼ਕਤ ਅੱਜ ਰੋਵੇ ਅੱਖ, ਸਰਕਾਰਾਂ ਪੱਲੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੱਖ।
ਜਾਨ ਤੋੜ ਤੋੜ ਮਹਿਲ ਉਸਾਰੇ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਰਹੇ ਕੱਚੇ ਢਾਰੇ।
ਰੁਲੇ ਬੇਵੱਸ ਲਾਚਾਰ ਬੁਢਾਪਾ, ਪੇਟ ਖਾਤਿਰ ਪਿਆ ਸਿਆਪਾ।

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-597

ਉੱਠਣ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਛੱਲਾਂ,
ਅਸਮਾਨ ਨਾਲ ਜੋ ਕਰਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ
ਗਲ-ਗਲ ਤੱਕ ਹੈ ਪਾਣੀ ਚੜ੍ਹਿਆ,
ਤੋੜ ਕੇ ਬੰਨ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਵੜਿਆ।
ਮੋਢਿਆਂ ਉੱਤੇ ਮਾਂ ਬਿਠਾ ਕੇ,
ਤੁਰਿਆ ਸੇਧ ਪੱਤਣ ਵੱਲ ਲਾ ਕੇ
ਮਾਂ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਸਹਿਮੀ ਡਰਦੀ,
ਪੁੱਤ ਜਾਵੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸਤੀ ਤਰਦੀ।
ਇਕ ਸਰਵਣ ਪਾਣੀ ਲਈ ਮਰਿਆ,
ਇਹ ਸਰਵਣ ਪਾਣੀ 'ਤੇ ਤਰਿਆ
ਦੇਹਾਂ ਦਾ ਹੈ ਇਕ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ,
ਮਾਂ ਪਿਠਿ ਦੀਆਂ ਬਚਾਉਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ।
-ਮਾਸਟਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਲੰਮੇ
ਫੋਨ: 925-325-2486

ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਜਲ-ਥਲ ਹੋਇਆ
ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਹੈ ਕਹਿਰ ਕਮਾਇਆ।
ਕਰੀ ਕਮਾਈ ਰੁੜ੍ਹ ਗਈ ਸਾਰੀ
ਮੋਢੇ ਮੋਢੇ ਪਾਣੀ ਆਇਆ।
ਜਾਨ ਬਚਾਵਣ ਖਾਤਰ ਤੁਰ ਪਏ
ਬਿਰਧ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕੰਧੇਤੇ ਚਾਇਆ।
-ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਧਰ
ਕਲਾਹੜ (ਲੁਧਿਆਣਾ)
ਫੋਨ: 98783-37222
ਤਿਲ ਤਿਲ ਕਰ ਕੇ ਜੋਤਿਆ
ਅੱਜ ਸਭ ਹੜ੍ਹਾ ਲਿਆ ਮੈਂ
ਫਿਰ ਵੀ ਅੰਦਰੋਂ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ
ਬੁੱਢੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਿਆ ਮੈਂ।
ਆਬਾਦ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ ਮੁੜ ਤੋਂ
ਮਾਂ ਦੇਵੇ ਅਸੀਆਂ ਮੈਨੂੰ
ਬਰਬਾਦ ਹੋਏ ਪਲਾਂ 'ਚ
ਰੱਬਾ ਤਰਸ ਨਾ ਆਇਆ ਤੈਨੂੰ।
-ਹਰਜੋਤ ਕੌਰ ਮਹੇਸ਼ਪੁਰ
ਫੋਨ 734-883-6704

ਪਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸਿਰਫ਼ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼
ਜਦੋਂ ਆਫ਼ਤ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ
ਸੌ ਬਟਾ ਸੌ ਛੱਲਾਂ ਨਾਲ ਕਰ ਟਾਕਰਾ
ਬੁੱਢੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਚੱਕ ਘਨੇਤੀ।
ਭੈਅ ਸਾਗਰ ਪਾਰ ਕਰ ਜਾਂਦਾ
ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸਰਵਣ ਪੁੱਤ ਚੁੱਕ ਵੈਰੀ
ਅੰਨ੍ਹੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੂੰ ਸੀ ਲਈ ਫਿਰਦਾ।
-ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਲ ਦੋਸਾਂਡ

ਕੁਕੀ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਦਿਲ ਦਹਿਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਦਾਸਤਾਂ

ਮਈ 2023 ਵਿਚ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕੁਕੀ ਕਬੀਲੇ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਉੱਤੇ ਗੁੰਡਾ ਗੈਂਗ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕੁਕੀ ਕਬੀਲੇ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਦੁਆਰਾ ਨਗਨ ਪਰੇਡ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਵੀਡੀਓ ਵਾਇਰਲ ਹੋਣ ਨੇ ਉਸ ਜਿਨਸੀ ਹਿੰਸਾ ਵੱਲ ਮੁਲਕ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ ਜੋ ਮਨੀਪੁਰ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਖ਼ਾਨਾਸੰਗੀ 'ਚ ਔਰਤਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵੀਡੀਓ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ 'ਸਕਰੋਲ' ਨੇ ਮਨੀਪੁਰ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਕੁਕੀ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੀੜ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਭਿਆਨਕ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਚਾਰ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਔਰਤ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੀ ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਕੀਤੇ ਜਿਨਸੀ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਵੀਡੀਓ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਫਿਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਮਨੀਪੁਰ ਬਾਰੇ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਪਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ

ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋਇਆ...

ਟੋਰਾ ਅਗਰਵਾਲਾ ਗੁਹਾਟੀ ਆਧਾਰਿਤ ਸੁਤੰਤਰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਇਹ ਸਟੋਰੀ ਆਨਲਾਈਨ ਨਿਊਜ਼ ਪੋਰਟਲ 'ਸਕਰੋਲ' ਉੱਪਰ ਛਪੀ ਹੈ। ਸਕਰੋਲ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਵੇਰਵਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਇਸ ਨੌਜਵਾਨ ਕੁੜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਕੀਤੀ। ਐੱਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਫਿਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਮਨੀਪੁਰ ਬਾਰੇ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਪਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਰਦ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਈ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲੇਖ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਿਸ਼ਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਸਾਡੇ ਕਾਲਮਨਵੀਸ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਟੋਰਾ ਅਗਰਵਾਲਾ ਅਨੁਵਾਦ: ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ

ਵਾਲੇ ਮਰਦ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਈ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੋ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪੀੜਤਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੋਤੋਈ ਔਰਤਾਂ ਵੀ ਭੀੜ ਦਾ ਹਿੰਸਾ ਸਨ ਜੋ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਉਕਾਸਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਪੀੜਤ ਕੁਕੀ ਮੁਟਿਆਰ ਅਤੇ (ਸੱਜੇ) ਇੰਫਾਲ ਨੇੜੇ ਰਾਹਤ ਕੈਂਪ ਦੀ ਝਲਕ।

ਕੁਕੀ ਕਬੀਲੇ ਦੀ 19 ਸਾਲਾ ਪੀੜਤ ਲੜਕੀ ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਕੰਗਪੋਕਪੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਰਾਹਤ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਇਹ ਵਹਿਸ਼ੀਆਨਾ ਘਟਨਾ 15 ਮਈ ਨੂੰ ਇੰਫਾਲ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀ।

15 ਮਈ ਨੂੰ ਇੰਫਾਲ ਦੀ ਨਿਊ ਚੇਕੋਂ ਕਾਲੋਨੀ ਦੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ 19 ਸਾਲਾ ਲੜਕੀ ਜਦੋਂ ਏ.ਟੀ.ਐੱਮ 'ਚੋਂ ਪੈਸੇ ਕਢਵਾਉਣ ਲਈ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਕਦੇ ਸੋਚਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਗਰੋਹ ਨੇ ਅਗਵਾ ਕਰ ਕੇ ਕਾਰ ਵਿਚ ਜਬਰੀ ਬਿਠਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇੰਫਾਲ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਚੰਗੀ ਸੀ ਕਿ ਫਿਰ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੁੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਬਚ ਨਿਕਲੀ।

ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕੰਗਪੋਕਪੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਰਾਹਤ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੀ ਪੀੜਤਾ ਦੀ ਰਾਤਾਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਉਡ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਧੀਮੀ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, "ਕਈ ਵਾਰ ਨੀਂਦ ਟੁੱਟ ਜਾਣ 'ਤੇ ਮੈਂ ਕੁਰਲਾ ਉੱਠਦੀ ਹਾਂ... ਮੈਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਹੀ ਸੋਚਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ।"

ਇਕ ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਇਕ ਕਲਾਸ ਰੂਮ ਨੂੰ ਹੁਣ ਉਜਾੜੇ ਗਏ ਕੁਕੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਰਾਹਤ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਇਸ ਔਰਤ ਨੇ ਲਗਭਗ ਇਕ ਘੰਟੇ ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਦਿਲ ਦਹਿਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ ਦੱਸੀ।

3 ਮਈ 2023 ਨੂੰ ਮੋਤੋਈ ਅਤੇ ਕੁਕੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਝੜਪ ਹੋ ਗਈ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ 4 ਮਈ ਨੂੰ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਸੈਂਕੜੇ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਇੰਫਾਲ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ 19 ਸਾਲਾ ਪੀੜਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕੀ। ਜਦੋਂ ਹਿੰਸਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਇਕ ਕੁਕੀ ਸਹੇਲੀ ਦੇ ਘਰ ਸੀ ਜੋ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਹੈ।

"ਹਾਲਾਤ ਬਹੁਤ ਤਣਾਅ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕੀ ਅਤੇ ਪੰਗਾਲ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿਚ ਪਨਾਹ ਲਈ। ਮੋਤੋਈ ਪੰਗਾਲ ਇੰਫਾਲ ਘਾਟੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਹਨ ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮਨੀਪੁਰ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕਈ ਦਿਨ ਪੀੜਤਾ ਮੁਸਲਿਮ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖੇ। ਲੱਗਭੱਗ ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦੌਰ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਫਿਰ ਵੀ ਇੰਫਾਲ ਵਿਚ ਤਣਾਅ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਮਾਤਾ-

ਪਿਤਾ ਕੰਗਪੋਕਪੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਰਾਹਤ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਸ ਲਈ ਇੰਫਾਲ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਹੀ ਬਿਹਤਰ ਹੈ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪੈਸੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ। ਯੋਜਨਾ ਇਹ ਬਣਾਈ ਗਈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਡਰਾਈਵਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਗਪੋਕਪੀ ਛੱਡ ਦੇਵੇਗਾ।

15 ਮਈ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ 4 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੀੜਤਾ ਆਪਣੀ ਸਹੇਲੀ ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ 'ਚ ਉਸ ਨੇ ਪਨਾਹ ਲਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਫ਼ਰ ਦੇ ਖਰਚੇ ਲਈ ਪੈਸੇ ਕਢਵਾਉਣ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਉਹ ਏ.ਟੀ.ਐੱਮ. ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦੀ, ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੀ ਬਲੈਰੋ ਅਤੇ ਬੈਗਣੀ ਰੰਗ ਦੀ ਸਵਿਫਟ ਕਾਰ 'ਚ ਸਵਾਰ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਉਤਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਧਾਰ ਕਾਰਡ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ।

ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਧਾਰ ਕਾਰਡ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪੀੜਤਾ ਦੀ ਸਹੇਲੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੀੜਤਾ ਨੂੰ ਕੁੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੀੜਤਾ ਦੀ ਸਹੇਲੀ ਉੱਪਰ ਕੁਕੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਅਤੇ ਕੁੱਟਮਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਸੜਕ ਕਿਨਾਰੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ।

ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੀੜਤਾ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਬਲੈਰੋ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਲਿਆ। ਕਾਰ ਅੰਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਂਗਖੇਈ ਅਯਾਂਗਪਾਲੀ ਨਾਮ ਦੇ ਮੋਤੋਈ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ। ਉੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਏ। ਉੱਥੇ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਪੀੜਤਾ ਅਨੁਸਾਰ, "ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਤੇ ਕੁਝ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਰਵਾਇਤੀ ਪਹਿਰਾਵਾ ਫਾਣਕ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਔਰਤਾਂ ਹੱਥਾਂ ਅਤੇ ਡੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਕੁੱਟ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਕੁਝ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਕੋਚੀਆਂ ਵੀ ਸਨ।" ਪੀੜਤਾ ਅਨੁਸਾਰ,

"ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵਾਲ ਖਿੱਚ ਲਏ... ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਚੀ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਵਾਲ ਕੱਟਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ।" ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਪੀੜਤਾ ਮੋਤੋਈ ਬੋਲੀ 'ਚ ਹਮਲਾਵਰ ਭੀੜ ਦੀਆਂ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ "ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ- 'ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹੋ? ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਧੜ ਕਿਉਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹੋ? ਕੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਭੈਣ ਨਹੀਂ ਹਾਂ?'"

ਭੀੜ ਉੱਪਰ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਪੀੜਤਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਓ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮਰਦਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉੱਥੇ

(ਇੰਫਾਲ ਵਿਚ) ਰਹਿਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ? ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇੰਫਾਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਣ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਤੁਹਾਡੇ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਮੋਤੋਈਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਚਾਵਾਂਗੇ।"

ਪੀੜਤਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, ਫਿਰ ਕੁਝ ਲੋਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਹ ਅਰਮਬਾਈ ਟੈਗੋਲ ਨਾਂ ਦੇ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਮੋਤੋਈ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ 3 ਮਈ ਨੂੰ ਨਸਲੀ ਹਿੰਸਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਕੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜੀਵਾਰ ਹਮਲਿਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੋਨ 'ਤੇ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਮੋਤੋਈ ਸਮੂਹ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, "ਅਸੀਂ ਇਕ ਕਬਾਇਲੀ ਫੜੀ ਹੈ।"

ਇਸ ਤੋਂ ਬੜੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਉੱਥੇ ਇਕ ਹੋਰ ਬਲੈਰੋ ਆ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਾਲੀਆਂ ਟੀ-ਸ਼ਰਟਾਂ ਵਾਲੇ ਬੰਦੂਕਧਾਰੀ ਸਵਾਰ ਸਨ। ਪੀੜਤਾ ਨੂੰ ਧੂਹ ਕੇ ਬਲੈਰੋ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਲੈ ਗਏ। ਪੀੜਤਾ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਸਥਾਨ ਇੰਫਾਲ ਘਾਟੀ ਦੇ ਪੂਰਬੀ ਪਾਸੇ ਸਥਿਤ ਪਹਾੜੀ ਲੜੀ ਲੰਗੋਲ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਸੀ।

ਉੱਥੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਵੀ ਬੰਨ੍ਹੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, "ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਰੋਂਦੀ ਕੁਰਲਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਸੀ... ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਰੋਣਾ-ਕੁਰਲਾਉਣਾ ਬੰਦ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦੇਣਗੇ।" ਫਿਰ, ਭੀੜ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਤੀਜੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਸਥਾਨ ਇੰਫਾਲ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਬਿਸ਼ਨੂਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਸੀ। ਪੀੜਤਾ ਅਨੁਸਾਰ, "ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੰਫਾਲ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਉਹੀ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਲਵੇਗੀ।"

ਪੀੜਤਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਫਿਰ ਕੁਝ ਲੋਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਹ ਅਰਮਬਾਈ ਟੈਗੋਲ ਨਾਂ ਦੇ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਮੋਤੋਈ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ 3 ਮਈ ਨੂੰ ਨਸਲੀ ਹਿੰਸਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਕੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜੀਵਾਰ ਹਮਲਿਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੋਨ 'ਤੇ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਮੋਤੋਈ ਸਮੂਹ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, "ਅਸੀਂ ਇਕ ਕਬਾਇਲੀ ਫੜੀ ਹੈ।"

ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਪੀੜਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਾੜੀ 'ਤੇ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ: "ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਜੀਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ 'ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ' ਹੈ।... ਉਹ ਬਹੁਤ ਅਸ਼ਲੀਲ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤ ਰਹੇ ਸਨ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਨਾਲ ਬਲਾਤਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੀੜਤਾ ਅਨੁਸਾਰ, "ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦਿਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਬਚਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜਿਹੀ ਕੁੜੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।"

ਜਦੋਂ ਪੀੜਤਾ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਉਸ ਦੀ ਕੁੜਤੀ ਲਾਹੁਣ' ਅਤੇ 'ਉਸ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਣ' ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਰਾਜੀਫਲਾਂ ਵਿਚ ਕਾਰਤੂਸ ਲੋਡ ਕਰਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਦੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਰਾਈਫਲਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਖੁੰਢਦੀਆਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਰਾਹਤ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰ ਰਹੀ ਮਹਿਲਾ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਕ ਸਮੇਂ ਉਹ ਬੋਹੋਜ ਹੋ ਗਈ। ਫਿਰ ਉਹ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਨ ਦੀ ਹਾਜ਼ਤ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਗ ਆ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ ਤਾਂ ਉਹ ਹੱਸ ਪਏ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਏਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।"

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮੋੜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਨਾ ਜਾਣ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ। ਪੀੜਤਾ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪੱਟੀ ਲਾਹ ਲਈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਦੂਰ ਚਲੀ ਗਈ। ਉਹ ਦੱਸਦੀ ਹੈ, "ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਪਿੱਠ ਹੈ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਮੈਂ ਲੰਮੀ ਪੈ ਗਈ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਦੀ ਢਲਾਣ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਰਿੜ੍ਹਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਰਿੜ੍ਹਦੀ ਹੋਈ ਉਹ ਪਹਾੜੀ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਹੇਠਾਂ ਮੁੱਖ ਸੜਕ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਮੁਸਲਿਮ ਆਟੋ ਰਿਕਸ਼ਾ ਵਾਲਾ ਆਪਣਾ ਆਟੋ ਲੈ ਕੇ ਉੱਥੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਪੀੜਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਟੋ ਰੋਕ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਦੇ ਕੇ ਆਟੋ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਲਿਆ। ਪੀੜਤਾ ਅਨੁਸਾਰ, "ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।"

ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਅਗਵਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੁੰਗਲ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਭੱਜ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਪਹਾੜੀ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਭੱਜੇ ਪਰ ਆਟੋ ਚਾਲਕ ਆਟੋ ਭਜਾ ਕੇ ਉੱਥੋਂ

ਨਿਕਲਣ 'ਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ।

ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਥਾਣੇ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਤੱਕ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਪਰ ਉਹ ਉੱਥੇ ਅਸਹਿਜ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਮੋਤੋਈ ਸਨ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਆਟੋ ਚਾਲਕ ਨਾਲ ਉੱਥੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਆਟੋ ਵਾਲੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਊ ਚੇਕੋਂ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਿੱਥੇ ਕੁਕੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਂਭਿਆ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਜੇ ਇੰਫਾਲ ਵਿਚ ਸਨ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਤੱਕ ਉਸ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਟੀਟੀ ਹਾਓਕਿਪ ਦੇ ਘਰ ਪਨਾਹ ਲਈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਦੀ ਪਤਨੀ ਮੈਰੀ ਹਾਓਕਿਪ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦੇ ਡਰੋਂ ਪੀੜਤਾ ਹਸਪਤਾਲ ਨਹੀਂ ਗਈ ਸਗੋਂ ਹਾਓਕਿਪ ਦੇ ਘਰ ਹੀ ਮੁੱਢਲੀ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ। ਉਹ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਹੂ ਵਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅੱਖਾਂ ਲਾਲ ਸਨ, ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਵਲ੍ਹੂਪਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਚਿਹਰਾ ਸੁੱਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, "ਮੈਂ ਤਾਂ ਖਾਣਾ ਚਬਾ ਅਤੇ ਨਿਗਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦੀ।"

ਮੈਰੀ ਹਾਓਕਿਪ ਜੋ ਹੁਣ ਚੂਰਾਚਾਂਦਪੁਰ ਵਿਚ ਹੈ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਲੜਕੀ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਖਵਾਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹਨ।" ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਦੀ ਪਤਨੀ ਅਨੁਸਾਰ, "ਉਹ ਪੌਣੀ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਦੋ ਦਿਨ ਕੁਝ ਖਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕੀ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਕਿਵੇਂ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਆਖ਼ਿਰਕਾਰ ਅਸੀਂ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨ 'ਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਏ।

20 ਮਈ ਨੂੰ ਪੀੜਤਾ ਕੰਗਪੋਕਪੀ ਸਥਿਤ ਰਾਹਤ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੀ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਪਨਾਹ ਲਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਗਪੋਕਪੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਮੁੱਢਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਆਂਢੀ ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਦੇ ਇਕ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਫੈਰਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਨਾਗਾ ਹਸਪਤਾਲ ਅਥਾਰਟੀ ਕੋਹਿਮਾ ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਅਫਸਰ ਦੇ ਦਸਤਖਤਾਂ ਵਾਲੀ 24 ਮਈ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਚ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ: ਪੀੜਤਾ ਉੱਪਰ 'ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਿਨਸੀ ਹਮਲਾ ਅਤੇ ਬਲਾਤਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ'। ਕੇਸ ਵੇਰਵਾ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ: "ਮਨੀਪੁਰ ਵਿਚ ਕਬਾਇਲੀ ਲੜਾਈ ਦੌਰਾਨ 15/05/23 ਨੂੰ ਉਸ ਉੱਪਰ ਜਿਨਸੀ ਹਮਲਾ ਅਤੇ ਬਲਾਤਕਾਰ।" ਸਕਰੋਲ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦਾਨਾ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਪੀੜਤਾ ਨੂੰ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਯਾਦ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾਇਆ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਡਰ ਦੇ ਮਾਰੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਬਦਲ ਲਿਆ। ਪੀੜਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਆਖ਼ਿਰਕਾਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਸਕਰੋਲ ਨੇ ਦੋ ਬਾਣਿਆਂ- ਕੰਗਪੋਕਪੀ ਅਤੇ ਸਪੋਰਮੇਨਾ ਜਾ ਕੇ ਪੁੱਛ-ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉੱਥੇ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਰਿਕਾਰਡ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ।

ਪੀੜਤਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਮੋਤੋਈ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ, "ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਨੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਦਾ ਫੋਨ ਨੰਬਰ ਲੱਭ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਭੁੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਮੋਤੋਈ ਲੋਕਾਂ) ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਇੰਫਾਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ।"

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਕਤਵਰ ਹੋਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪੀੜਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸੁਣਨ 'ਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਈ ਕੁੜੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਤਾਪ 'ਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ, ਮੈਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਚੱਲਦਾ)

ਅਜੋਕੇ ਯੁਗ ਵਿਚ ਧਰਮ ਆਧਾਰਤ ਨਹੀਂ; ਲੋਕ ਆਧਾਰਤ ਸਟੇਟ ਦੀ ਲੋੜ

ਸਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚ ਸੀ। ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਇਨਾਮ ਵਜੋਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ (ਹੁਣ ਦੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੌਕਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਬਾਣੇਦਾਰ ਦੇ ਕਾਰਿੰਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਘੋੜੀਆਂ ਲਈ ਸਾਡੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚੋਰੀ ਪੱਠੇ ਵੱਢ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ। ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਏ ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ: “ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਵੱਢਦਾ ਵੇਖੋ, ਤਾਂ ਡਾਂਗ ਮਾਰੀ ਉਹਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ”। ਉਸ ਸਿੱਧੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਚੋਰ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਡਾਂਗ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਣੇਦਾਰ ਦਾ ਉਹ ਬੰਦਾ ਮਰ ਗਿਆ, ਉਹਨੇ ਤੁਰਤ ਫੁਰਤ ਪਰਚਾ ਦਰਜ ਕਰ ਲਿਆ। ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਆਖਿਆ: “ਤੂੰ ਭਜ ਜਾ। ਛੇ ਜਣਿਆਂ ਦੇ ਗਰੀਬ ਘਰ ਦਾ ਤੂੰ ਕੱਲ੍ਹਾ ਕਮਾਉ ਪੁੱਤ ਹੈ।”

ਸੁਖਪਾਲ

ਤੇਰੇ ਟੱਬਰ ਤੋਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਹੀਂ ਲੜਿਆ ਜਾਣਾ। ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਛੁਡਾਅ ਲੈਣਗੇ”। ਦਾਦਾ ਜੀ ਸਾਲ ਭਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਮੁਕੱਦਮਾ ਖਾਰਜ ਹੋਇਆ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣ ਗਿਆ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰੇ ਮੇਰੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਵਾਈ ਸੋ ਏਕਤ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ ਤੇ ਦੋ ਸੌ ਏਕਤ ਉਹ ਠੇਕੇ 'ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਵਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਵੰਡ ਮਗਰੋਂ ਮੇਰੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਆ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈਣ ਲਈ ਕਾਗਜ਼ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਜ਼ਿੰਦ ਕਰਨ ਲੱਗਾ - ‘ਕਾਗਜ਼ ਦਾਖਲ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ ਪਰ ਤੇਰੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਅੱਧੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮੈਂ ਲਵਾਂਗਾ’। ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ - “ਮੈਨੂੰ ਲਾਲਚ ਨਹੀਂ, ਆਪਾਂ ਤਿੰਨੋਂ ਭਰਾ ਜ਼ਮੀਨ ਬਰਾਬਰ ਵੰਡ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਇਕੱਠੇ ਰਹਾਂਗੇ!” ਪਰ ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਅੜਿਆ ਰਿਹਾ।

ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਉਹਦੀ ਅਨਿਆਈ ਮੰਗ ਨੂੰ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਆ ਕੇ ਕਈ ਸਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕੀਤੀ, ਇੱਠਾਂ ਢੋਈਆਂ, ਗ੍ਰੰਥੀ ਲੱਗੇ ਰਹੇ। ਬਾਰਾਂ-ਤੇਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਮਗਰੋਂ ਭੱਜ ਦੌੜ ਕੇ ਪੰਜ ਏਕਤ ਭੇਇ ਮੇਰੇ ਲਾਗੇ ਅਲਾਟ ਹੋਈ ਜਿਸਦਾ ਇਕ ਤਿਹਾਈ ਇਕ ਵਿਗਤੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਿਚ ਖਰਚ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਚਦੀ ਜ਼ਮੀਨ 4 ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀ ਗਈ। ਉਸ ਗਰੀਬੀ ਤੋਂ ਸਾਡਾ ਪਰਿਵਾਰ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਉੱਠ ਸਕਿਆ।

ਇਸ ਧਰਮ-ਆਧਾਰਤ ਦੇਸ਼-ਵੰਡ ਦਾ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦਾ ਘਾਣ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਅੱਜ ਵੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਹਿਜਰਤ ਕਰ ਕੇ ਆਏ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ‘ਰਫਿਊਜੀ’ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਧਰਮ ਜਾਂ ਸਭਿਆਚਾਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਅਜੇ ਵੀ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਕਈ ਲੋਕ ਏਨ੍ਹਾਂ ‘ਰਫਿਊਜੀਆਂ’ ਨਾਲ ਧੀ ਪੁੱਤ ਦਾ ਸਾਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਨਾਲ ਘਿਰਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੂਜਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ, ਆਪਣਾ ਵੀ ਚੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ! ਜਿਹੜੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਦਾਦਾ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੇ ਹੀ ਸਨ!!

ਮੈਂ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣਿਆ: “ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਖਾਤਰ ਮਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਏਹ ਸਿਆਣੇ ਕਦੀ ਸਾਨੂੰ ਅਨਪੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੁੱਛ ਲੈਂਦੇ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ?” ... ਜਿਹੜੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਅੱਜ ਧਰਮ-ਆਧਾਰਤ ਸਿੱਖ ਜਾਂ ਹਿੰਦੂ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਟੇਟ ਬਣਾਉਣ ਨੂੰ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਕਦੀ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਕੇ ਤਾਂ ਵੇਖ ਲੈਣ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚੀ-ਮੁੱਚੀ ਲੋੜ ਹੈ ਵੀ ਕਿ ਨਹੀਂ?

ਸੰਸਾਰ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ: ਪਦਾਰਥ, ਉਰਜਾ ਤੇ ਚੇਤਨਾ ਦਾ। ਪਦਾਰਥ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਜਾਂ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਰੂਪ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਰਜਾ ਰਾਹੀਂ ਕਣ, ਵਸਤੂ ਜਾਂ ਜੀਵ - ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਜਾਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਕਰਨਾ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਚੇਤਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪੰਜ ਸਦੀਆਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਪੱਛਮੀ ਵਿਗਿਆਨ ਨੇ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਉਰਜਾ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ, ਪਰ ਚੇਤਨਾ ਵੱਲ ਹੁਣ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੂਰਬ ਨੇ ਪਦਾਰਥ ਜਾਂ ਉਰਜਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਚੇਤਨਾ ਪ੍ਰਤੀ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ (ਸਾਧਨਾਂ ਜਾਂ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ) ਕੰਮ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਚੇਤਨਾ - ਨਿੱਕੇ ਅਣੂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹਰ ਵਸਤੂ ਅਤੇ ਜੀਵ ਵਿਚ (ਵੱਖੋ ਵੱਖੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ) ਪਸਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਪੰਜੇ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ, ਸਾਡਾ ਬੋਲਣਾ ਤੁਰਨਾ ਫਿਰਨਾ ਸ਼ਬਦ ਘੜਨਾ, ਰਚਨਾ ਕਰਨਾ - ਸਭ ਚੇਤਨਾ ਰਾਹੀਂ ਸੰਭਵ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਬੇਸ਼ਕ ਏਸ ਵਿਚ ਸਰੀਰ (ਪਦਾਰਥ) ਅਤੇ ਅੰਦਰਲੀ ਉਰਜਾ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਫੁੱਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੰਤਾਨ-ਉਤਪਤੀ ਲਈ, ਪਰਾਗ ਦੂਜੇ ਫੁੱਲ ਤਕ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ - ਤਿਤਲੀ ਜਾਂ ਮਧੂ-ਮੱਖੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮਧੂ-ਮੱਖੀ ਦੀ ਅੱਖ ਨੂੰ ਰੰਗ ਖਿਚਦੇ ਹਨ। ਬੁਟਿਆਂ ਨੇ ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵ-ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੰਗੀਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਵਾ-ਮਿੱਟੀ ਵਿਚੋਂ ਲਏ ਕਣਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਖਾਸ ਤਰੀਕੇ ਜੋੜਨਾ ਸਿੱਖਿਆ। ਲੱਖਾਂ ਕਣਾਂ ਦੇ ਉਸ ਜੋੜ ਵਿਚ ਜੇ ਚਾਰ ਅਣੂ ਵੀ ਗਲਤ ਜੁੜ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸਾਇੰਸ ਅਸਲੀ ਰੰਗ ਬਣ ਨਾ ਸਕੇ। ਏਹ ਲੱਖਾਂ ਕਣ ਜੁੜਨ ਵਜੋਂ ਬਣਿਆ ਰਸਾਇਣ ਚਿੱਟੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚੋਂ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਰੰਗ ਸੇਖ ਕੇ, ਆਪਣਾ ਰੰਗ (ਪੀਲਾ, ਨੀਲਾ, ਲਾਲ) ਬਾਹਰ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਜਿਸ ਵੱਲ ਮਧੂ-

ਮੱਖੀ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੀ। ਫਿਰ ਇਹ ਗਿਆਨ ‘ਜੀਨਜ਼’ ਵਿਚ ਸਾਂਭ ਕੇ ਪੁਸ਼ਤ ਦਰ ਪੁਸ਼ਤ ਅਗਲੇ ਫੁੱਲ-ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁਚਾਇਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਕਣਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਜੋੜਨਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖਾਸ ਰੰਗ ਬਣ ਜਾਵੇ - ਫੁੱਲ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਵਰਗਾ ‘ਦਿਮਾਗ’ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ‘ਪਤਾ’ ਹੈ। ਤਿਤਲੀ ਨੂੰ ਰੰਗ ਕਿਹੜੇ ਜਚਦੇ ਨੇ - ਫੁੱਲ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ‘ਪਤਾ’ ਹੈ। ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਹੀ - ਚੇਤਨਾ ਹੈ।

ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਛੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਉੱਡ ਕੇ ਦੂਜੀ ਥਾਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਵ-ਜੰਮੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਰਾਹ ‘ਤੇ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਗਏ ਹੁੰਦੇ। ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚ ਉਹ ਧਾਤ-ਕਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਮਹਾਂ-ਚੁੰਬਕ ਅਨੁਸਾਰ ‘ਐਲਾਈਨ’ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਦਕਾ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਦਾ ਚੁੰਬਕੀ-ਖੇਤਰ “ਦਿਸਦਾ” ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਆਪਣਾ ਰਾਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਬੂਟੇ ਖਾ ਕੇ ਜੀਂਦੇ ਹਾਂ। ਬੂਟੇ ਵਿਚ ਚੇਤਨਾ ਹੈ।

ਬੂਟਾ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਹਵਾ ਦੇ ਕਣ ਖਾ ਕੇ ਜੀਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਹਵਾ ਦੇ ਕਣਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਚੇਤਨਾ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨ ਸਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਮਹੀਨਤਰ ਕਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ। ਏਹਦੇ ‘ਤੇ ਨੈਗੇਟਿਵ (ਚਿਣ) ਚਾਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਏਹਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਰੀਰ ਵਾਲਾ ਕਣ ਪੌਜ਼ੀਟਿਵ ਹੈ ਜਿਸ ‘ਤੇ ਪਾਜੇਟਿਵ (ਧਨ) ਚਾਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਨੈਗੇਟਿਵ ਕਣ ਦੂਜੇ ਨੈਗੇਟਿਵ ਕਣ ਨੂੰ ਪਰ੍ਹਾਂ ਧੱਕਦਾ ਹੈ, ਪਾਜੇਟਿਵ ਕਣ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ। ਸਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਸਭ ਰਸਾਇਣਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਏਸ ਖਿੱਚ-ਧੱਕ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਮਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ - ਹਰ ਨੈਗੇਟਿਵ ਕਣ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਨੈਗੇਟਿਵ ਕਣ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ‘ਪਤਾ’ ਹੈ, ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਜੇਟਿਵ ਕਣ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਵੀ। ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਹੀ - ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਰੂਪ ਹੈ।

ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਵੇਖੋ ਤਾਂ ਗੁਰੂਤਾ ਖਿੱਚ ਵੀ ਚੇਤਨਾ ਵਾਂਗ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਨਿਊਟਨ ਦਾ ਸੋਧ ਧਰਤੀ ਵੱਲ ਡਿਗਦਾ ਹੈ, ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਸੋਧ - ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ‘ਪਤਾ’ ਹੈ। ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਚੰਨ ਦਾ ‘ਪਤਾ’ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਉਸ ਵਿਚ ਜਵਾਰ-ਭਾਟਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਦਾ ‘ਪਤਾ’ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਧਰਤੀ ਉਹਦੇ ਦੁਆਲੇ ਅਰਬਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਘੁੰਮ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਨੂੰ ‘ਪਤਾ’ ਹੈ - ਵਗਣ ਲਈ ਨੀਵੀਂ ਥਾਂ ਕਿੱਧਰ ਹੈ? ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ - ਤਾਂ ਹੀ ਐਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੇ ਤੇ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਭਵ ਹੈ - ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਡਾ ‘ਪਤਾ’ ਹੋਵੇ ਜਿਵੇਂ ਸਾਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦਾ। ਸਭ ਨੂੰ ਸਭ ਦਾ - ‘ਪਤਾ ਹੋਣਾ’ ਹੀ ਕਰਤਾਰੀ ਚੇਤਨਾ ਹੈ।

ਸਿਸ਼ਟੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਨਿਯਮਾਂ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ - ਸਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਏਨੇ ਕੁ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 1 ਦੇ ਨਾਲ 80 ਸਿਫਰਾਂ ਲਾਉਣ ‘ਤੇ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਹਰ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨ ਦਾ ਪੁੰਜ (ਅੰਦਰਲੇ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਮਾਤਰਾ) ਬਿਲਕੁਲ ਇਕੋ ਜਿੰਨੀ ਹੈ। ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਅਰਬਾਂ ਖਰਬਾਂ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨ ਇਕੋ ਸੱਚੇ ਵਿਚੋਂ ਘੜੇ ਗਏ ਹੋਣ। ਉਹ ਸੱਚਾ ਕਿਹੜਾ ਹੈ? ਉਹ ਸੱਚਾ - ਸਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚਲਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ਜੋ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਉਪਜ ਰਹੇ ਸਭ ਕਣ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਣਗੇ? ਜਦ ਸਿਸ਼ਟੀ ਉਪਜਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਇਹ ਸੱਚਾ/ਨਿਯਮ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਨਿਯਮ - ਨਾ ਤਾਂ ਪਦਾਰਥ ਹੈ, ਨਾ ਉਰਜਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਫਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਜੂਦ ਨਿਯਮ ਕਿੱਥੋਂ ਪਿਆ ਸੀ? ਸਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਜੇ ਕਰਤਾਰੀ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈ - ਨਿਯਮ ਓਸ ਵਿਚ ਪਏ ਹਨ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਵੀ ਘਰ ਵਿਚ, ਕੰਮ ‘ਤੇ ਜਾਂ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਲਈ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਸੂਝ ਨੂੰ ਵਰਤਾਂਗੇ। ਸੂਝ - ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਖੇਤਰ ਹੈ।

ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ - ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਸਿਰਫ ਉਹਨੂੰ ਇਕ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਉਰਜਾ ਵੀ ਆਪੋ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ -

ਉਹ ਇਕੋ ਹੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਵੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਰਜਾ ਵੀ। ਐਟਮ ਬੰਬ ਏਸੇ ਨਿਯਮ ‘ਤੇ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਬਹੁਤ ਮਹੀਨੇ ਹਿੱਸਾ ਪੂਰਾ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਟਣਾਂ-ਮੂੰਹੀਂ ਉਰਜਾ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਬੰਬ ਬਣਾ ਕੇ ਲੱਖ ਬੰਦਾ ਮਾਰ ਦਿਓ, ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਉਸੇ ਉਰਜਾ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਕਰੋੜਾਂ ਨੂੰ ਚਾਨਣ ਕਰ ਦਿਓ।

ਕੋਈ ਹੈਰਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇ ਏਸ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤਕ ਵਿਗਿਆਨ ਏਹ ਵੀ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦੇਵੇ ਕਿ ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਉਰਜਾ - ਦੋਵੇਂ ਚੇਤਨਾ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਰਥਾਤ - ਚੇਤਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਰੂਪ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪਦਾਰਥ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਉਰਜਾ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵੇ। ਖੋਰ, ਹੁਣ ਦੇ ਏਸ ਪਲ ਵਿਚ ਇਹ ਸਿਰਫ ‘ਹਾਈਪੋਥਿਸਿਸ’ ਹੈ ...

ਜਾਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਪਸਰੀ ਕੁੱਲ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਹੀ ‘ਰੱਬ’ ਕਿਹਾ ਹੈ ... ਅਤੇ ਧਰਮ ਸਾਰੀ ਹੀ ਸਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ

ਪਸਰੀ ਹੋਈ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਸਾਖਿਅਤਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਹੈ। ਸਾਧਾਰਣ ਬੰਦਾ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਪੀਂਦਾ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਅਸਲੀ ਧਰਮ ਸਾਇੰਸ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੁਲ ਪਸਾਰ, ਸਮੁੰਦਰ ਅਤੇ ਮਹਾਨਤਾ ਨੂੰ ਸਿੱਧਿਆਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਘਟਨਾ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਬੁੱਧ ਕਬੀਰ ਰੂਮੀ ਈਸਾ ਵਰਗੇ - ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ - ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਇਕੋ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਓਵੇਂ ਹੀ ਬਣਿਆ ਦਿਸਿਆ ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਅੱਡੇ ਅੱਡ ਉਗੇ ਰੁੱਖ - ਧਰਤੀ ਹੇਠਾਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਦਾ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹੇ ਵੀ ਭੇਜਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਧਰਮ ਦਾ ਗਹਿਰਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਤੇ - ਗਹਿਰੇ ਆਨੰਦ, ਪ੍ਰੇਮ, ਕਰੁਣਾ ਅਤੇ ਦੂਰ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਭਰ ਗਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਆਪੋ ਵਿਚ ਇਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਸ ਸਿਖਰੀ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਆਨੰਦ ਏਨਾ ਵੱਡਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਰਸ ਫਿਕੇ ਪੈ ਗਏ। ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਰਾਜਮਹਿਲ ਦੀ ਲੋੜ ਮੁੱਕ ਗਈ, ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਜਾਤ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਨਿਗੂਣਾ ਲੱਗਾ, ਕਬੀਰ ਨੂੰ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਦਾ ਭਉ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਏਹ ਲੋਕ ਫਕੀਰਾਂ ਵਾਂਗ, ਘੱਟੋ ਘੱਟ ‘ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਵੀ ਅਨੰਤ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਵਿਚ ਜੀਵੇ ...

ਏਸ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਲਈ ਰੱਬ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ। ਪੂਰਬ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵੱਡੇ ਮਨੁੱਖ - ਬੁੱਧ, ਮਹਾਂਵੀਰ ਅਤੇ ਪਤੰਜਲੀ - ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਧਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਏਸ ਕਰਤਾਰੀ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਜਾਣਨ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸੀਆਂ - ਤਿੰਨੋਂ ਹੀ ਰੱਬ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਰੱਬੀ ਅਨੁਭਵ ਆਖਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਹ ‘ਧਰਮ’ ਦਾ ਰਾਹ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ...।

ਰੱਬ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਵੀ ਹੈ - ਕਰਤਾਰੀ ਚੇਤਨਾ ਵਿਚ ਲੁਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਦੇਖਣਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਸੁੱਖ (ਸਵਰਗ) ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਨਾਲ ਦੁੱਖ (ਨਰਕ) ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ, ਏਹ ਇਸ ਸਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਚੇਤਨਾ (ਰੱਬ) ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰੀਏ, ਨਾ ਕਰੀਏ, ਏਹਦੇ ਨਿਯਮ ਪਲ ਪਲ ਕਾਰਜ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਿਯਮ ਸਾਡੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਪੂਜਾ ਜਾਂ ਧਿਆਨ ਸਾਧਨਾ - ਸਿਰਫ ਸਾਨੂੰ ਚੇਤੰਨਮਈ ਕਰਨ ਲਈ, ਚੇਤਨਾ ਵਿਚ ਗਹਿਰਾ ਹੋਰ ਗਹਿਰਾ ਉਤਾਰਨ ਲਈ ਬਣੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਪੁਜਾਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਸਾਨੂੰ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਮਿਟਣ ਲੱਗੀ। ਭਾਈ ਜੀ ਦਾ ਕੀਤਾ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਪੁਚਾ ਸਕਦਾ।

ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਵਿਚ ਜੀਣਾ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਧਰਮ ਦਾ ਇਹ ਗਹਿਰਾ ਅਨੁਭਵ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿੱਜੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਬੁੱਧ ਵਰਗੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਘੋਰ ਗਰੀਬ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਦੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ। ਕੁਦਰਤ ਵਿਚਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰੇ - ਏਸਨੂੰ ਪਾ

ਲਵੇ! ਨਾ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਬੰਦਾ ਏਹ ਅਨੁਭਵ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਉਹ ਸਾਡੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ, ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਕਦੀ ਹੋਣਾ ਸੰਭਵ ਹੈ!

ਇਸ ਅਨੁਭਵ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਕੰਮ ਹਰ ਬੰਦੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੁਰਤ - ਇਕ ਵੇਲੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਵੇਖ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਧਰਮ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਸੁਰਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰਲੀ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਧਰਮ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਹੀ ਮੁਢਲੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਉਲਟ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੇ ਝਿਜਕਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਨਿਜੀ ਲਾਭ ਲਈ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹੀ ਧਰਮ ਨੂੰ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਰੀਤਾਂ ਰਸਮਾਂ, ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨਫਰਤਾਂ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹੀ ਸਾਧਾਰਣ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਡਰਾ ਕੇ ਧਰਮ ਦੇ ਲੜ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਧਰਮ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਨਿਜੀ ਮਿਹਨਤ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜਿਆ ਹੈ - ਉਹ ਨਿਰਭਉ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਭੈ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜਿਆ ਹੈ - ਉਹ ਹਿੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਜਦੋਂ ਨਾਨਕ ਜਾਂ ਘਨੂੰਈਏ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਲਦੀਆਂ ਅੱਗਾਂ ਬੁੱਝ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦ ਕਿਸੇ ਅਤਿਵਾਦੀ, ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਜਾਂ ਕੱਟੜ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੇਸ ਫੁਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਜਦ ਕਿਸੇ ‘‘ਖੋਜ’’ ਵਾਂਗ ਅੰਦਰੋਂ ਜਾਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਘਟਨਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਧਰਮ ਜਦ ਕਿਸੇ ਕਾਢ ਵਾਂਗ ਬਾਹਰੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਦਵਾਨ, ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਜਾਂ ਖਾੜਕੂ ਵੱਲੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਰਗੀ ਭਿਆਨਕਤਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਓਵੇਂ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਵਿਗਿਆਨ ਕਿਸੇ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਲੰਘੇ ਤਾਂ ਇਲਾਜ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਅਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘੇ ਤਾਂ ਬਾਰੂਦ ਬਣ ਕੇ ਫਟਦਾ ਹੈ, ਇਸਤਿਹਾਰ ਬਣ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਅਣਲੋੜੀਂਦੀ ਮੰਗ ਬਣ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਗਰੀਬ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਡੇਢ ਸਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਧਰਮਹੰਸ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾ ਤਜਰਬਾ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਵਾਰੇ ਵਾਰੀ ਪੂਰੀ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਅੰਤਮ ਅਨੁਭਵ ਤਕ ਕੀਤਾ ਤੇ ਦੱਸਿਆ - ਹਰ ਵਿਧੀ (ਧਰਮ) ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਅੰਤਮ ਅਨੁਭਵ ਇੱਕੋ ਹੀ ਸੀ। ਅਰਥਾਤ - ਗਹਿਰਾਈ ਨਾਲ ਪਾਲਿਆ - ਸਭ ਧਰਮ ਇੱਕੋ ਥਾਵੇਂ ਪੁਚਾਉਂਦੇ ਹਨ!

ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਜੋ ਫਰਕ ਸਾਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ - ਉਹ ਸਤਹੀ ਹੈ। ਏਸ ਗੱਲ ‘ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਘਰ ਜੰਮੇ ਹਾਂ, ਕੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਾਂ, ਜਾਂ ਕਿਸ ਥਾਂ ‘ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਾਂ। ਜਿਹੜਾ ਫ਼ਾਜ਼ਿਲਕੇ ਤੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹਦਾ ਮੂੰਹ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਤੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹਦਾ ਮੂੰਹ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਉਲਟ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਜਾਪਦੇ ਵੀ ਇਕੋ ਥਾਂ ‘ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣਗੇ। ਜੇ ਉਹ ਦੋਸਤ ਹੋਣ ਅਤੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਤੁਰਨ ਵੇਲੇ ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਝਗੜਾ ਕਰਨ ਲੱਗਣ ਤਾਂ ਉਹ ਝੱਲੇ ਹਨ। ਸਭ ਧਰਮ ਇਕੋ ਰੱਬ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀ ਹਰ ਧਰਮ ਦੇ ਰਾਹ ਚਲਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਫਿਰ ਇਕੋ ਪਾਸੇ ਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ... ਤਾਂ ਫਿਰ ਝਗੜਾ ਕਾਰਾ ਹੈ?!

ਧਰਮ ਬੇਸ਼ਕ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਸਟੇਟ ਕਦੀ ਵੀ ਧਰਮ-ਆਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਲੋਕ-ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ - ਭਾਵੇਂ ਉਥੇ ਇਕੋ ਧਰਮ ਦੇ ਲੋਕ ਹੀ ਵਸਦੇ ਹੋਣ। ਧਰਮ-ਆਧਾਰਿਤ ਸਟੇਟ ਗੈਰ-ਧਰਮੀਆਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰੇਗੀ ਹੀ, ਖੁਦ ਇਕੋ ਧਰਮ ਵਾਲੇ ਵੀ ਉਸ ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਕੋ ਧਰਮ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਸੂਫੀ ਅਤੇ ਅਹਿਮਦੀਏ ਸਮਾਜਿਕ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਰਵਾਂਡਾ ਵਿਚ ਕੁਝ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਕਤਲੇ-ਗਾਰਤ ਵਿਚ ਦਸ ਲੱਖ ਬੰਦੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕੁਹਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਵੱਢ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਮਾਰਨ ਤੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੋਵੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਨ। ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ - ਅਰਬੀ ਮੂਲ ਦੇ, ਮਰਨ ਵਾਲੇ - ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਮੂਲ ਦੇ। ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਚਾਰ ਲੱਖ ਜਣੇ ਬੰਬਾਂ, ਗੋਲੀਆਂ ਅਤੇ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਯਮਨ ਵਿਚ ਮਰ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅੱਧਿਓਂ ਬਹੁਤੇ ਬੰਬੇ ਹਨ। ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਸਮਰਥਕ ਸੁੰਨੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਨ, ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਇਰਾਨ ਸਮਰਥਕ ਸ਼ੀਆ ਮੁਸਲਮਾਨ। ਯੂਕਰੇਨ ਵਿਚ ਅੱਜ ਲੜਨ ਵਾਲੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਇਸਾਈ ਹਨ। ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸਿਓਂ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਇਕੋ ਧਰਮ ਦੇ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚੱਲੀ ਪਿਛਲੀ ਹਿੰਸਾ ਦੌਰਾਨ ਮਾਰਨ ਤੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਜਣੇ ਇਕੋ ਧਰਮ ਦੇ ਸਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ‘ਤੇ (ਇਕੋ ਧਰਮ ਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ) ਤਰਸ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਨੇ ਜਨਰਲ ਬਰਾਤ ਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ‘ਤੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਅਟਕਾਇਆ, ਨਾ ਕੇ.ਪੀ.ਐਸ. ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ‘‘ਕੰਮ’’ ਕਰਨ ਤੋਂ, ਨਾ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੂੰ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ ‘ਤੇ)

ਸਿਵਚਰਨ ਜੱਗੀ ਕੁੱਸਾ 'ਐੱਨ.ਆਰ.ਆਈ' (ਨੈਵਰ ਰਿਪੀਟ ਇੱਟ) ਹਿੰਦੀ ਵੈੱਬ ਸੀਰੀਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰ

ਫ਼ਿਲਮੀ ਦੁਨੀਆਂ ਠਾਠ-ਬਾਠ ਵਾਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ। ਜੇ 'ਬਾਲੀਵੁੱਡ' ਦੀ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਬੜਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਧਰਮਿੰਦਰ

ਕੇ. ਸਵਰਾਜ

ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦਿਲਜੀਤ ਦੁਸਾਂਝ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਮੁੰਬਈ ਦੀ ਫ਼ਿਲਮ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਖੂਬ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਾਂ ਰੋਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਕੁਝ ਕੁ 'ਕਮਰਸੀਅਲ' ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਬਣਾ ਧਰੀਆਂ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਰਗੇ ਮੁਲਕ ਤੋਂ 'ਸਬਸਿਡੀ' ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਲਈ ਧੜਾਧੜ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਅਤੇ ਕਈਆਂ

ਉਪਰ "ਕਬੂਤਰਬਾਜ਼ੀ" ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਵੀ ਉਠੀਆਂ। ਜੇ ਆਪਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁੰਬਈ ਦੀ ਫ਼ਿਲਮ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਕਿਸਮਤ ਅਜ਼ਮਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ।

ਬਹੁਵਿਧਾਵਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨਾਵਲਕਾਰ ਸਿਵਚਰਨ ਜੱਗੀ ਕੁੱਸਾ ਅਜਿਹਾ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਬਹੁ-ਚਰਚਿਤ ਨਾਵਲ "ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕਟਿ ਮਰੈ" ਨਾਲ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਮੁੜ ਉਸ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। 2010 ਵਿਚ ਬਣੀ ਫ਼ਿਲਮ "ਸਾਡਾ ਹੱਕ" ਤੋਂ ਉਸ ਨੇ ਮੁੰਬਈ ਦੀ ਫ਼ਿਲਮ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਕਦਮ ਰੱਖਿਆ। 'ਸਾਡਾ ਹੱਕ' ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 'ਤੁਫ਼ਾਨ ਸਿੰਘ' ਵਰਗੀਆਂ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਲਿਖਤੀ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਉਹ

ਆਪਣੀ ਲਿਖੀ ਹਿੰਦੀ ਵੈੱਬ ਸੀਰੀਜ਼ "ਐੱਨ.ਆਰ.ਆਈ" ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ "ਨੈੱਟਫਲਿਕਸ" ਲਈ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੀਰੀਜ਼ ਦੇ ਅੱਠ ਐਪੀਸੋਡ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਦੀ ਸੂਟਿੰਗ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਗਲੇ ਦੋ ਐਪੀਸੋਡਾਂ ਦੀ ਸੂਟਿੰਗ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ, ਇਕ ਐਪੀਸੋਡ ਦੀ ਸੂਟਿੰਗ ਨੇਪਾਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀਆਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗੀ।

ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਛੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ 'ਡੱਬ' ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਇਸ ਵੈੱਬ ਸੀਰੀਜ਼ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਦਿੱਗਜ ਕਲਾਕਾਰ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਨਿਭਾਅ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵੈੱਬ ਸੀਰੀਜ਼ ਵਿਚ ਜੱਗੀ ਕੁੱਸਾ ਨੇ ਖੁਦ ਜੇਲ੍ਹ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਸੀਰੀਜ਼ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤ ਬਾਠ, ਐਂਜਲੀਨਾ

ਰਾਜਪੂਤ, ਮਹਾਂਬੀਰ ਭੁੱਲਰ, ਨਗਿੰਦਰ ਗੱਖੜ, ਰਵਿੰਦਰ ਮੰਡ, ਦਿਲਾਵਰ ਸਿੱਧੂ, ਭਾਨਾ ਭਗੋੜਾ, ਸੂਫ਼ੀ ਗੁੱਜਰ, ਵਿਕਟਰ ਜੌਹਨ, ਜਸਵੰਤ ਰਾਠੌਰ, ਹਾਕਮ ਬਖਤੜੀਵਾਲਾ, ਵਿਰਾਟ ਮਾਹਲ, ਲਖਵੀਰ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਹਰਪਾਲ ਧੁੜਕੋਟ, ਮਿੱਟੂ ਮਲਵਈ, ਡਾਕਟਰ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵੈੱਬ ਸੀਰੀਜ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਹੈੱਡ ਕਾਬਲ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਲਵਲੀ ਸ਼ਰਮਾ ਹਨ। ਕੈਨਵੈਸਟ ਫ਼ਿਲਮ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਬੈਨਰ ਹੇਠ ਬਣ ਰਹੀ ਇਸ ਵੈੱਬ ਸੀਰੀਜ਼ ਦੇ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸਰ ਸਿਵਚਰਨ ਜੱਗੀ ਕੁੱਸਾ ਦੇ ਦੋਸਤ ਜਗਮਨ ਸਮਰਾ ਅਤੇ ਹਰਕੀਰਤ ਸਮਰਾ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਜਨ-ਜੀਵਨ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ ਅਤੇ ਉਥੇ ਦਰਪੇਸ਼ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਅਜੋਕੇ ਯੁਗ ਵਿਚ ਧਰਮ ਆਧਾਰਤ ਨਹੀਂ; ਲੋਕ ਆਧਾਰਤ ਸਟੇਟ ਦੀ ਲੋੜ (ਪਿਛਲੇ ਫੇ ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ (ਪਾਸ ਜਾਂ ਸੁਮੀਤ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ। ਵਧਦੀ ਆਬਾਦੀ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਵਸੀਲਿਆਂ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ 90% ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਹੁਣ ਇਹ 'ਸਰਵਾਈਵਲ' ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਜਾ ਕੇ ਰਹਿ ਸਕਣ ਜਿੱਥੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਵਿਦਿਆ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਚੰਗਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮਿਲਦਾ ਹੋਵੇ। ਰੋਟੀ ਖਾਤਰ ਪੰਜਾਬੀ ਪਿਛਲੀ ਇਕ ਸਦੀ ਤੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਹਿਜਰਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੈਨੇਡਾ ਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ, ਦੋਹੀਂ ਥਾਈਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 8-8 ਲੱਖ ਪੰਜਾਬੀ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਉਹ ਵਸ ਸਕਦੇ ਸਨ ਜੇ ਕੈਨੇਡਾ ਜਾਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਧਰਮ-ਆਧਾਰਤ ਇਸਾਈ-ਸਟੇਟ ਹੁੰਦੇ?

ਜੇ ਅਸੀਂ ਧਰਤੀ ਦੇ ਖਿੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਸ-ਖਾਸ ਧਰਮ, ਬੋਲੀ, ਰੰਗ ਜਾਂ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਤਾਂ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਕਰਕੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਮਾਰ ਕੇ, ਆਖਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਾਰੇ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਸੰਕੀਰਣ ਸੁਦਰਸਨ ਚੱਕਰ ਜੇ ਹਰ "ਪਰਾਏ" ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਅੰਨ੍ਹੇ-ਵਾਹ ਘੁੰਮਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅੰਤਮ ਬੰਦੇ ਦੀ ਜਾਨ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰੁਕੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਚੱਕਰ ਲਈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰ ਬੰਦਾ ਪਰਾਇਆ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਕੋ ਹੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਧਰਮ-ਆਧਾਰਿਤ ਵੰਡਾਂ - ਸਾਡੀ ਕਾਢ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਰੱਬ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਸੇ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਵੱਸਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਜਾਂ ਸੰਨ '47 ਵਾਂਗ ਕਿਸੇ ਵਸਦੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਉਜਾੜਣਾ - ਮੂਲੋਂ ਹੀ ਅਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਹੈ।

ਟੋਰਾਂਟੋ ਲਾਗਲੇ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈਮਿਲਟਨ ਵਿਚ ਅੱਜ ਤੋਂ 30 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤਕ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਸਵੇਰੇ ਇਸਾਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਯਹੂਦੀ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਦੋ-ਤਿਹਾਈ ਇਸਾਈ ਵਸੋਂ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਧਾਰਮਿਕ ਸਹਿਹੋਂਦ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੰਦਿਆਂ ਇਸਾਈ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲ-ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਮੇਰਾ ਬੇਟਾ ਜਿਸ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ 500 ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ਼ 15 ਬੱਚੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਹਨ, ਪਰ ਦੀਵਾਲੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹਰ ਸਾਲ ਸਮਾਂ ਆਉਣ 'ਤੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਸਵੇਰ ਵਾਲੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਏਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣਾ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ-ਅਧਿਕਾਰ ਦੂਜੇ (ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ) ਨੂੰ ਸੌਖਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਪਾਸੇ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੌਖਾ ਕਰਨਾ ਉਸ ਅੱਗੇ ਝੁਕਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ, ਪਤਨੀ ਪਰਿਵਾਰ ਜਾਂ ਮਿੱਤਰ ਦੀ ਸੌਖਿਆਈ ਲਈ ਆਪ ਔਖੇ ਹੋ ਕੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਝੁਕ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ...? ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਪਲ ਪਿਆਰ ਅੱਗੇ ਝੁਕ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ...।

ਪੰਜਾਬ ਸ਼ਾਇਦ ਮਨੁੱਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਤਜਰਬਾ ਸੀ। ਏਥੇ 5

ਤੋਂ ਵੱਧ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵਖਰੇਵਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਦੀਆਂ ਤਕ ਇਕੱਠੇ ਵਸਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਝਗੜੇ ਵੀ ਹੋਏ, ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਲੜਾਈਆਂ ਵੀ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਦੀ ਧਰਮ-ਆਧਾਰਿਤ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰਾ ਦੇਸ਼ ਬਣਾ ਕੇ ਰਹਿਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਓਦੋਂ ਤਕ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ - ਜਦ ਤਾਈਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਏਹ "ਕਾਢ" ਸਾਡੇ ਦਿਮਾਗਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਭਰ ਦਿੱਤੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਅੱਜ ਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਚਰਖੜੀਆਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਏ, ਦੇਗਾਂ ਵਿਚ ਉਬਾਲੇ, ਕੀਮਾ-ਕੀਮਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਪੂਰਵਜਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਹਰ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਹੀਦ ਹੋਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਗੁਰੂਆਂ ਜਾਂ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਅਨਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਕਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵੱਖਰਾ ਰਾਜ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਦੋ ਸਿੱਖ ਹਸਤੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਦਰ ਅੱਜ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ। ਏਸ ਲਈ ਕਿ - ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼ੀ ਏਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਅਖੌਤੀ ਸਿੱਖ-ਰਾਜ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਗਿਣ ਗਿਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਲਏ। ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਭਾਈਵਾਲੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ - ਇਹ ਧਰਤੀ ਸਭ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਇਸ ਸਾਂਝ ਦਾ ਆਦਰ ਕੀਤਾ। ਅੱਜ ਏਸੇ ਸਾਂਝ ਦਾ ਆਦਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਅਸੀਂ ਓਹਦੇ ਵਾਰਸ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਜਾਂ ਉਹ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕੇਗਾ? ਇਸ ਸਾਂਝ ਦਾ ਆਦਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਅਸੀਂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ "ਆਪਣਾ" ਕਿਵੇਂ ਕਹਿ ਸਕਾਂਗੇ?

ਪੰਜਾਬ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਧਰਤੀ ਸੀ ਜਿਸਦੇ ਵਸਨੀਕ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵੈਦਿਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਆਏ, ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਕੁਝ ਜਣੇ ਬੋਧੀ ਹੋ ਗਏ, ਹੋਰ ਵਕਤ ਬੀਤਣ 'ਤੇ ਕਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਗਏ, ਤੇ ਏਵੇਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਤੇ ਫੇਰ ਇਸਾਈ ਬਣੇ। ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਬੋਝੇ ਜਿਹੇ ਜਣਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਏਹ ਇਕ ਹੀ ਵਸੋਂ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਧਰਮ ਅਪਣਾਉਂਦੀ ਰਹੀ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਾਣਾ-ਪੀਣਾ, ਪਹਿਨਣਾ, ਸਭਿਆਚਾਰ, ਮੇਲੇ, ਬੋਲੀ ਤੇ ਜੀਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਉਹੀ ਰਿਹਾ। ਧਰਮ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਧੁਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਲੇ ਉਹ ਅੱਜ ਵੀ ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੀਣ ਨੂੰ ਸਦਾ ਧਰਮ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਸਮਝਿਆ ਹੈ।

ਨਵਤੇਜ ਭਾਰਤੀ ਦਸਦੇ ਹਨ: "ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਰੋਡੇ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਵੀ ਕਿਸੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਾਂ ਗੁੱਗੇ ਪੀਰ ਦੀ ਸਮਾਏ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਮੱਥਾ ਝੁਕਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਜੇ ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਲਈ ਜਥਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਵੀ ਨਾਲ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਖੇਤੀ ਕੰਮੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੁੰਦੇ। ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਟਰੱਕ ਟੈਪੂ ਜਾਣ ਲਗਦਾ ਤਾਂ ਜਿਹੜਾ ਹਿੰਦੂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ। ਸੰਨ 1936 ਵਿਚ ਕਾਲ ਪੈ ਗਿਆ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਸੀ ਪਰ ਪਿੰਡ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਨਿਰਣਾ

ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੀਂਹ ਪੁਆਉਣ ਲਈ ਯੱਗ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਪੰਡਤ ਆਏ, ਕਈ ਦਿਨ ਪੂਰੀ ਵੈਦਿਕ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਯੱਗ ਚੱਲਿਆ, ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਹਵਨ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦਿੱਤੀ, ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਵੀ ਹੋਏ। ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਵੱਡੀ ਬਿਮਾਰੀ ਫੈਲੀ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਨੇ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ - 'ਇਕੋਤਰੀ' ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ - ਅਰਥਾਤ 101 ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵੀ ਪਾਠ ਕੀਤਾ। ਸਾਲ ਭਰ ਲੱਗਾ ਇਕੋਤਰੀ ਪੂਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਸੰਤ ਆਏ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਇਕੋ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪੰਡਤ ਦੀ ਧੀ ਸੀਤੋ ਦਾ ਵਿਆਹ ਧਰਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਕੁਕੋ ਅਤੇ ਇਕ ਨਿਰਮਲੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਘਰ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ। ਸਭ ਨੇ ਪੈਸੇ ਦਿੱਤੇ, ਸਿਵਾਏ ਬਚਨੇ ਛੜੇ ਤੋਂ। ਬਚਨਾ ਕਹਿੰਦਾ - 'ਕਾਹਦੇ ਪੈਸੇ ਦਵਾਂ? ਸੀਤੋ ਕਿਹੜਾ ਮੇਰੇ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਜੂੜਾ ਬਣਦੀ ਰਹੀ ਐ?' ਛੜਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਚਨੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁਖਾਉਂਦਾ!

ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੜਕੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸ਼ਾਇਦ ਸਿੱਖਾਂ ਜਿੰਨੀ ਹੀ ਸੀ। ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੀ ਨਾਨੀ ਲਾਇਲਪੁਰ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਬਲਵਈ ਪਿੰਡ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਲੁੱਟਣ ਆ ਗਏ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਿੱਖ ਬਾਹਰ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਸਨ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਓਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰਬਾਬੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਅੱਧੇ ਮਿੱਤਰ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਅੱਧੇ ਸਿੱਖ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਅੱਧਾ ਸਿੱਖ ਤੇ ਅੱਧਾ ਹਿੰਦੂ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਭੀੜ ਵਿਚ ਕਦਾਚਿਤ ਖੜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਜਿਹੜੀ ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਮਾਰ-ਕਾਟ ਜਾਂ ਉਜਾੜੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇਗੀ...

ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਣਯੋਗ ਕੌਮ ਹਨ। ਮਾਣਯੋਗ ਕੌਮ ਜੀਣ ਲਈ ਮਾਣ ਲਭਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਜਿਹੜੀ ਸਭਿਅਤਾ ਜਾਂ ਕੌਮ ਆਪਣੇ ਵਰਤਮਾਨ 'ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਨਾ ਕਰੇ, ਜਾਂ ਉਸ ਕੋਲ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਮਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪਰਤਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚਲੇ ਉਹ ਕੰਮ ਮੁੜ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਦੀ ਮਾਣ ਹਾਸਲ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਅੱਜ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਸ਼ਾਇਦ ਅਜਿਹੀ ਘੁੰਮਣ-ਘੇਰੀ ਵਿਚ ਹੀ ਫਸ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਏਹਦੇ ਕੋਲ ਮਾਣਯੋਗ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਕਮੀ ਵਾਪਰ ਗਈ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੀਤੇ ਵਿਚ ਪਰਤ ਕੇ, ਅੱਜ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਸਹੀਦ ਹੋਣ ਦੇ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਰਾਹ ਲੱਭਣ ਲਗ ਗਏ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਵਰਤਮਾਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਤਾਂ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਾਡਾ ਵਰਤਮਾਨ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ!

ਰਾਜਨੀਤਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਦਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲੜਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਵੀ ਬਦਲਦਾ ਹੈ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਵਾਪਰਦਾ ਜ਼ੁਲਮ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਲੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਸੀ ਵਿਚ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਹੁਣ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ, ਪ੍ਰਚਾਰ, ਮੀਡੀਆ, ਜਾਣਕਾਰੀ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਏਕੇ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰ ਕੇ ਵਿਖਾਉਣ ਦੀ ਉਦਾਹਰਨ ਤਾਂ ਅਜੇ ਨਵੀਂ ਤੇ

ਨਰੋਈ ਹੈ। ਫ਼ਰਕ ਏਨਾ ਹੈ - ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਛੇਤੀ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਲੰਮੇ ਦਾਈਏ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ।

ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਅੱਜ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦਿਆਂ ਏਹਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਸਟੇਟ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਅਸਹਿਮਤੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸਟੇਟ ਦੀ ਮੰਗ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਸਟੇਟ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਸਗੋਂ ਹਿੰਦੂ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਨੈਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਜਸਟੀਫਾਈ' ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਾ ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ, ਨਾ ਇਹ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਇਹ ਵਾਪਰਨ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਅਸੀਂ ਵਸ ਲੱਗੇ ਵਾਪਰਨ ਦੇਣਾ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵਾਂ ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ ਸੱਤਾ ਹਥਿਆਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਧੀਕ (ਮੈਜੌਰਿਟੀ) ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ (ਮਾਇਨੋਰਿਟੀ ਧਰਮ ਜਾਂ ਸਭਿਆਚਾਰ) ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਖ਼ਤਰਾ ਵਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼-ਵਿਰੋਧੀ ਗਰਦਾਨਦੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਡੋਨਾਲਡ ਟਰੰਪ ਨੇ 76% ਗੋਰੀ ਵਸੋਂ ਨੂੰ 'ਬਾਹਰਲਿਆਂ' (ਦੱਖਣੀ ਅਮਰੀਕੀ ਏਸ਼ੀਅਨ ਤੇ ਕਾਲੇ) ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਡਰਾਇਆ, ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਵਿਚ ਜਾਇਰ ਬੋਲਸੋਨਾਰੋ ਨੇ 47% ਗੋਰਿਆਂ ਨੂੰ 41% ਕਾਲਿਆਂ ਤੋਂ, ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦਾ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਤੋਂ 80% ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ 15% ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਖ਼ਤਰਾ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ।

ਅਜਿਹੀ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣੇ ਪੁਜਾਰੀ ਵਰਗ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੁਝ ਕੁ ਅਮੀਰ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਗੰਢ-ਸੰਢ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਲਏ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਚੋਣਾਂ ਲੜਦੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਮੀਡੀਆ ਖਰੀਦਦੀ ਹੈ। ਸੱਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਅਦਾਰੇ (ਅਦਾਲਤਾਂ, ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ, ਪੁਲਿਸ, ਫੌਜ, ਸੂਹੀਆ ਏਜੰਸੀਆਂ) ਨੂੰ ਦਬਕੇ ਅਤੇ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਸ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਮੀਰਾਂ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਲਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਗਲ ਪਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਦਾ ਅਤੇ ਗਰਕ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਦੇਸ਼ ਦਿਸਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਹਕੀਕਤ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਖ਼ਤਰਾ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰਾ ਦਸ ਕੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਡੀਆਂ ਲੋਥਾਂ ਨੂੰ ਪਾਵਿਆਂ ਵਾਂਗ ਵਰਤ ਕੇ ਉਸਾਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਤਖ਼ਤ ਉੱਤੇ ਆਪ ਬਹਿਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਧਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੰਡੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਰਮਿਆਨ ਹੋਈਆਂ 4 ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਲੱਖ ਟੱਬਰਾਂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਮਰੇ, ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਜਾਂ ਬੇਘਰੇ ਹੋਏ। ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ 13,000 ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਤੇ 22,000 ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜੀ ਸਨ।

ਜੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਵੰਡ ਨਾ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਅਤੇ ਤਾਕਤਵਰ ਦੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ। ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਕੋਲੋਂ ਲਾਹੌਰ ਖੁੱਸ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਰੀਬ ਹੋ ਗਏ। ਧਾਰਮਿਕ ਵੰਡ ਸਦਕਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਖੁੱਸ ਗਏ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਆਪਣੀ ਪਹੁੰਚ ਤੇ ਪਸਾਰ ਵਿਚ ਗਰੀਬ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਜਮੇਰ ਸ਼ਰੀਫ ਤੋਂ ਵਿੱਛੜ ਗਿਆ। ਲੱਖਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ

ਕਾਰੋਬਾਰ ਰੁਲ ਗਏ। ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਾਡੇ ਗੀਤ, ਰਾਗ, ਮੇਲੇ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਵੀ ਓਧਰ ਰਹਿ ਗਏ। ਦੇਸ਼ ਕੋਲੋਂ ਧਰਤੀ, ਪਾਣੀ, ਪਹਾੜ, ਬੰਦਰਗਾਹਾਂ ਜਿਹੇ ਅਣਗਿਣਤ ਵਸੀਲੇ ਛੁੱਟ ਗਏ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਤਾਂ ਆਰਥਿਕਤਾ ਹੀ ਗਰਕ ਹੋ ਗਈ। ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਕੁਲ ਆਮਦਨ ਦਾ 89% ਪੈਸਾ ਆਲਮੀ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿਆਜ ਦੇਣ 'ਤੇ ਖਰਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਬਚਦੇ 11% ਵਿਚੋਂ ਅੱਧੇ ਪੈਸੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਰਿਸ਼ਵਤ ਵਜੋਂ ਖਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਮੁਲਕ ਸਿਰਫ਼ 5-6% ਪੈਸੇ ਤੇ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਸ਼ਾਇਦ ਦੋਹੂੰ ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ ਹੋਵੇ।

ਦੋਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਹੋਈ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਫੌਜੀ ਮਸ਼ਕ - ਆਪ੍ਰੋਸ਼ਨ 'ਪ੍ਰਾਕਰਮ' (2001) ਦਾ ਖਰਚਾ ਇਕ ਖਰਬ ਭਾਰਤੀ ਰੁਪਈਏ ਸੀ। ਕਾਰਗਿਲ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵੇਲੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਖਰਚਾ ਸਾਢੇ 14 ਅਰਬ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਪੌਣੇ 4 ਅਰਬ ਰੁਪਈਏ ਸੀ। ਪੁਲਵਾਮਾ ਹਮਲੇ ਮਗਰੋਂ ਬਦੇਸ਼ੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ 3000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਸਰਮਾਇਆ ਭਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਵਾਪਸ ਕੱਢ ਲਿਆ। ਦੋਹਾਂ 'ਧਾਰਮਿਕ' ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਜੇ ਨਿਊਕਲੀਅਰ ਜੰਗ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਸਵਾ 2 ਕਰੋੜ ਹੋਵੇਗੀ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਅਲਟ੍ਰਾ-ਵਿਓਲੈਟ ਕਿਰਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕੁੱਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਉਪਰ ਪਸਰੀ ਓਜ਼ੋਨ ਪਰਤ ਅੱਧੀ ਕੁ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸਦਾ ਅਸਰ ਲਗਭਗ ਹਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੰਦੇ ਤੇ ਪਵੇਗਾ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਅੱਜ ਦੀ ਤਾਰੀਖ਼ ਵਿਚ ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ 75 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਫੌਜੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਖਰਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੈਸਿਆਂ ਨਾਲ ਕਿੰਨੇ ਸਕੂਲ, ਘਰ, ਸੜਕਾਂ, ਕਾਰਖਾਨੇ, ਹਸਪਤਾਲ, ਕਾਰੋਬਾਰ ਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਬਣ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਵੱਲਭ ਬੈਂਕ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਤਣਾਅ ਜਾਂ ਵਪਾਰਕ ਟੈਰਿਫ਼ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਆਪਸੀ ਵਪਾਰ 37 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਸਾਲਾਨਾ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ...

ਤੀਹ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕੈਨੇਡਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਕਾਲਜ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਬੜਾ ਮਾਰੂ, ਥਕਾਊ, ਇਕੱਲਾ ਤੇ ਉਦਾਸ ਲੱਗਾ। ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਮਗਰੋਂ ਮੈਂ ਪਰਤ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਕਾਲਜ ਦੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਯਹੂਦੀ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਤੇ ਸਰਜਨ ਮਾਰਕ ਹਰਟਿਗ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇ ਕੇ ਆਖਿਆ - "ਤੂੰ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਪਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਦਿਲ ਨਾ ਛੱਡੀ"। ... ਸਾਡੀ ਦੋਸਤੀ ਦੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਕਿਹਾ: "ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਬੜਾ ਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ। ਵਰਨਾ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਨਾ ਡਾਕਖਾਨਾ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਨਾ ਰੇਲ-ਗੱਡੀਆਂ ਨਾ ਕਾਲਜ ਨਾ ਵਿਦਿਆ"।

ਮੈਂ ਆਖਿਆ: "ਮਾਰਕ! ਮੈਂ ਸੌਦਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ - ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ, ਸਮੇਤ ਪਟੜੀਆਂ, ਮੇਰੇ ਦੇਸੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣ। ਡਾਕਖਾਨੇ ਤੇ ਕਾਲਜ ਵੀ ਲੈ ਜਾਣ। ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇਗਾ। ਮੇਰੇ ਟੱਬਰ ਦੀ ਢਾਈ ਸੌ ਕਿੱਲੋ ਪੈਲੀ ਵੀ ਰੱਖ ਲੈਣ। ਪਰ ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਅਣਵੰਡਿਆ ਦੇਸ਼ ਮੌਤ ਦੇਣ ! ਉਸ ਬਿਨਾ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਤਕ ਵੀ ਉਦਾਸ ਤੇ ਅਧੂਰੇ ਹਾਂ..."

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲਾਂ ਦਾ ਗੀਤ ਬਣ ਸਕੇ...

ਯੂਨਾਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਬੀਸਸ ਨਾਂ ਦਾ ਜੰਗੀ ਬੋਤਾ ਨੁਕਸਾਨਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਸੌ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬੋਤੇ ਦੇ ਪੁਰਜੇ ਲਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਇਹਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਠਿੱਲਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵਾਲ ਦੀ ਖੱਲ ਲਾਹਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਬੋਤਾ ਬਹਿਸ ਦਾ ਸਬਬ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ। ਉਹ ਸੁਆਲ ਕਰਨ ਲੱਗੇ- ਕੀ ਹਾਲੇ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਬੀਸਸ ਦਾ ਬੋਤਾ ਕਹਿਣਾ ਠੀਕ ਹੈ? ਬੇਸ਼ੱਕ ਢਾਂਚਾ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ ਪਰ ਪੁਰਜੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ ਬੋਤੇ ਦੇ ਨੇ। ਫਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕਿਹੜੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਸੱਦਿਆ ਜਾਵੇ?

ਬੀਸਸ ਦੇ ਬੋਤੇ ਵਾਲੀ ਇਹ ਅਤਾਉਣੀ ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨਾਲ ਵੀ ਜੁੜੀ ਹੈ। ਕੀ ਅਨੁਵਾਦ

ਕਿਸੇ ਲਿਖਤ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਮਾਤਰ ਹੈ ਜਾਂ ਨਵੀਂ ਸਿਰਜਣਾ? ਆਮ ਰਾਇ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਵਾਦ ਦਾ ਮਕਸਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਠਕਾਂ ਤੱਕ ਲਿਖਤ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ

ਜਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: +91-70420-73084

ਲਿਖਤ ਦੀ ਮੌਲਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹਨ। ਇਸ ਖਦਸੇ ਨਾਲ ਜੁਝਦਿਆਂ ਅਨੁਵਾਦਕ ਪਾਠਕ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸ਼ਬਦ ਭਾਲਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਉਧਾਰੇ ਲਏ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਰਤੀਬ ਦੇ ਕੇ ਉਹ ਲਿਖਤ ਦਾ ਇੱਕ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਜੁਝਾਨ ਵਿਚ ਉਤਾਰਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਹੁ-ਬ-ਹੁ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਸ ਉਲੱਥੇ ਨੂੰ ਹੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਰਮ ਪਾਲ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

‘ਪਾਸ਼ ਐਂਡ ਦਿਲ: ਕ੍ਰਿਟਿਕਲ ਐਸੇਜ਼ ਐਂਡ ਪੋਇਮਜ਼ ਇਨ ਟਰਾਂਸਲੇਸ਼ਨ’ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਪ੍ਰੋ. ਰਾਜੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਅਨੁਵਾਦ ਬਾਰੇ ਸਾਡੀ ਰਵਾਇਤੀ ਸੂਝ ਨੂੰ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਕਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗੰਢ-ਤੁੱਪ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਬੀਤਨ ਦਾ ਅਮਲ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਇਸ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੁਆਲ ਨੂੰ ਮੁਖ਼ਤਾਬ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਲਿਖਤ ਤੋਂ ਇਹ ਆਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਉਹ ਪਾਠਕ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦਿਆਂ ਲਿਖੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਅਨੁਵਾਦ ਤੋਂ ਇਹ ਤਵੱਕੋ ਕਿਉਂ?

ਇਸੇ ਸੁਆਲ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਮੌਲਿਕ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਲਿਖਤ ਤੱਕ ਵੀ ਵਿਸਥਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਮੌਲਿਕ ਲਿਖਤ ਵੀ ਕਿਸੇ ਚੁੱਪ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜੇ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਤਾਂ ਨਹੀਂ? ਸਾਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਸੱਚ ਲੁਕਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦੇਰ-ਸਵੇਰ ਲੱਭ ਲਵਾਂਗੇ। ਦਰਅਸਲ, ਇਹ ਸਾਡਾ ਭਰਮ ਹੈ। ਨੀਤਸ਼ੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਮੂਲ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਹੈ। ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਾਹਿਤਕ ਭਾਸ਼ਾ ਸਗੋਂ ਰੋਜ਼ਮਰਾ ਬੋਲ-ਚਾਲ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਪ੍ਰਤੀਕਮਈ ਹੈ।

ਯੂਨੀ ਨੇ ਸੁਰ ਤੇ ਤਾਲ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਰੂਪ ਵਟਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕੁਰ ਵਾਂਗ ਤਿੜਕੀ ਚੁੱਪ ਵਿਚੋਂ ਗੁੰਜਿਆ ਸੰਗੀਤ ਹੈ ਤਾਂ ਅਨੁਵਾਦ ਉਹਦੀ ਕਲਮ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਅੰਦਰ ਮੁੜ ਲਾਉਣ ਦਾ ਅਮਲ। ਲੇਖਕ ਤੋਂ ਅਨੁਵਾਦਕ ਦੋਵੇਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਮਸ਼ਕ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਜੀਅ ਹਨ। ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਤਾਂ ਲੇਖਕ ਵੀ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਕਰਦਿਆਂ ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਅਮਲ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਲੰਘਦਾ ਹੈ। ਬਕੋਲ ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ:

ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਲਫਜ਼ਾਂ 'ਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਜੋ ਪੌਣਾਂ ਤੋਂ ਰੁੱਖਾਂ 'ਚ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਈ
ਆਪਣੀ ਸੰਵਾਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੋ. ਰਾਜੇਸ਼ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਜਿੱਥੇ ਪਾਸ਼ ਤੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪੜ੍ਹਤ ਉਸਾਰਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਮਜ਼ਮੂਨ ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਬਣਤਰ ਬਾਰੇ ਸੁਆਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁਖ਼ਤਾਬ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਮਰਤੀ ਦੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦਾ ਅਮਲ ਹੈ; ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਅੰਕੜਿਆਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਸੰਪੂਰਨ ਸੱਚ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ। ਇਹਦੇ ਉਲਟ

ਪ੍ਰੋ. ਰਾਜੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ 1970ਵਿਆਂ ਦੀ ਜੁਝਾਰੂ ਸਾਹਿਤਕ-ਸਿਆਸੀ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਦੋ ਅਹਿਮ ਕਵੀਆਂ ਪਾਸ਼ ਅਤੇ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੁਵਾਦ ਜਿੱਥੇ ਪਾਸ਼ ਅਤੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪੜ੍ਹਤ ਉਸਾਰਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਮਜ਼ਮੂਨ, ਕਵਿਤਾ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਬਣਤਰ ਬਾਰੇ ਸੁਆਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁਖ਼ਤਾਬ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਕਵਿਤਾ ਸਿਮਰਤੀ ਨੂੰ ਲੋਕ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿਚ ਢਾਲਣ ਦੀ ਮਸ਼ਕ ਹੈ। ਅਤੀਤ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀ ਘਟਨਾ ਲੋਕ ਸਿਮਰਤੀ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰ ਘਟਦੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਮਾਨਸ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਨਵਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਲੋਕ ਚੇਤਿਆਂ 'ਚ ਧੜਕਦੀ ਇਹ ਸਿਮਰਤੀ ਤਾਰੀਖਦਾਨ ਦੀ ਤੱਥਮੂਲਕ ਪੜ੍ਹਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਵਿਤਾ ਇਸ ਅਣਕਹੇ ਦੀ ਜੀਭ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿ ਗਏ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਜੂਨੇ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਕਵੀ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਤੱਕਿਆਂ ਸਮਾਜਿਕ-ਸਿਆਸੀ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵੱਖਰੀ ਸਮਝ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮੀਖਿਆ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਪੜ੍ਹਤ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨੁਕਤਾ-ਨਿਗਾਹ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦੇਣ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਦੌਰਾਂ ਦੇ ਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਫਿੱਟ ਕਰ ਕੇ ਅਸੀਂ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ ਪਿੱਠਭੂਮੀ ਤਹਿਤ ਹੀ ਵਿਚਾਰਨ ਦੇ ਆਦੀ ਹਾਂ। ਮਸਲਨ; ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਛੇਵੇਂ-ਸੱਤਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਬਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨਕਸਲਬਾਤੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਉਥਾਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਆਲੋਚਕਾਂ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਇਸ ਸਮਝ ਨੂੰ ਹੀ ਜੁਝਾਰਵਾਦੀ ਕਵਿਤਾ 'ਤੇ ਵੀ ਇੰਨ-ਬਿੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਾਂ ਕਹੀਏ ਕਿ ਇਸ ਦੌਰ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ-ਸਿਆਸੀ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਉੱਤਰ ਵਜੋਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹਤ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਬਿਆਨੀਏ ਦੇ ਉਲਟ ਪ੍ਰੋ. ਰਾਜੇਸ਼ ਨੇ ਪਾਸ਼ ਤੇ ਦਿਲ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਬਾਣੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਹਿਤਲ ਨੂੰ ਤੱਕਣ ਦਾ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚੋਂ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਤੱਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਿੱਦਤ ਨਾਲ ਅਹਿਸਾਸ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਮਾਜਿਕ ਯਥਾਰਥ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸੱਤਾਮੁਖੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਿਰਜੀ ਹਿੱਸਾ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਹੈ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ-ਪਿੱਛੇ, ਵਿਚ ਵਿਚਾਲੇ ਤੇ ਅਣਕਹੇ ਦੇ ਰਹੱਸ ਨੂੰ ਬੁੱਝੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਅੰਤਰਮਨ ਦੀਆਂ ਤਹਿਆਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਅੱਪੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਿਸੇ ਤਾਰੀਖਦਾਨ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰੋ. ਰਾਜੇਸ਼ ਮਨੁੱਖੀ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਹਿਜ਼ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰੱਖ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵਿੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੁਕਤਾ-ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਲੋਕਾਈ ਮਹਿਜ਼ ਡੈਟਾ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਅੰਦਰ ਜਿਉਂਦੇ-ਜਾਗਦੇ ਜੀਅ-ਜੰਤ ਨੂੰ ਗਿਣਤੀਆਂ-ਮਿਣਤੀਆਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸੂਖਮ ਅੱਖ ਨਾਲ ਉਹ ਅੰਕੜਿਆਂ ਹੇਠ ਦੱਬੀ ਸਾਹ ਲੈਂਦੀ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਧੜਕਦੇ ਅੰਤਰ-ਮਨ ਦੀ ਕਨਸੋਅ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਲੋਕ ਮਨ ਜਿਹੜਾ ਮੰਡੀ ਦੀ ਜਿਣਸ ਮਾਤਰ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੈ।

ਜਾਰਜ ਲੁਕਾਚ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨਿਜ਼ਾਮ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਰ ਪੱਖ ਨੂੰ ਜਿਣਸ

ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਘੜੀ ਦੀਆਂ ਸੂਈਆਂ ਨਾਲ ਸਮਾਂ ਵੀ ਦੂਰੀ ਵਾਂਗ ਹੀ ਮਾਪੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ੈਲ ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ ਦਿਹਾਤੀਆਂ ਦੇ ਬੱਝੇ-ਰੁੱਝੇ ਅਮਲ ਵਿਚ ਕਿਰਤ ਹੋਰਨਾਂ ਸ਼ੈਲਾਂ ਵਾਂਗ ਵੇਚਣ/ਖਰੀਦਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤ। ਲਿਹਾਜ਼ਾ, ਕਿਰਤੀ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਆਰਥਿਕ ਢਾਂਚੇ

ਮੋਏ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਸਨਾਖਤ ਨਾਲ ਹੀ ਮੰਡੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਦਫ਼ਨ ਹੋ ਰਹੇ ਪਲਾਂ ਦੀ ਸਿੱਦਤ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਛਿਣਾਂ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਅੰਦਰ ਸਾਂਝ ਕੇ ਹੀ ਪਾਸ਼ ਸਾਨੂੰ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨੀਝ ਨਾਲ ਤੱਕਣ ਦੀ ਜਾਚ

ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਛਿਲਦਾ ਤਰਾਸ਼ਦਾ ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਅੰਦਰ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾਕਾਰੀ ਈਜਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਬਿਖਰੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਗੀਤ ਬਣਨ ਦੇ ਰਾਹ ਵੀ ਤੋਰਦਾ ਹੈ।

ਪਾਸ਼ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਿਲ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਪਰ ਰਹੇ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨੀਝ ਲਾ ਕੇ ਤੱਕਣ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਇੰਝ ਤੱਕਦੇ ਰਹਿਣ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਟਾ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਦੁਸ਼ਟਾ ਆਪਣੇ ਭੌਂ-ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਸੱਜਰੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਵਿੰਦਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਤੱਕਣੀ ਵਿਚ ਇਕੱਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹੀ ਅਨੁਭਵ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕਥਾ ਵਿਚੋਂ ਗ਼ੈਰਹਾਜ਼ਰ ਛਿਣ ਵੀ ਇਹਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨੇ। ਦਿਲ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾਨਵੀਸ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦੀ ਕਵਿਤਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਹਿਤਲ ਦੇ ਬਦਲਦੇ ਮੰਜ਼ਰ ਦੀ ਤਸਵੀਰਕਸ਼ੀ। ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਵਿਚ ਮਜ਼ਹੂਰਨ ਤਵੇ 'ਤੇ ਦਿਲ ਪਕਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ ਚੰਨ ਟਾਹਲੀ ਪਿੱਛਿਓਂ ਮੁਸਕਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬੰਗਾਲ

ਤੇ ਕੇਰਲਾ 'ਚ ਉੱਗੇ ਪਿੱਪਲ ਤੇ ਖਜ਼ਰ ਦੇ ਰੁੱਖ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨੀ ਉੱਡਦੇ ਬੱਦਲ ਦਿਲ ਨੂੰ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਦਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਦੱਸਦੇ ਨੇ। ਕਾਪੀ ਤੋਂ ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਤੁੱਰਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਸਿਰ 'ਤੇ ਟੁੰਗ ਕੇ ਟੁਰੇ ਕਵੀ ਨੂੰ ਮੱਝਾਂ ਦਾ ਗੋਹਾ ਚੁੱਕਦਿਆਂ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਸ਼ੇਕਸਪੀਅਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਦੋਵੇਂ ਪਦਾਰਥਕ ਸੰਸਾਰ ਅੰਦਰ ਹੀ ਬਣਦੇ/ਬਿਨਸਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਲੇਖਕ ਦੀ ਘਾੜਤ ਨੂੰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦਿਲ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚੋਂ ਉਹਦੇ ਹੋਣ-ਬੀਣ ਤੇ ਬਣਨ-ਬਿਨਸਣ ਦੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਿਆਂ ਦਿਲ ਦੀ ਬੇਗਾਨਗੀ ਦਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਲੱਭਦਾ ਹੈ। ਹੈਮਲਟ ਦਾ ਸੁਆਲ 'ਮੈਂ ਕਰਾਂ ਜਾਂ ਨਾ' ਦਿਲ ਲਈ 'ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਜਾਂ ਨਹੀਂ' ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ/ਅਸੀਂ ਅਤੇ ਕਰਨਾ/ਹੋਣਾ ਵਿਚਲਾ ਅੰਤਰ ਨਿੱਜੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨੂੰ ਹਾਸੀਆਗਤ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਅਵਚੇਤਨ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕਵਾਇਦ ਹੈ। ਅਕਾਦਮਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਇਹਨੂੰ 'ਸਨਾਖਤ ਦੀ ਸਿਆਸਤ' ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਪਛਾਣ ਇਕਹਿਰੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ; ਹਾਸੀਆਗਤ ਸਮੂਹ ਦੀ ਹੋਣੀ ਨਾਲ ਜਾ ਜੁੜਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਤੱਕਿਆਂ ਹੀ ਦਿਲ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚੋਂ ਲੋਕਾਈ ਦੀ ਦੇਹ 'ਤੇ ਉੱਕਰੇ ਸੱਤਾ ਦੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੋ. ਰਾਜੇਸ਼ ਨੇ ਦਿਲ ਦੀ ਕਵਿਤਾ 'ਅੱਜ ਬਿੱਲਾ ਫੇਰ ਆਇਆ' ਨੂੰ ਦੇਹ 'ਤੇ ਉੱਕਰੇ ਹਾਸੀਆਗਤ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਬਿਆਨੀਏ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਲੰਮੀ ਨਜ਼ਮ ਕਿਸੇ ਨੇਮਬੱਧ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਮਾਉਂਦੀ ਸਗੋਂ ਸੁਹਜ ਦੇ ਮੁੱਲ ਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਵਿਉਂਤਦੀ ਹੈ। ਇਹ

ਪ੍ਰੋ. ਰਾਜੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ

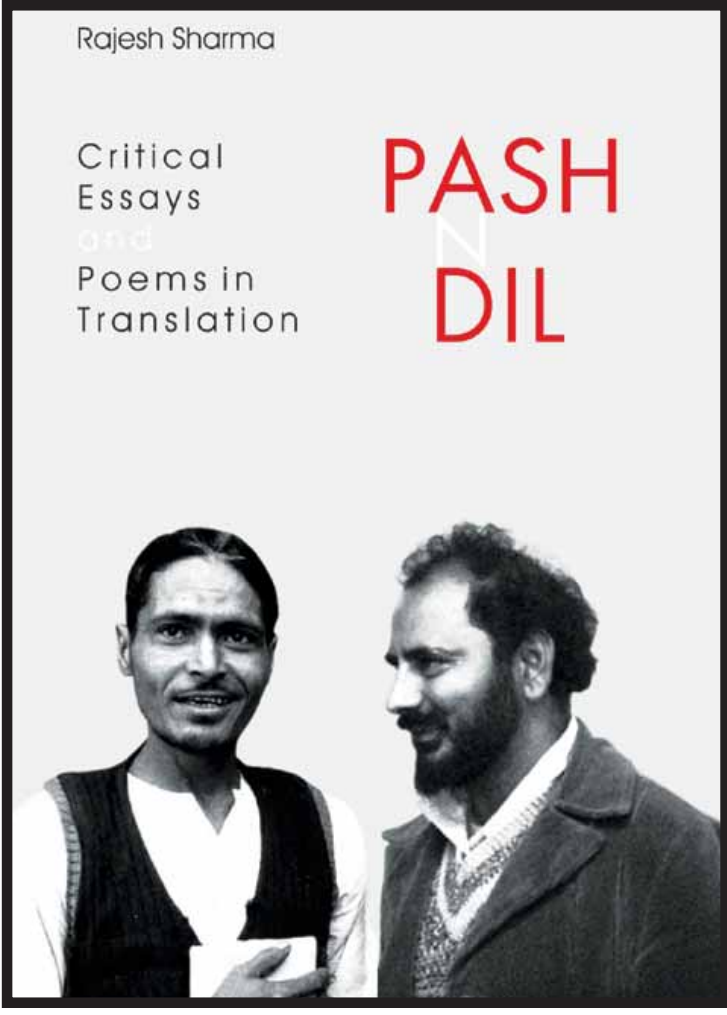
ਤਿੜਕੇ ਯਥਾਰਥ ਦੀਆਂ ਕਾਤਰਾਂ ਦਾ ਮੋਨਟਾਜ਼ ਸਿਰਜਦੀ ਹੈ। ਮੋਨਟਾਜ਼ ਕੈਮਰੇ ਦਾ ਘੜਿਆ ਯਥਾਰਥ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਮੇਂ ਬਾਰੇ ਸਾਡੇ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਦਾਇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਲੰਘਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਕਹਿ ਕੇ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਹੋਣ-ਬੀਣ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਖ ਤੋਂ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦਿਲ ਦਾ ਬਿੱਲਾ ਤੇ ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਅੰਨ੍ਹੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਦਾਨ' ਦਾ ਮੇਲੂ ਇੱਕੋ ਧਰਾਤਲ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਬਿੱਲਾ ਤੇ ਮੇਲੂ ਪਿੰਡ ਛੱਡ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੁਰਿਆ ਪੰਜਾਬ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਓਟਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਦੀ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਫੈਕਟਰੀ ਲਾਉਣ ਲਈ ਢਾਂਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਘਰ, ਹੜਤਾਲ ਦੌਰਾਨ ਰਿਕਸ਼ੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਟ ਤੇ ਲੰਘਦੀ ਟਰੇਨ ਕਰਕੇ ਲੱਗੇ ਫਾਟਕਾਂ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹੇ ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ; ਸੱਠਵਿਆਂ-ਸੱਤਰਵਿਆਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਦਲਦੇ ਭੂ-ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦਾ ਮੋਨਟਾਜ਼ ਹੈ। ਕੈਮਰਾ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਕਹਿਆ-ਸੁਣਿਆ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਪੈਰ ਪਸਾਰ ਰਹੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦਾ ਕੋਲਜ ਸਿਰਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਠੀਕ ਉਵੇਂ ਹੀ ਦਿਲ ਦੀ ਕਵਿਤਾ 'ਅੱਜ ਬਿੱਲਾ ਫੇਰ ਆਇਆ' ਇਸ ਦੌਰ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤਣਾਅ ਦਾ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਹੈ।

ਪ੍ਰੋ. ਰਾਜੇਸ਼ ਨੇ ਸਿਨੇਮਾਈ ਤਕਨੀਕ ਜੰਪ ਕੱਟ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਇਸ ਬਦਲਦੇ ਭੌਂ-ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਤ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਜੰਪ ਕੱਟ ਨਾਲ ਸਿਨੇਮਾ ਕਈ ਉਘੜ-ਦੁੱਘੜੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਰਤੀਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰਤੀਬ ਨੂੰ ਅੱਖ ਦੀ ਥਾਂ ਕੈਮਰਾ ਘੜਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਤਰਤੀਬ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਬੰਦੇ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੀ ਮੁਥਾਜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਅਸੀਂ ਜਿਸ ਪੱਖ ਚੁੱਕੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਗਿੱਝ ਗਏ ਹਾਂ, ਕੈਮਰਾ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਫਰੀਜ਼ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦਿਲ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਹਕੀਕਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਸਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰੱਦਦ ਦੇ ਕੈਨਵਸ 'ਤੇ ਬਿਖੇਰ ਦੇਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਵਰਤਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਕਵੀ ਦੀ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਪੇਂਟਿੰਗ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ/ਤੱਕਦਿਆਂ ਚੀਨੀ ਮੂਲ ਦੀ ਅਮਰੀਕੀ ਫਿਲਮ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਕਲੋਈ ਚਾਓ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਨੋਮੈਡਲੈਂਡ' ਚੇਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਅਮਰੀਕੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦਾ ਉਮਰ ਭਰ ਬਾਲਣ ਬਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਬਾਤ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਐਮਾਜ਼ੋਨ ਸਟੋਰਾਂ ਅਤੇ ਜਰਨੈਲੀ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਸਾਫ਼-ਸਫ਼ਾਈ ਜਿਹੇ ਕੰਮ-ਧੰਦੇ ਕਰਕੇ ਦਿਨ-ਕਟੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦਿਹਾਤੀਆਂ ਕਰਕੇ ਵੀ ਇਹ ਲੋਕ ਟੱਪਰੀਵਾਸਾਂ ਵਾਲੀ ਜੰਦਿਗੀ ਜਿਉਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਰਕੇ ਵੈਨਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਵੱਲ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬੌਬ ਵੇਲਸ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਬਾਰੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:

‘ਅਸੀਂ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਡਾਲਰ ਤੇ ਮੰਡੀ ਦੇ ਅੰਤਿਆਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਲਵਕਤੀ ਪਾ ਕੇ ਚਿੱਝੇ ਰਹੇ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪੰਜਾਲੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਚੁੱਕੀ ਰੱਖਿਆ। ਸਾਡੀ ਹਾਲਤ ਉਸ ਬਲਦ ਜਿਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਵਾ ਕੀਤਿਆਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਰਨ ਕੰਢੇ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਉਹਨੂੰ ਅਵਾਰਾ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਂਗ ਧੱਕੇ ਖਾਣ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਸ ਅਵਾਰਾ ਵੱਗ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦਾ ਟਾਇਟੈਨਿਕ ਡੁੱਬ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਡੁੱਬਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬੋਤੀਆਂ ਬਣਾਵਾਂ।’

ਆਪਣੇ ਹੋਣ-ਬੀਣ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਵਿਜੋਗੇ ਜੀਆਂ ਕੋਲ ਇਸ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਚਾਰਾ ਵੀ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜੰਗਲੇ ਗਏ ਬੀਸਸ ਦੇ ਬੋਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਬੀੜ ਕੇ ਪਾਣੀਆਂ ਅੰਦਰ ਠਿੱਲ ਦੇਣ।

ਪਾਸ਼ ਅਤੇ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦਿਲ ਬਾਰੇ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਮੁਖੜਾ।

ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਿੱਟੀ। ਮਿੱਟੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਉਪਜੇ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਬਿਨਸੇ। ਮਿੱਟੀ ਹੀ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਫਿਰ ਭਲਾ! ਮਿੱਟੀ ਕਾਹੜੇ ਮਿੱਟੀ 'ਤੇ ਹੀ ਮਾਣ ਕਰੇ। ਕਿਉਂ ਨਾ ਆਪਣੇ ਅੰਤਰੀਵ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੋ, ਅੰਦਰਲੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਤਰੇ। ਮਨ 'ਚ ਬੈਠੀ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੇ ਬੁੱਕ ਭਰੇ, ਚੋਗਿਰਦੇ ਨੂੰ ਵਰੇ ਅਤੇ ਮਰਨਹਾਰੀ ਰੁੱਤ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦੀ ਕਰੋ।

ਮਿੱਟੀ ਸਾਡੇ ਪੈਰਾਂ ਬੱਲੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਰਹਿੰਦੀ ਪਰ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਮਿੱਟੀ ਹੋਣਾ ਆ ਜਾਂਦੇ। ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਹੋਣਾ ਤੋਂ ਉਪਰ ਵੱਲ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਔਕਾਤ ਦੇ ਰੁਬਰੂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਦੱਸ ਵੇ ਬੰਦਿਆ! ਕੀ ਏ ਤੇਰੀ ਔਕਾਤ?

ਕਈ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਹੁੰਦੇ-ਹੁੰਦੇ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਖੂਬ ਉਡਾਉਂਦੇ। ਪਰ ਜਦ ਇਹ ਮਿੱਟੀ ਖੁਦ ਉਡ ਕੇ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਪੈਂਦੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮਿੱਟੀ ਹੋਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਾਹਲਾ ਪੈਂਦਾ। ਮਿੱਟੀ ਦਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਵੀ ਮਾਰ ਲੈਂਦੀ। ਪਰ ਇਹੀ ਮਿੱਟੀ ਹੀ ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਰਾਹ ਦਿੰਦੀ। ਇਸਦੇ ਵਹਾਅ ਨੂੰ ਬੇਤਰਤੀਬੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੀ ਤਾਂ ਕਿ ਉਛਲਦੇ ਦਰਿਆ ਤਬਾਹੀ ਨਾਲ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਨਾ ਉਜਾੜਨ।

ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਜਦ ਮਨ ਵਿਚ ਹੋਰਵਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮਿੱਟੀ ਮਿੱਟੀ ਕੂਕਦੀ। ਵੇ ਭੋਲਿਆ! ਕਦੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ਨਾਲ ਛੁਹਾ। ਤਰਸ ਗਈ ਹਾਂ ਤੇਰੀ ਛੋਹ ਨੂੰ। ਜਦ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਸਦਾ ਲਈ ਪਿਆਰਾ ਤੁਰ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਮਨ 'ਚ ਇਕ ਪਛਤਾਵਾ ਘਰ ਕਰਦਾ ਦੋਸਤਾ! ਯਾਦ ਰੱਖੀ।

ਸਮਾਂ ਵਿਹਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਿੱਟੀ 'ਚ ਗਵਾਚੇ ਲਾਲ ਨਹੀਂ ਬਿਆਉਂਦੇ। ਅਸੀਂ ਜੋ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹਾਂ, ਬਹੁਤ ਤਰਸ ਗਏ ਹਾਂ ਮਾਂ-ਮਿੱਟੀ ਲਈ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਬਚਪਨ ਤੇ ਜਵਾਨੀ ਦੀਆਂ ਮਾਸੂਮ ਖੂਬਸੂਰਤ ਯਾਦਾਂ।

ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਕੋਹੇ ਦੂਰ ਹੋਏ ਕਿ ਮਿੱਟੀ ਹੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਗਈ ਪਰ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲੋਂ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲੋਂ ਕੌਣ ਨਿਖੇੜੇ? ਮਿੱਟੀ ਲਈ ਵਿਲਕਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਹੂਕ, ਹਵਾ ਵਿਚ ਸਿਸਕੀ ਧਰਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਉਗਦੇ ਚੋਗਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸੋਗ ਵਿਛਵਾ ਤੇ ਸੋਗੀ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ

ਮੁੱਠੀ ਵਿਚਲੀ ਮਿੱਟੀ ਵੀ ਮਿੱਟੀ ਹੱਥੋਂ ਕਿਰ ਜਾਂਦੀ। ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਖੇਤਾਂ ਵੰਨੀ ਗੋਤਾ ਮਾਰਿਆ। ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਮੱਥੇ ਨਾਲ ਛੁਹਾਈ ਅਤੇ ਮੁੱਠ ਕੁ ਪੱਲੇ ਬੰਨ ਲਈ। ਇਉਂ ਲੱਗਾ ਜੀਕੂੰ ਬਾਪ ਦੇ ਰੱਟਨਾਂ ਨਾਲ ਅੱਟੇ ਹੋਏ ਹੱਥ ਸਿਰ ਪਲੋਸ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਯਾਰੋ! ਆਪਣੇ ਖੂਹ ਦੀ ਮਿੱਟੀ 'ਚੋਂ ਪੁਰਖਿਆਂ ਨੂੰ ਚਿਤਾਰਨਾ।

ਬਾਪ ਦੀ ਰਾਖ ਨੂੰ ਦਰਿਆਂ ਵਿਚ ਰੋੜਨ ਲੱਗਿਆਂ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਕੰਬੇ। ਸਾਹਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਉਗਿਆ। ਮੈਂ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕੀ ਸੱਚੀ! ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰਾਖ ਦੀ ਮੁੱਠ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀ?

ਮਿੱਟੀ ਨੇ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਚੁੰਮਿਆ। ਦੂਰੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ। ਭੋਲਿਆ! ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਕਰੀਦਾ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਮਿੱਟੀ, ਮਿੱਟੀ 'ਚ ਗਵਾਚ ਜਾਵੇ।

ਮਿੱਟੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਫ਼ਰ 'ਚ। ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਸਿਰਜਦੀ, ਸੁਗੰਧਤ ਕਰਦੀ, ਸੰਵਾਰਦੀ ਅਤੇ ਪਿੰਡੇ 'ਤੇ ਰਾਹਵਾਂ ਦਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਖੁੰਣਦੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਤੁਰਦੀ ਬਣਦੀ। ਮਿੱਟੀ ਕਦੇ ਪਿਆਸ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਵਾਲਾ ਘੜਾ ਬਣਦੀ। ਪਰ

ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਆਖੋ

ਇਹੀ ਮਿੱਟੀ ਕਦੇ ਚੋਰਸਤੇ 'ਚ ਟੁੱਟਿਆ ਤੌੜਾ ਬਣ ਕੇ ਆਖਰੀ ਸਫ਼ਰ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਵੀ ਹੁੰਦੀ।

ਕਦੇ ਮਿੱਟੀ ਛੱਤਾਂ, ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਵਿਹੜਾ ਲਿਪਦੀ। ਚੌਕੇ ਨੂੰ ਸੁੱਚਾ ਕਰਦੀ। ਪਰ ਕਦੇ ਲਿਓਤ ਬਣ ਕੇ ਲਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਕੰਧ 'ਚ ਮੋਰੀ ਧਰ ਜਾਂਦੀ। ਕਦੇ ਮਿੱਟੀ ਪਹਿਰਿਆਂ ਦੀ ਧੁੱਧਲ ਬਣ, ਰਾਹੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪੁੰਝਦੀ। ਕਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਧੁੱਧਲਕਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ। ਕਦੇ ਇਹ ਰਾਹਾਂ ਵਿਚ ਵਿਛੀ ਹੋਈ ਪੈੜ ਦੇ ਨਕਸ਼-ਚਿੱਤਰ ਬਣ ਜਾਂਦੀ।

ਕਈ ਵਾਰ ਕੋਈ ਮਿੱਟੀ ਬੰਦੇ ਜੰਮਦੀ। ਪਰ ਕਦੇ ਇਹੋ ਮਿੱਟੀ ਬੰਦਿਆਂ ਲਈ ਕਬਰ ਬਣਦੀ। ਕਦੇ ਮਿੱਟੀ ਹਾਲੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਮਹਿੰਦੀ ਬਣਦੀ ਅਤੇ ਕਦੇ ਇਹੋ ਮਿੱਟੀ ਮਰਨ-ਰੁੱਤ ਦੀ ਆਹਟ ਬਣ ਜਾਂਦੀ। ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਪੱਕੇ ਭਾਂਡੇ ਟੁੱਟਦੇ ਤੇ ਉਮਰਾਂ ਵਾਂਗ ਨਾਲ ਨਿੱਭਦੇ। ਪਰ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਕੱਚੇ ਭਾਂਡੇ ਭੋਰਾ ਕੁ ਠੋਕਰ ਨਾਲ ਤਿੜਕ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਸੋਹਣੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਧ-ਵਿਚਕਾਰ ਡੋਬਦੇ।

ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਜੋ ਕਦੇ ਸਾਗ ਵਾਲੀ ਤੌੜੀ, ਕਦੇ ਦਾਲ ਵਾਲਾ ਹਾਰਾ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਵਾਲੀ ਕਾੜੀ ਬਣ ਕੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਆਹਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਦੀ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਮਿੱਟੀ 'ਤੇ ਤੁਰਦਾ ਬੰਦਾ ਆਪਣੀ ਔਕਾਤ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ। ਪਰ ਉਹੀ ਬੰਦਾ ਆਖਰ ਨੂੰ ਰਾਖੂ ਬਣ, ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਹੀ ਗਵਾਹ ਬਹਿੰਦਾ।

ਮਿੱਟੀ ਖੁਰਨ ਲੱਗ ਪਵੇ ਤਾਂ ਆੜਾਂ ਤੇ ਔਲ ਰਿਸਣ ਲੱਗਦੇ ਨੇ। ਛੱਤਾਂ 'ਚੋਂ ਮਿੱਟੀ ਕਿਰਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਕਿਰਲੀਆਂ ਸੂਣ ਲੱਗਦੀਆਂ। ਅਤੇ ਚੌਂਦੀ ਛੱਤ ਹੇਠ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਵੀ ਸਲਾਬੇ ਜਾਂਦੇ। ਮਿੱਟੀ ਉਡਣ ਲੱਗ ਪਵੇ ਤਾਂ ਪਰਲੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਢਹਿ ਜਾਂਦੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਬਿਰਖ-ਬਾਬੇ। ਮਿੱਟੀ ਜਦ ਮਰਨ-ਮਿੱਟੀ ਬਣ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਿਵਿਆਂ ਤੇ ਕਬਰਾਂ ਲਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਬੱਚਦੀ।

ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਘਰ ਵੀ ਤਾਮੀਰ ਹੁੰਦੇ, ਚੌਕੇ ਦੇ ਓਟਿਆਂ 'ਤੇ ਮੋਰ-ਘੁੰਗੀਆਂ ਵੀ ਗੁੱਟਕਦੇ। ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਤੇ ਭੜੋਲੀ ਵੀ, ਘਿਓ ਲਈ ਕੁੱਜੇ ਵੀ ਅਤੇ ਦਾਣੇ ਪਾਉਣ ਲਈ ਭੜੋਲੇ ਵੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਘੁਮਿਆਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਕਿ ਮਿੱਟੀ ਨੇ ਕਿਹੜਾ ਰੂਪ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਏ।

ਮਿੱਟੀ ਰਾਹ ਦਿੰਦੀ ਤਾਂ ਵਗਦਾ ਪਾਣੀ ਚੋਅ, ਨਦੀ, ਨਾਲਾ ਜਾਂ ਦਰਿਆ ਬਣ ਜਾਂਦਾ। ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਡੈਮ ਬਣਦਾ। ਪਰ ਜਦ ਮਿੱਟੀ ਖੁੱਰਦੀ ਤਾਂ ਬਰਬਾਦੀ ਦਾ ਬਿਗਲ ਹੁੰਦਾ।

ਮਿੱਟੀ ਵਿਚੋਂ ਮਿੱਟੀ ਉਪਜੇ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਬਣਦੀ ਮੋਹ, ਮਿੱਟੀ ਵਰਗੇ ਸੱਜਣ ਟੁੱਰ ਜਾਣ ਤਾਂ ਮਨ 'ਚ ਪੈਂਦੀ ਖੋਹ। ਮਿੱਟੀ ਉਪਰ ਮਿੱਟੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਤਾਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਰੂਪ ਸਵਾਇਆ, ਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪੈਂਦੀ ਸੁਹੀ ਰੁੱਤ ਜਹੀ ਕਾਇਆ। ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਮਿੱਟੀ ਨਿੰਮਦੀ ਤਾਂ ਨਵਾਂ ਹੀ ਰੰਗ ਵਟਾਵੇ, ਤੇ ਸਮਿਆਂ ਦੀ ਸਰਦਲ ਉਪਰ ਨਵੀਂ ਤਹਿਜੀਬ ਟਿਕਾਵੇ। ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਵਿਚ ਮਿੱਟੀ ਗੁੱਝਦੀ ਤਾਂ ਸਾਹਾਂ ਦੀ ਦਿਲਦਾਰੀ, ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸੰਦਲੀ ਸੁਪਨੇ ਤੇ ਚਾਵਾਂ ਵਿਚ ਖੁਮਾਰੀ।

ਮਿੱਟੀ

ਸਿਰਫ਼ ਮਿੱਟੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸਗੋਂ ਮਿੱਟੀ ਮਰਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਮਾਨਤਾ ਹੁੰਦੀ ਮੰਨਤ ਹੁੰਦੀ ਮਾਣ ਹੁੰਦੀ ਮੁਹੱਬਤ ਹੁੰਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਹੁੰਦੀ ਮਹਾਤਮਾ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਸੱਭ ਤੋਂ ਉਪਰ ਮਿੱਟੀ ਮਾਂ ਹੁੰਦੀ।

ਮਿੱਟੀ

ਮਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਕਲਾਕਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਕਦੇ ਕੰਧਾਂ 'ਤੇ ਤੌੜੇ ਚਿੜੀਆਂ ਤੇ ਓਟੇ ਤੇ ਫੁੱਲ ਬੂਟੇ ਕਦੇ ਵਿਹੜੇ 'ਚ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਪੋਚਾ ਕਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ

ਖੁਸ਼-ਆਮਦੀਦ ਉਕਰਨਾ। ਰੋਟੀ ਬਣਾਉਂਦਿਆ ਖਵਾਉਂਦਿਆ ਤੇ ਖਾਂਦਿਆ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਚੋਗਿਰਦੇ 'ਚ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਉਤਪੋਤ ਹੁੰਦੀ ਮਾਂ ਜੀਵਨ-ਨਾਦ ਦੀ ਰੰਗਸ਼ਾਲਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ।

ਅਸਾਂ ਮਿੱਟੀ ਕੋਹੀ ਵਸਾਰੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਜੰਗਲ 'ਚ ਪੱਥਰਾਟ ਬਣ ਗਏ। ਕਾਗਜ਼ੀ ਫੁੱਲਾਂ 'ਚ ਗਵਾਚ ਗਈ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮਹਿਕ। ਥੇ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਟੁੱਟਿਆਂ, ਮਨੁੱਖ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਮਾਂ-ਬਾਪ ਰੂਪੀ ਮਿੱਟੀ 'ਚੋਂ ਨਵੀਂ ਮਿੱਟੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਮੁੱਠਕਰੀ, ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਸ਼ਰਮਸਾਰੀ ਹੀ ਹੋਈ?

ਸਾਰੇ ਖਿਡੌਣੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ। ਪਰ ਹਰ ਖਿਡੌਣੇ ਦੇ ਨਕਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਝਲਕਦੀ ਹੈ ਸਿਰਜਕ ਦੀ ਕਲਾਕਾਰੀ। ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਖਿਡੌਣੇ ਇਕ ਹੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਵਿਕਦੇ। ਕਿਹੜਾ ਖਿਡੌਣਾ, ਕਿਸਨੇ ਖਰੀਦਣਾ ਹੈ ਇਹ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਤਕਦੀਰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦੀ। ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਖਿਡੌਣੇ ਚਾਰ ਕੁ ਦਿਨ ਖੇਡਣ ਲਈ ਹੁੰਦੇ। ਆਖਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੁੱਟਣਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ। ਟੁੱਟਣ 'ਤੇ ਕਾਹਦਾ ਰੋਣਾ। ਖੇਡਣ ਦੀ ਰੁੱਤ ਯਾਦ ਕਰਿਆ ਕਰ ਐ ਮਨਾਂ!

ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਅਰਬ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦਾ ਜਦ ਮਿੱਟੀ ਤਕਦੀਰ ਬਣਦੀ ਪਰ ਇਹੀ ਸਫ਼ਰ ਅਰਬਹੀਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਜੇ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗੰਧਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ

ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੇਤ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ
ਫੋਨ: 216-556-2080

ਫੁੱਕਰ ਲੋਕ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਇਬਾਦਤ 'ਚੋਂ ਖੁਦਾ ਦੇ ਦੀਦਾਰੇ ਪਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਦਰ-ਬ-ਦਰ ਕੂਕਦੇ 'ਮਾਟੀ ਖੁਦੀ ਕਰੋਂਦੀ ਯਾਰ'।

ਮਿੱਟੀ 'ਚ ਮਿੱਟੀ ਗੁੱਝੀ ਹੋਰ ਮਿੱਟੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਤੇ ਇਹ ਨਵੀਂ ਮਿੱਟੀ ਨਵੀਂ ਤਾਸੀਰ, ਤਹਿਜੀਬ ਤੇ ਤਰਬੀਅਤ ਵਿਚੋਂ ਨਵੇਂ ਅਰਬ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਨਾਮ ਕਰ ਗਈ।

ਮਿੱਟੀਏ ਨੀ ਮਿੱਟੀਏ ਸਾਹਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੀ ਏ ਤੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮਿੱਟੀਏ।

ਮਿੱਟੀਏ ਨੀ ਮਿੱਟੀਏ ਚਿੱਤ ਕਰੇ ਬੱਚਾ ਬਣ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਲਿੱਟੀਏ।

ਮਿੱਟੀਏ ਨੀ ਮਿੱਟੀਏ ਕਹਿਰ ਭਰੇ ਕਾਲੇ ਦਿਨੀਂ ਕਾਹੜੇ ਹੋਈ ਚਿੱਟੀ ਏ।

ਮਿੱਟੀਏ ਨੀ ਮਿੱਟੀਏ ਤੈਥੋਂ ਜਾ ਕੇ ਆਪੇ ਦੂਰ ਹੁਣ ਕਾਹੜੇ ਪਿੱਟੀਏ।

ਮਿੱਟੀਏ ਨੀ ਮਿੱਟੀਏ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿ ਕੇ ਵਕੜੇ ਨਾ ਮਿਟੀਏ।

ਜਗਿਆਸ ਨੇ ਫਕੀਰ ਨੂੰ ਪੱਛਿਆ, "ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੀ ਏ?" ਫਕੀਰ ਨੇ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮੁੱਠ ਭਰੀ ਤੇ ਹਵਾ ਵਿਚ ਖਿੰਡਾ ਦਿਤੀ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਰਬ ਫਿਜ਼ਾ ਦੇ ਨਾਮ ਹੋ ਗਏ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਦੇ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀ ਏ? ਜੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਿਓ।

One stop shop for all your taxi needs

The Friendly Group Ltd. Chelsea Taxi Brokers

All types of insurance

* Medallion transfers

* Accident claims

* Taxi Stand Facility available

Ph: 212-947-9833, 212-695-0601

We are here at your service to sell and buy or insure medallions and we are in business to help our Punjabi Community since last 40 years.

*Ask us about Purchase or new buyer and financing.

40 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ

ਟੈਕਸੀ ਮਡਾਲੀਅਨ ਖਰੀਦਣ, ਵੇਚਣ ਜਾਂ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਲੈਣ ਜਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਸਾਡਾ ਸੁਝਾਵਾਨ ਤੇ ਸੁਹਿਰਦ ਸਟਾਫ਼ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਾਜਬ ਕੀਮਤਾਂ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਯਤਨ ਕਰੇਗਾ।

ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਚੀਨ ਨੇ ਮਹਿੰਗਾਈ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਕਿਵੇਂ ਪਾਇਆ?

ਅੱਜ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦਾ ਕਿਰਤੀ ਤਬਕਾ ਬੇਹਾਲ ਹੈ। ਫਲਾਂ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦਵਾਈਆਂ, ਆਵਾਜਾਈ, ਘਰਾਂ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਆਦਿ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਮਸਲਾ ਸਿਰਫ ਮੌਸਮੀ ਜਾਂ ਫੌਰੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਲੰਬੇ ਦਾਅ 'ਤੇ ਵੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਧਦੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਹਾਲ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਬਹੁਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾ ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜਿਹੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਰਿਕਾਰਡਤੋਂ ਮਹਿੰਗਾਈ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਏਸ਼ੀਆ, ਯੂਰਪ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ, ਲਾਤੀਨੀ ਅਮਰੀਕਾ, ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਤੱਕ ਹਰ ਪਾਸੇ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੀ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮੱਚੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸੀਏ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਵੀ ਇਕ ਨਿਜ਼ਾਮ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕੀਮਤਾਂ ਨਹੀਂ ਵਧਦੀਆਂ ਸਨ ਸਗੋਂ ਅਕਸਰ ਘਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਸਾਇਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਾ ਆਵੇ! ਪਰ ਬਿਲਕੁਲ ਇਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਚੀਨ

ਮਾਨਵ
ਫੋਨ: 98888-08188

(1949-76) ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਰਾਜ, ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਰਾਜ ਨੇ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੀ ਅਲਾਮਤ 'ਤੇ ਲਗਾਮ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਾਂਗੇ ਤੇ ਸੰਭਵ ਹੋਣ ਤੱਕ ਇਸ ਨੂੰ ਅਜੋਕੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨਾਲ ਵੀ ਮੇਲ ਕੇ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ।

ਪੁਰਾਣੇ ਚੀਨ ਵਿਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੀ ਅਲਾਮਤ ਤੇ ਇਸਦਾ ਖਾਤਮਾ: 1949 ਦੇ ਨਵ ਜਮਹੂਰੀ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੀਨ ਵਿਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੀ ਅਲਾਮਤ ਭਿਆਂਕ ਹੋਣ ਤੱਕ ਸੀ। 1937 ਵਿਚ ਜਪਾਨ-ਵਿਰੋਧੀ ਜੰਗ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1949 ਵਿਚ ਪਿਛਾਖਤੀ ਕੁਓਮਿਨਤਾਂਗ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਤੱਕ, ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਲੱਖ ਫੀਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਪਿਛਾਖਤੀ ਕੁਓਮਿਨਤਾਂਗ ਹਕੂਮਤ ਵੱਲੋਂ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਮੁਦਰਾ 'ਫਾਪੀ' ਦੀ ਖਰੀਦ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਵੇਂ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਰ ਗਈ ਇਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਐਬੋ ਲਾਓ ਕਿ 1937 ਵਿਚ 'ਫਾਪੀ' ਦੇ 100 ਯੂਆਨ ਨਾਲ ਦੋ ਬਲਦ ਖਰੀਦੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ ਜਦਕਿ 1945 ਵਿਚ ਇਸ ਨਾਲ ਸਿਰਫ 2 ਆਂਡੇ ਤੇ ਮਈ 1949 ਆਉਂਦੇ-ਆਉਂਦੇ ਇਸਦੀ ਕਦਰ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਵਰਕੇ ਬਰਾਬਰ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ!

1949 ਵਿਚ ਚੀਨ ਵਿਚ ਨਵ ਜਮਹੂਰੀ ਇਨਕਲਾਬ ਹੋਇਆ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰ ਕੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਲੋਕ ਜਮਹੂਰੀ ਸੱਤਾ, ਭਾਵ ਕਿਰਤੀਆਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਸੱਤਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ। 1956 ਵਿਚ ਇਸ ਲੋਕ ਜਮਹੂਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੇ ਰਾਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਪੁਰਾਣੇ ਚੀਨ ਤੋਂ ਵਿਰਸੇ ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਇਸ ਮਹਿੰਗਾਈ ਨੂੰ 1949 ਦੇ ਨਵ ਜਮਹੂਰੀ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਕਦਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿਚ ਹੀ ਰੋਜ਼ਮਰਾ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨਾਜ, ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਾ, ਲੁਣ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਕੋਲਾ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਜਦਕਿ ਖਾਸ ਸਨਅਤੀ ਵਸਤਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰੇਡੀਓ, ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਹੇਠਾਂ ਲੈ ਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵੀ ਕਈ ਗੁਣਾ ਘਟਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। 1976 ਵਿਚ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ 1950 ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲੋਂ 80% ਘੱਟ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਘਰੇਲੂ ਗੈਸ, ਬਿਜਲੀ, ਪਾਣੀ, ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਆਦਿ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਕਿਰਾਏ 1976

ਵਿਚ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਅੰਸਤ 3-5% ਹੀ ਬਣਦੇ ਸਨ। ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਸਭ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਸਤਾਂ 'ਤੇ ਭਾਰੀ ਸਬਸਿਡੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਮਾਲਕੀ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਵਿਉਂਤਬੱਧ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋਇਆ। ਜੇ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕੇ ਸਮਝੀਏ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾਵਾਰ ਭਾਵੇਂ

ਹੁਣ ਇਸ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ। ਉੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਟਮਾਟਰਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਰਸੋਈ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਰਚੂਨ ਵਿਚ ਟਮਾਟਰ

ਅਦਾਰਿਆਂ, ਜਨਤਕ ਉਦਮਾਂ, ਸਰਕਾਰੀ ਦਫਤਰਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਸਿੱਧਾ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਰਾਹੀਂ, ਬਿਨਾਂ ਨਕਦੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੇਅਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਜਿਹੀ ਸਟੋਬਾਜ਼ੀ 'ਤੇ ਪੂਰਨ ਪਬੰਦੀ ਸੀ। ਚੀਨ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕੁੱਲ ਮੁਦਰਾ ਦਾ 90% ਹਿੱਸਾ ਉਜਰਤਾਂ ਦੇਣ ਤੇ ਖੇਤੀ ਤੇ ਹੋਰ ਉਪਜਾ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਜਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਉਜਰਤਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਜਿਣਸਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮਹਿੰਗਾਈ ਤੇ ਕਾਲਾ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਰੈਨਮੈਨਬੀ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾਵਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਤਬਾਦਲਾ ਦਰਾਂ ਅਜ਼ਾਦਾਨਾ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਤੈਅ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਚੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮੁਦਰਾ ਗੁੱਟ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਮੁਦਰਾਵਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਉੱਥਲ-ਪੁੱਥਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਰੈਨਮੈਨਬੀ ਦੀ ਕਦਰ ਸਥਿਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ।

ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਜਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨਾਲ ਮੇਲੋ ਜਿੱਥੇ ਅਕਸਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਨੁੰਮਣਾ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਹੇਠਾਂ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸਸਤੀ ਕਰਜ਼ੇ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ। ਇਸ ਨਾਲ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਮੁਦਰਾ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਲੰਬੇ ਦਾਅ ਵਿਚ ਇਸਦੀ ਕਦਰ ਹੇਠਾਂ ਸੁੱਟਦੀ ਹੈ। ਐਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਆਪਣੇ ਬਜਟ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਬਾਂਡ ਵੇਚਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਮੁਦਰਾ ਜਾਰੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਮੁਦਰਾ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧਣ ਨਾਲ ਇਸਦੀ ਕਦਰ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਮਹਿੰਗਾਈ ਨੂੰ ਅੱਜਾਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ 2002 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਮੁਦਰਾ ਪੂਰਤੀ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ 12 ਗੁਣਾ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਜਦਕਿ ਇਸੇ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਅਰਥਚਾਰਾ ਪੰਜ ਗੁਣਾ ਹੀ ਵਧਿਆ (ਚਾਲੂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ)। 2020 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਹੇਠਾਂ ਸੁੱਟ ਕੇ ਮੁਦਰਾ ਪੂਰਤੀ ਵਿਚ ਯੱਕਦਮ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕਦਰ ਘਟਾਉਣ ਵਿਚ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰੁਪਿਆ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਖਾਸਕਰ ਅਮਰੀਕੀ ਡਾਲਰ ਨਾਲ ਨੱਬੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਡਾਲਰ ਦੀ ਕਦਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਉਤਾਰ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ।

ਤੀਸਰਾ ਤੇ ਆਖਰੀ ਨੁਕਤਾ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਚੀਨ ਨੇ ਮਹਿੰਗਾਈ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਇਆ ਉਹ ਸੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਸੰਤੁਲਨ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ। ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਚ ਪਹਿਲ-ਪਿੱਥੇ ਸੀ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣੀ ਜਿਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾ ਅਰਥਚਾਰਾ ਮੁਨਾਫੇ ਦੇ ਨੇਮ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਪੈਦਾਵਾਰ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਲਈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੁਨਾਫੇ ਕਮਾਉਣ ਖਾਤਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਰਾਜ ਦੀ ਆਮਦਨ ਤੇ ਖਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਸੰਤੁਲਨ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਵੀ ਮੁਦਰਾ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਚੀਨ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਰਚੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਘਰੇਲੂ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਰਜ਼ੇ ਚੁੱਕਦੀ ਸੀ ਜਾਂ ਨਵੀਂ ਮੁਦਰਾ ਜਾਰੀ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਕਦਮ ਯੂਆਨ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਚੀਨ ਵਿਚ ਖਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿੱਤ ਮੁਤਾਬਕ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਦਮ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੇ ਨਾਲੋਂ-ਨਾਲ ਆਮਦਨ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਜਾਣ ਦਾ ਵੀ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਅਮਲ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਫਾਇਤਸ਼ਾਹੀ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਬੇਲੋੜੇ ਗੈਰ-ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਖਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਬੰਦ

ਹੁਣ ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਅੱਜ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਨਾਲ ਮੇਲੋ। ਪਿਛਲੇ ਵੀਹ-ਪੱਚੀ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਛੱਡੋ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਜਿਣਸਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੇਲ, ਗੈਸ, ਅਨਾਜ ਆਦਿ, ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਦੁੱਗਣੀਆਂ-ਤਿੰਗਣੀਆਂ ਵਧ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਦਵਾਈਆਂ, ਬੱਸਾਂ, ਰੇਲਾਂ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਵਗੈਰਾ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧੇ ਹਨ। ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਮਜ਼ਦੂਰ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਦਾ ਇਕ ਕਮਰਾ ਉਸਦੀ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਕੁੱਲ ਤਨਖਾਹ ਦਾ 25-30% ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਖਪਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਖਰਚੇ ਜੇੜ ਲਈਏ ਤਾਂ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਹੀ ਕੁੱਝ ਬਚਦਾ ਹੈ।

ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਚੀਨ ਵਿਚ ਕੀਮਤਾਂ ਸਥਿਰ ਕਿਉਂ ਸਨ?

ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਚੀਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਕਾਰਕਾਂ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਕੇ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਪਹਿਲਾ, ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਲੀਹਾਂ ਉੱਪਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਕੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣੀ। ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਹੀ ਸਥਿਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦਿਆਂ ਸਭ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜਿਣਸਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਈ ਜਾਵੇ। 1974 ਵਿਚ ਚੀਨ ਅੰਦਰ ਅਨਾਜ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ 1949 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 2.4 ਗੁਣਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਪਾਹ, ਤੇਲ, ਖੰਡ, ਚਾਹ ਆਦਿ ਜਿਹੀਆਂ ਸਨਅਤੀ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਰਿਕਾਰਡਤੋਂ ਵਧਾ ਹੋਇਆ। ਖੇਤੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਇਸੇ ਸੰਤੁਲਿਤ ਵਾਧੇ ਸਦਕਾ ਹੀ ਹਲਕੀ ਤੇ ਭਾਰੀ ਸਨਅਤ ਦਾ ਵੀ ਤੇਜ ਵਿਕਾਸ ਹੋਇਆ। ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਉਪਲੱਬਧ ਜਿਣਸਾਂ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ ਵਿਚ ਦਸ-ਦਸ ਗੁਣਾ ਦਾ ਭਾਰੀ ਵਾਧਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਹਰ ਯੂਆਨ ਬਦਲੇ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਸੱਤ ਤੋਂ ਅੱਠ ਯੂਆਨ ਕਦਰ ਦੀਆਂ ਜਿਣਸਾਂ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਚਾਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਯੂਆਨ ਕਦਰ ਦੀਆਂ ਜਿਣਸਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸਟਾਕ ਵਿਚ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਇਹ ਭਾਰੀ ਵਾਧਾ ਹੀ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਸਥਿਰ ਹੋਣ ਦਾ ਭੌਤਿਕ ਆਧਾਰ ਸੀ।

ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਚੀਨ ਵਿਚ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਤੇ ਪੈਦਾਵਾਰਤਾ ਵਿਚ ਰਿਕਾਰਡਤੋਂ ਵਧੇ ਪਿੱਛੇ ਇਨਕਲਾਬ ਪੂਰਵ ਅਰਧ-ਜਗੀਰੂ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ, ਫੇਰ 1953 ਤੋਂ ਸਹਿਕਾਰੀ ਖੇਤੀ ਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੱਡ-ਅਕਾਰੀ ਕਮਿਊਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਖੇਤੀ ਦੇ ਸਮੂਹੀਕਰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨਾ ਅਹਿਮ ਕਾਰਨ ਸੀ। ਮਤਲਬ ਜ਼ਮੀਨ ਹੁਣ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਮਾਲਕੀ ਅਧੀਨ ਸੀ। ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਸਮੂਹਿਕ

ਬੀਤੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਰਿਕਾਰਡ ਵਧੀ ਹੈ (2021-22 ਵਿਚ ਇਹ 31.6 ਕਰੋੜ ਟਨ ਸੀ) ਪਰ ਤਾਂ ਵੀ ਇਹ ਅਬਾਦੀ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਥੋੜ੍ਹਾ ਕੁ ਹੀ ਵੱਧ ਹੈ। 'ਭੋਜਨ ਖੇਤੀ ਸੰਸਥਾ' ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ ਮੁਤਾਬਕ ਅਨਾਜ ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੱਧਰ ਹਨ 80% ਤੋਂ ਘੱਟ ਜਾਣੀ ਅਨਾਜ ਘਾਟਾ, 80-120% ਮਤਲਬ ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਤੇ 120% ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣੀ ਅਨਾਜ ਵਾਫਰ ਹੋਣਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾਵਾਰ ਇਸ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨਾਲੋਂ 10% ਹੀ ਵੱਧ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਦੂਜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਭਾਰਤ ਕੋਲ ਅਨਾਜ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਰੀ ਸੌਕੇ ਵਾਲਾ ਸਾਲ ਇਸ ਦੀ ਅਨਾਜ ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸਦੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਨੂੰ ਵਧਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅਹਿਮ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਅਨਾਜ ਉਪਲੱਬਧਤਾ 1961 ਦੇ 468.7 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਤੋਂ ਮਾਮੂਲੀ ਵਾਧੇ ਨਾਲ 500 ਗ੍ਰਾਮ ਤੱਕ ਹੀ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਚੀਨ ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾਵਾਰ, ਪੈਦਾਵਾਰਤਾ ਤੇ ਉਪਲੱਬਧਤਾ ਵਿਚ ਰਿਕਾਰਡ ਵਾਧੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਲੀਹਾਂ 'ਤੇ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਤਿੰਨਾਂ ਨੁਕਤਿਆਂ 'ਤੇ ਪੱਛਤਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਸਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਜਕੜੇ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾ ਮਾਲਕੀ ਕਾਰਨ ਖੇਤੀ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਟੋਟਿਆਂ ਵਿਚ ਖਿੰਡੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਸਿੱਧਾ ਅਸਰ ਖੇਤੀ ਤਕਨੀਕ 'ਤੇ, ਖੇਤੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਤੇ ਪੈਦਾਵਾਰਤਾ 'ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਸਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵੀ ਮਹਿੰਗਾਈ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਕ ਹੈ। ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਚੀਨ ਦੀਆਂ ਲੁਟੇਰਾ ਜਮਾਤਾਂ ਦਾ ਖੇਤੀ ਪੈਦਾਵਾਰ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜਿਣਸਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਤੋਂ ਬੇਅੰਤ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਟੂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਖੋਹ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੈਦਾਵਾਰ ਤੇ ਵਪਾਰ ਤੋਂ ਗਲਬਾ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਬਿਹਤਰ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜਿਣਸਾਂ ਦੇ ਭਾਅ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਖੇਤਰੀ ਵਖਰੇਵਿਆਂ ਤੇ ਮੌਸਮੀ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਖਰੇਵਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਦੇ ਸਰਹੱਦੀ ਤੇ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੇ ਕੌਮੀ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਖਾਸ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਚੀਨ ਜਿਹੇ ਵੱਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਖਾਣ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਦਵਾਈਆਂ, ਖੇਤੀ ਉਪਜਾਂ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਲੱਗਭੱਗ ਇਕਸਾਰ ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਇਸ ਵੇਲੇ 100-150 ਰੁਪਏ ਕਿੱਲੋ ਵਿਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਟਮਾਟਰ ਪੈਦਾਕਾਰ ਮੁਲਕ ਹੈ ਤੇ ਅਜੇ ਮਈ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਦੋ-ਦੋ ਰੁਪਏ ਕਿੱਲੋ ਭਾਅ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਨੂੰ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਸੁੱਟਣ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਵੀ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਪਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੇਖੋ, ਬਰਸਾਤਾਂ ਦੀ ਆਮਦ ਨੇ ਇੱਕੋ ਝਟਕੇ ਟਮਾਟਰਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਅਸਮਾਨੀ ਚੜ੍ਹ ਦਿੱਤੀ। ਇਹੀ ਹਾਲ ਹੁਣ ਪਿਆਜ਼, ਅਦਰਕ ਤੇ ਹੋਰ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਭੰਡਾਰਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਘੱਟ ਹੋਣ, ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਤੇ ਆਵਾਜਾਈ ਦਾ ਬਿਹਤਰ ਤੰਤਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬਰਸਾਤਾਂ ਆਦਿ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾਣ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕੀਮਤਾਂ ਬੇਤਹਾਸ਼ਾ ਵਧਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸਦੀ ਮਾਰ ਸਹਿਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਹੀ ਇਸਦਾ ਭਰਪੂਰ ਫਾਇਦਾ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਧਨੀ ਕਿਸਾਨਾਂ, ਵੱਡੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ, ਇਨਕਲਾਬੀ ਚੀਨ ਨੇ ਮੁਦਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਕੰਟਰੋਲ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਕੇ ਇਸਦੀ ਕਦਰ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਤੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਕੇ ਮਹਿੰਗਾਈ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਇਆ। ਚੀਨ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਹੀ ਮੁਦਰਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਨ ਅਥਿਤਿਆਰ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਹੀ ਵਧਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਚੀਨ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਬੈਂਕ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਕੇ, ਆਪਣੀਆਂ ਮੁਦਰਾਵਾਂ ਚਲਾ ਕੇ ਤੇ ਬੈਂਕਿੰਗ ਤੇ ਵਿੱਤ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਚੀਨ ਨੂੰ ਲੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਚੀਨ ਦੀ ਮੁਦਰਾ 'ਫਾਪੀ' ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਬਰਤਾਨਵੀ ਪੌਂਡ ਤੇ ਫੇਰ ਅਮਰੀਕੀ ਡਾਲਰ ਨਾਲ ਨੱਬੀ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਦਰਾਵਾਂ ਦੇ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਚੀਨੀ ਮੁਦਰਾ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਛੱਡਦੇ ਤੇ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ ਵਾਧੇ-ਘਾਟੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ 1935-37 ਦਰਮਿਆਨ ਬਰਤਾਨੀਆ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਤੇਜ਼ ਵਾਧੇ ਵੇਲੇ ਚੀਨ ਵਿਚ ਵੀ ਕੀਮਤਾਂ 34% ਤਕ ਵਧੀਆਂ ਸਨ। ਚੀਨ ਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਲੋਟੂ ਕੁਓਮਿਨਤਾਂਗ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਘਰੇਲੂ ਜੰਗ ਦੌਰਾਨ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾਏ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ 1928 ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣਾ ਲੋਕਾਈ ਬੈਂਕ ਕਾਇਮ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨੋਟ ਚਲਾ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਇਸ ਨੇ ਲੋਟੂਆਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮੁਦਰਾ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਅਰਥਚਾਰੇ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਭੰਨ ਦਿੱਤੀ।

ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਚੀਨ ਵਿਚ ਰੈਨਮੈਨਬੀ ਮੁਦਰਾ ਹੀ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰਕ ਮੁਦਰਾ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਤੈਅਸੁਦਾ ਹੱਦ ਤੋਂ ਉੱਪਰ, ਸਾਰੇ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਗੰਗਾ ਗਏ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਂਗ ਪਰਵਾਸੀ ਬਣੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵੀ ਮੁੜਦੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ

ਪਰਵਾਸ-3

ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਾਈ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਹਾਨੇ ਪਰਦੇਸ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਿਗਾਨੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਵਤਨ ਪਰਤਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ-ਟਾਂਵਾਂ ਹੀ ਭਾਵੇਂ ਹੋਵੇ। ਸਗੋਂ ਪਰਦੇਸ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਜਾਂ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਮੌਕਾ ਬਣੇ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਜਾਣ ਲਈ ਔਲਾਦ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਤਾਵਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੂਰਤਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਜਾਣ ਜੀ ਜਿਥੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਅਸੀਂ

ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ
ਫੋਨ: +91-80763-63058

ਤਾਂ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਾਂਗੇ। ਵਤਨ ਛੱਡਣਾ ਔਖਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪਰਦੇਸਾਂ ਦੀ ਇਸ ਖਿੱਚ ਦੇ ਇਕ ਨਹੀਂ, ਕਈ ਕਾਰਨ ਹਨ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਮਾਈ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ। ਪਰਦੇਸ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੇ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੰਮ ਮਿਲ ਗੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕੁਛ ਸੂਰਤਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਆਸ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ ਟੇਢੇ-ਵਿੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸੀ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਘੱਟ ਦਿਹਾੜੀ ਨਾਲ ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ਾਇਦਾ। ਨਵੇਂ ਪੰਡੀ ਨੂੰ ਆਖਰ ਰੋਟੀ ਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਤਾਂ ਚਾਹੀਦੀ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਘੱਟ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਗੋਬਾਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਬੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੈਸੇ ਬਚਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕੰਮ ਦਾ ਇਕ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੱਖ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿਰਤ ਦੀ ਕਦਰ ਹੈ। ਫਰੈਜ਼ਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਭੂਆ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਭਰਾ ਉਹਦੇ ਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਖਲੋਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਉਸ ਪੂਰੀ ਵਸੋਂ ਦੇ ਘਰ ਚਾਰ-ਦੀਵਾਰੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਸਨ। ਸੜਕ ਦੇ ਨਾਲ ਘਾਹ-ਬੂਟੇ ਸਨ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਮਕਾਨ ਸਨ। ਗੁਆਂਢੀ ਮਕਾਨ ਦਾ ਬੂਹਾ ਖੁੱਲ੍ਹਿਆਂ ਅੰਦਰ ਝਾੜ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਗੁਆਂਢੀ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਕਿੱਕਟੀ ਟੋਪੀ ਤੇ ਟੀਸ਼ਰਟ-ਨਿੱਕਰ ਵਾਲੇ ਗੋਰੇ ਨੇ ਬਾਹਰੋਂ ਗੈਰਜ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤੇ ਕਾਰ ਕੱਢ ਕੇ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਅੰਦਰੋਂ ਕੰਧਾਂ ਨਾਲ ਟੰਗੇ ਨਾਲੀਆਂ-ਔਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਹਨੇ ਕਾਰ ਵਿਚ ਰੱਖਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ, “ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡਰਾਈਵਰ ਹੈ ਕਿ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਪਲੰਬਰ?” ਉਹ ਹੱਸ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ, “ਇਹ ਇਸ ਕੋਠੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਤੇ ਇਹਦੇ ਕਈ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਕਿਰਾਏ ਉੱਤੇ ਚਾੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਡਾਲਰਾਂ ਵਿਚ ਕਰੋੜਪਤੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦਾ ਬਿਜਲੀ ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਦਾ ਫੋਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਆਪ ਜਾ ਕੇ ਠੀਕ ਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।” ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਜੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਦੇਸ

ਪਰਵਾਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਮੁੱਢ-ਕਦੀਮ ਦੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ-ਨਿਰਬਾਹ ਲਈ ਇੱਕ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਥਾਂ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਥੇ ਵੱਸਦਾ ਵੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਪਰਵਾਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਪਰਵਾਸ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤੀ ਵੱਖਰੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਧਰਤੀਆਂ ਲਈ ਜੋ ਪਰਵਾਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਤਾਣਾ-ਬਾਣਾ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਸਮਾਜਿਕ, ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਫਿਕਰ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਕਰ ਬਾਰੇ ਤਫਸੀਲ ਸਹਿਤ ਗੱਲਾਂ ਉੱਘੇ ਲਿਖਾਰੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਆਪਣੀ ਇਸ ਲੇਖ ਲੜੀ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਬੂਟਾਂ ਦੇ ਫੀਤੇ ਵੀ ਨੌਕਰ ਤੋਂ ਬੰਨ੍ਹਾਵੇ।” ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਕੰਮ ਉੱਤੇ ਲੱਗੇ ਹੋਣ ਦਾ ਮਿਹਨਾ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦਾ। ਮੇਰੇ ਦੇਖਣ-ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਇਕ ਵੀ ਮੌਕਾ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨੇ ਸਫ਼ਾਈ-ਸੇਵਕ ਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੰਜਾਬੀ ਬਾਰੇ ਨੱਕ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਮਾਹੌਲ ਦਾ ਇਕ ਸਲਾਹੁਣਜੋਗ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧਾਰਨ ਛੋਟੇ ਕੰਮ ਉੱਤੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦੀ ਸੰਗ-ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਅਸੀਂ ਸਾਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਦੇ ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸੀ। ਕੁਛ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦਿਸਦੇ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਆ ਕੇ ਬੁਰਸ਼ਾਂ, ਬੋਤਲਾਂ ਤੇ ਪੋਚਿਆਂ ਵਾਲੀ ਰੇੜ੍ਹੀ ਖੜ੍ਹੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਫਰਸ਼ ਉੱਤੇ ਡਾਂਗਦਾਰ ਪੋਚਾ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਮੇਰੇ ਬੁਲਾਇਆਂ ਉਹ ਬੇਝਿਜਕ ਆਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ-ਥਾਂ ਦੱਸ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਮੈਨੂੰ ਆਏ ਨੂੰ ਕੁਛ ਹੀ ਮਹਿੰਨੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਆਏ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਐਹ ਕੰਮ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਜੋਗੇ ਵਧੀਆ ਪੈਸੇ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।”

ਪਰਦੇਸੀ ਸਕੂਨ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਦਖਲ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉਥੇ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਹਿਜ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਸੱਜਣ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਬੰਦਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾ ਤੋੜੇ, ਉਹਦਾ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮਹਿਕਮੇ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕੋਈ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।” ਜੇ ਕੋਈ ਵਾਰ ਪੈ ਹੀ ਜਾਵੇ, ਸਾਡੀ ਕਲਰਕਸ਼ਾਹੀ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਸਕਲਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ। ਉਥੇ ਫਾਈਲ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ‘ਚਾਹ-ਪਾਣੀ’ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਾਬੂ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧ ਕੇ ਹਰ ਕੋਈ ਮਦਦ ਲੋੜਦੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਤੇ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਸਾਡੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਾਰ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਮੈਨੂੰ ਵੀਜ਼ਾ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ। ਕੰਪਿਊਟਰ ਤੋਂ ਸੰਬੰਧਤ ਦਫ਼ਤਰ ਲੱਭਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਅੱਧੀ ਤਸੱਲੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੀ ਹੋ ਗਈ। ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ: “ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਦਫ਼ਤਰ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ; ਵੀਜ਼ਾ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਈਮੇਲ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਦਿਓ; ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਚਿੱਠੀ-ਪੱਤਰ ਨਾ ਭੇਜਣਾ; ਸਾਡਾ ਹਾਂ-ਨਾਂਹ

ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਪਹਿਲੇ ਵੀਜ਼ੇ ਦੀ ਮੁਨਿਆਦ ਮੁੱਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ।” ਮੈਂ ਕਾਰਨ ਲਿਖਿਆ, “ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਜਾਣਿਆ-ਪਛਾਣਿਆ ਲੇਖਕ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸੇ ਸਾਲ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਰਾਜਕੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕੁਛ ਮੈਂ ਦੇਖਣਾ ਹੈ, ਏਨੇ ਕੁ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਦੇਖ ਲਵਾਂਗਾ, ਪਰ ਇਥੇ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮਾਂ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ, ਆਰਟ

ਗੈਲਰੀਆਂ, ਹੋਰ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੀਆਂ ਦੇਖਣਜੋਗ ਥਾਵਾਂ, ਕੁਦਰਤੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ, ਆਦਿ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਏਨਾ ਕੁਛ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਕੁਛ ਵੀ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ।” ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਵੀਜ਼ਾ ਸਮੇਂ-ਸਿਰ ਮੇਰੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਵਿਚ ਆ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਇਹ ਤਾਂ ਰਹੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਗੱਲ, ਹੁਣ ਇਕ ਕਿੱਸਾ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਵੀ ਸੁਣ ਲਵੋ। ਅਸੀਂ ਸਲੀਨਸ ਦਾ ਜ਼ਰਾਇਤੀ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਦੇਖਣ ਗਏ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਇਕ ਫੱਟੇ ਉੱਤੇ ਗੋਲ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਟੋਪੀਆਂ-ਟੋਪ ਟੰਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਲਗਿਆ, ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਲੀ ਕਿੱਲੀ ਉੱਤੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਦਸਤਾਰ ਹੈ! ਵਿਚਕਾਰ ਲਿਖੇ ਵੇਰਵੇ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਇਥੋਂ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦਸਤਾਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਮੋਬਾਈਲ ਵਿਚ ਇਸ ਲਿਖਤ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਸਾਂਝ ਲਈ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਉਹ ਲਿਖਤ ਕਾਗਜ਼ ਉੱਤੇ ਉਤਾਰਨੀ ਚਾਹੀ ਤਾਂ ਫਿੱਕੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪੜ੍ਹੀ ਨਾ ਜਾ ਸਕੀ। ਮੇਰੀ ਬੇਟੀ ਕਹਿੰਦੀ ਮੈਂ ਮੇਲ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮੇਰਾ ਲੇਖਕ ਹੋਣਾ ਵਧਾ-ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਲਿਖ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਰੁਅਬ ਪਵੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਧਾਰਨ ਮੇਲ ਕਰਦੀ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਜਵਾਬ ਉਡੀਕੋ। ਉਹਨੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਏਨਾ ਲਿਖਿਆ, “ਅਸੀਂ ਕੱਲ੍ਹ ਟੋਪ-ਟੋਪੀਆਂ ਵਾਲੇ ਫੱਟੇ

ਦੀ ਲਿਖਤ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਲੈ ਗਏ ਸੀ। ਉਹ ਪੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕੀ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਲਿਖਤ ਭੇਜਣ ਦੀ ਖੋਚਲ ਕਰੋਗੇ?” ਕੁਛ ਹੀ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਜਵਾਬ ਆਇਆ, “ਸਾਡੇ ਇਥੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਮਾਫ਼ੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ।” ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਏਨੀ ਕਾਹਲ ਹੈ, ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੇ ਦਿਨ ਦਾ ਹੋਊ, ਤਿੰਨ ਦਾ ਹੋਊ!” ਬੇਟੀ ਬੋਲੀ, “ਨਹੀਂ ਪਿਤਾ ਜੀ, ਇਥੇ ਸਮਾਂ ਲੱਗਣ ਦਾ ਭਾਵ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਮਿੰਟਾਂ-ਘੰਟਿਆਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਦਿਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਦਫ਼ਤਰ ਤੋਂ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਅਣਕੀਤਾ ਛੱਡਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਨਹੀਂ।” ਠੀਕ ਹੀ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਮਗਰੋਂ ਮੇਲ ਆ ਗਈ, “ਮੈਨੂੰ ਸਾਡੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਤ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੇਜਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੇਰ ਲਈ ਮਾਫ਼ੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।”

ਇਥੇ ਸਾਡੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਇਕ ਝਾੜ ਪਾ ਲੈਣਾ ਵੀ ਠੀਕ ਰਹੇਗਾ। ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ ਦੇ ਜਗਤ-ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੈਟੀ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਵਿਚੋਂ ਮੈਂ ਕੁਛ ਚਿੱਤਰਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਲਿਖ ਲਿਆਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਛ ਨਾਂ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਸਨ। ਮੈਂ ਦੇਸ ਪਰਤ ਕੇ ਯਾਤਰਾਨਾਮਾ ਲਿਖਣ ਲਗਿਆਂ ਸੋਚਿਆ, ਜਿਸ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਬੁੱਤਕਾਰ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮੈਡਮ ਤੂਸਾਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਥੋਂ ਦੇ ਉਹਦੇ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਟੂਸਾਓ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਚਿੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਵੀ ਪਤਾ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਭਾਰਤੀ ਲਲਿਤ ਅਕਾਦਮੀ, ਦਿੱਲੀ ਆਰਟ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਦੇ ਜਾਣਕਾਰ ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਮਾਜਰਾ ਦੱਸ ਕੇ ਉਹ ਪੰਜ-ਛੇ ਨਾਂ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ। ਮੇਰੀਆਂ ਤਿੰਨਾਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ; ਮੁਕੰਮਲ ਚੁੱਪ!

ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਹਰ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਆਦਮੀ ਅਮਾਨਵੀ ਪੁਲਸ ਨਾਲ ਵਾਰ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਦੀ ਪੁਲਸ ਦੀ ਸਾਡੀ ਪੁਲਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਲ ਸਾਂਝੀ ਨਹੀਂ। ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸਿਆਸਤ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਮਰੀਕਾ ਮਿਲ ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਿੱਤਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਸਾਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਦਿਖਾਉਣ ਲੈ ਗਿਆ। ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੱਧੂ ਵੀ ਉਥੇ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹੀ ਇਕ ਥਾਂ ਜਾ ਕੇ ਸਿਆਸਤ ਰਾਹ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਕਾਰ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਠੀਕ ਥਾਂ ਲਾਈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਰਾਹ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਡੀਕਣ ਲਗਿਆ। ਏਨੇ ਨੂੰ ਸੜਕ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਪੁਲਸੀਆ ਆਪਣੀ ਗਡੀਰੀ ਜਿਹੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਸਿਆਸਤ

ਨੇ ਕੁਛ ਵੀ ਬੋਲੇ ਬਿਨਾਂ ਉਂਗਲ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਦੇਖ ਕੇ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਹੱਸਿਆ, “ਉਹ ਤਾਂ ਔਹ ਗਿਆ ਤੇਰੀ ਖੜ੍ਹੀ ਉਂਗਲ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ!” ਸਿਆਸਤ ਨੇ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, “ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਂਗਾ। ਇਥੇ ਪੁਲਸ ਵਾਲੇ ਵੀ ਨੇਮ ਤੋੜਨ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ। ਉਹ ਅਗਲੇ ਯੂ-ਟਰਨ ਤੋਂ ਮੁੜ ਕੇ ਆਉਂਗਾ।” ਉਹਨੇ ਕੁਛ ਹੀ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਦੁਆ-ਸਲਾਮ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਪੁੱਛੀ। ਰਾਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾ ਕੇ ਤੇ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਸਮਝ ਗਏ ਹੋਣ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਵੰਡਦਾ ਆਪਣੀ ਗਡੀਰੀ ਵਿਚ ਜਾ ਚੜ੍ਹਿਆ।

ਕਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਸਿਆਸਤ, ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਤੇਰੀ ਅਮਰੀਕੀ ਪੁਲਸ, ਲੋਗਤ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ!... ਹੁੰਦਾ ਸਾਡਾ ਸ਼ੇਰ ਪੰਜਾਬੀ ਪੁਲਸੀਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਕਿਸੇ ਯੂਟਰਨ ਤੱਕ ਜਾਏ ਬਿਨਾਂ ਸੜਕ ਐਥੇ ਹੀ ਸਿੱਧੀ ਲੰਘਣੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਪੁਲਸ ਲਈ ਕੋਈ ਨੇਮ-ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਨਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ। ਆ ਕੇ ਉਹਨੇ ਪੁੱਛਣਾ ਸੀ, ਉਂਗਲ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਮੈਨੂੰ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਪਿਓ ਦਾ ਨੌਕਰ ਹਾਂ ਉਏ? ਤੇ ਫੇਰ ਠੀਕ ਥਾਂ ਖੜ੍ਹਾਈ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹਨੇ ਕਾਰ ਦੇ ਡੰਡਾ ਮਾਰ ਕੇ ਕਹਿਣਾ ਸੀ, ਇਹ ਆਬਦੀ ਮਾਂ ਇਥੇ ਕਿਉਂ ਖੜ੍ਹੀ ਕੀਤੀ ਐ?” ਸਿਆਸਤ ਮੁਸਕਰਾਇਆ, “ਇਥੇ ਇਉਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।”

ਜਨਤਕ ਵਾਹ ਵਾਲਾ ਹਰ ਕੋਈ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਟੋਰ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਇਕ ਪੰਜਾਬਣ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, “ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਘਰ-ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਵੀ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉੱਤੇ ਛੱਡ ਆਓ। ਗਾਹਕ ਨੂੰ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਹੀ ਮਿਲਣਾ ਹੈ।” ਅਸੀਂ ਸਟੈਨਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇਖ ਕੇ ਨਿੱਕਲੇ ਤਾਂ ਗੋਰੀ ਰਿਸੈਪਸ਼ਨਿਸਟ ਕਹਿੰਦੀ, “ਸਰ, ਕੋਹੋ ਜੇਹੀ ਲੱਗੀ ਸਾਡੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ?” ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਕੱਚੀ ਪਹਿਲੀ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ।” ਉਹ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਹੱਸੀ, “ਤੁਸੀਂ ਆਓ ਸਹੀ, ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਡਾਕਟਰੇਟ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰਾਂਗੇ।” ਜਨਤਕ ਵਾਹ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹਰ ਥਾਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਜੇ ਮੈਂ ਕੂੜੇ-ਕਚਰੇ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੇ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਸੜਕਾਂ, ਨਿਰਵਿਘਨ ਆਵਾਜਾਈ, ਕਣਕਦੀ ਨਿਰਮਲ ਪਾਣੀ, ਸਾਨਦਾਰ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੇ ਕਲਾ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਭਵਨਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਲੇਖ ਬਹੁਤ ਲੰਮਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸਾਂ ਦੀਆਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਨੀਤੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਦਖਲਬਾਜ਼, ਜੰਗਬਾਜ਼, ਲੋਟੂ ਤੇ ਧੱਕੜ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਸਮੇਤ ਆਪਣੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਵਧੀਆ ਮਾਹੌਲ ਤੇ ਚੰਗਾ ਜੀਵਨ-ਮਿਆਰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪਰਦੇਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਪਰਵਾਸੀ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਦੇਸ ਨੂੰ ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਠੀਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਨ ਸ਼ਾਇਰ ਮੀਰ ਦਾ ਮਿਸਰਾ ਹੁਧਾਰਾ ਮੰਗ ਕੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ: ਕੌਨ ਆਏ ਮੀਰ ਪਰਦੇਸ ਕੀ ਗਲੀਆਂ ਛੋੜ ਕਰ!

ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਚੀਨ ਨੇ ਮਹਿੰਗਾਈ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਕਿਵੇਂ ਪਾਇਆ?

(ਪਿਛਲੇ ਸਫ਼ੇ ਦਾ ਬਾਕੀ)
ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਤੇ ਅਕਸਰ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰਾ ਕਰ ਕੇ ਉਪਰਲੇ ਖਰਚਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਗਿਆ। ਸੰਤੁਲਨ ਤਹਿਤ ਆਖਰੀ ਅਹਿਮ ਨੁਕਤਾ ਹੈ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਅਦਾਇਗੀਆਂ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ। ਇਸ ਤਹਿਤ ਘਰੇਲੂ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਰਜ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਣੇ ਬਗੈਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਪਾਰ ਵਿਚ ਦਰਾਮਦਾਂ-ਬਰਾਮਦਾਂ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ। ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਚੀਨ ਨੇ ਇਸੇ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਮਣਾ-ਮੂੰਹੀ ਵਧਾਇਆ। ਹੁਣ ਉਪਰੋਕਤ ਤੀਸਰੇ ਨੁਕਤੇ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।

ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜੇ ਬਜਟ 'ਤੇ ਨਿਗੂ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਅਕਸਰ ਘਾਟੇ ਵਾਲਾ ਬਜਟ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਰਮਾਏਦਾਰਾ ਪੱਖੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੈਕਸ ਰਿਆਇਤਾਂ, ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਸਦੇ ਖਰਚੇ ਅਕਸਰ ਇਸਦੀ ਆਮਦਨ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਪਰੋਂ ਆਮਦਨ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਲਈ ਆਮ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਬੋਝ ਸੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਰਾਜਕੋਸ਼ੀ ਘਾਟਾ ਇਸ ਦੀ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ 6.4% ਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਨੰਬਰਾਂ ਵਿਚ 17.3 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਘਾਟੇ ਨੂੰ 2025-26 ਤੱਕ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ 4.5% ਤੱਕ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਟੀਚਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਟੀਚੇ ਤਹਿਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਡੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ 'ਤੇ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਟੈਕਸ ਦਾ ਬੋਝ ਵਧਾਵੇਗੀ ਸਗੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਮਾਤੀਆਂ-ਮੋਟੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਕੱਟ ਲਾਵੇਗੀ। ਜਿੱਥੋਂ

ਤੱਕ ਖਰਚੇ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਹਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ 51% ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪੱਛੜ ਕੇ ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਖਰਚੇ ਘਟਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਲਟਾ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਲਾਗਤ ਬੇਹੱਦ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦਸੰਬਰ 2022 ਤੱਕ ਅਜਿਹੀ ਦੇਰੀ ਕਾਰਨ ਹੋਇਆ ਕੁੱਲ ਨੁਕਸਾਨ ਵਧ ਕੇ 4.5 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਦੇ ਅਸਲ ਮਿੱਥੇ ਖਰਚਿਆਂ ਨਾਲੋਂ 22% ਵੱਧ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਖਰਚੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਤੇ ਮੁਦਰਾ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਸਦੀ ਕਦਰ 'ਤੇ ਵੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਅੱਗੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਪਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਵਪਾਰ ਘਾਟਾ ਕਾਫ਼ੀ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਮਈ ਮਹੀਨੇ ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਦਾ ਵਪਾਰ ਘਾਟਾ ਵਧ ਕੇ 22.1 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਹੇ ਇਸ ਘਾਟੇ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤ ਦਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਭੰਡਾਰ ਖੁਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਾਖ ਹੋਰ ਡਿੱਗਦੀ ਹੈ। ਵਧ ਰਹੇ ਵਪਾਰ ਘਾਟੇ ਨੂੰ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਰਭਰਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਤੋਂ ਵੀ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਦਰਾਮਦਾਂ ਦਾ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸਾ ਇਸ ਦੀਆਂ ਤੇਲ ਦਰਾਮਦਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਤੇਲ ਦਰਾਮਦ ਬਿੱਲ ਇਸ ਦੇ ਕੁੱਲ ਦਰਾਮਦ ਖਰਚਿਆਂ ਦਾ ਲਗਭਗ 25% ਬਣਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਖਪਦੇ ਤੇਲ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਡੀਜਲ ਦੀ 70% ਤੇ ਪੈਟਰੋਲ ਦੀ 95% ਖਪਤ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਖੇਤਰ ਲਈ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਿੱਜੀ ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਖਪਤ ਵੀ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦਾ ਘੇਰਾ ਵਧਾ ਕੇ ਇਸ ਖਪਤ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਹੇਠਾਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿੱਧਾ-ਸਿੱਧਾ ਮਤਲਬ ਨਿੱਜੀ ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਸਨਅਤ ਦੇ ਮੁਨਾਫਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਟ ਲਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇਸ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾ ਨਿਜ਼ਾਮ ਵਿਚ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ।

ਨਿਚੋੜ

ਅਜੋਕੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਬਾਕੀ ਅਲਾਮਤਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਸਰਮਾਏਦਾਰਾ ਨਿਜ਼ਾਮ ਆਪਣੇ ਪੂਰੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਸ ਅਲਾਮਤ 'ਤੇ ਨਾ ਕਾਬੂ ਪਾ ਸਕਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਪਾ ਸਕੇਗਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਚੀਨ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਅਰਥਚਾਰਾ, ਜਿੱਥੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁਨਾਫੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ, ਹੀ ਮਹਿੰਗਾਈ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਅਜਿਹੇ ਨਿਜ਼ਾਮ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਕੀਮਤਾਂ ਸਥਿਰ ਹੋਣ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੋਵੇ, ਉਥੇ ਹੀ ਲੋਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਂ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮਹਿੰਗਾਈ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਇਸਦੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ 'ਤੇ ਉਤਮਤਾ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਹੋ...

ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਇੱਕ ਹਾਦਸੇ ਦੌਰਾਨ ਗੁਰਸੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਭਣੇਈਏ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਟੱਬਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗਿਣਤੀਆਂ-ਮਿਣਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਭਣੇਈਏ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਮੌਕੇ ਕੈਨੇਡਾ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨੌਜਵਾਨ ਕਰਨਵੀਰ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਜੋ ਸਪੇਨ ਤੋਂ ਕੈਨੇਡਾ ਪੁੱਜਿਆ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਲਾਉਣ ਲਈ ਜਗਸੀਰ ਅਤੇ ਕਰਨਵੀਰ ਦੀ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਪੜ੍ਹੋ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ...

ਕਰਨਵੀਰ

ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸੇਖਾ
ਫੋਨ: +1-778-231-1189

ਉਸ ਸਕੂਲ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਲਿਆ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਪੰਜਾਹ-ਪਚਵੇਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਆਦਮੀ ਆਪਣੀ ਟਿਊਟਾ ਕਰੋਲਾ ਕਾਰ ਨਾਲ ਕਰਨਵੀਰ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਕਰਨਵੀਰ ਦੇ ਕਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਸਾਰ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਪਹਿਲਾਂ ਚਲਾਈ ਐ ਕਾਰ?”

“ਹਾਂ ਜੀ ਅੰਕਲ, ਸਪੇਨ ‘ਚ ਚਲਾਉਂਦਾ ਆਇਆਂ।”

“ਅੱਛਾ-ਅੱਛਾ ਫੇਰ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਈ ਹੋਣੈ ਕੰਟਰੋਲ ਬਾਰੇ।”

ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਕਾਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ‘ਤੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮਾਰੀ ਤੇ ਬੋਲਿਆ, “ਹਾਂ ਜੀ।”

“ਚਲੋ ਫੇਰ।”

ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਕਾਰ ਤੋਰ ਲਈ।

“ਸਟਾਪ ਸਾਈਨ ਤੋਂ ਸੱਜੇ ਮੋੜ ਲਈ।”

ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਹਰਓਨਟੇਰੀਓ ਸੜਕ ਤੋਂ ਕਾਰ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਮੋੜ ਲਈ।

“ਸਪੇਨ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਰਿਹੈ?”

“ਚਾਰ ਕੁ ਸਾਲ।”

“ਉੱਥੇ ਕਿਵੇਂ ਅੱਪੜੇ?”

“ਸਟੂਡੈਂਟ ਵਜੋਂ।”

“ਉੱਥੇ ਫਿਰ ਗੱਲ ਨੀ ਬਣੀ?”

“ਬਣ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ ਉੱਥੇ ਹੋਰ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਸੱਦਣ ਦੇ ਚਾਨਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਨੇਡਾ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧੀਆ ਮੁਲਕ ਏ। ਏਥੇ ਪੱਕੇ ਹੋ ਕੇ ਹੋਰ ਭੈਣ ਭਾਈ ਨੂੰ ਵੀ ਬੁਲਾ ਸਕਦਾ ਵਾਂ।”

“ਠੀਕ ਸੋਚਿਆ। ਅੱਛਾ, ਹੈ ਕੋਈ ਭੈਣ ਭਾਈ ਪਿੱਛੇ?”

“ਹਾਂ ਜੀ, ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਤੇ ਛੋਟਾ ਭਰਾ। ਮੇਰੀ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਠੀਕ ਏ ਜੀ?”

“ਹਾਂ ਹਾਂ। ਸਿੱਧਾ ਲਈ ਚੱਲ। ਸਪੇਨ ‘ਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨੀ ਫੇਰ?” ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਦੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਆਈ ਕਿ ਕਹੋ, ‘ਅੰਕਲ, ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਐਨੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈ ਲਈ, ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਕਨੇਡੀਅਨ ਕੁੜੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੀ ਕਰਵਾ ਦਿਓ’ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਨਾ ਕਿਹਾ ਤੇ ਬੋਲਿਆ, “ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਤਾਂ ਬੋਨੂੰ ਪਤਾ ਈ ਏ ਜੀ। ਪੜ੍ਹਨ ਬੋੜ੍ਹੇ, ਕੰਮ ਕਰਨ ਆਈਦਾ ਏ। ਕਰਜ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਤਾਂ ਲਾਹੁਣਾ ਹੁੰਦਾ ਨਾ।”

“ਸਹੀ ਗੱਲ ਐ। ਪਾਰਕਿੰਗ ਲਵਾ ਕੇ ਦੇਖੀਏ ਕਿ ਲਾ ਲੈਣਾ? ਲਾ ਹੀ ਲੈਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਐਨੇ ਸਾਲ ਚਲਾਈ ਐ ਕਾਰ। ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਬੁੱਕ ਕੀਤਾ ਹੋਇਐ?”

“ਨਹੀਂ ਜੀ। ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਏ। ਡੇਟ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।”

“ਉਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣੀ ਛੇਤੀ।”

“ਕੀ ਇਲਾਜ ਏ ਜੀ ਫਿਰ? ਮੈਂ ਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟਰੱਕ ਦਾ ਲਾਈਸੈਂਸ ਲੈਣਾ ਏ।”

“ਗੱਲ ਏਦਾਂ ਬਣੀ ਤੂੰ ਕਾਰ ਤਾਂ ਠੀਕ

ਹਨੇਰੇ ਰਾਹ

ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸੇਖਾ (ਕੈਨੇਡਾ) ਦਾ ਨਾਵਲ ‘ਹਨੇਰੇ ਰਾਹ’ ਟਰੱਕਿੰਗ ਸਨਅਤ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹਕੀਕਤਾਂ ਦੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਤੌਰ ਲਿਖਾਰੀ ਉਹਦੀ ਅੱਖ ਉਹ ਹਨੇਰੇ ਖੁੰਜੇ ਵੀ ਫਰੋਲ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਓਹਲੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਅਤੇ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਪਹੁੰਚ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਲਈ ਸੋਨੇ ‘ਤੇ ਸੁਹਾਗੇ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ‘ਹਨੇਰੇ ਰਾਹ’ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਝਾਗਦੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਰਾਹ ਰੁਸ਼ਨਾਉਣ ਵੱਲ ਵਧਾਏ ਕਦਮ ਹਨ।

ਚਲਾਉਣੇ ਪਰ ਰਿਸਕ ਵੱਡਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨਰ ਘਰੋਂ ਘਰਵਾਲੀ ਨਾਲ ਲੜ ਕੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਉਸ ਨੇ ਤੇਰੇ ‘ਤੇ ਕੱਢ’ ਤਾ ਫੇਰ ਗੜਬੜ ਹੋਜ਼ੂ। ਸਾਲ ਭਰ ਤੂੰ ਫਿਰ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਨੀ ਦੇ ਸਕਣਾ।”

“ਫੇਰ ਜੀ?”

“ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬੰਦਾ ਹੈ ਇੱਕ ਔਰੋਜਵਿਲ ਸ਼ਹਿਰ ‘ਚ। ਏਥੋਂ ਦੇ ਘੰਟੇ ਲੱਗਦੇ ਆ। ਉੱਥੇ ਭਾਵੇਂ ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਦਾ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਬੁੱਕ ਕਰ ਲਈਏ। ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸਦੈਂ ਬਈ ਤੂੰ ਟਰੱਕ ਦਾ ਲਾਈਸੈਂਸ ਲੈਣਾ। ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਰ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਫੇਰ ਈ ਟਰੱਕ ਦਾ ਮਿਲੇਗਾ ਪਰ ਡਾਲੇ ਲੱਗਣਗੇ।”

“ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਲੱਗਣਗੇ ਜੀ?”

“ਪੰਦਰਾਂ ਸੌ ਲੈਣਾ ਏ। ਮੇਰੀ ਵੀ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਦੀ ਦਿਹਾੜੀ ਹੈ। ਕਾਰ ‘ਚ ਗੈਸ ਵੀ ਪੈਣਾ।”

ਕਰਨਵੀਰ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ। ਅੰਕਲ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਬੈਂਪਟਨ ‘ਚ ਤਾਂ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਵਾਰੀ ਨੀ ਆਉਣੀ। ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਮੇਰਾ ਫੋਨ ਨੰਬਰ ਤਾਂ ਹੈਗਾ ਈ ਆ। ਫੇਰ ਸੋਚ ਕੇ ਦੱਸ ਦੇਵੀ।”

ਜੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਹੀ ਵਿਗੜ ਜਾਵੇਗਾ। ਫੇਰ ਕਨੇਡਾ ਦਾ ਤਾਂ ਖਿਆਲ ਹੀ ਛੱਡਣਾ ਪਵੇਗਾ।” ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੀ ਹਾਮੀ ਭਰ ਦਿੱਤੀ। ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਔਰੋਜਵਿਲ ਸ਼ਹਿਰ ‘ਚ ਕਾਰ ਦਾ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਦੇ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਅੰਕਲ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਡਾਲਰ ਨਾ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਪਾਸ ਉਸ ਨੇ ਫੇਰ ਵੀ ਹੋ ਹੀ ਜਾਣਾ ਸੀ।

—

ਕਰਨਵੀਰ ‘ਘੰਟੇ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ’ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਮੂਹਰੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਟਾਈਮ ਦੇਖਣ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਜੈਕਟ ਵਿਚੋਂ ਫੋਨ ਕੱਢਿਆ। ਅੱਠ ਵੱਜਣ ਵਿਚ ਦਸ ਮਿੰਟ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਹਾਲੇ ਤਕ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਦੂਜੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਸੈੱਲ ਫੋਨ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਛਤਰੀ ਫੜ ਲਈ ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਨਿੱਘਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜੈਕਟ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ। ਮੀਂਹ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਮੂਹਰੇ ਬਣੇ ਵਾਧਰੇ ਹੇਠ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਮਗਰ ਲਾਈਨ ਲੱਗਣੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਉਹ ਧਾਅ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹੁੰਚੇਗਾ ਤਾਂ ਕਿ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਟਰੱਕ ਬੈਕ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਰੀ ਆਵੇ। ਕੱਲ੍ਹ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੀ ਬੱਸ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਦਸ ਵਜੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ। ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ। ਟਰੱਕ ਸਕੂਲ ਵਾਲਾ ਨੌਜਵਾਨ ਪਹਿਲੇ ਚਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋਕਟਿੰਗ ਕਰਵਾ ਕੇ ਚਲਦਾ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਕਿਸੇ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨਰ ਨੂੰ ਖਵਾਉਣ-ਪਿਆਉਣ ਲਿਜਾਣਾ, ਜਿਹੜਾ ਬੋਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰੇ।”

ਨੌਜਵਾਨ ਸਵੇਰੇ ਨੌਂ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਤਕ ਸਿਖਾਂਦਰੂਆਂ ਦਾ ਪੰਦਰਾਂ ਕੁ ਮਿੰਟ ਦਾ ਗੇੜਾ ਕਢਵਾ ਦਿੰਦਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉੱਥੋਂ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਆਖਦਾ ਕਿ ਅੱਜ ਫਲਾਣੇ ਦਾ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਦਿਵਾਉਣ ਚੱਲਿਆ। ਕਈ ਵਾਰ ਉਹ ਬਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਉਸ ਕੋਲ ਆਪਣਾ ਯਾਰਡ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਸ ਪਲਾਜ਼ੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਸਕੂਲ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਪਾਰਕਿੰਗ ਲਾਟ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਵਿਹਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸਿਖਾਂਦਰੂਆਂ ਨੂੰ ਟਰੱਕ ਬੈਕ ਕਰਨ ਦੀ ਉੱਥੇ ਹੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੰਦਾ। ਪਰਸੋਂ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਸਰ, ਸਿੱਧਾ ਟਰੱਕ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ ਏ, ਹੁਣ ਬੈਕ ਲਾਉਣੀ ਵੀ ਸਿਖਾ ਦਿਓ।”

“ਠੀਕ ਹੈ ਕੱਲ੍ਹ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਵੀ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰੀ।” ਨੌਜਵਾਨ ਬੋਲਿਆ। ਤੇ ਕੱਲ੍ਹ ਉਸ ਦੀ ਵਾਰੀ ਨਾ ਆਈ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਰਨਵੀਰ ਦੇ ਚੇਤੇ ਵਿਚ ਰੁਪਿੰਦਰ ਦਾ ਮਸੋਸਿਆ ਚਿਹਰਾ ਆ ਗਿਆ। ਰਾਤ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਭਾਬੀ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਮੈਥੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਲਈ ਬੱਸ ਸਟਾਪ ਤਕ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਹੋਣਾ। ਅੱਜ ਮੈਂ ਖੱਜਲ ਹੋ ਕੇ ਮੁੜ ਆਇਆ ਵਾਂ। ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਿਆ। ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਏ, ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਬੈਕ ਲਾਉਣੀ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸੇ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਏ।”

“ਕਰਨ, ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੰਮ

ਲੰਘਦਾ ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਬੋਲਿਆ, “ਇੱਥੇ ਖੜ੍ਹਨ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ। ਅੱਜ ਨਹੀਂ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ। ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਆ ਕੇ ਖੜ੍ਹੋ। ਦਫ਼ਤਰ ਅੱਠ ਵਜੇ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਆ ਕੇ ਖੜ੍ਹੋ।”

ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਛੇ ਵਜੇ ਹੀ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਮੂਹਰੇ ਦੋ ਜਿਊਟੋ ਹੋਰ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਦਫ਼ਤਰ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਸਾਰ ਹੀ ਕਰਨਵੀਰ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆ ਗਈ। “ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਹਿਸਟਰੀ ਮੰਗਵਾ ਲਵੋ ਤੇ ਸੜਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਟੈਸਟ ਦੇ ਦਿਓ। ਉਹ ਟੈਸਟ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਬੁੱਕ ਕਰਵਾ ਦਿਓ।” ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ।

ਕ ਰ ਨ ਵੀ ਰ ਆਪਣੀ ‘ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਹਿਸਟਰੀ’ ਲੈ ਕੇ ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਫਿਰ ਛੇ ਵਜੇ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਜਾ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਦਿਨ ਠੰਢ ਹੱਥ ਪੈਰ ਸੁੰਨ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਸੀਤ ਹਵਾ ਉਸ ਦੇ ਪਾਏ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਹਿਆਂ ਪਾੜ ਕੇ ਉਸ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ-ਪਿੱਛੇ ਖੜ੍ਹੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਸਾਥੀ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਜਣਾ ਕੁੱਝ

ਦੇਰ ਜਾ ਕੇ ਕਾਰ ਵਿਚ ਗਰਮ ਹੋ ਆਉਂਦਾ, ਦੂਜਾ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦਾ। ਕਰਨਵੀਰ ਇਕੱਲਾ ਸੀ। ਦੋ ਘੰਟੇ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਸੁੰਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਦੀ ਠੰਢ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਝੁਣਝਟੀ ਆਈ। “ਆਇਆ ਨੀ ਹਾਲੇ ਕੋਈ?” ਇਸ ਆਵਾਜ਼ ਨੇ ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦਿਨ ਦੀ ਸੀਤ ਹਵਾ ਵਾਲੀ ਠੰਢ ‘ਚੋਂ ਅੱਜ ਦੇ ਮੀਂਹ ਵਿਚ ਮੋੜ ਲਿਆਂਦਾ।

ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਦੇਖਿਆ। ਫਿਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਹੈਲੋ ਮਨਦੀਪ, ਨਹੀਂ, ਹਾਲੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਜੇ ਟਰੱਕ ਹੀ ਏਥੇ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰੀ-ਟ੍ਰਿੱਪ ਇਨਸਪੈਕਸ਼ਨ ਹੀ ਦੁਹਰਾ ਲੈਂਦੇ।”

“ਉਹ ਤਾਂ ਰੱਟਿਆ ਪਿਐ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਹੋਵੇ ਫੇਰ ਐ।” ਮਨਦੀਪ ਬੋਲਿਆ।

“ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ ਲੈਸਨ ਲੈਂਦਿਆਂ ਨੂੰ?”

“ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਚੱਲੇ ਆ। ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਬਈ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਚ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਦਿਵਾ ਦਿਊਗਾ।”

ਜੇ ਇਹਦੀ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਵਾਲੇ ਦੀ ਹਾਲੇ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਆਈ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਬਾਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਾਲੇ ਦੀ ਕਦੋਂ ਆਈ?” ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਬੋਲਿਆ, “ਵਾਅਦਾ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਕੀ ਏ?”

“ਅੱਜ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਬੁੱਕ ਕਰਦੇ ਆਂ ਕੱਲ੍ਹ ਕਰਦੇ ਆਂ ਆਖ ਛੱਡਦੈ।”

“ਲੱਗਦੈ ਕਿ ਜੂਨ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਟਪਾਉਗਾ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਜੂਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਈਸੈਂਸ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਆ। ਏਸ ਕਰ ਕੇ ਡੇਟਾਂ ਨੀ ਮਿਲਦੀਆਂ।” ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਖੜ੍ਹਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਿਖਾਂਦਰੂ ਬੋਲਿਆ।

“ਹਾਂ ਬਈ ਸੁਰਜੀਤ, ਆ ਗਿਆ? ਫੇਰ ਲਾਰੇ ਨਾ ਨਾ ਲਾਵੇ, ਸਿੱਧਾ ਆਖ ਦੇਵੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਦੇ ਬੈਠਾਂ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਕੂਲ ਦੇਖ ਲੈਂਦਾ। ਓਧਰੋਂ ਰੂਲ ਚੋਜ਼ ਹੋ ਜਾਣੇ ਆ।” ਮਨਦੀਪ ਬੋਲਿਆ।

“ਸਿਰੇ ਸੱਟ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ ਵਾਲਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਹਿੰਦੇ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਦਿਵਾ ਦਿੰਦਾ। ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਡੇਟਾਂ ਪਰ ਉਹ ਫ਼ੀਸ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਲੈਂਦਾ। ਨਾਲੇ ਸੁਣਦੇ ਆਂ ਕਿ ਹੈ ਕੱਥਾ।”

“ਤੇ ਦੱਸ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਲੇਟ ਆਉਂਗੀ।” ਰੁਪਿੰਦਰ ਬੋਲੀ। ਉਸ ਦਾ ਮਸੋਸਿਆ ਜਿਹਾ ਚਿਹਰਾ ਦੇਖ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਚੱਲ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਮੈਂ ਫੇਰ ਲੇਟ ਚਲਾ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਕੰਮ ‘ਤੇ ਦੱਸ ਆਇਓ।”

“ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ। ਤੂੰ ਚਲਿਆ ਜਾਈਂ, ਮੈਂ ਐਡਜਸਟ ਕਰ ਲਵਾਂਗੀ।”

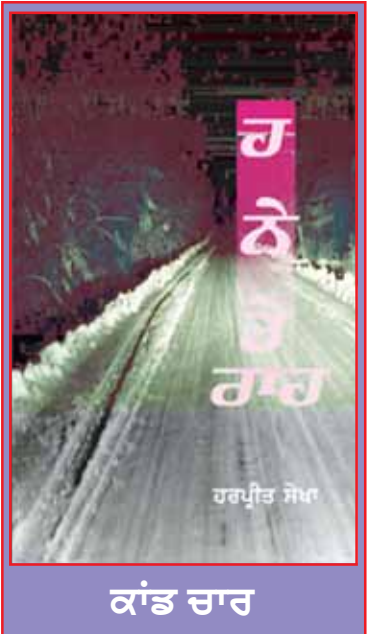
ਜਦੋਂ ਵੀ ਰੁਪਿੰਦਰ ‘ਐਡਜਸਟ ਕਰ ਲਵਾਂਗੀ’ ਆਖਦੀ, ਕਰਨਵੀਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੱਬਿਆ ਦੱਬਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਕਿ ਐਨਾ ਅਹਿਸਾਨ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਗੱਲੋਂ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਚੌਕਸ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦਿਨ ਰੁਪਿੰਦਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਕਰਨ, ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਕਿਤੇ ਐਡਜਸਟ ਹੋ, ਫਿਰ ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਕੁੜੀ ਲੱਭੀਏ।”

“ਹੁਣੇ ਲੱਭ ਦਿਓ ਕੁੜੀ। ਨਾਲੇ ਮੇਰਾ ਐਡਜਸਟ ਹੋਣਾ ਸੁਖਾਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਹੁਣ ਪਤਾ ਨੀ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਲੱਗੇ ਸੈਂਟ ਹੋਣ ਨੂੰ।” ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

“ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿਊ ਤੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਿਆਣੀ ਤੇ ਸਮਝਦਾਰ ਕੁੜੀ।”

“ਭਾਬੀ, ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਦਾਲ-ਸਬਜ਼ੀ ਮੈਂ ਬਣਾ ਦਿਆ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਬਣਾਉਣੀ ਭੁੱਲ ਹੀ ਨਾ ਜਾਵਾਂ।” ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਹ ਕੋਈ ਵਾਅਦਾ ਕਰ ਕੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਕੇ ਪੱਕਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਰਾਹ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ; ਤੇ ਕਰਨਵੀਰ ਅੱਗੇ ਲਈ ਚੌਕਸ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਘਰਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਚੇਚੇਰੇ ਭਰਾ-ਭਰਜਾਈ ‘ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਬੋਝ ਨਾ ਬਣੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਕਰਨਵੀਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਲਈ ਸਵੇਰੇ ਬੱਸ ਸਟਾਪ ‘ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛੱਡ ਸਕਿਆ; ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਮਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਬਾਹਰੋਂ ਕੁੱਝ ਖਾਣ ਲਈ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ।

ਉਸ ਦਿਨ ਵੀ ਕਰਨਵੀਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਾਲੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੜ੍ਹਾ ਸਕਿਆ ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਹ ਕਾਰ ਦੇ ਲਾਈਸੈਂਸ ਲਈ ਸੜਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਾਲਾ ਟੈਸਟ ਦੇਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਟੈਸਟ ਦੇਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਲੰਮੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਉਡੀਕ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਉਹ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਹਾਲੇ ਪੰਜ ਸੱਤ ਮਿੰਟ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲੋਂ

ਕਾਂਡ ਚਾਰ

“ਕੱਥੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਚੱਲ ਝੱਲ ਲਵਾਂਗੇ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਦਿਵਾਵੇ ਤਾਂ ਪਰ ਉਹਨੂੰ ਕਿੱਥੋਂ ਮਿਲਦੀਐਂ ਡੇਟਾਂ?”

“ਉਹਦੀਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੁੱਕ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਹੁਣ ਉਹ ਨਾਂ ਬਦਲ ਕੇ ਦਿਵਾਈ ਜਾਂਦਾ ਰੋਡ ਟੈਸਟ।” ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਦੱਸਿਆ।

“ਕਰੀਏ ਪਤਾ ਫਿਰ ਉਹਤੋਂ?” ਮਨਦੀਪ ਬੋਲਿਆ।

“ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਲੈ ਚੱਲੋਗੇ, ਵੀਰੇ?” ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਠੀਕ ਹੈ, ਤਿੰਨੋ ਚੱਲੋਗੇ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਗੱਲ ਨੀ ਕਰਨੀ।”

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਲਾਹਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਇੱਕ ਜਣਾ ਹੋਰ ਉੱਥੇ ਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਦਲ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਤਿੰਨ ਸਿਖਾਂਦਰੂ ਹੋਰ ਆ ਗਏ। ਕੁੱਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਦਾ ਫੋਨ ਖੜਕਿਆ। ਫੋਨ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੋਲਿਆ, “ਨੌਜਵਾਨ ਦਾ ਫੋਨ ਸੀ, ਕਹਿੰਦਾ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਵਗਜੇ ਅੱਜ ਨੀ ਉਸ ਤੋਂ ਆ ਹੋਣਾ, ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਉਸ ਨੂੰ।”

“ਹੈ ਭੈਅ— ਰਾਤ ਫੋਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਛੁੱਟੀ ਕਰਦਾ ਅੱਜ ਦੀ।” ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਸੁਰਜੀਤ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਇਹ ਸਸਤੇ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਵੱਲ ਭੱਜਦੇ ਆਂ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖ਼ਰਾਬ ਕਰ ਕੇ ਵੱਧ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਆ।”

“ਏਵੇਂ ਈ ਐ। ਏਅਰ ਬ੍ਰੇਕਾਂ ਦਾ ਕੋਰਸ ਮੈਂ ਗੋਰੇ ਤੋਂ ਕੀਤੇ। ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਕੋਰਸ ਸੀ। ਕੋਈ ਖੱਜਲ ਖ਼ੁਆਰੀ ਨੀ। ਦੋ ਦਿਨਾਂ ‘ਚ ਹੀ ਕਰ ਕੇ ਪਾਸੇ ਕੀਤਾ।” ਮਨਦੀਪ ਨੇ ਦੱਸਿਆ।

“ਹਾਂ, ਉਹਨੇ ਨਹੀਂ ਖ਼ਰਾਬ ਕੀਤਾ।” ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਵਾਈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਉਹ ਕੁੱਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਉੱਥੋਂ ਤੁਰ ਪਏ। ਸੁਰਜੀਤ ਅਤੇ ਮਨਦੀਪ ਦੇ ਮਗਰ ਹੀ ਕਰਨਵੀਰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਉਹ ਇੱਕ ਕਾਰ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਰੁਕ ਗਏ। ਖੜ੍ਹਦਿਆਂ ਹੀ ਕਰਨਵੀਰ ਬੋਲਿਆ, “ਵੀਰੇ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਕੀ ਛੁਪਾਉਣਾ, ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਵਿਜ਼ਟਰ ਵੀਜ਼ੇ ‘ਤੇ ਆਇਆ ਵਾਂ। ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਵੀਜ਼ਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਹੀ ਜੱਕੋ-ਤੱਕ ‘ਚ ਲੰਘਾ ਦਿੱਤਾ। ਜੱਬ ਛੱਡ ਕੇ ਆਇਆ ਵਾਂ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੁਸੀਂ ਗਏ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਲੈ ਚੱਲੀਓ।”

“ਜਿੰਦਣ ਕੀ, ਅੱਜ ਹੀ ਚੱਲਦੇ ਆਂ। ਬੈਠੇ ਕਾਰ ‘ਚ।” ਆਖਦਿਆਂ ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਕਾਰ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਮੈਂ ਤਾਂ ਉੱਥਰ ਦੇ ਡਰੋਂ ਲਾਈਸੈਂਸ ਲੈ ਰਿਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਛੇਤੀ ਆ ਜਾਣੀ ਐ। ਜੇ ਟੈਕਸੀ ਦਾ ਮੰਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਟਰੱਕ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਪਿੱਛੋਂ ਲੈ ਲਉ, ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਦੌਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਆਂ ਉੱਥੇ ਜਾ ਕੇ।”

“ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਫਿਰ ਨੌਜਵਾਨ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਨਾ ਲਈਏ ਕਿ ਕਦੋਂ ਦਿਵਾਏਗਾ?” ਮਨਦੀਪ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਡਬਲ ਮਾਈਡਡ ਹੋ ਗਿਐ ਐਨੀ ਛੇਤੀ?” ਸੁਰਜੀਤ ਬੋਲਿਆ।

“ਹਜ਼ਾਰ ਖੁੱਸਣ ਦਾ ਡਰ ਲੱਗਦੈ।”

“ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹ ਨੌਜਵਾਨ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਬਈ ਕਦੋਂ ਦਿਵਾਏਗਾ ਰੋਡ ਟੈਸਟ। ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਲੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੈ ਨੀ ਅਪੁਇੰਟਮੈਂਟ। ਜਦੋਂ ਮਿਲਗੀ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇਰਾ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਹੀ ਦਿਵਾਉ। ਤੂੰ ਪੁੱਛ ਕੇ ਦੇਖ ਲੈ, ਵਿਹਨੇ ਆਂ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਤੈਨੂੰ।”

ਮਨਦੀਪ ਨੇ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਫੋਨ ਮਿਲਾ ਲਿਆ (ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫ਼ੇ ‘ਤੇ)

ਅਤੇ ਫਿਰ ਕੁੱਝ ਦੇਰ “ਅੱਛਾ ਅੱਛਾ” ਕਰ ਕੇ ਫੋਨ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਬੋਲਿਆ, “ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਏਦਾਂ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ।”

“ਸਾਲਾ ਸਭ ਨੂੰ ਉੱਲੂ ਬਣਾਉਂਦੇ। ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਕੀ ਨਾਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ?” ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਕਰਨਵੀਰ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੋਲਿਆ, “ਹਾਂ ਕਰਨਵੀਰ, ਦਸਾਂ ਕੁ ਮਿੰਟਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਫੋਨ ਕਰੀਂ, ਦੇਖਦੇ ਆਂ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ।”

“ਏਹੀ ਲਾਰਾ ਇਹਨੂੰ ਲਾਉ।” ਮਨਦੀਪ ਬੋਲਿਆ।

ਉਹੀ ਗੱਲ ਹੋਈ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਵੀ ਉਹੀ ਜਵਾਬ ਮਿਲਿਆ।

‘ਸਿਰੇ ਸੱਟ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ’ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਮਗਰ ਦਫ਼ਤਰ ਅੰਦਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਸੁਰਜੀਤ ਬੋਲਿਆ, “ਅਸੀਂ ‘ਘੋਟ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ’ ‘ਚ ਟਰੇਨਿੰਗ ਲੈਣੇ ਆਂ। ਉਹਨੇ ਮਹੀਨੇ-ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ‘ਚ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਦਿਵਾਉਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਨੀ ਡੇਟਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਕਦੋਂ ਦਿਵਾ ਸਕਦੇ ਆਂ ਰੋਡ ਟੈਸਟ। ਸਹੀ ਸਹੀ ਦੱਸਿਓ। ਸਾਡੀ ਭਕਾਈ ਨਾ ਕਰਾਇਓ।”

“ਟਰੱਕ ਚਲਾ ਲੈਣੇ ਆਂ ਬੋੜਾ ਬਹੁਤਾ?”

“ਸਿੱਧਾ ਤਾਂ ਚਲਾ ਲੈਣਾ, ਬੈਕ ਲਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੋਬਲਮ ਐ ਬੋੜੀ ਜਿਹੀ।” ਆਖ ਕੇ ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਮਨਦੀਪ ਤੇ ਕਰਨਵੀਰ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ।

“ਹਾਂ ਜੀ ਬੈਕ ਦੀ ਚਾਹੀਦੀ ਐ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ।” ਮਨਦੀਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਵੀ ਹਾਮੀ ਵਿਚ ਸਿਰ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤਾ।

“ਗੱਲ ਏਦਾਂ ਬਈ ਅੱਜ ਹੋਗੀ ਸਤਾਈ ਫਰਵਰੀ ਤੇ ਸਤਾਈ ਮਾਰਚ ਤਕ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਦਿਵਾ ਦਿਉ। ਮੈਂ ਕੋਈ ਬੁਲਸ਼ਿਟ ਨੀ ਕਰਦਾ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਦੋ ਟਰੱਕ ਐ ਤੇ ਅਸੀਂ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਦੋ ਆਂ। ਡਾਲਰ ਲੱਗੂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਪੰਦਰਾਂ ਪੰਦਰਾਂ ਸੌ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜ ਪੰਜ ਸੌ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਵਾਲੇ ਦਿਨ।”

ਕਰਨਵੀਰ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਨਛੱਤਰ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਪੰਦਰਾਂ ਸੌ ਲੱਗੇਗਾ। ਪੰਜ ਸੌ ਪਹਿਲਾਂ, ਪੰਜ ਸੌ ਦੇ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਬਾਅਦ ਤੇ ਪੰਜ ਸੌ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਵਾਲੇ ਦਿਨ।”

“ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਚਾਹੀਦੀ ਐ, ਪੰਦਰਾਂ ਸੌ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਲੈ ਲਿਓ, ਪੰਜ ਸੌ ਪਹਿਲਾਂ।” ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਬੋਨੂੰ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਬਈ ਮੈਂ ਕੋਈ ਬੁਲਸ਼ਿਟ ਨੀ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਸਕੂਲ ਐ। ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਲੈਂਦੇ ਆ, ਅੱਧਿਓ ਵੱਧ ਮੇਰੇ ਸਿਖਾਏ ਵੇ ਆ। ਜੀਹਤੋਂ ਮਰਜੀ ਪੁੱਛ ਲਿਓ ਸਿਰੇ ਸੱਟ ਵਾਲੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਨਾਂ। ਰੂਲ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਇਕੋ ਹੀ ਐ। ਪੰਦਰਾਂ ਸੌ ਪਹਿਲਾਂ।”

“ਬੈਕ ਲਾਉਣੀ ਕਦੋਂ ਸਿਖਾਉਣੇ ਆਂ?” ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਸਵੇਰੇ ਇਕ ਘੰਟਾ ਰੋਡ ‘ਤੇ ਲਿਜਾਨੇ ਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪੰਜ ਤੋਂ ਅੱਠ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਪਿੱਛੋਂ ਪਾਰਕਿੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਕਰਾਉਣੇ ਆਂ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਬੈਕ ਲਵਾ ਕੇ ਦੇਖਣੀ ਆ।”

“ਮੈਂ ਕਰਦੈਂ ਜੋਬ। ਮੈਥੋਂ ਦੋ ਵਾਰ ਨੀ ਆ ਹੋਣਾ। ਏਸੇ ਦੁੱਖੋਂ ਮੈਂ ਓਧਰੋਂ ਛੱਡਣੈ। ਪੱਕਾ ਟੈਮ ਦਿਓਗੇ ਸ਼ਾਮ ਦਾ?”

“ਠੀਕ ਐ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸਾਢੇ ਛੇ ਆ ਜਿਆ ਕਰੀਂ ਬੈਕ ਦੀ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਲਈ। ਜਿੰਦਣ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਹੋਇਆ, ਓਦਣ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਗੇੜੇ ਓਸੇ ਰੂਟ ‘ਤੇ ਕਢਾ ਦਿਆਂਗੇ ਜਿਸ ‘ਤੇ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਲੈਂਦੇ ਆ। ਆ ਜਿਓ ਫਿਰ ਕੱਲ੍ਹ ਤੋਂ। ਫੀਸ ਲੈ ਆਇਓ।”

“ਚੈੱਕ ਜਾਂ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਕਾਰਡ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਓ?” ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਫੇਰ ਟੈਕਸ ਲੱਗੂ। ਕੈਸ਼ ਈ ਲੈ ਆਇਓ।” ਦਫ਼ਤਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਉਥੇ ਸਿਖਾਂਦਰੂਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਦੇਖਿਆ। ਉਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਖਾਂਦਰੂ ਨਾ ਦਿਸਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਸ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਕੁੱਝ ਸਿਸਟਮ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਨਛੱਤਰ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪੰਦਰਾਂ-ਵੀਹ ਜਣੇ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਰਨਵੀਰ ਇਹ ਸੋਚ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮਨਦੀਪ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਸ ਦੇ ਕੰਨੀਂ ਪਈ। ਉਹ ਬੋਲਿਆ, “ਲਾਈਸੈਂਸ ਲੈਣ ‘ਤੇ ਕੁੱਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਈ ਖਰਚਾ ਹੋ ਰਿਹਾ।”

“ਕੀ ਕਰੀਏ ਵੀਰੇ, ਜਦੋਂ ਫਸ ਗਏ ਵਾਂ।” ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਦੋਨੋਂ ਡਿਕਮੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਏ ਸਨ। ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਜਾਣਾ ਸੀ।

ਮਨਦੀਪ ਕੁੱਝ ਪਲ ਚੁੱਪ ਰਿਹਾ, ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਮੈਂ ਵੀ ਤੇਰੇ ਵਾਂਗ ਵਿਜ਼ਟਰ ਹੀ ਆਂ ਸਗੋਂ ਟਰੱਕ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਵਿਜ਼ਟਰ ਈ ਐ ਜਾਂ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਸਟੂਡੈਂਟ ਜਾਂ ਉਬਰ ਆਉਣ ਦੇ ਡਰੋਂ ਕੁੱਝ ਟੈਕਸੀਆਂ ਵਾਲੇ ਆ; ਤਾਂ ਹੀ ਐਨਾ ਕਾਠ ਵੱਜਿਐ। ਪੈਸੇ ਹੁਣ ਬੰਦਾ ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਮੰਗਵਾਈ ਜਾਏ।”

“ਔਖਾ ਤਾਂ ਏ।”

“ਮੈਂ ਬੈਠਾ ਵੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਘਰੇ ਆਂ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕਿਤੇ ਹੱਥ ਨੀ ਪਿਆ। ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਲਾ ਕੇ ਮੁੜ ਗਿਆ ਤੀ। ਹੁਣ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਆਇਐਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚ ਕੇ।”

“ਅੱਛਾ।”

“ਕੀ ਕਰੀਏ ਪਿੱਛੇ ਚੰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਐਥੇ ਕਿਉਂ ਆਉਂਦੇ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਕਿਤੇ ਹੱਥ ਅਤੇ ਤਾਂ

ਘਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦਾ ਕਰਨਵੀਰ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ, ‘ਕਨੇਡਾ ਆਉਣ ਦਾ ਐਵੇਂ ਹੀ ਪੰਗਾ ਲਿਆ। ਸਪੇਨ ‘ਚ ਵਧੀਆ ਸੀ, ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੋ ਸੌ ਯੂਰੋ ਇੰਡੀਆ ਭੇਜ ਦਿੰਦਾ ਸੀ।’ ਉਸ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਆ ਗਈ ਜਿਹੜੀ ਨਸ਼ੇੜੀ ਪਤੀ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਪੈਕੇ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਸਕੀਮ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਇੰਡੀਆ ਕਾਲਜ ਪੜ੍ਹਦੇ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ, ‘ਜੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਕੁੱਝ ਨਾ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰ ਲਵੇਗਾ?’ ਉਸ ਦੀ ਹਾਮੀ ਸੁਣ ਕੇ ਹੀ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਕੈਨੇਡਾ ਸੈੱਟ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਬਾਰੇ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ‘ਜੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਏ ਤਾਂ ਸਿਰੇ ਲਾ ਕੇ ਰਹਾਂਗਾ ਭਾਵੇਂ ਕੁੱਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਰਚਾ ਆ ਜਾਵੇ।’ ਇਸੇ ਸੋਚ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ‘ਸਿਰੇ ਸੱਟ ਸਕੂਲ’ ਵਾਲੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਪੰਦਰਾਂ ਸੌ ਡਾਲਰ ਬੈਂਕ ਵਿਚੋਂ ਕਢਵਾ ਲਏ।

ਨਿਆਣੇ ਵੀ ਸੱਚ ਲਵਾਂ ਪਰ ਹੱਥ ਅੜਦਾ ਨੀ ਦੀਹਦਾ ਕਿਤੇ। ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਲੱਗੀ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਆ।”

ਕਰਨਵੀਰ ਦੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਆਈ ਕਿ ਕਹੇ, ‘ਭਰਾਵਾ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਤੂੰ ਦੇ ਲਵੀਂ’ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਹਾਲੇ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮਨਦੀਪ ਦੀ ਫਿਰ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ। ਉਹ ਆਖ ਰਿਹਾ ਸੀ, “ਉਂ ਜੇ ਕਿਸੇ ਸਟੈਂਡਰਡ ਦੇ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਲੈਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਲੱਗਦੇ ਆ, ਨਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੀਸ ਸੱਤ ਹਜ਼ਾਰ ਐ। ਏਸ ਗੱਲੋਂ ਸੋਚੀਏ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਭਾਈਆਂ ਦੇ ਸਕੂਲ ਮਹਿੰਗੇ ਨੀ ਲਗਦੇ।” ਕੁੱਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਮਨਦੀਪ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਜਿਹੜਾ ਦਿੱਤੇ ਪਹਿਲੇ ਸਕੂਲ ਨੂੰ, ਉਹ ਤਾਂ ਫਿਰ ਅਜਾਈ ਹੀ ਜਾਊ। ਜੀਅ ਜਿਹਾ ਨੀ ਮੰਨਦਾ। ਕੀ ਐ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆ ਹੀ ਜਾਵੇ।”

“ਦੇਖ ਲੋ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਲਗਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਵਾਰੀ ਆਵੇ।”

“ਲਗਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇਉਂ ਹੀ ਹੈ।” ਆਖਦਾ ਮਨਦੀਪ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਿਆ, ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਨਛੱਤਰ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਕਰ ਕੇ ਕਹੂੰਗਾ ਬਈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਵਾਅਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਦਿਵਾ, ਨਹੀਂ ਪੈਸੇ ਮੋੜਾ।” ਉਸ ਦੀਆਂ ਤਰਲ ਅੱਖਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਕਹੇ, ‘ਮੈਂ ਦੇ ਦਿੰਨੇ ਪੰਦਰਾਂ ਸੌ’ ਪਰ ਝੱਟ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਵੀ ਤਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਜੋਗੇ ਹੀ ਹਨ।

ਘਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦਾ ਕਰਨਵੀਰ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ, ‘ਕਨੇਡਾ ਆਉਣ ਦਾ ਐਵੇਂ ਹੀ ਪੰਗਾ ਲਿਆ। ਸਪੇਨ ‘ਚ ਵਧੀਆ ਸੀ, ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੋ ਸੌ ਯੂਰੋ ਇੰਡੀਆ ਭੇਜ ਦਿੰਦਾ ਸੀ।’ ਉਸ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਆ ਗਈ ਜਿਹੜੀ ਨਸ਼ੇੜੀ ਪਤੀ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਪੈਕੇ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਸਕੀਮ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਇੰਡੀਆ ਕਾਲਜ ਪੜ੍ਹਦੇ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ, ‘ਜੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਕੁੱਝ ਨਾ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰ ਲਵੇਗਾ?’ ਉਸ ਦੀ ਹਾਮੀ ਸੁਣ ਕੇ ਹੀ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਕੈਨੇਡਾ ਸੈੱਟ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਬਾਰੇ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ‘ਜੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਏ ਤਾਂ ਸਿਰੇ ਲਾ ਕੇ ਰਹਾਂਗਾ ਭਾਵੇਂ ਕੁੱਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਰਚਾ ਆ ਜਾਵੇ।’ ਇਸੇ ਸੋਚ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ‘ਸਿਰੇ ਸੱਟ ਸਕੂਲ’ ਵਾਲੇ ਦਰਸ਼ਨ

ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਪੰਦਰਾਂ ਸੌ ਡਾਲਰ ਬੈਂਕ ਵਿਚੋਂ ਕਢਵਾ ਲਏ।

ਸਿਰੇ ਸੱਟ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ ਨਾਲ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਟਰੱਕ ਪਿੱਛਲਖੁਰੀ ਖੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਾ ਕਰਨਵੀਰ ਰੋਣਹਾਕਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਮਗਰ ਬਣੇ ਬੋਅ ‘ਤੇ ਟਰੱਕ ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਕਰਦਾ ਬੋਲਿਆ, “ਹਾਂ, ਹੁਣ ਦਿਸਦੀ ਏ ਕਰਬ।”

“ਹੁਣ ਸਟੇਰਿੰਗ ਨੂੰ ਦੇ ਗੇੜੇ ਦੇ ਦੇ।” ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਸਟੇਰਿੰਗ ਨੂੰ ਸੱਜੇ ਘੁਮਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਿਸੇ ਟਰੱਕ ਦਾ ਦੁਬਾਰਾ ਹਾਰਨ ਵੱਜਿਆ।

ਕਰਨਵੀਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਓਧਰ ਹੋ ਗਿਆ। ‘ਬਿੰਦਾ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ’ ਦਾ ਟਰੱਕ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਅਗਾਂਹ ਲੰਘਣਾ ਸੀ। ਕਰਨਵੀਰ ਤੋਂ ਟਰੱਕ ਨੂੰ ਪਾਰਕ ਲਾਉਣ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਟਰੱਕ ਦੇ ਨਾਲ ਟਰਾਲਾ ਜੋੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਬੋਅ ਹਾਲੇ ਖਾਲੀ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਬਿੰਦਾ ਟਰੱਕਿੰਗ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਕਾਹਲ ਲਗਦੀ ਸੀ।

“ਤੂੰ ਸੱਜੇ ਨੂੰ ਵੀਲੂ ਘੁਮਾਤਾ, ਟਰੱਕ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣੇ ਕਿ ਲਾਉਣੈ?” ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਹਰਖੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਭੱਜਦਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਜਿਵੇਂ ਸੁੰਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਟਰੱਕਾਂ ਦੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਹਾਰਨ ਵੱਜੇ। ‘ਬਿੰਦਾ ਟਰੱਕਿੰਗ’ ਤੋਂ ਮਗਰਲਾ ਟਰੱਕ ਵੀ ਹਾਰਨ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ ਸੀ।

“ਪਤਾ ਨੀ ਕਿਧਰੋਂ ਮੂੰਹ ਚੁੱਕ ਕੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਆ ਟਰੱਕ ਸਿੱਖਣ।” ਆਖਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਟਰੱਕ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਦੂਜੇ ਟਰੱਕ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਬੋਲਿਆ, “ਖੜ੍ਹਜੇ ਯਾਰ ‘ਗਾਂਹ ਡਿੰਗਣੈ ਕਿਤੇ?”

“ਤੂੰ ਰਾਹ ਦੇਵੇਗਾ ਤਾਂ ਹੀ ਡਿੰਗਾਂਗੇ ਕਿਤੇ।” ‘ਬਿੰਦਾ ਟਰੱਕ’ ‘ਚੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ। ਮਨਿਸਟਰੀ ਦਾ ਦਫ਼ਤਰ ਬੰਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸੀ ਟਰੱਕਿੰਗ ਸਕੂਲ ਆਪਣੇ ਸਿਖਾਂਦਰੂਆਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਵਾਉਣ ਇੱਥੇ ਲੈ ਆਉਂਦੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਕਰਬ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦੱਸ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਜਦੋਂ ਕਰਬ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਪਵੇ, ਉਦੋਂ ਸਟੇਰਿੰਗ ਨੂੰ ਦੇ ਗੇੜੇ ਦੇ ਦੇਵੀ।”

“ਜੇ ਕਿਤੇ ਕਰਬ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਓਥੇ ਕੀ ਕਰੀਏ, ਸਰ?” ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਮੁੜਵਾਂ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ।

“ਤੂੰ ਲਈਸੈਂਸ ਲੈਣਾ ਐ ਨਾ?” ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਅਚਾਨਕ ਹਰਖੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਕੁੱਝ ਨਾ ਬੋਲਿਆ। ਦਰਸ਼ਨ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਕਹਿੰਨੈ, ਉਦੋਂ ਕਰ।” ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਆਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਟਰੱਕਾਂ ਦੇ ਹਾਰਨ ਸੁਣ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਘਬਰਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਵਾਲੀ ਤਾਕੀ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਬੋਲਿਆ, “ਹੋ ਪਾਸੇ, ਆਪਾਂ ‘ਕੱਲੇ ਨੀ ਏਥੇ, ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਕਰਨੀ ਆ।” ਕਰਨਵੀਰ ਟਰੱਕ ‘ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਉਡੀਕ ਰਹੇ ਟਰੱਕਾਂ ਨੂੰ ਲੰਘ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਸਿਖਾਂਦਰੂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣ ਲੱਗਾ।

ਕਰਨਵੀਰ ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹਾ ਇਹ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨਰ ਉਸ ਨੂੰ ਟਰੱਕ ਨੂੰ ਟਰਾਲੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਕੇ ਨੱਥੇ ਡਿਗਰੀ ‘ਤੇ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਲਈ ਕਹੇਗਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਿੱਧਾ ਬੈਕ ਕਰ ਕੇ ਟਰੱਕ ਨੂੰ ਟਰਾਲੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਕਹੇਗਾ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁੱਝ ਕਰਨਵੀਰ ਦਿਨੇ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਟਰੱਕ ਵਿਹਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ। ਕਰਨਵੀਰ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਲਈ ਬੱਸ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ। ਦੁਪਹਿਰੇ ਡਿਕਮੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਗਰ ਛਕ ਆਉਂਦਾ ਤੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਟਰੱਕ ਵਿਹਲਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ

ਆਏ ਸਿਖਾਂਦਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀ ਟ੍ਰੈਪ ਇਨਸਪੈਕਸ਼ਨ ਕਰਵਾਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਜੁਬਾਨੀ ਯਾਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਮਨ ‘ਚ ਹੀ ਦੁਹਰਾਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ: ਵਿੰਡ ਸ਼ੀਲਡ ਨੇ ਚਿੱਪ ਨੇ ਕ੍ਰੈਕ, ਸਾਈਡ ਮਿਰਰ ਨੇ ਕ੍ਰੈਕ ਨੇ ਡੈਮੇਜ, ਵਾਈਪਰ ਵਰਕਿੰਗ ਪ੍ਰੋਪਰਲੀ, ਟਾਇਰ ਬ੍ਰੈਡ ਗੁੱਡ, ਨੇ ਕ੍ਰੈਕ ਨੇ ਡੈਮੇਜ, — ਇਹ ਸਭ ਕੁੱਝ ਦੁਹਰਾ ਕੇ ਉਹ ਕਪਲਿੰਗ ਅਨਕਪਲਿੰਗ ਬਾਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਦੁਹਰਾਉਣ ਲਗਦਾ। ਟਰੱਕ ਨੂੰ ਟਰਾਲੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਅਤੇ ਖੋਲ੍ਹਣ ਨੂੰ ਉਹ ਇਹ ਆਖਦੇ। ਟਰੇਲਰ ਦੇ ਲੈਂਡਿੰਗ ਗੇਅਰ ਲਾਉਣੇ, ਵੀਲ ਚੈੱਕ ਕਰਨੇ, ਗਲਾਈਡਰ ਉਤਾਰਨੇ। ਟਰੱਕ ਦੇ ਪਾਰਕਿੰਗ ਬ੍ਰੇਕ ਲਾ ਕੇ ਫੇਰ ਬਾਹਰ ਆਉਣੈ।— ਇਹ ਸਭ ਉਸ ਨੂੰ ਰਟਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਡਰਾਈਵਰ ਮਨੋਜ ਜਿਹੜਾ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਦਾ ਭੇਤ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਰਨਵੀਰ ਮਨੋਜ ਵਾਸਤੇ ਦਿਨੇ ਕੋਫ਼ੀ ਤੇ ਡੋਨਟ ਲਿਆ ਦਿੰਦਾ। ਉਹ ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਸਿੱਖਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ। ਉਸ ਦਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪੁਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਣਾ ਪਰ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਪੁੱਛਣਾ ਹੀ ਸੀ। ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤੇ ਲੰਘਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਇਹ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਬੋਲਿਆ, “ਗੱਲ ਏਦਾਂ ਬਈ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਐ। ਹੁਣ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਨਾਂ ਚੋਜ ਕਰ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਅਪੁਆਇੰਟਮੈਂਟ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਣ ਦਿੰਦੇ।”

“ਫੇਰ?” ਕਰਨਵੀਰ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਉੱਤਰ ਗਿਆ।

“ਐ ਕਰਦੇ ਆਂ। ਏਥੋਂ ਬੋੜੀ ਦੂਰੀ ‘ਤੇ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਐ ਕਲਿੰਟਨ। ਦੋ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਦਾ ਰਾਹ ਹੈ। ਓਥੇ ਦੀ ਤੂੰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬੁਕਿੰਗ ਕਰ ਲੈ। ਮੈਂ ਨਾਲ ਚਲਿਆ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਤੇਰਾ ਓਥੇ ਟੈਸਟ ਦਿਵਾ ਲਿਆਉ।” ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਦਸ ਕੁ ਮਿੰਟ ਦੇ ਮੈਨੂੰ।” ਦਰਸ਼ਨ ਆਪਣੇ ਫੋਨ ‘ਤੇ ਦੇਖਣ ਲੱਗਾ। ਫਿਰ ਕੁੱਝ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ ਬੋਲਿਆ, “ਕਲਿੰਟਨ ਤਾਂ ਵਿਹਲਾ ਪਿਆ। ਆਪਾਂ ਇਉਂ ਕਰਦੇ ਆਂ। ਚਾਰ ਜਣਿਆਂ ਦਾ ਬੁੱਕ ਕਰ ਦਿੰਨੇ ਆਂ। ਸਾਰੇ ਚਲੇ ਚੱਲਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਵੇਖਦਾਂ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਾਹਲੀ ਐ।”

“ਸੁਰਜੀਤ ਨੂੰ ਵੀ ਪੁੱਛ ਲਿਓ।” ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਫੋਨ ਸੁਰਜੀਤ ਨੂੰ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਫੋਨ ਦਾ ਸਪੀਕਰ ਚਾਲੂ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਬੋਲਿਆ, “ਸੁਰਜੀਤ, ਕਲਿੰਟਨ ਦੀ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਮਿਲਦੀ ਐ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਲਈ ਅਪੁਆਇੰਟਮੈਂਟ। ਖਰਚਾ ਬੋੜਾ ਹੋਰ ਆਊਗਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਜਾਣਾ ਪਊ।” ਇਕ ਪਲ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਆਇਆ। ਫਿਰ ਸੁਰਜੀਤ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ, “ਦੋ ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਭੰਨੂੰ, ਨਾਲੇ ਖਰਚਾ ਵਾਧੂ। ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਬ੍ਰੈਪਟਨ ‘ਚ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।” ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਸਪੀਕਰ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਫੋਨ ਕੰਨ ਨੂੰ ਲਾ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਬ੍ਰੈਪਟਨ ਦੀ ਤਾਂ ਜੂਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਮਿਲੇਗੀ।”

“ਪੈਸੇ ਕਿਵੇਂ ਮੋੜ ਦਿਆਂ? ਟਰੱਕ ਨੀ ਸਿਖਾਇਆ? ਬੈਕ ਫੋਨ ਕਰਲੀਂ ਜੇ ਜਾਣਾ ਹੋਇਆ।” ਆਖ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਫੋਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਬੁੜਬੁੜਾਇਆ, “ਡੇਟਾਂ ਮੇਰੀ ਜੇਬ ‘ਚ ਪਾਈਆਂ।”

ਕਰਨਵੀਰ ਦੇ ਚਿੱਤ ਚ ਆਈ, ‘ਜੇ ਨਹੀਂ ਜੇਬ ‘ਚ ਤਾਂ ਵਾਅਦਾ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਓ’ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ। ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ ਬੋਲਿਆ, “ਤੂੰ ਵੇਟ ਕਰ। ਮੈਂ ਕਰਦੈਂ ਕੋਈ ਬੰਦੋਬਸਤ।”

ਫਿਰ ਕੁੱਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਆ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਬੋਲਿਆ, “ਪਰਸੋਂ ਨੋਂ ਵਜੇ ਦੀ ਬੁੱਕ ਕਰਲੋ ਅਪੁਇੰਟਮੈਂਟ; ਤੇ ਕੱਲ੍ਹ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਚਾਰ ਵਜੇ ਇੱਥੇ ਆ ਜਾਇਓ। ਤੁਸੀਂ ਚਾਰ ਜਣੇ ਹੋਵੇਗੇ। ਮਨੋਜ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ‘ਤੇ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸ ਦੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਗੈਸ ਪਵਾ ਦਿਓ। ਓਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਮੈਂ ਬੋਡੀ ਓਸੇ ਰੂਟ ‘ਤੇ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਕਰਵਾ ਦੇਉਂ ਜਿਸ ‘ਤੇ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਹੋਣਾ ਹੋਇਆ। ਪੰਜ ਸੌ ਡਾਲਰ, ਜਿਹੜਾ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਦੇਣਾ ਸੀ ਉਹ, ਤੇ ਪੰਜ ਸੌ ਲੱਗੂ ਹੋਰ। ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਲੈ ਆਈ। ਕਰਦੇ ਬੁੱਕ ਹੁਣੈ ਹੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੱਥੋਂ ਨਾ ਨਿਕਲ ਜਾਏ।” ਆਖ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਫੋਨ ਮਿਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚਾਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਅਪੁਇੰਟਮੈਂਟ ਬੁੱਕ ਕਰਵਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਘਰ ਵੱਲ ਵਾਪਸ ਜਾਂਦਾ ਕਰਨਵੀਰ ‘ਵਧੀਆ ਸਕੂਲ’ ਵਾਲੇ ਅੰਕਲ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਰ ਦਾ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਦਿਵਾਉਣ ਲਾਗਲੇ ਸ਼ਹਿਰ ਔਰੈਂਜਵਿਲ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਕਾਰ ਦਾ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਟੈਸਟ ਪਾਸ ਹੋਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਖਰਚੇ ਡਾਲਰ ਚੁਭਣੇ ਹਟ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਕਲਿੰਟਨ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾ ਕੇ ਟਰੱਕ ਦਾ ਰੋਡ ਟੈਸਟ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਨੂੰ ਉਹ ਵਾਧੂ ਖਰਚੇ ਡਾਲਰ ਰੜਕਣ ਲੱਗ ਪਏ।

‘ਅੰਕਲ ਨੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅੱਗੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਵੀ ਹੋਣਗੇ ਪੰਦਰਾਂ ਸੌ ਕਿ ਆਪ ਹੀ ਖਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ?’ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਸੋਚਿਆ। ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਸਪੇਨ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਣੀ ਪਈ। ‘ਏਸ ਪੱਖੋਂ ਤਾਂ ਓਥੇ ਹੀ ਵਧੀਆ ਸੀ।’ ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ‘ਉਥੇ ਲਾਈਸੈਂਸ ਨਾਲ ਪੀ ਆਰ ਲੈਣ ਦਾ ਲਾਲਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ।’ ‘ਕਿਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਅੰਕਲ ਵਾਂਗ ਹੋਰ ਪੈਸੇ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਬਾਹਰਲੇ ਸ਼ਹਿਰ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲਿਆ?’ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ। ਫਿਰ ‘ਜੇ ਹੋਊਗਾ ਵੀ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਵਾਂ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਵੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ’ ਸੋਚ ਕੇ ਕਰਨਵੀਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਲਿਆ। (ਚੱਲਦਾ)

ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲੋਕ ਨਾਚ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਨਾਚ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਰਹਿਤਲ ਦਾ ਸਜੀਵ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋਈਆਂ ਲੋਕ ਕਲਾਵਾਂ, ਖਾਸਕਰ

ਡਾ. ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂਰ

ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਲੋਕ ਕਲਾਵਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕ ਨਾਚਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਲੋਕ ਨਾਚ ਸਮੂਹਿਕ ਚਰਿੱਤਰ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮਾਨਸਿਕ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਸਾਰੀ ਜਾਤੀ ਦੀ ਸ਼ਿਰਕਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਮੇਂ, ਸਥਾਨ, ਕਰਤੋਂ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬੰਧੋਜਾਂ ਦੇ ਮੁਬਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਡਾ. ਨਰਿੰਦਰ ਨਿੰਦੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਨਾਚਾਂ ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ’ (ਸੰਪਾਦਕ: ਸਿਮਰਤਪਾਲ ਕੌਰ) ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਨਾਚਾਂ

ਦਾ ਵਿਹਾਰਕ ਜਾਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਵਾਇਤੀ ਲੋਕ ਨਾਚਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਢੁੱਕਵਾਂ ਰੂਪ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲੇਖਕ ਨੇ ਛੇ ਕਾਂਡ ਢੁੱਕਵੀਂ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੇਖਕ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਨਾਚਾਂ ਦੇ ਉਦਗਮ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋਈਆਂ ਸਭਿਅਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਘੋਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਦੇ ਪਛਾਣ ਚਿੰਨ੍ਹ ਪਛਾਣੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੇ ਅਧਿਆਇ ‘ਪੁਰਾਤਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਨਾਚਾਂ ਦਾ ਵਿਵਰਣ’ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਭੰਗੜਾ, ਗਿੱਧਾ, ਕਿੱਕਲੀ, ਝੁਮਰ, ਲੁੱਡੀ, ਧਮਾਲ, ਲੱਲੀ, ਡੰਡਾਸ ਅਤੇ ਸੰਮੀ ਆਦਿ ਲੋਕ ਨਾਚਾਂ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਪਰ ਭਾਵਪੂਰਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਤੀਸਰੇ

ਅਧਿਆਇ ‘ਪੁਰਾਤਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਲੋਕ ਨਾਚ’ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਨੇ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਨਾਚਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਬਿਓਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਲੋਕ ਨਾਚ ਔਰਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਨੱਚੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਖੱਲਾ, ਫਰੂਹਾ, ਘੁੰਮਰ, ਸਪੇਰਾ ਨਾਚ, ਹੁੱਲੇ ਨਾਚ, ਜਾਗਰਨ, ਬਾਲੇ ਅਤੇ ਬਾਗੜੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਰਦਾਵੇਂ ਲੋਕ ਨਾਚਾਂ ਵਿਚ ਅਖਾੜਾ ਜਾਂ ਭਲਵਾਨੀ, ਫੁੰਮਣੀਆਂ, ਹਿੱਬੋ, ਬਾਘਾ, ਮਰਦਾਵਾਂ ਗਿੱਧਾ, ਹੋਮੜੀ, ਗੜਕਾ, ਲੰਗੂਰ ਨਾਚ, ਜੰਗਮ ਅਤੇ ਗੁੱਗਾ ਆਦਿ ਨਾਚਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸੰਖੇਪ, ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ, ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ

ਨੇ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਲੋਕ ਨਾਚਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਬੜੇ ਸਰਧਾਮੂਲਕ ਭਾਵ ਤਹਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਦੀ ਇਹ ਘਾਲਣਾ ਸਲਾਹੁਣਯੋਗ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਨਾਚਾਂ ਬਾਰੇ ਦੀਰਘ ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਉਣਾ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਹੈ। ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਹਰ ਲੋਕ ਨਾਚ ਬਾਰੇ ਦਿੱਤੇ ਲੋਕ ਗੀਤ ਜਾਂ ਲੋਕ ਬੋਲੀਆਂ ਲੇਖਕ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦਾ ਹਾਸਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਝਲਕਦੀ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੀ ਪਛਾਣ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲਣੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਨਾਚ ਮਹਿਜ਼ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਸੁਰਬੀਰਤਾ, ਸਮਾਜਿਕਤਾ, ਆਰਥਿਕਤਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

2024 ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਟਰੰਪ ਦੀ ਸਿਆਸਤ

ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਐਤਕੀ ਕਹਿਰ ਦੀ ਗਰਮੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਕਈ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਬੁਖਾਰ ਦਾ ਸੂਚਕ ਵੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਡੇਢ ਕੁ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕਿਆਸ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਦੇ ਹਾਲੀਆ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਚੋਣ ਸਾਬਿਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਵੇਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਆਟੋ ਇਮਿਉਨ ਰੋਗ (ਸਰੀਰ ਦੀ ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣ) ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਮਰੀਕਾ ਖੁਦ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਜ਼ਰਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਨ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਡੋਨਲਡ

ਮਨੋਜ ਜੋਸ਼ੀ

ਟਰੰਪ ਜੋ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵੀ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਬਾਰੇ ਗੌਰ ਫਰਮਾਓ। ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਮਈ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਗੁਪਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਗ਼ਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਿੱਝਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਝ, ਟਰੰਪ ਖਿਲਾਫ਼ ਇਹ ਕੋਈ ਇਕੱਲਾ ਇਕਹਿਰਾ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। 2016 ਵਿਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ ਸੈਕਸ ਸਕੈਂਡਲ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਧਨ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਫ਼ੌਜਦਾਰੀ ਕੇਸ ਦੀ ਅਗਲੇ ਮਾਰਚ ਮਹੀਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਤਾਰੀਕ ਤੈਅ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਜੋਰਜੀਆ ਵਿਚ ਚੁਣਾਵੀ ਹਾਰ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਬਦਲਵਾਉਣ ਲਈ ਟਰੰਪ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਵੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 2020 ਵਿਚ ਹੋਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਪਲਟਾਉਣ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਜੋ 6 ਜਨਵਰੀ 2021 ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ (ਭਵਨ) 'ਤੇ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਗਈ ਸੀ, ਬਾਬਤ ਜਾਂਚ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਅਮਲ ਜਨਵਰੀ 2024 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ਾਂ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੂਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦਾ ਗੁਣਾ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਖ਼ਸ 'ਤੇ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਖਿਲਾਫ਼ ਕੋਈ ਕੇਸ ਦਾਇਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਟਰੰਪ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼

ਆਇਦ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਪਾਰਟੀ ਇਸ ਮੁਕਾਮ 'ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਦਮ ਭਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਹੁਣ ਜਨਵਰੀ 2021 ਵਿਚ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਹੋਏ ਦੰਗੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਖਾਸ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਐਫਫੀਆਈ ਨੂੰ ਵੀ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗਰਭਪਾਤ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉੱਚੇ ਇਖ਼ਲਾਕ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮਜ਼ਦ ਉਮੀਦਵਾਰ ਅਸਲੀਲ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾਇਕਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਵਿਚਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਆਗੂ ਰੀਗਨ 'ਬੁਰਾਈ ਦੇ ਸਾਮਰਾਜ' ਸੋਵੀਅਤ ਸੰਘ ਖਿਲਾਫ਼ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਦਕਿ ਇਸ ਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਆਗੂ ਰੂਸੀ ਨੇਤਾ ਪੂਤਿਨ ਦਾ ਲੰਗੋਟੀਆ ਯਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਡੈਮੋਕਰੇਟਾਂ ਦੀ ਇਕੋ ਇਕ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣਨ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਜੋਅ ਬਾਇਡਨ ਦੀ ਲੋਕਪ੍ਰਿਅਤਾ ਦੀ ਦਰ ਬਹੁਤ ਨੀਵੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਾਗਜ਼ਾਂ 'ਚ ਸਭ ਕੁਝ ਠੀਕ ਠਾਕ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ: ਅਰਥਚਾਰਾ ਠਾਠਾ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਆਸਾਰ ਹਨ ਕਿ ਆਉਂਦੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹਾਲਾਤ ਹੋਰ ਬਿਹਤਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਬਾਇਡਨ ਖਿਲਾਫ਼ ਮਹਾਂਦੋਸ਼ ਦਾ ਮਤਾ ਲਿਆਉਣ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਇਡਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹੰਟਰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਰਹੇ ਹਨ ਹਾਲਾਂਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਾਇਡਨ

ਖਿਲਾਫ਼ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ, ਦੇਸ਼ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਲੜਾਈਆਂ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪਾਤਾ ਗਰਭਪਾਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਮਰੀਕੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ

ਵਲੋਂ ਗਰਭਪਾਤ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਖਤਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਈ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਸਾਸਿਤ ਸੂਬਿਆਂ ਨੇ ਗਰਭਪਾਤ ਖਿਲਾਫ਼ ਸਖ਼ਤ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇਣ ਬਦਲੇ ਫ਼ੌਜਦਾਰੀ ਅਪਰਾਧ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਦੋਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਚੋਣ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਲੋਕ ਕੁਝ ਸ਼ਰਤਾਂ ਸਹਿਤ ਗਰਭਪਾਤ ਦਾ ਹੱਕ ਦੇਣ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਹਨ।

ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਾਇਡਨ ਨੇ 14 ਸਾਲ ਦੇ ਸਿਆਹਫ਼ਾਮ ਬੱਚੇ ਦੀ ਐਮੇਟ ਟਿਲ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ 1955 ਵਿਚ ਮਿਸੀਸਿਪੀ ਵਿਚ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੋਰੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਚੁਹਲ ਕਰਨ ਬਦਲੇ ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਤੇ

ਹਤਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦੇਣ ਦੇ ਰੋਸ ਵਜੋਂ 1960ਵਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰੀ ਹੱਕਾਂ ਦਾ ਅੰਦੋਲਨ ਉਠਿਆ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ 'ਬਲੈਕ ਲਾਈਵਜ਼ ਮੈਟਰ' ਅੰਦੋਲਨ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਜੋ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹਾਲੇ ਵੀ ਕਈ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਨਸਲਪ੍ਰਸਤੀ ਖਿਲਾਫ਼ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਭਰਿਆ ਸੀ।

ਸਮਕਾਲੀ ਨਸਲਵਾਦ ਕਿਵੇਂ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਫਲੋਰਿਡਾ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਨ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਰੌਨ ਡਿਸੈਂਟਿਸ ਵਲੋਂ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਤੱਥ ਬੁਨਿਆਦ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਸੋਧੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਖਰਚੇ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ ਗੁਲਾਮਾਂ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮੀ ਦੌਰਾਨ ਕੁਝ ਹੁਨਰ ਸਿੱਖਣ ਸਦਕਾ ਇਸ ਤੋਂ ਲਾਭ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਿਨਸੀ ਸਿੱਖਿਆ, ਜਿਨਸੀ ਬੁਕਾਅ ਅਤੇ ਲਿੰਗਕ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵੀ ਟਕਰਾਅ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਮਲਿੰਗੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਬਹੁਲਿੰਗੀ ਅਤੇ ਪਾਰਲਿੰਗੀ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਚੋਣ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਮੱਧ 1990ਵਿਆਂ ਤੋਂ ਕਰੀਬ 2010 ਦੇ ਅਰਸੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜਨਮ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ 'ਜ਼ੀ ਪੀਝੀ' ਦੇ ਕਰੀਬ 21 ਫੀਸਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਮਜਿਨਸੀ, ਬਹੁਲਿੰਗਕ ਜਾਂ ਪਾਰਲਿੰਗੀ (ਐਲ.ਜੀ.ਬੀ.ਟੀ.) ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਦਕਿ 1980ਵਿਆਂ ਤੇ ਮੱਧ 1990ਵਿਆਂ ਤੱਕ ਜਨਮੇ ਲੋਕਾਂ 'ਚੋਂ ਦਸ ਕੁ ਫੀਸਦ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਹੋਰਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੈਲੂਪ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣ ਮੁਤਾਬਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਾਣਮੱਤੇ ਅਮਰੀਕਨ' ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ

ਨੌਜਵਾਨਾਂ (18-34 ਸਾਲ) ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਹਿੱਸਾ 2013 ਤੱਕ 40 ਫੀਸਦ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਹੁਣ ਮਸਾਂ 18 ਫੀਸਦ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਿਆਸੀ ਪਾਤੂ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਾਲ, ਅਮਰੀਕਾ ਭਰ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਪਾਲਿਕਾਵਾਂ ਵਿਚ ਐਲਜੀਬੀਟੀ ਹੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰੀਬ 75 ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਨਸੀ ਬੁਕਾਅ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨਫਰਤੀ ਅਪਰਾਧਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਮੁਤਵਾਜ਼ੀ-ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵੀ ਜੰਗ ਛਿੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਤਬਾ ਕਥਿਤ 'ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਯੁੱਧ' ਮੂਲਵਾਦੀ ਤਾਕਤਾਂ ਵਲੋਂ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਡੱਕਣ ਦਾ ਹਰਬਾ ਹਨ। ਉਹ ਤਾਕਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੇਲਗਾਮ ਉਦਾਰਵਾਦ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੋਣ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਪਰਵਾਸੀਆਂ, ਹਮਜਿਨਸੀਆਂ, ਔਰਤਾਂ, ਗਰੀਬਾਂ, ਕਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਭ ਰੌਲੇ ਗੋਲੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਟਰੰਪ ਲਈ ਰਾਹ ਬਹੁਤ ਚੁਣੌਤੀ ਭਰਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਚੋਣ ਸਰਵੇਖਣ ਮੁਤਾਬਕ 2016 ਤੋਂ 2020 ਦੇ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ 5 ਕਰੋੜ 20 ਲੱਖ ਨਵੇਂ ਵੋਟਰ ਦਰਜ ਹੋਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ ਹਨ ਜੋ ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲ ਬੁਕਾਅ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਸਾਫ਼ ਜਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਉਥਲ ਪੁਥਲ ਦਾ ਦੌਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਕੋਈ ਗੈਰ-ਮਾਮੂਲੀ ਗੱਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਝ, ਇਸ ਅਮਲ ਨਾਲ ਖ਼ਤਰੇ ਵੀ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਟਰੰਪ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨਾਲ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਸਨ। ਸੱਜੇ ਪੱਖੀ ਬੁਕਾਅ ਵਾਲੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਜਿਹੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ 'ਗੋਰੇ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਦਬਦਬੇ' ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖ ਸਕਣਾ ਬਿਲਕੁੱਲ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਪਰ ਤਬਦੀਲੀ ਤਾਂ ਆ ਕੇ ਰਹਿਣੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਸਬੰਧ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਹੜਾ ਵਕਤ ਦੇ ਨਾਲ 'ਮਜ਼ਬੂਤ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਮਜ਼ਬੂਤ' ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਭਾਰਤ ਦਾ ਫਰਾਂਸ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸੰਭਵ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਅਣਕਿਹਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਨਰਮ ਤਾਕਤ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਪਰ ਇਸ ਸਭ ਕਾਸੇ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ, ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੇ ਚੋਟਰਫਾ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਥਾਂ ਉਤੇ ਲਾਉਣਾ, ਭਾਵੇਂ ਅਜਿਹਾ ਇਤਫਾਕਵੱਸ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਦੋਵੇਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਇਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਇਕਸਾਰਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਬਿਹਤਰ ਤਾਲਮੇਲ ਅਤੇ ਆਲਮੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਂਝੇ ਹਿੱਤਾਂ ਸਦਕਾ

ਕੇ ਪੀ ਨਾਇਰ

ਮਦਦ ਮਿਲੀ ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹੋਰ ਕਈ ਦੋਸਤ ਮੁਲਕਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਆਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਇਕੱਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੱਖਾਂ ਨੇ ਹੀ ਹੋਰ ਮੁਲਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਦੋਸਤੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ। ਦਰਅਸਲ, ਇਹੋ ਇਕੱਲੇ ਹੋਰਨਾਂ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਇਕ ਖਾਸ ਮੁਕਾਮ ਉਤੇ ਜਾ ਕੇ ਖੜੋਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹਨ: ਉਹ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਜਾਦੂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਖਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਖੁਸ਼ਮਿਜ਼ਾਜੀ ਫਰਾਂਸ-ਭਾਰਤ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਸਲੇਸ਼ਣ (ਮਿਲਾਪ) ਦਾ ਅਣਕਿਹਾ ਇਤਿਹਾਸ ਜਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦਾ ਨਿਵੇਕਲਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਭਾਰਤੀ (ਭਾਰਤੀਆਂ ਵਰਗੇ) ਤਾਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੇ ਅਤੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਲੋਕਾਂ ਵਰਗੀ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਭਾਰਤੀਆਂ-ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਵਰਗੇ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਬਰਤਾਨਵੀ-ਭਾਰਤੀਆਂ ਜਾਂ ਕੈਰੀਬੀਅਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਟਾਪੂਆਂ ਵਿਚਲੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜਾਂ ਵਰਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ

ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਿਰਮਿਤੀਆ (ਜਹਾਜੀ) ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਿਰਮਿਤੀਆ 'ਇਕਾਰਾਨਾਮਿਆਂ' ਦਾ ਅਪਭਰੰਜ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਕੂਮਤ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਲਈ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਗਿਰਮਿਤੀਆ ਲੋਕ ਅੱਜ ਵੀ ਦਿੱਲੋਂ ਭਾਰਤੀ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਾਰੀਸ਼ਸ਼ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰੀਯੂਨੀਅਨ ਆਈਲੈਂਡ ਵਿਚ 2.80 ਲੱਖ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਨਾਗਰਿਕ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਫਰਾਂਸੀਸੀਆਂ ਜਿੰਨੇ ਹੀ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਹਨ। ਐਂਟੀਗੂਆ ਨੇੜੇ ਗੁਆਡਲੂਪ ਅਤੇ ਬਰਬੁਡਾ ਵਿਚ 60 ਹਜ਼ਾਰ ਭਾਰਤੀ ਹਨ ਜਦੋਂਕਿ ਮਾਰਟੀਨਿਕ ਅਤੇ ਸੇਂਟ ਮਾਰਟਿਨ ਵਿਚ ਬੋੜੀ ਪਰ ਅਹਿਮ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਫਰਾਂਸੀਸੀ-ਭਾਰਤੀ ਹਨ। ਇਹ ਕੈਰੀਬੀਅਨ ਟਾਪੂ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ-ਪਾਰਲੇ ਇਲਾਕੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬੈਸਟਿਲ ਡੇਅ ਪਰੇਡ ਨੂੰ ਬੜੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਉਥੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਇਤਫਾਕੀਆ ਘਟਨਾ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਫਰਾਂਸ ਆਏ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਵੀਰਵਾਰ ਨੂੰ ਪੈਰਿਸ ਸਥਿਤ ਸੇਗੁਇਨ ਆਈਲੈਂਡ ਵਿਖੇ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਪੁੱਜੇ ਸਨ।

ਮੋਦੀ ਨੇ ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਰਤੀ ਦੇ ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਅਸੀਂ ਭਾਰਤੀ ਜਿਥੇ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਯਕੀਨਨ ਉਥੇ ਮਿੱਠੀ ਭਾਰਤ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।" ਫਰਾਂਸ ਵਿਚ ਕਰੀਬ 109000 ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ

ਉਪਰੋਕਤ ਟਿੱਪਣੀ ਸਿਰਫ਼ ਨਵੇਂ ਆਏ ਭਾਰਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਸੱਚ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਭਾਰਤੀ ਤਾਂ ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਮਗਰਬੀ ਅਰਬ (ਉੱਤਰੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਅਰਬ) ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਉਲਟ ਬੜਾ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਰਚਮਿਚ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਭਾਰਤ ਵਿਚਲੀਆਂ ਫਰਾਂਸ ਦੀਆਂ ਸਾਬਕਾ ਬਸਤੀਆਂ ਪ੍ਰਭੂਚੇਰੀ, ਕਰਾਇਕਲ, ਯਾਨਮ, ਮਾਰੇ ਅਤੇ ਚੰਦਰਨਗਰ ਵੱਲ ਉਸ ਤਰੀਕੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਣਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਦੂਜੀਆਂ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸਮੇਤ ਬਰਤਾਨੀਆ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਬਕਾ ਬਸਤੀਆਂ ਵੱਲ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਬਸਤੀਵਾਦ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਘੱਟ ਕਰ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਫਰਾਂਸ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲਾ ਆਪਸੀ ਵਰਤ-ਵਿਹਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਮਿਲੀ ਜਦੋਂਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਖ਼ਾਤਮੇ ਪਿੱਛੋਂ ਐਂਗਲੋ-ਸੈਕਸਨਾਂ (ਬਰਤਾਨਵੀਆਂ) ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਤਬਦੀਲੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਲੱਗਾ।

ਸਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਮੇਂ ਉਤੇ ਸਹੀ ਥਾਂ ਰੱਖਣਾ ਅਹਿਮ ਰਿਹਾ। ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ 2016 ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪੈਰਿਸ ਸਥਿਤ ਸਫ਼ਾਰਤਖ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਸੇਵਾ (ਆਈ.ਐੱਫ.ਐੱਸ.) ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਹੋਈ ਇਕੋ ਇਕ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਨੇਤਰਹੀਣ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ। ਬੇਨੋ ਜੇਫੀਨ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪੈਰਿਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਸਤੀ ਬਣ ਗਈ। ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਲੋਕ ਕਥਾਵਾਂ ਵਰਗਾ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਦੋਂ ਕੱਚੀ ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਸੀ ਤਾਂ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਚੋਣਵੀ ਸਥਿਤ ਅਲਿਆਂਸ ਫਰਾਂਸੇਜ਼ ਵਿਖੇ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਬੜਾ ਭਾਵਨਾਤਮਕ

ਸੁਨੇਹਾ ਗਿਆ ਜੋ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਤੀ ਬਹੁਤ ਜਨੂੰਨੀ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਈ.ਐੱਫ.ਐੱਸ. ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਸਾਰੇ ਫਰਾਂਸ ਵਿਚ ਫੈਲੀ ਤਾਂ ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਅੱਠ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਸ ਵਕਤ ਪੈਰਿਸ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਦੂਤ ਮੋਹਨ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਜੇਫੀਨ ਲਈ ਨਿਜੀ ਟਿਊਟਰ ਵਜੋਂ ਨੇਤਰਹੀਣ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਅਧਿਆਪਿਕਾ ਲੱਭ ਲਈ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਯੁਵਾ ਸਫ਼ੀਰ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਬਰੇਲ ਲਿਪੀ ਰਾਹੀਂ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿਖਾਈ। ਰਾਜਦੂਤ ਨੇ ਜੇਫੀਨ ਨੂੰ ਅੰਦਰੂਨੀ ਦਫ਼ਤਰੀ ਕੰਮ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਨਤਕ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ਛੇਤੀ ਹੀ ਇਸ ਮੈਗਾਸਿਟੀ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਸਫ਼ਾਰਤਖ਼ਾਨਾ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਡੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਿਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰ ਵੱਖਰੇ ਮੋੜ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੈਰਿਸ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੈਰਿਸ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਉਪ ਮੁਖੀ ਕੇਐੱਮ ਪਰਫੁੱਲਚੰਦਰ ਸ਼ਰਮਾ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਡਾਕਟਰ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਇਲਾਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਵਿਚ ਇਲਾਜ ਤੇ ਸਰਜਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਗ ਹਨ। ਕੋਵਿਡ-19 ਦੌਰਾਨ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਆਯੁਰਵੈਦ ਤੇ ਯੋਗ ਦੀ ਮਕਬੂਲੀਅਤ ਸਿਖਰਾਂ ਉਤੇ ਪੁੱਜ ਗਈ। ਹੁਣ 'ਮੌਸਿਓ ਡਾਕਟਰ' (ਭਾਵ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ), ਜਿਵੇਂ ਫਰੈਂਚ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਮਾ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਫਰਾਂਸੀਸੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਵੀ ਪੈਰਿਸ ਵਿਚ ਉਵੇਂ ਹੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਕਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਜੇਫੀਨ ਸੀ। ਮੌਸਿਓ ਡਾਕਟਰ

ਦੇ ਸਦਕਾ ਹੀ ਸਫ਼ਾਰਤਖ਼ਾਨੇ ਵੱਲੋਂ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਤੇ ਭਲਾਈ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮੁੱਚੀ ਪਹੁੰਚ ਨਾਲ ਬੀਤੇ ਸਾਲ ਅਕਤੂਬਰ ਮਹੀਨੇ 'ਆਯੁਰਵੈਦ ਦਿਵਸ' ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਸੀ ਸਾਰੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਮੋਦੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਫੇਰੀ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਯੋਗ ਅਧਿਆਪਿਕਾ ਸ਼ਾਰਲਟ ਸ਼ੋਪੈਨ ਨਾਲ ਸੀ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਬੀਬੀ ਸ਼ਾਰਲਟ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ 'ਫਰਾਂਸ ਵਿਚ ਯੋਗ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਸ਼ਾਨੀ ਕੰਮ' ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਅਖੀਰ, ਫਰਾਂਸ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਨਰਮ ਤਾਕਤ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਜਦੋਂ ਮੋਦੀ ਨੇ ਯੂਰੋਪ ਦੇ ਨਵੇਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਟਿਕਾਣੇ ਲਾ ਸਿਨੇ ਮਿਊਜ਼ੀਕੋਲ ਵਿਖੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲਈ ਭਾਰੀ ਭੀੜ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹ ਕੇਂਦਰ 2017 ਵਿਚ ਟਾਪੂ ਉਤੇ ਉਸ ਥਾਂ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਰੈਨੋ ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਵਾਹਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਫੈਕਟਰੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਲੋਕ ਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਮੋਦੀ ਸੇਗੁਇਨ ਆਈਲੈਂਡ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਥੇ ਹਫ਼ਤਾ ਭਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਨਮਸਤੇ ਫਰਾਂਸ' ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਪੁੱਜੇ ਸਨ।

ਫਰਾਂਸ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਦੀ ਖਾਸ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਹਰ ਕਿਸੇ ਲਈ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ; ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ, ਜਰਮਨੀ ਜਾਂ ਜਪਾਨ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੋਦੀ ਦੀ ਫਰਾਂਸ ਫੇਰੀ ਵੱਲ ਦੇਖਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਫਰਾਂਸ ਤੋਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਹਿਯੋਗ ਮਿਲੇਗਾ, ਟਿਕਾਉ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸੁਖਮ ਵਿੱਤ ਸਬੰਧੀ ਫਾਇਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਫਰਾਂਸ ਆਪਣੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿਚਲੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸ਼ਾਨ, ਇਸ ਦੇ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਤੋਂ ਅਚੰਭਿਤ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਸਾਡੇ ਰਿਸ਼ਤਾ-ਨਾਤਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਸੱਚ-ਕੱਚ : 'ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਿਊਂਦਾ ਹਾਂ'

ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਗੁਰਾਇਆ ਅਮਰੀਕਾ ਵੱਸਦੀ ਉਹ ਹੱਸਾਸ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਿਕਾ ਹੈ ਜੋ ਕਵਿੱਤਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਹਾਣੀਕਾਰਾ ਵਜੋਂ ਵੀ ਆਪਣਾ ਲੇਖਣੀ ਧਰਮ ਨਿਭਾ ਰਹੀ ਹੈ। 2013 ਵਿਚ ਛਪੇ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਕੱਚੇ ਕੋਠੇ ਦੀ ਛੱਤ' ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕ ਜਗਤ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਲੇਖਿਕਾ ਹੋਣ ਦਾ ਭਰਵਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਵੈਸੇ ਇਹ ਕੋਈ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਵਾਪਰਿਆ ਵਰਤਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਉਸ ਦੀ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੀ ਕਲਮ ਸਾਧਨਾ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਦੀ ਧਾਰ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਛਾਂਗਦੀ ਤਰਾਸ਼ਦੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਅੰਦਰ ਨਵਾਂ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਅਥਾਹ ਜਜ਼ਬਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਖੰਘਰ ਤੋਂ ਖੰਘਰ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਬਣਾਉਣੇ ਜਾਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਭ ਦੀ ਜਾਚ ਉਹ ਨਾ ਜਾਣਦੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਜਿਹੜੇ ਜਿਹੜੇ ਉਸਦੇ ਘਰੋਂ ਗੀ ਹਾਲਾਤ ਸਨ, ਉਹ ਹੋਰ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਿਕਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣ ਸਕਦੀ। ਜਿਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਘਰਦਿਆਂ, ਰਸਮੀ ਵਿੱਦਿਆ ਲਈ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਸਕੂਲ ਹੀ ਨਾ ਭੇਜਿਆ ਹੋਵੇ ਉਸਦੇ ਲੇਖਕ ਬਣ ਜਾਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਕਿਸੇ ਪਰੀ ਕਥਾ ਵਰਗੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦਾ

ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸਰਹੱਦੀ ਪਿੰਡ ਰਣਸੀਕੋ ਮੀਰਾਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਜੰਮੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਸਕੂਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਲਾਗਲੇ ਜਿਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੁੜੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨ ਲਾਉਂਦੇ ਸਨ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਕੁੜੀ ਦੇ ਉਧਲ ਜਾਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਨੇ ਬਾਲਕੀ ਦਵਿੰਦਰ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਸਭ ਰਸਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। 12 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਉਹ ਘਰ ਬੈਠੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਘਰ ਦਿਆਂ ਕੰਮਾਂ ਕਾਜਾਂ ਵਿਚ ਹੱਥ ਵਟਾਉਂਦੀ ਰਹੀ। ਪਰ ਉਸਦੇ ਸੁਪਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਜੁਗਨੂੰਆਂ ਦੀ ਲੋਅ ਧੜਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਲੋਅ ਆਸਰੇ ਉਸ ਜੁਗਤ ਲੜਾਈ ਤੇ ਯੁਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਕ ਉੱਘੇ ਅਰਥ-ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਵੀਰ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਅਜ਼ਾਦ ਦੀ ਉਗਲ ਫੜ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਨਿਕਲ ਤੁਰੀ। ਫੇਰ ਉਹ ਨਿਰੰਤਰ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀ ਤੁਰੀ ਗਈ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਲੇਖਣੀ ਵਾਲਾ ਸਫ਼ਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਦਵਿੰਦਰ ਇਹ ਗੱਲ ਨਿੱਝਕ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ "ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਹੀ ਲਿਖਣ ਲਈ ਸੀ।" ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਉਹ ਦੁਨਿਆਵੀ ਸੁੱਖ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ-ਸੁੰਦਿਆਂ ਵੀ

ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ 'ਧੁਖਧੁਖੀ' ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਜਾ ਵੱਸਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੁਰਾਣਾ ਪਿੰਡ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਰੰਤਰ ਧੜਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਧੁਖਧੁਖੀ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਲੇਖਣੀ ਹੀ ਸੀਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸਦੀ ਪਲੇਠੀ ਕਹਾਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਿਊਂਦਾ ਹਾਂ' ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਆਪਣਾ ਵਜੂਦ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਉਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਦਵਿੰਦਰ ਗੁਰਾਇਆ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਉਸਦੀ ਸਿਮਰਤੀ ਅੰਦਰ ਚੱਲਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਦਵਿੰਦਰ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ 'ਚਾਚੀ ਵੀਰੋ' ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਬੀਜ ਘਰ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਤੋਂ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ-ਬੀਤੀਆਂ ਸੁਣਦਿਆਂ ਬੀਜੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਉਹ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦ ਉਹ ਅਜੇ ਅੱਖਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵਾਕਿਫ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ। ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਖਲਬਲੀ ਮਚਾਉਂਦੇ ਪਾਤਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਚਾਲਣ ਦਾ ਵੱਲ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ 'ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਿਊਂਦਾ ਹਾਂ' 2006 ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਦਸ-ਗਿਆਰਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਉਸਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਕਹਾਣੀ 'ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਪਲ' ਉਸਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜਾ ਵਸਣ ਉਪਰੰਤ ਦੇ ਅਨੁਭਵ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਉਸਦੇ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਮਕਾਲ ਤਕ ਦਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਚਨਾਵੀ ਧਰਾਤਲ ਉਸਦੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਤਕ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਉਸਰੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੇ ਉਸਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਜੂਦ ਮੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਨ ਜੀਵਨ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚੋਂ ਉਸਰੀ ਸਿਰਜਣਕਾਰੀ ਦਾ ਅਜੇ ਭਰਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਬਾਕੀ ਹੈ।

'ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਿਊਂਦਾ ਹਾਂ' ਕਹਾਣੀ ਪੁਸਤਕ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪਿੰਡ ਵਿਚਲੀਆਂ ਹਾਸੀਆਗਤ ਧਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਔਰਤ, ਜਿਹੜੀ ਦੋਹਰੀ ਹਾਸੀਆਗਤ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਿਤਮ ਝੱਲਦੀ ਹੈ, ਦਵਿੰਦਰ ਦੀ ਕਲਮ ਉਸ ਜੀਵਨ ਸੱਚ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਫੜਨ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਪੇਂਡੂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਔਰਤ ਦੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਫੋਕਸ ਤਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਔਰਤ ਜਾਵੀਏ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਉਚੇਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਔਰਤ ਲੇਖਿਕਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪੇਂਡੂ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਖਾਸਕਰ ਗਰੀਬ ਵਰਗ ਦੀ ਔਰਤ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਤ੍ਰਾਸਦਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਔਰਤ ਪੱਖੀ ਐਨਕਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਬਿਰਤਾਂਤਕਾਰੀ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਹਿਜ ਅਤੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਰੰਗ ਉੱਘੜਨ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸੁਭਾਵਿਕਤਾ ਕਾਰਨ ਹੀ ਪਿੰਡ ਉਸਦੀ ਬਿਰਤਾਂਤਕਾਰੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਆਦਰਸ਼ਕ ਪਿੰਡ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਤਮਾਮ ਚੰਗੀਆਂ ਮੰਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਹ

ਸਾਡੇ ਰਿਸ਼ਤਾ ਨਾਤਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖੋਖਲੇਪਨ ਨੂੰ ਸਤਹਿ 'ਤੇ ਲੈ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਖੋਖਲਾਪਨ ਦੰਪਤੀ ਜੀਵਨ ਸਮੇਤ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜਚਾਰੇ ਦੇ ਤਮਾਮ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਆਰ-ਪਾਰ ਫੈਲਿਆ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਦਵਿੰਦਰ ਗੁਰਾਇਆ ਇਸ ਮੌਤ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਤ ਨੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਆਪਣੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਦਕਿਆਨੂਸੀ ਕਦਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਿਚ ਬੜੀ ਸੂਖਮਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਕਾਰਜ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੇਚ ਨਾਲ ਭਰ ਕੇ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸਦਾ ਇਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਜ਼ਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਜੁੱਸਾ ਭਾਵੇਂ ਸਮਾਜੀ ਧਰਾਤਲ 'ਤੇ ਘੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਚਿੱਤਰਪੱਟ ਉਪਰ, ਇਹ ਅੰਤ ਵੱਲ ਵਧਦਿਆਂ ਬਹੁਤਵਾਰ ਨਾਟਕੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋਇਆ ਨਜ਼ਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਦਮ ਪੁੱਟਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਅੰਤਿਮ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੱਲ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਇਹ ਸਥਿਤੀਆਂ ਕਈ ਵਾਰ ਉਸਦੇ ਗਲਪੀ ਬਿੰਬ ਵਿਚ ਤ੍ਰੇੜਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਵੀ ਜਾਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪੱਖ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਕਥਾ-ਰਸ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਜਗਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨੂੰ ਉਹ ਬਿਰਤਾਂਤ ਵਿਚ ਯੁੜੀ ਹਲਕੀ-

ਹਲਕੀ ਕਾਵਿਕਤਾ ਅਤੇ ਫਲਸਫਾਨਾ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਫੈਲਾਉਂਦੀ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਦਵਿੰਦਰ ਗੁਰਾਇਆ ਦੀ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਕਹਾਣੀ ਪੁਸਤਕ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਹ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਇਕ ਚੰਗੀ ਕਹਾਣੀਕਾਰਾ ਵਜੋਂ

ਲੇਖਿਕਾ ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਗੁਰਾਇਆ

ਪੁਸਤਕ 'ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਿਊਂਦਾ ਹਾਂ' ਦਾ ਸਰਵਰਕ

ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ-ਹਸਤੀ ਜਤਾਉਂਦੀ ਨਜ਼ਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਕੋਲ ਭਾਰਤ ਵਿਚਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅਮਰੀਕਨ ਜੀਵਨ ਦਾ ਵੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਨੁਭਵ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਸਬਦਾਂ ਵਿਚ ਚਾਲਣ ਦਾ ਹੁਨਰ ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਖਾਰਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਉਸ ਅੰਦਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤਾਘ ਨਜ਼ਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਗਮ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਨ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਡੇ ਮਹੱਤਵ ਵਾਲੀਆਂ ਗਲਪ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਵੇਗੀ। ਫਿਲਹਾਲ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਆਮਦ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਦਾ ਹੋਇਆ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਪੇਂਡੂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਬਦਲ ਰਹੀ ਨੁਹਾਰ ਬਾਰੇ ਸੰਵਾਦਕ ਚਰਚਾ ਛੇੜਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ

ਲੇਖਕ: ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਛਿੰਦਾ
ਪੰਨੇ - 11, ਮੁੱਲ-200 ਰੁਪਏ
ਸ਼ਬਦ ਅਦਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ

ਆਪਣੇ ਨਾਵਲ 'ਹਵਾਲਾਤ' ਰਾਹੀਂ ਗਲਪ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਛਿੰਦਾ ਨੇ ਹੁਣ ਆਪਣਾ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ '..ਤੇ ਦਿਲ ਫਿਰ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ' ਛਪਵਾ ਕੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਹੋਰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਵਿਖਾਈ ਹੈ। ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਤੇ ਨਾਵਲਕਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਪੱਤਰਕਾਰ ਵੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਧੇਰੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਇਕ ਪੱਤਰਕਾਰ ਵਜੋਂ ਉਸਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ

ਨਿਰੰਜਣ ਬੋਰਾ

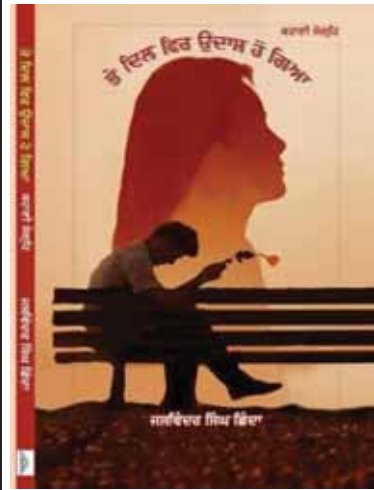
ਮਸਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਲੋਕ ਮਸਲਿਆਂ ਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਅਖਬਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਰੂਪਾਂਤਰਨ ਕਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਹੱਲ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਬੌਧਿਕ ਵਿਹਾਰ ਆਪਣੇ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰੀ ਯਥਾਰਥ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸਿਰਜਣ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰੀਵੀ ਯਥਾਰਥ ਦੀਆਂ ਲੁਕਵੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਵੀ ਫਰੋਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਸ਼ਵੀ ਯੁੱਗ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਪ੍ਰਜੀਵਾਦੀ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਧੀਨ ਪੇਂਡੂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਬਦਲ ਰਹੀ ਨੁਹਾਰ ਬਾਰੇ ਸੰਵਾਦਕ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਹਾਣੀ 'ਇਕ ਕੁੜੀ ਵਿਚਾਰੀ' ਆਪਣੀ ਸਮਕਾਲੀ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਜੁਆਬਦੇਹ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਦੀਪ ਵਰਗੀਆਂ ਪ੍ਰਤਿਭਾਵਾਨ ਕੁੜੀਆਂ ਆਖਿਰ ਕਦੋਂ ਤਕ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਜਿਨਸੀ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ? ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਉਸ ਵਰਗੀਆਂ ਹੋਰ ਕੁੜੀਆਂ ਲਈ ਵੀ ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਛੱਡਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਧੀਕੀਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ

'..ਤੇ ਦਿਲ ਫਿਰ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ'

ਸੰਦੀਪ ਵਾਂਗ ਹੀ ਆਤਮਘਾਤ ਦਾ ਰਾਹ ਚੁਣਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਕਹਾਣੀ 'ਸਾਲਕ ਮਿਤ ਨ ਰਹਿਓ ਕੋਈ' ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਘਟ ਰਹੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਨੂੰ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਬਦਚਲਨ ਗੁਆਂਢਣ ਦੇ ਬਹਿਕਾਵੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਸਹੁਰੇ ਦਾ ਬੇ-ਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਤਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਨੇਕ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਕੁਰਾਰੇ ਪਈ ਚਾਚੇ ਦੀ ਨੂੰਹ ਸੀਬੋ ਨੂੰ ਸਿੰਧੇ ਰਾਹ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਖਮਿਆਜ਼ਾ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੇ ਕੇ ਚੁਕਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੀਬੋ ਦੀ ਨੇਕ ਪ੍ਰਤੀ ਨਫ਼ਰਤ ਤਾਂ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸਦੀ ਨੂੰਹ ਵੱਲੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਕਾਰਨ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਭਾਵਿਕਤਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

ਕਹਾਣੀ 'ਸੱਵਬੀ ਮੇਲੇ' ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਜਾਗਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਮ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੇ ਦੇ ਅੱਖਰ ਬੇ-ਸਹਾਰਾ ਤੇ ਦੁਖੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਉਭਰਦਾ ਕਿਸੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਦਾ ਲੋਕ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਬਿੰਬ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ 'ਜੱਟ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ'

ਕਿਤਾਬ '..ਤੇ ਦਿਲ ਫਿਰ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ' ਦਾ ਮੁਖੜਾ

ਜੱਟ, ਕਿਸਾਨ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਦੀਵੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚ ਨਵੀਆਂ ਪ੍ਰਜੀਵਾਦੀ ਕੀਮਤਾਂ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਗੁੱਝਲਾਂ ਤੇ ਪੈਚੀਦਗੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿੱਧਾ ਸੰਵਾਦ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜੁਗਤ ਅਪਨਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਸੰਵਾਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜੱਟ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਸ ਵੱਧ ਉਧਿਜ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਅੰਧਾਧੁੰਦ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਨਾ ਛੱਡੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਫਿਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਨਾ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਛੇੜੀ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਵੀ ਗੁਆ ਲਵੇਗਾ।

ਕਹਾਣੀ 'ਜੋ ਬ੍ਰਮੰਡੋ ਸੋਈ ਪਿੰਡੋ' ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਭਲਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਜਾਗਰੂਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਗਾਹ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸਿਹਤ ਹੁਣ ਏਨੀ ਵਿਗੜ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਮੁੱਢੋ-ਮੁੱਢੋ ਬਦਲੇ ਬਿਨਾਂ ਇਸਦਾ ਇਲਾਜ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਕਹਾਣੀ 'ਦੀਵਾਲੀ' ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਲੱਖਾਂ-ਕਰੋੜਾਂ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਰਮਾਨਾਂ ਦਾ ਕਾਤਲ ਠਹਿਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਚਲਦਿਆ ਨਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਦੀਵਾਲੀ ਦਾ ਚਾਨਣ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਪਾਤਰ ਰਣ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਚਾਰ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਹਲਾਤ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਲਈ ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਪਟਾਕੇ

ਖਰੀਦਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਜਾਨਲੇਵਾ ਸੜਕਾਂ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਪਟਾਕੇ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਣ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਕਹਾਣੀ 'ਬਦ-ਦੁਆ' ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਮੂਲਕ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗਰੀਬਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਸਰ ਬਹੁਤ ਮਾੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਕੀੜੇ ਪੈ ਕੇ ਮਰਦੇ ਹਨ। ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਜੇ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨੂੰ ਬਦ-ਦੁਆਵਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਜਬਰ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਮੋੜਵਾਂ ਜੁਆਬ ਦੇਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਪੈਦਾ ਕਰੇ।

ਕਹਾਣੀ '.. ਤੇ ਦਿਲ ਫਿਰ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ' ਅਧੂਰੀ ਰਹੀ ਪਿਆਰ ਗਾਥਾ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਪਿਆਰ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਜ਼ਹਾਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਪਿਆਰ ਕਥਾਵਾਂ ਅਧੂਰੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਹਾਣੀ 'ਬਾਬੁਲ ਦਾ ਵਿਹੜਾ' ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਬਾਬੁਲ ਦੀ ਪਗੜੀ ਨੂੰ ਠੋਕਰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨਸੀਹਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਮਾਵਾਂ ਬਣਨਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਭੋਗਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸੰਤਾਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਭੋਗਣਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜਸਵਿੰਦਰ ਛਿੰਦਾ ਜਿਹੇ ਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਇਆ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪਾਤਰ ਉਸਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਸਮਾਜ ਦੇ ਉਸਾਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੇ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਸਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਉਦੇਸ਼ਮੁਖੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਯਥਾਰਥਕ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ।

ਪੁਸਤਕ ਵਿਚਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਇਕਹਿਰੀ ਬਣਤਰ ਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਸਰਲਤਾ ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੀਰੀ ਗੁਣ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਆਪਣੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸੋਚਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਅਣ-ਕਿਹਾ ਵੀ ਛੱਡ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। 112 ਪੰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ 200 ਰੁਪਏ ਮੁੱਲ ਦੇ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਅਦਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੇ ਛਾਪਿਆ ਹੈ।

ਸਾਇਬੇਰੀਆ ਦਾ ਉਡਣਾ ਪੰਛੀ ਵਲੋਂ ਬਰੂਮਲ

ਸੋਵੀਅਤ ਰੂਸ ਦਾ ਜੰਮਪਲ ਵਲੋਂ ਬਰੂਮਲ ਕਮਾਲ ਦਾ ਅਥਲੀਟ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਇਬੇਰੀਆ ਦਾ ਉਡਣਾ ਪੰਛੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। 1961-63 ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਨੇ ਉੱਚੀ ਛਾਲ ਦੇ ਛੇ ਵਾਰ ਵਿਸ਼ਵ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋੜੇ। ਜੰਪਿੰਗਬਾਰ 7 ਫੁੱਟ ਪੌਣੇ ਚਾਰ ਇੰਚ ਤੋਂ 7 ਫੁੱਟ ਪੌਣੇ ਛੇ ਇੰਚ ਤਕ ਉੱਚੀ ਕਰ ਗਿਆ। ਪੱਧਰੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਏਨਾ ਉੱਚਾ ਕੁੱਦਣਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਹਦਾ ਆਖਰੀ ਵਿਸ਼ਵ ਰਿਕਾਰਡ 8 ਸਾਲ ਕਾਇਮ ਰਿਹਾ। ਝੋਕਰ 23ਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰੇ ਉਹਦਾ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸੰਭਵ ਸੀ ਉਹ ਹੋਰ ਵੀ ਉੱਚੇ ਵਿਸ਼ਵ ਰਿਕਾਰਡ ਰੱਖਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਦੋ ਵਾਰ ਇਨਡੋਰ ਮੀਟਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਨਵੇਂ ਵਿਸ਼ਵ ਰਿਕਾਰਡ ਰੱਖੇ। ਰੋਮ ਤੇ ਟੋਕੀਓ ਦੀਆਂ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ 'ਚੋਂ ਸੋਨੇ ਤੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਤਗਮੇ ਜਿੱਤੇ। ਜਦੋਂ ਪਾਲੇ ਆਲਟੋ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦੇ ਸਟੈਨਫੋਰਡ ਸਟੇਡੀਅਮ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ 7 ਫੁੱਟ 5 ਇੰਚ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵ ਰਿਕਾਰਡ ਰੱਖਿਆ ਤਾਂ 80 ਹਜ਼ਾਰ ਦਰਸ਼ਕ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ।

ਉਸ ਨੇ ਰੋਮ ਦੀਆਂ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ-1960 'ਚੋਂ ਓਲੰਪਿਕ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਸਿਲਵਰ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤਿਆ ਸੀ। ਉਥੇ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ ਰੌਬਰਟ ਸ਼ਾਵਲਕਾਡਜ਼ੇ ਵੀ ਸੋਵੀਅਤ ਰੂਸ ਦਾ ਹੀ ਹਾਈ ਜੰਪਰ ਸੀ। ਦੋਹਾਂ ਨੇ 2.16 ਮੀਟਰ ਉੱਚੀ ਛਾਲ ਲਾਈ। ਰੌਬਰਟ ਪਹਿਲੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ 'ਚ ਬਾਰ ਟੱਪ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦਕਿ ਵਲੋਰੀ ਦੂਜੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ 'ਚ ਟੱਪ ਸਕਿਆ। ਉਦੋਂ ਵਿਸ਼ਵ ਰਿਕਾਰਡੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਜੌਨ ਥੋਮਸ ਬਰੌਜ਼ ਮੈਡਲ ਹੀ ਜਿੱਤ ਸਕਿਆ। 1964 ਵਿਚ ਟੋਕੀਓ ਦੀਆਂ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਸਮੇਂ ਫਾਈਨਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਮੀਂਹ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੁਕਾਬਲਾ ਰੋਮ ਵਾਂਗ ਹੀ ਗਹਿਰਾ ਸੀ। ਉਥੇ ਉਸ ਨੇ 2.18 ਮੀਟਰ ਦੇ ਨਵੇਂ ਓਲੰਪਿਕ ਰਿਕਾਰਡ ਨਾਲ ਸੋਨੇ ਦਾ ਤਗਮਾ ਜਿੱਤਿਆ। 1965 ਵਿਚ ਅਚਾਨਕ ਉਸ ਦਾ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ 1963 ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ਵ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋਰ ਉੱਚਾ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ।

ਉਹਦਾ ਜਨਮ 14 ਮਈ 1942 ਨੂੰ ਸਾਇਬੇਰੀਆ ਦੀ ਭੋਇ 'ਤੇ ਰਾਜਵੇਦਕੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ 26 ਜਨਵਰੀ 2003 ਨੂੰ ਰੂਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਮਾਸਕੋ 'ਚ ਹੋਇਆ। ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਉਹ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਰਬੋਤਮ ਖਿਡਾਰੀ ਐਲਾਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਿੰਨਾ ਵਧੀਆ ਉਹ ਹਾਈ ਜੰਪਰ ਸੀ, ਓਨਾ ਹੀ ਸੁਡੋਲ ਤੇ ਸੋਹਣਾ ਸੁਨੱਖਾ ਨੌਜਵਾਨ ਸੀ। ਕੁੜੀਆਂ ਚਿੜੀਆਂ ਉਹਦੇ ਆਟੋਗਰਾਫ ਲੈਣ ਲਈ ਲਾਈਨਾਂ 'ਚ ਲੱਗੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਧੱਕਮ-ਧੱਕਾ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਉਹਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਆਹ ਹੋਏ। ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਆਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਇਕ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਉਹਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਮਰੀਨਾ ਜਿਮਨਾਸਟਿਕਸ ਦੀ ਇੰਸਟ੍ਰਕਟਰ ਸੀ। 1965 'ਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਸਮੇਤ ਹਾਦਸਾ ਗ੍ਰਸਤ ਪਤੀ ਨੂੰ ਤਲਾਕ ਦੇ ਗਈ। ਬਰੂਮਲ ਦਾ ਦੂਜਾ ਵਿਆਹ ਮਿਊਨਿਖ ਓਲੰਪਿਕਸ-72 ਦੀ ਚੈਂਪੀਅਨ ਘੋੜਸਵਾਰ ਯੇਲੇਨਾ ਪੈਤੁਸਕੋਵਾ ਨਾਲ 1973 ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਜੋ 18 ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਉਸ ਵਿਆਹ 'ਚੋਂ ਧੀ ਵਲਾਦਾ ਪੈਤੁਸਕੋਵਾ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਜੋ 1974 ਵਿਚ ਜੰਮੀ। 1992 ਵਿਚ ਬਰੂਮਲ ਨੇ ਤੀਜਾ ਵਿਆਹ ਸਵੇਤਲਾਨਾ ਬੇਲੋਸੋਵਾ

ਨਾਲ ਕਰਾਇਆ ਜਿਸ ਨੇ ਪਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਮਗਰੋਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਵਿਕਟ ਨਾਲ ਵਲੋਰੀ ਬਰੂਮਲ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ। ਵਲੋਰੀ ਕੇਵਲ 60 ਸਾਲ ਜਿਉਂ ਸਕਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਹਾਦਸੇ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਔਖੇ ਸਨ।

ਉਸ ਨੇ 12 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰੇ ਲੁਗਾਂਸਕ ਵਿਖੇ ਸ਼ਟੀਨ ਦੀ ਕੋਚਿੰਗ ਅਧੀਨ ਉੱਚੀ ਛਾਲ ਲਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ। 16 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰੇ ਉਹ 2 ਮੀਟਰ ਭਾਵ 6 ਫੁੱਟ 7 ਇੰਚ ਉੱਚਾ ਟੱਪ

ਜਦਕਿ ਦਰਦ ਨਿਵਾਰਕ ਟੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਟਿਕਿਆ ਬਰੂਮਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬੰਦੇ ਦੀ ਲੱਤ ਕੱਟਣ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ। ਅਖੀਰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਟੁੱਟ ਭੱਜ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੋੜਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਅਪ੍ਰੈਲ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਚੜ੍ਹਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਲੱਤ ਨੂੰ ਮੁੜ ਭੰਨ ਭੰਨ ਕੇ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਉਪਚਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਉਸ ਦੇ

ਗਿਆ। ਫਿਰ ਮਾਸਕੋ ਵਿਖੇ ਕੋਚ ਦਾਇਆਚਕੋਵ ਦੀ ਕੋਚਿੰਗ ਨਾਲ 2.17 ਮੀਟਰ ਉੱਚੀ ਛਾਲ ਨਾਲ ਸੋਵੀਅਤ ਰੂਸ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ। 1965 ਵਿਚ ਉਹਦਾ ਸੀਜ਼ਨ ਚੰਗਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਹਾਦਸਾ ਵਾਪਰ ਗਿਆ। ਸੱਜਾ ਗਿੱਟਾ ਤੇ ਲੱਤ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਗਏ।

ਅਕਤੂਬਰ 1965 ਦੀ ਰਾਤ ਸੀ। ਰੂਸ ਦੀ ਟੀਮ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕੋਚੀ ਕੋਚ ਕਾਰਬੋਕੋਵ ਸੌਣ ਹੀ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਟੈਲੀਫੋਨ ਦੀ ਘੰਟੀ ਖੜਕੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਘਬਰਾਈ ਹੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ, "ਵਲੋਰੀ ਬਰੂਮਲ ਦਾ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਾਰਡ ਵਿਚ ਹੈ।" ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਕੋਚ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਉਹ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚਾ। ਭਿੰਜੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਉਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਹੋਣਹਾਰ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਲਗੂ ਲੁਹਾਣ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਹਦੀ ਸੱਜੀ ਲੱਤ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਟੁੱਟੀ ਚੁਰਾ ਹੋਈ ਪਈ ਸੀ ਜੋ ਰੂਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਲੱਤ ਸੀ। ਉਸੇ ਲੱਤ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਦੋ ਓਲੰਪਿਕ ਮੈਡਲ, ਇਕ ਯੂਰਪੀਨ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਦਾ ਮੈਡਲ ਤੇ ਦੋ ਵਿਸ਼ਵ ਯੂਨੀਵਰਸੇਡ ਦੇ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤੇ ਸਨ। ਵਲੋਰੀ ਬਰੂਮਲ ਦੇ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਕੁਲ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਖੜਕ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੀ ਮੁੱਖ ਖ਼ਬਰ ਵਲੋਰੀ ਬਰੂਮਲ ਦੇ ਹਾਦਸੇ ਦੀ ਸੀ। ਦੋਸਤ ਮਿੱਤਰ ਸਦਮੇ 'ਚ ਡੁੱਬ ਗਏ।

ਮਾਸਕੋ ਦੇ ਮੰਨੇ ਪ੍ਰਮਾਣੇ ਹੱਡੀਆਂ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਸਲਾਹਾਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਚੈਂਪੀਅਨ ਦੀ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਟੁੱਟੀ ਲੱਤ ਕੱਟ ਦੇਈਏ ਜਾਂ ਸਾਰੀ ਟੁੱਟ ਭੱਜ ਮੁੜ ਜੋੜੀਏ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸਨ

29 ਅਪ੍ਰੈਲ ਹੋਏ। ਪੂਰੇ ਢਾਈ ਸਾਲ ਉਹਦੀ ਲੱਤ ਪਲੱਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜੀ ਰਹੀ।

ਅਪ੍ਰੈਲ ਨਾਲ ਲੱਤ ਪੂਰੀ ਠੀਕ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਸਪਤਾਲ ਤੋਂ ਸਿੱਧਾ ਘਰ ਪੁੱਜਾ। 1969 ਵਿਚ ਉਹ ਮੁੜ ਖੇਡ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਜਿਉਂਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸੁਖਦ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਸਟੈਂਡ ਉਤੇ ਡੇਢ ਮੀਟਰ ਉੱਚੀ ਬਾਰ ਟਿਕਵਾਈ ਜੋ ਉਹ ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੀ ਟੱਪ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਦ ਕਿ ਉਹਦਾ ਵਿਸ਼ਵ ਰਿਕਾਰਡ 2.28 ਮੀਟਰ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਛਾਲ ਲਾਈ ਪਰ ਬਾਰ ਡਿੱਗ ਪਈ। ਦੂਜੀ ਛਾਲ ਚੈਲੰਜ ਸਮਝ ਕੇ ਲਾਈ ਜੋ ਸਫਲ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ। ਉਸ ਨੇ ਤਿੰਨ ਨਹੀਂ, ਪੂਰੀਆਂ ਛੇ ਛਾਲਾਂ ਲਈਆਂ ਪਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਖੇਡ ਜੋਗੀ ਡੇਢ ਮੀਟਰੀ ਬਾਰ ਵੀ ਨਾ ਟੱਪ ਸਕਿਆ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਬਾਰਾਂ ਹੰਭਲੇ ਹੋਰ ਮਾਰੇ ਜੋ ਸਾਰੇ ਅਸਫਲ ਰਹੇ। ਉਹ ਅਫਸੋਸ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੇ ਛਾਲਾਂ ਲਾਉਣ ਜੋਗਾ ਹੋਣ ਲਈ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਕੱਟਿਆ ਦੁਖਦਾਈ ਕਸ਼ਟ ਯਾਦ ਆਇਆ। ਲੱਤ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਗੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰ ਭੰਨ ਕੇ ਜੋੜੀ ਗਈ ਸੀ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਸੁਹਿਰਦ ਯਤਨ, ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕਾਂ ਦੀ ਹਮਦਰਦੀ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਦੁਆਵਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਤਨ ਮਨ ਦੀ ਪੀੜ ਤੇ ਦੁੱਖ ਚੇਤੇ ਕਰ ਕੇ ਉਹਦੇ ਹੰਝੂ ਉਮਡ ਆਏ। ਅੱਖਾਂ ਛਲਕ ਪਈਆਂ। ਸਾਹਮਣੇ ਸਿਰਫ ਡੇਢ ਮੀਟਰ ਉੱਚੀ ਬਾਰ ਉਹਦੇ ਹੰਝੂਆਂ ਵਿਚ ਕੰਬਣ ਲੱਗੀ। ਸਿਰਫ ਡੇਢ ਮੀਟਰ! ਇਹ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਖੇਡ ਸੀ ਪਰ ਜੱਗ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ ਖਿਡਾਰੀ ਏਥੇ ਹਾਰਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ।

ਖੜ੍ਹੇ ਖੜ੍ਹੇ ਉਹਦਾ ਸੁੱਤਾ ਰੋਹ ਮੁੜ ਜਾਗ ਪਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲਾਅਣਤ ਪਾਈ

ਤੇ ਇਕ ਹੰਭਲਾ ਹੋਰ ਮਾਰਿਆ। ਇਸ ਵਾਰ ਉਹ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਰੇ ਥਾਏ ਟਿਕੀ ਰਹੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਬਾਰ 1.55 ਮੀਟਰ ਉੱਚੀ ਕਰਵਾਈ। ਰੋਹ ਵਿਚ ਉਹ ਵੀ ਟੱਪ ਗਿਆ। ਦਸ ਮਿੰਟਾਂ ਪਿੱਛੋਂ 1.60 ਮੀਟਰ ਵੀ ਕਰਾਸ ਕਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ 1.65 ਮੀਟਰ ਦੀ ਉਚਾਈ ਵੀ ਪਾਰ ਕਰ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਹੋਈ ਕਿ ਹਾਲੇ ਉਹ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁਝ ਕਰੇਗਾ। ਡੇਢ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਨੇ 1.90 ਮੀਟਰ ਉੱਚੀ ਛਾਲ ਲਾਈ। ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਛਾਲ ਹੋਰ ਉੱਚੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ। 1973 ਵਿਚ ਹੋਈ ਮਾਸਕੋ ਦੀ ਇਕ ਇਨਡੋਰ ਮੀਟ 'ਚ ਉਹ 2.06 ਮੀਟਰ ਉੱਚਾ ਟੱਪ ਗਿਆ। ਪਰ ਟੁੱਟੀ ਲੱਤ ਨਾਲ ਇਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਉੱਚਾ ਟੱਪਣਾ ਉਹਦੇ ਵੱਸ ਨਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਹੋਰ ਛਾਲਾਂ ਲਾਉਣ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿਣੀ ਪਈ।

ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਦੌੜਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰੇ ਉਹ 1.20 ਮੀਟਰ ਉੱਚਾ ਕੁੱਦਿਆ। ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨਾਲੋਂ ਤਕੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਤਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰੇ ਸੋਵੀਅਤ ਰੂਸ ਦੀ ਅਥਲੈਟਿਕ ਟੀਮ ਵਿਚ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। 18 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰੇ ਉਸਨੂੰ ਰੋਮ ਓਲੰਪਿਕਸ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਸਿਲਵਰ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਜੌਨ ਥੋਮਸ ਦੀ ਝੰਡੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਹਾਈ ਜੰਪ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵ ਰਿਕਾਰਡ ਚਾਰ ਵਾਰ ਨਵਿਆਇਆ ਸੀ। ਰੋਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਲੋਰੀ ਤੇ ਜੌਨ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹਾਰਾਂ ਜਿੱਤਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਆਫ਼ੇ ਛਪੇ। ਤਦ ਤਕ ਵਲੋਰੀ ਬਰੂਮਲ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਉਹਦਾ ਭਾਰ 78 ਕਿਲੋ ਸੀ ਤੇ ਕੱਦ 1.85 ਮੀਟਰ। ਉਸ ਦਾ ਛਾਲ ਲਾਉਣ ਦਾ ਸਟਾਈਲ ਨਵਾਂ ਨਿਆਰਾ ਸੀ। ਉਹ ਬਾਰ ਉਤੇ ਦੀ ਮੂਢੇ ਮੂੰਹ ਟੱਪਦਾ ਸੀ। ਲੱਤਾਂ ਕੈਂਚੀ ਦਾਅ ਲੰਘਾਉਂਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਸਾਰੇ ਸਟਾਈਲ ਮਾਤ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਜਦ ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਤੋਂ ਉਤਰਿਆ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਅਮਰੀਕੀ ਮੀਡੀਆਕਾਰ ਸੁਆਲ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ: ਐਥੇ ਕਿੰਨੀ ਛਾਲ ਲਾਏਗਾ? ਕੋਈ ਦੋਸਤ ਕੁੜੀ ਵੀ ਨਾਲ ਲਿਆਂਦੀ ਉ? ਸਾਡਾ ਥੋਮਸ ਤੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਲੱਗਦੈ...?

ਇਕ ਫੋਟੋਗਰਾਫਰ ਹੋਟਲ ਦੀ ਸੋਲੂਵੀਂ ਮੰਜ਼ਲ 'ਤੇ ਠਹਿਰੇ ਵਲੋਰੀ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕਰਨ ਲੱਗਾ, "ਰਤਾ ਬਾਰੀ ਦੀ ਰੌਸ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹੋ, ਮੈਂ ਹੇਠੋਂ ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚਣੀ ਏ।" ਫੋਟੋਗਰਾਫਰ ਅੱਧ ਅਸਮਾਨੀ ਚੜ੍ਹੇ ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਕੈਮਰੇ 'ਚ ਕੈਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਵਲੋਰੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਮੁਕਾਬਲੇ ਮੈਡੀਸਨ ਸੁਕੇਅਰ ਗਾਰਡਨ ਦੇ ਇਨਡੋਰ ਸਟੇਡੀਅਮ ਵਿਚ ਹੋਣੇ ਸਨ। ਬਰੂਮਲ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕਾਂ ਦੀਆਂ ਭੀੜਾਂ ਵਿਚ ਦੀ ਰਾਹ ਬਣਾਉਂਦਾ ਸਟੇਡੀਅਮ 'ਚ ਪੁੱਜਾ। ਸਟੈਂਡਾਂ ਉਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਲਕਾਰੀਆਂ ਗੂੰਜ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਜੌਨ ਥੋਮਸ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਰਮ ਅੱਪ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਵਲੋਰੀ ਰਤਾ ਪਿੱਛੋਂ। ਫਿਰ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੌਨ ਨੇ ਟਰੈਕ ਸੂਟ ਉਤਾਰ ਕੇ 2 ਮੀਟਰ ਉੱਚੀ ਛਾਲ ਲਾਈ। ਵਲੋਰੀ

ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਮਹਾਨ ਖਿਡਾਰੀ

ਪ੍ਰਿ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: 647-785-1661

ਨੇ ਸਣੇ ਟਰੈਕ ਸੂਟ ਲਾਈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਾਰ ਡਿੱਗ ਪਈ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਟਰੈਕ ਸੂਟ ਲਾਹ ਕੇ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਉਚਾਈ ਪਾਰ ਕਰ ਲਈ। ਬਾਰ 2.03, 2.05, 2.08, 2.13 ਤੇ ਫਿਰ ਓਲੰਪਿਕ ਰਿਕਾਰਡ ਜਿੰਨੀ 2.16 ਮੀਟਰ ਉੱਚੀ ਹੋ ਗਈ। ਸਟੇਡੀਅਮ ਵਿਚ ਮੁਕੰਮਲ ਚੁੱਪ ਛਾ ਗਈ। ਪਹਿਲੀ ਟਰਾਈ ਜੌਨ ਦੀ ਸੀ। ਵਲੋਰੀ ਦੇ ਕੋਚ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਨੂੰ ਛਾਲ ਲਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਣਾ। ਜੌਨ ਛਾਲ ਲਾਉਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਬਰੂਮਲ ਨੇ ਉਸ ਵੱਲ ਪਿੱਠ ਕਰ ਲਈ। ਤਾੜੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਗੂੰਜਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਲੋਰੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਜੌਨ ਬਾਰ ਟੱਪ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਵਲੋਰੀ ਨੇ ਛਾਲ ਲਾਈ ਤਦ ਵੀ ਤਾੜੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਗੂੰਜੀਆਂ। ਬਾਰ 2.18 ਮੀਟਰ ਉੱਚੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਟੇਡੀਅਮ 'ਚ ਚੁੱਪ ਪਸਰ ਗਈ। ਜੌਨ ਛਾਲ ਲਾਉਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ। ਵਲੋਰੀ ਨੇ ਫਿਰ ਪਿੱਠ ਕਰ ਲਈ। ਐਤਕੀ ਤਾੜੀਆਂ ਗੂੰਜਣ ਦੀ ਥਾਂ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਹੁਕਾ ਭਰਿਆ। ਵਲੋਰੀ ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਦੀ ਛਾਲ ਅਸਫਲ ਹੋ ਗਈ। ਬਰੂਮਲ ਨੇ ਟਰੈਕ ਸੂਟ ਲਾਹਿਆ, ਚਿੱਤ ਇਕਾਗਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਛਾਲ ਦਾ ਤਸੱਵਰ ਮਨ 'ਚ ਚਿਤਵ ਕੇ ਹੌਂਸਲੇ ਨਾਲ ਕਦਮ ਉਠਾਇਆ। ਉਹਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹੰਭਲਾ ਹੀ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਬੱਸ ਫੇਰ ਕੀ ਸੀ ਜੌਨ ਦਿਲ ਛੱਡ ਗਿਆ ਤੇ ਵਲੋਰੀ 2.21 ਦੀ ਉਚਾਈ ਵੀ ਪਾਰ ਕਰ ਗਿਆ। ਉਹਦਾ ਜੌਨ ਥੋਮਸ ਉਤੇ ਐਸਾ ਦਾਬਾ ਪਿਆ ਕਿ ਜੌਨ ਮੁੜ ਕਦੇ ਵੀ ਵਲੋਰੀ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਬਰੂਮਲ 2.23 ਮੀਟਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵ ਰਿਕਾਰਡ ਪੰਜ ਵਾਰ ਤੋੜਦਾ ਹੋਇਆ 2.24, 2.25, 2.26, 2.27, 2.28 ਤਕ ਲੈ ਗਿਆ। ਇਹ 1963 ਦਾ ਸਾਲ ਸੀ।

ਉਸ ਨੇ 1967 'ਚ ਸੈਂਟਰਲ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਮਾਸਕੋ ਤੋਂ ਗਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਕੀਤੀ। 1961 'ਚ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਸਟਰ ਆਫ ਸਪੋਰਟਸ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਆਨਰੇਰੀ ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਹੋਈ ਤੇ 1964 ਤੋਂ ਉਹ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ 2.28 ਮੀਟਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵ ਰਿਕਾਰਡ 1970 ਤਕ ਕਾਇਮ ਰਿਹਾ। ਸਰਗਰਮ ਖੇਡ ਤੋਂ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਲਿਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਸ ਨੇ 'ਸਪੋਰਟ, ਸਪੋਰਟ, ਸਪੋਰਟ' ਅਤੇ 'ਜੰਪ ਲਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕ' ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮੀ ਸਕ੍ਰਿਪਟਾਂ ਲਿਖੀਆਂ। ਇਕ ਨਾਵਲ 'ਡੈਂਟ ਚੇਂਜ ਯੂਅਰਸੈਲਫ' ਲਿਖਿਆ ਜੋ ਸੱਤ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਛਪਿਆ। ਨਾਟਕ, ਉਪੇਰੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮ ਕਥਾ ਲਿਖੀ। ਉਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, "ਮਨੁੱਖ ਜਿੱਤਾਂ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਜਿੱਤ, ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਉਤੇ ਜਿੱਤ ਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਤੇ ਜਿੱਤ...। ਜਿੱਤਣ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਚਾਅ ਅਧੂਰਾ ਹੈ। ਅਸਲੀ ਮਨੁੱਖ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਅੰਤਲੇ ਦਮ ਤਕ ਜੂਝਦਾ ਰਹੇ।"

ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣ 'ਤੇ ਜਦ ਵੀ ਉਹ ਜਾਣੂ ਮੁੰਡਾ ਆਪਣੀ ਹੱਡ-ਬੀੜੀ ਸੁਣਾਉਣ ਲੱਗਦਾ ਤਾਂ 'ਤੌਬਾ' ਕਰਨ ਵਾਂਗ ਆਪਣੇ ਦੋਹਾਂ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹ ਕੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ-

'ਸੰਗ ਆਉਂਦੀ ਐ ਯਾਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਹ ਵਾਕਿਆ ਚੇਤੇ ਕਰ ਕੇ.....!'

ਫਿਰ ਇਉਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ- 'ਕਾਲਜ ਜਾਣ ਲਈ ਮੈਂ ਰੋਜ਼ ਘੰਟਾ ਕੁ ਬੱਸ ਸਫਰ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸਾਂ। ਬੱਸ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਹੀ ਮੇਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਹੀ ਬੈਠਾਂ! ਜਾਂ ਫਿਰ ਬੱਸ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੋਣ 'ਤੇ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਓਸ ਸੀਟ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹ ਜਾਣਾ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਕੁੜੀ ਬੈਠੀ ਹੋਵੇ!

ਇੱਕ ਦਿਨ ਕੀ ਹੋਇਆ-ਸਾਰੀ ਬੱਸ ਭਰੀ ਹੋਈ, ਸਿਰਫ ਦੋ ਸੀਟਾਂ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਸੀਟ ਉੱਤੇ ਵਿੰਡੋ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਸੋਹਣੀ ਸੁਨੱਖੀ ਕੁੜੀ ਬੈਠੀ! ਉਸਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਸਾਰ ਮੇਰੀਆਂ 'ਵਾਛਾਂ

ਖਿੜ ਗਈਆਂ! ਬੜੀਆਂ ਰੀੜਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਓਸ ਸੀਟ 'ਤੇ ਜਾ ਬੈਠਾ!

ਕਰ'ਤਾ ਜੀ ਮੈਂ ਰੋਜ਼ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ! ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਮੇਰੀ 'ਹਿੱਲ-ਜੁਲ' ਨੂੰ ਆਮ ਵਾਂਗ ਹੀ ਲਿਆ। ਪਰ ਜਦ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਪੱਟਾਂ ਨਾਲ ਪੱਟ ਲਾਵਾਂ... ਕਦੇ ਹੇਠਾਂ ਉਹਦੇ ਸੈਂਡਲਾਂ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਬੂਟ ਰੱਖਣ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਮੇਰੀ ਮਨਸਾ ਭਾਂਪ ਗਈ ਤੇ ਚੁਕੰਨੀ ਜਿਹੀ ਹੋ ਕੇ ਬਹਿ ਗਈ! ਹੋਛੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਮੈਂ ਡਰਾਈਵਰ ਵਲੋਂ ਬਰੇਕ ਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਕੁੜੀ ਵੱਲ ਨੂੰ ਬੇਲੋੜਾ ਡਿਗਦਿਆਂ ਉਹਦੀ ਛਾੜੀ ਨਾਲ ਪਿਸਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ! ਮੇਰੀ ਬੇਹੁਦਗੀ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਕਦੇ ਕਦੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਘੂਰ ਕੇ ਦੇਖਦੀ, ਕਦੇ ਖਿੜਕੀ ਵੱਲ ਨੂੰ ਸੁੰਗੜ ਸੁੰਗੜ ਕੇ ਬੈਠਦੀ, ਪਰ ਜਿੰਨਾ

ਪਿਆਰ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਦੀ ਮਾਰ!

ਕੁ ਉਹ ਮੈਥੋਂ ਪਰੇ ਨੂੰ ਪਿਸਰਦੀ ਮੈਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਫੇਰ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਖਹਿਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ! ਦੁਖੀ ਜਿਹੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਉਸਨੇ ਇੱਕ-ਦੋ ਵਾਰੀ ਉੱਚਾ ਸਿਰ ਕਰ ਕੇ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਵੀ ਝਾਕਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਸਾਇਦ ਉਹ ਸੀਟ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹ ਰਹੀ ਹੋਵੇ! ਪਰ ਬੱਸ ਫੱਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 'ਵਿਚਾਰੀ' ਭਰੀ-ਫਿੱਸੀ ਜਿਹੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੈਠੀ ਰਹੀ!

ਸੰਯੋਗ ਵਸ ਉਹਦੀ ਤੇ ਮੇਰੀ ਮੰਜ਼ਲ ਬੱਸ ਦਾ ਆਖਰੀ 'ਸਟਾਪ' ਹੀ ਸੀ। ਬੱਸੋਂ ਉਤਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਮੇਰੇ ਮਨ 'ਚ ਵਿਚਾਰ ਆਇਆ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਕੁੜੀ ਦਾ ਕੋਈ ਭੈਣ-ਭਾਈ ਇਸਨੂੰ ਅੱਗਿਉਂ ਲੈਣ ਆਇਆ ਖੱਲੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਫੇਰ? ਇਸੇ ਸੰਭਾਵੀ ਡਰ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਕੁੜੀ ਨਾਲੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਫਟਾ ਫਟ ਪਿਛਲੀ ਬਾਰੀ ਥਾਣੀ ਖੋਲ੍ਹੇ ਉਤਰਿਆ!

ਉਹ ਕੁੜੀ ਮੋਹਰਲੀ ਬਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਸਿੱਧੀ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਵਧੀ!

"ਰੁਕਿਓ ਇੱਕ ਮਿੰਟ...!" ਆਖ ਕੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਲਾਗੇ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ-

"ਵੀਰ! ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਦਾ ਮੜੰਗਾ ਐਨੂ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਵੀ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਧੀ ਹਾਂ। ਤੇਰੀਆਂ ਕਮੀਨੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਬੱਸ ਰੁਕਵਾ ਕੇ ਸਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਤੇਰੀ 'ਸੇਵਾ' ਕਰਵਾਵਾਂ! ਪਰ ਕੁਦਰਤੀ ਅੱਜ ਤੂੰ ਪੱਗ ਵੀ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਦੀ ਪੱਗ ਵਰਗੀ ਹੀ ਬੱਧੀ ਹੋਈ ਸੀ! ਤੇਰੀ ਸੰਭਾਵੀ ਦੁਰਗਤ ਤੋਂ ਮੈਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਨਹੀਂ! ਇਹ ਮੁੰਡਾ ਵੀ ਮੇਰੇ ਵਰਗੀ ਕਿਸੇ ਭੈਣ ਦਾ ਵੀਰਾ ਐ! ਹੈ

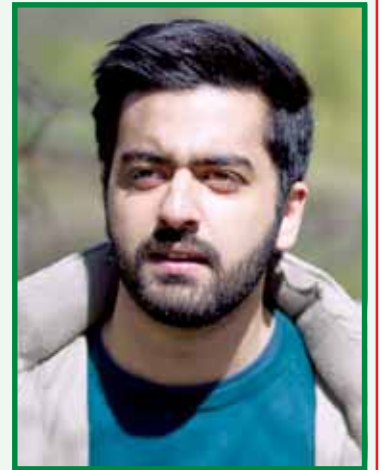
ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਹ ਵਿਗੜਿਆ ਤਿਗੜਿਆ ਹੋਇਆ ਪਰ ਸਵਾਰੀਆਂ ਨੇ ਜੁੜ-ਪੜਾਣ ਕਰਦਿਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹਦੀ ਪੱਗ ਲਾਹੁਣੀ ਐ !!! ਪੱਗ ਦੀ ਬੇਹੁਰਮਤੀ ਤੋਂ ਡਰਦੀ ਮੈਂ ਕਸੀਸ ਵੱਟ ਕੇ ਤੇਰੀ ਹਰ ਬੇਹੁਦਗੀ ਝੱਲਦੀ ਰਹੀ...!"

ਏਥੋਂ ਤਕ ਗੱਲ ਸੁਣਾ ਕੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਣਾ ਕਿ ਜਦ ਮੈਂ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ 'ਸੌਰੀ' ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਉਹ ਨਮ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਸੌਰੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਹ ਵਾਅਦਾ ਕਰ ਕਿ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਤੂੰ ਖੁਦ ਕਿਸੇ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਇੰਜ ਦੀ ਬਦਤਮੀਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੰਪਰਕ 'ਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਰ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ 'ਬੰਦਾ ਬਣਨ' ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਿਆ ਕਰੇਗਾ!!

-ਤਲੋਚਨ ਸਿੰਘ 'ਦੁਪਾਲ ਪੁਰ'
ਫੋਨ: 408-915-1268

ਝੰਜੋੜਨ ਵਾਲੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫਿਲਮ ਜੁਆਏ ਲੈਂਡ

ਫਿਲਮ 'ਜੁਆਏ ਲੈਂਡ' ਦਾ ਪੋਸਟਰ, ਫਿਲਮ ਦੇ ਦੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਅਤੇ ਫਿਲਮ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸਾਇਮ ਸਾਇਕ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫਿਲਮ 'ਜੁਆਏ ਲੈਂਡ' ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਰਦੂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਬਣੀ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ

ਕੁਦਰਤ ਕੌਰ

ਸਾਇਮ ਸਾਇਕ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਉਸ ਨੇ ਖੁਦ ਲਿਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਪਾਦਨ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਵੀ ਹੱਥ ਵਟਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਅਲੀ ਜੁਨੇਜੋ, ਐਲੀਨਾ ਖਾਨ, ਰਸਤੀ ਫਾਰੂਕ, ਸਰਵਤ ਗਿਲਾਨੀ, ਸਲਮਾਨ ਪੀਰਜ਼ਾਦਾ, ਸੁਹੇਲ ਸਮੀਰ, ਸਾਨੀਆ ਸਈਦ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਏ ਹਨ।

ਇਹ ਫਿਲਮ ਝੰਜੋੜਨ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਬੇਰਹਿਮੀਆਂ ਦੀ ਝਾਤ ਪੁਆਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਆਈ ਇਕ ਹੋਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫਿਲਮ 'ਬੋਲ' ਵਾਂਗ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਹੈਰਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਵਾਕਈ, ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਵੱਡਾ ਕ੍ਰਿਸਮਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਫਿਲਮ ਜਗੀਰੂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਘੁਟਨ ਬਾਰੇ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰ ਬੰਦਾ ਆਪਣੀ 'ਜੁਆਏ ਲੈਂਡ' ਤਲਾਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਮਿਲ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਜ਼ਾਹਿਰਾ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਖਲਨਾਇਕ ਨਹੀਂ ਪਰ ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਸੰਘੀ ਦੱਬਣ ਲਈ ਸਿਸਟਮ ਰੂਪੀ ਅਦਿੱਖ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਸਭ ਕੁਝ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ

ਬਿਆਨਦੀ ਹੈ। ਯਥਾਰਥ ਅਤੇ ਐਬਸਟ੍ਰੈਕਸ਼ਨ (ਅਮੂਰਤਤਾ) ਬਾਂਹ ਵਿਚ ਬਾਂਹ ਪਾਈ ਇਉਂ ਨਾਲ ਨਾਲ ਚਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਦੀ ਕਲਾ ਸੂਝ 'ਤੇ ਰਸ਼ਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਭਿੰਜ ਕੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਰੋਲ ਨਿਭਾਏ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਦਰਸ਼ਕ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਨਾਂ ਭਾਵੇਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਹੈ ਪਰ ਫਿਲਮ ਪੰਜਾਬੀ ਤਤਕੇ ਵਾਲੀ ਉਰਦੂ ਜੁਬਾਨ ਵਿਚ ਹੈ।

ਇਹ ਫਿਲਮ 75ਵੇਂ ਕਾਨ ਫਿਲਮ ਮੇਲੇ ਦੌਰਾਨ 23 ਮਈ 2022 ਨੂੰ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਸੀ

ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਫਿਲਮ ਟਰਾਂਟੋ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਫਿਲਮ ਮੇਲੇ, 27ਵੇਂ ਬੁਸ਼ਾਨ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਫਿਲਮ ਮੇਲੇ, 28ਵੇਂ ਕੋਲਕਾਤਾ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਫਿਲਮ ਮੇਲੇ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਫਿਲਮ ਮੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਗਈ। ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਹਰ ਪਾਸਿਓਂ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਮਿਲੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਫਿਲਮ 18 ਨਵੰਬਰ 2022 ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸੂਚਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਫਿਲਮ ਸਮਲਿੰਗੀ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ

ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸੈਂਸਰ ਬੋਰਡ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹਰੀ ਝੰਡੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉੱਝ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਸ ਪਾਬੰਦੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਤਿੱਖਾ ਵਿਰੋਧ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ। ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਉੱਤੇ ਵੀ ਇਸ ਪਾਬੰਦੀ ਖਿਲਾਫ ਮੁਹਿੰਮ ਚੱਲ ਨਿਕਲੀ ਅਤੇ ਆਖਿਰਕਾਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ ਨੂੰ ਦਖਲ ਦੇਣਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੇ ਮੁਲਕਣ ਲਈ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ। ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਾਏ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਫਿਲਮ ਕੁਝ ਕੱਟਾਂ ਨਾਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਉਸੇ ਦਿਨ 18 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪਰ

ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਗਈ।

ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ 32 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਨੌਜਵਾਨ ਸਾਇਮ ਸਾਇਕ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਹੈ। ਉੱਝ ਉਸ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਲਾਲਾਜ਼ਾਰ (ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ) ਦੇ ਸੇਂਟ ਮੇਰੀਜ਼ ਅਕੈਡਮੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਸਾਇੰਸਜ਼ ਤੋਂ ਸਾਲ 2014 ਵਿਚ ਗਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਕੀਤੀ। 2019 ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਕੋਲੰਬੀਆ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸਕੂਲ ਆਫ ਆਰਟਸ ਤੋਂ ਪਟਕਥਾ ਅਤੇ ਡਾਇਰੈਕਸ਼ਨ ਦਾ ਕੋਰਸ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਉਸ ਨੇ ਛੋਟੀ ਫਿਲਮ 'ਨਾਈਸ ਟਾਕਿੰਗ ਟੂ ਯੂ' ਬਣਾਈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਅਤੇ ਸਾਇਮ ਸਾਇਕ ਦੀ ਖੂਬ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਅਤੇ ਕੋਲੰਬੀਆ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਫਿਲਮ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਇਨਾਮ ਵੀ ਹਾਸਲ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਇਨਾਮ ਜਿੱਤੇ। ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੌਰਾਨ ਸਾਇਮ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਖੁਸਰਿਆ ਬਾਰੇ ਫ਼ਾਣ-ਬੀਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਾ ਸਿੱਟਾ 'ਜੁਆਏਲੈਂਡ' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ। ਉਹ ਖੁਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ ਵਧੀਆ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਪਲੇਨੀ ਫੀਚਰ ਫਿਲਮ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫਿਲਮ ਨੇ ਨਿੱਬੜੀ ਹੈ ਜੋ ਕਾਨ ਫਿਲਮ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਗਈ।

ਫਿਲਮ 'ਜੁਆਏ ਲੈਂਡ' ਦੇ ਅਦਾਕਾਰ (ਖੱਬਿਓ) ਅਲੀਨਾ ਖਾਨ, ਅਲੀ ਜੁਨੇਜੋ ਤੇ ਰਸਤੀ ਫਾਰੂਕ।

ਰਾਣੀ ਮੁਖਰਜੀ ਦੇ ਤਜਰਬੇ

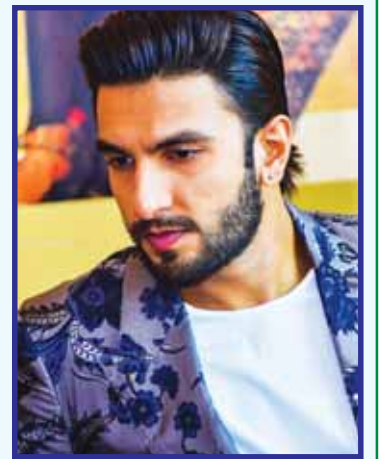
ਅਦਾਕਾਰਾ ਰਾਣੀ ਮੁਖਰਜੀ ਨੇ ਇੰਡੀਅਨ ਫਿਲਮ ਫੈਸਟੀਵਲ ਆਫ ਮੈਲਬਰਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਰਾਣੀ ਮੁਖਰਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਫਿਲਮਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜੋ ਬੜੀਆਂ ਦਿਲਚਸਪ ਤਾਂ ਸਨ ਹੀ, ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੁਣੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਫਿਲਮ ਸਨਅਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 45 ਸਾਲਾ ਅਦਾਕਾਰਾ ਰਾਣੀ ਮੁਖਰਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫਿਲਮੀ ਸਫਰ ਦੀ

ਸ਼ੁਰੂਆਤ 18 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਫਿਲਮ ਬੰਗਲਾ ਫਿਲਮ 'ਬੀਏਰ ਫੂਲ' ਸੀ ਜੋ 1996 ਵਿਚ ਆਈ ਸੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਰਾਮ ਮੁਖਰਜੀ ਹੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਸਾਲ ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਫਿਲਮ 'ਰਾਜਾ ਕੀ ਆਏਗੀ ਬਾਰਾਤ' ਵੀ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਰੋਲ ਨਾਇਕਾ ਦਾ ਸੀ। 1998 ਵਿਚ ਆਈ ਫਿਲਮ 'ਗੁਲਾਮ' ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਮਿਰ ਖਾਨ ਨੇ ਨਾਇਕ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਇਆ ਸੀ, ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਗੁੱਡੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਕਈ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ।

ਰੌਕੀ ਰੰਧਾਵਾ ਰਣਵੀਰ ਸਿੰਘ

ਅਦਾਕਾਰ ਰਣਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਫਿਲਮ 'ਰੌਕੀ ਔਰ ਰਾਨੀ ਕੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕਹਾਨੀ' ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਨਿਭਾਏ ਰੌਕੀ ਰੰਧਾਵਾ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਬੇਹਿਸਾਬ ਪਿਆਰ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਣਵੀਰ ਨੇ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੰਗਾਲੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਰਾਨੀ ਚੈਟਰਜੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਲੋਚਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਰਣਵੀਰ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਕਾਰੀ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀਨ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਦਾਕਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਇਹ ਪਿਆਰ ਤੇ ਅਪਣਤ ਮੇਰੀ ਕਲਪਨਾ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ। ਇੰਨਾ ਪਿਆਰ ਮਿਲਣ ਮਗਰੋਂ ਮੈਂ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਦਰਸ਼ਕ ਸਿਨੇਮਾ ਹਾਲ ਵਿਚ ਰੌਕੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਲਈ ਸੀਟੀਆਂ ਵਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਦਾਕਾਰ ਰਣਵੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਦਾਕਾਰਾ ਆਲੀਆ ਭੱਟ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਰੌਕੀ ਔਰ ਰਾਨੀ ਕੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕਹਾਨੀ' ਕਮਾਈ ਵੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਬਾਕਸ ਆਫਿਸ 'ਤੇ 52.92 ਕਰੋੜ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਸ ਨੇ 100 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਮਾਈ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਟੀਚੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੀ ਇਸ ਸਾਲ ਦੀ ਇਹ ਛੇਵੀਂ ਫਿਲਮ ਹੋ ਨਿੱਬੜੀ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਨੇ ਰਿਲੀਜ਼ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਹੀ ਘਰੇਲੂ ਬਾਕਸ ਆਫਿਸ 'ਚ 45.90 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਕਮਾ ਲਏ ਹਨ ਇਸ

ਨਵੀਂ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ ਫਿਲਮ 'ਰੌਕੀ ਔਰ ਰਾਨੀ ਕੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕਹਾਨੀ' ਦਾ ਪੋਸਟਰ ਅਤੇ (ਸੱਜੇ) ਰਣਵੀਰ ਸਿੰਘ।

ਫਿਲਮ ਦਾ ਨਿਰਮਾਤਾ ਕਰਨ ਜੌਹਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਧਰਮਿੰਦਰ, ਸ਼ਬਾਨਾ ਆਜ਼ਮੀ ਅਤੇ ਜਯਾ ਬੱਚਨ ਨੇ ਵੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਨਿਭਾਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਕਰਨ ਜੌਹਰ ਦੀ ਫਿਲਮ ਜਗਤ ਵਿਚ 25ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਮੌਕੇ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਨ ਜੌਹਰ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਏ ਦਿਲ ਹੈ ਮੁਸਕਿਲ' 2012 ਵਿਚ ਰਿਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਨਾਇਕ ਅਤੇ ਨਾਇਕਾ

ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਕਈ ਮੋੜ-ਘੋੜ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਕ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੀ ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਮੁੰਬਈ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਨੇਮਾਟੋਗ੍ਰਾਫੀ ਦੇ ਜੌਹਰ ਮਾਨੁਸ ਨੰਦਨ ਨੇ ਦਿਖਾਏ ਹਨ।

SHER-E-PUNJAB SPORTS & CULTURAL CLUB CHICAGO (MIDWEST)

PROUDLY PRESENTS

Amritpal Gill
President

It's a
JAI SINGH
Presentation

NATIONAL SPONSOR

Amarjit Singh Sandhar
Chairman

Gurinderjit
Grewal
Event Director

Tickets:
VIP 100,
\$75, \$50

@ NORTH SHORE CENTER
FOR THE PERFORMING ARTS IN SKOKIE
9599 SKOKIE BLVD., SKOKIE, IL 60099

ਪੰਜਾਬ ਬੌਲਡਾ

PUNJAB BOLDA

**RANJIT
BAWA**

LIVE IN CONCERT

AUGUST 26

Saturday 7pm

Chief Guest
Dhindsa
Brothers

Amarjit
Dhindsa

Lakhbir
Dhindsa

ਕਲੱਬ ਮੈਂਬਰ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਗਿੱਲ, ਪ੍ਰਧਾਨ 920-460-1001 ਅਮਰਦੇਵ ਬੰਦੇਸ਼ਾ 708-612-7963 ਦਰਸ਼ਨ ਪੰਮਾ 847-561-7101 ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ 815-690-0941 ਗੁਰਦੇਵ ਗਿੱਲ 847-271-7451 ਪਰਸਿਦਰ ਵਾਲੀਆ 847-477-1613 ਬਲਵਿੰਦਰ ਚੱਠਾ 630-523-3412 ਦੀਪਾ ਬੰਦੇਸ਼ਾ 815-546-0525 ਮਨਜਿੰਦਰ ਚੀਮਾ 815-261-2148 ਅਮਰਜੀਤ ਬੰਦੇਸ਼ਾ 815-474-5424

ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਿਚ ਰਣਜੀਤ ਬਾਵਾ ਦਾ ਲਾਈਵ ਸ਼ੋਅ 26 ਅਗਸਤ ਨੂੰ
ਦਿਨ: ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ; ਸਮਾਂ: ਸ਼ਾਮ 7 ਵਜੇ

For Tickets Visit: www.ticketmaster.com/event/07005F01BC213AEF